

Besmele

Seite 1

KEŞFÜ'L-ENVÂR KÜLLİYÂTI'NDAN

BİRİNCİ söz'ün ŞERHİ

Müellif

Bediüzzaman Saîd Nursî

Şârih

Muhammed DOĞAN

KEŞFÜ'L-ENVÂR KÜLLİYÂTI'NDAN

BİRİNCİ söz'ün ŞERHİ

Müellif

Bediüzzaman Saîd Nursî

Şârih

Muhammed DOĞAN

Şimdi Besmele’de bulunan bu iki hazîne ve defineyi biraz îzâh edeceğiz. Şöyle ki:

Başta nev’-i beşer olmak üzere şu âleme gönderilen her bir mevcûd ve her bir mahlûk, “**acz**” ve “**fakr**” denilen iki derin yara ile müteellim ve müteessir ve perişandır. Bu iki hastalıktan kurtulan hiçbir mahlûk yoktur. Hem bütün mevcûdât-ı âlem, bu iki yara ile yoğrulmuş; acz ve fakr, adeta onların mayası olmuştur. İşte bu dehşetli iki yara sebebiyle çâresizlik ve vahşet içinde kıvranan mevcûdâtın imdâdına semâvî olan şu mübârek kelime kavuşuyor; onların yaralarını sarıp tedavi ediyor; onları dünya ve âhirette sâhil-i selâmete çıkarıyor.

Acaba her akl-ı selîm sâhibi, gözünü açıp başta bütün insanların hayatına ve huzuruna saldırmak üzere bekleyen düşmanlarına ve daire-i ihtiyacının vüs’atine ve bu iki noktaya mukâbil, onların halet-i ruhiyesine ve ahvâline ve gidişatına nazar ettiği zaman, mezkûr davamızı tasdîk etmeyecek midir? Hem şu mevcûdâtın, aynen nev’-i beşer gibi nihayetsiz aczini ve hadsiz fakrını kabul etmeyecek midir? Elbette tasdîk ve kabul edecektir.

İslâm nişanı olan Besmele-i Şerîfe, insanlara ve mevcûdâta manen şöyle hitâb eder: “*Ey insanlar ve ey mevcûdât! Evvelâ; siz, bekâya mazhar olacak bir kabiliyyette yaratılmışsınız. Çünkü hiçbiriniz, fânî olmak ve nâil olduğu hayattan ayrılmak istemez. Şu âlem ise, bu talebinize cevap verebilecek bir kabiliyyette değildir. Çünkü o da sizin gibi fenâ ve zevâle mahkûmdur. Öyle ise, gayet geniş olan manama ve yüksek hakîkatime yapışın; beni, vird-i zebân edin. Ben, bu yaranızı, dâr-ı bekânın varlığını size müjde vermek sûretiyle tedavi ediyorum. Dolayısıyla şu fânî hayatınıza düşman vaziyetini alan şeylere mukâbil, bendeki tükenmez kuvvete dayanmakla o düşmanlara karşı meydan okuyabilirsiniz. Çünkü ben, nihayetsiz kudret sâhibi bir Zât-ı Kadîr-i Zülcelâl’e sizi kavuşturuyorum.*

Sâniyen; siz, gayet derecede muhtâc ve fakîr mahlûklarsınız. Daire-i ihtiyacınız, bütün âlemi ihâta etmiştir. Öyle ise, bende bulunan bitmez bereketten istimdâd edin, yardım taleb edin. O zaman nihayetsiz bir hazîne bulursunuz. Çünkü ben, maddî ve manevî hadsiz hazîneler sâhibi bir Zât-ı Ganiyy-i Mutlak’a sizi îsâl ediyorum.”

Şimdi Besmele'de bulunan bu iki hazîne ve defineyi biraz îzâh edeceğiz. Şöyle ki:

Başta nev'-i beşer olmak üzere şu âleme gönderilen her bir mevcûd ve her bir mahlûk, "**acz**" ve "**fakr**" denilen iki derin yara ile müteellim ve müteessir ve perişandır. Bu iki hastalıktan kurtulan hiçbir mahlûk yoktur. Hem bütün mevcûdât-ı âlem, bu iki yara ile yoğrulmuş; acz ve fakr, adeta onların mayası olmuştur. İşte bu dehşetli iki yara sebebiyle çâresizlik ve vahşet içinde kıvranan mevcûdâtın imdâdına semâvî olan şu mübârek kelime kavuşuyor; onların yaralarını sarıp tedavi ediyor; onları dünya ve âhirette sâhil-i selâmete çıkarıyor.

Acaba her akl-ı selîm sâhibi, gözünü açıp başta bütün insanların hayatına ve huzuruna saldırmak üzere bekleyen düşmanlarına ve daire-i ihtiyacının vüs'atine ve bu iki noktaya mukâbil, onların halet-i ruhiyesine ve ahvâline ve gidişatına nazar ettiği zaman, mezkûr davamızı tasdîk etmeyecek midir? Hem şu mevcûdâtın, aynen nev'-i beşer gibi nihayetsiz aczini ve hadsiz fakrını kabul etmeyecek midir? Elbette tasdîk ve kabul edecektir.

İslâm nişanı olan Besmele-i Şerîfe, insanlara ve mevcûdâta manen şöyle hitâb eder: "*Ey insanlar ve ey mevcûdât! Evvelâ; siz, bekâya mazhar olacak bir kabiliyyette yaratılmışsınız. Çünkü hiçbiriniz, fânî olmak ve nâil olduğu hayattan ayrılmak istemez. Şu âlem ise, bu talebinize cevap verebilecek bir kabiliyyette değildir. Çünkü o da sizin gibi fenâ ve zevâle mahkûmdur. Öyle ise, gayet geniş olan manama ve yüksek hakîkatime yapışın; beni, vird-i zebân edin. Ben, bu yaranızı, dâr-ı bekânın varlığını size müjde vermek sûretiyle tedavi ediyorum. Dolayısıyla şu fânî hayatınıza düşman vaziyetini alan şeylere mukâbil, bendeki tükenmez kuvvete dayanmakla o düşmanlara karşı meydan okuyabilirsiniz. Çünkü ben, nihayetsiz kudret sâhibi bir Zât-ı Kadîr-i Zülcelâl'e sizi kavuşturuyorum.*

Sâniyen; siz, gayet derecede muhtâc ve fakîr mahlûklarsınız. Daire-i ihtiyacınız, bütün âlemi ihâta etmiştir. Öyle ise, bende bulunan bitmez bereketten istimdâd edin, yardım taleb edin. O zaman nihayetsiz bir hazîne bulursunuz. Çünkü ben, maddî ve manevî hadsiz hazîneler sâhibi bir Zât-ı Ganiyy-i Mutlak'a sizi îsâl ediyorum."

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى اٰلِهِ وَ صَحْبِهِ اَجْمَعِيْنَ

Şerh ve îzâhını yaptığımız "Birinci Söz" adlı bu eser, Besmele'den bahsetmesi sebebiyle ve Resûl-i Ekrem (asm)'a ilk nâzil olan âyetler, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ile beraber Alak Sûresi'nin ilk beş âyeti olması hasebiyle; en evvel bu beş âyeti îzâh eden bir Mukaddime zikredilecektir.

MUKADDİME

Cenâb-ı Mevlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de Alak Sûresi'nde şöyle buyuruyor:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

"Oku! Rabbinin ismiyle ki; bütün mahlûkâtı, her şeyi O yarattı."

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"İnsanı da bir parça kan pıhtısından yarattı."

اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ

"Oku ve Senin Rabbin, en büyük bir kerem sâhibidir."

يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى اٰلِهٖ وَ صَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ

Şerh ve îzâhını yaptığımız "Birinci Söz" adlı bu eser, Besmele'den bahsetmesi sebebiyle ve Resûl-i Ekrem (asm)'a ilk nâzil olan âyetler, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ile beraber Alak Sûresi'nin ilk beş âyeti olması hasebiyle; en evvel bu beş âyeti îzâh eden bir Mukaddime zikredilecektir.

MUKADDİME

Cenâb-ı Mevlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de Alak Sûresi'nde şöyle buyuruyor:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

"Oku! Rabbinin ismiyle ki; bütün mahlûkâtı, her şeyi O yarattı."

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"İnsanı da bir parça kan pıhtısından yarattı."

اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ

"Oku ve Senin Rabbin, en büyük bir kerem sâhibidir."

Peki, O Zât-ı Ekrem (asm), neyi ve nasıl okuyacaktı? Bu durumda اِفْرَأْ **"Oku!"** âyet-i kerîmesinin manası nasıl olacaktır?

Elcevab: اِفْرَأْ **"Oku!"** kelimesinin dört manası vardır:

Birinci Mana: Resûlullâh (sav)'in, kâinât kitabını okumasıdır. Yani O Zât-ı Ekrem (asm), kendisine inzâl buyrulan Kur'ân ile kâinât kitabında kalem-i kudretle yazılan ve her biri, birer kelime-i kudret olan mahlûkâtı, bâhusûs alaktan yaratılan, insan denilen kâinâtın fihriste ve hülâsasını okuyacak; kâinât kitabının manası olan ef'âl, esma ve sıfat-ı İlâhiyye'yi anlayacak; "Âlem ve insan nedir, nereden gelmiş, nereye gidiyor, vazifesi nedir?" gibi suallere cevap bulacak; Kur'ân vasıtasıyla muammâ-yı hilkat-i âlemi, tılsım-ı kâinâtı çözecek, başta tevhîd ve haşr-i cismânî olmak üzere erkân-ı îmâniyye ve esâsât-ı İslâmiyye'yi nâsa tebliğ edecektir.

İşte bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (sav)'e manen der: *"Ey Resûlüm! Şu kâinât, kalem-i kudretle yazılmış bir kitaptır. Sen de o kitabın bir hülâsas ve fihristesi hükmündesin. O halde manen hem kitab-ı kebîr-i kâinâtı, hem de onun hülâsa ve fihristesi olan kendini oku!"*

Evet, başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere her insan, bu اِفْرَأْ **"Oku!"** emrinin muhâtabıdır. Kâinât kitabını, bâhusûs kendini okumalıdır. *"Ben neyim?"* sualine cevap bulmalıdır. İşte Kur'ân-ı Hakîm, insanın bu sualine cevap olarak manen şöyle der:

"Ey insan! Sen, ilmî program ve fizikî şekil itibariyle ilm-i İlâhîde mevcûd idin. Vücûd-u ilmin vardı, vücûd-u hâricin yoktu. Kâinât da öyle idi. Daha sonra Ellâh (cc), vücûd sıfatıyla ve Vâcibu'l-Vücûd ismiyle acz, fakr, naks, kusûr, cehl denilen ademiyât üzerine tecellî etti. Tabiri câiz ise, esma ve sıfat-ı İlâhiyye ile ademiyâtın mezcinden itibarî bir vücûd meydana geldi. Bu vücûda, "mümkînü'l-vücûd" denir. Kâinâtta bütün mevcûdât, mümkînü'l-vücûddur. Bu vücûd, hakîkî bir vücûd değil, itibarî bir vücûddur; Cenâb-ı Hakk'ın başta "vücûd" sıfatı olmak üzere yedi sıfat, esma ve ef'âlinin âyinesidir."

İkinci Mana: Resûl-i Ekrem (sav)'ın, Kur'ân'ı ezbere okumasıdır. Zîrâ

Peki, O Zât-ı Ekrem (asm), neyi ve nasıl okuyacaktı? Bu durumda اِفْرَأْ **"Oku!"** âyet-i kerîmesinin manası nasıl olacaktır?

Elcevab: اِفْرَأْ **"Oku!"** kelimesinin dört manası vardır:

Birinci Mana: Resûlullâh (sav)'in, kâinât kitabını okumasıdır. Yani O Zât-ı Ekrem (asm), kendisine inzâl buyrulan Kur'ân ile kâinât kitabında kalem-i kudretle yazılan ve her biri, birer kelime-i kudret olan mahlûkâtı, bâhusûs alaktan yaratılan, insan denilen kâinâtın fihriste ve hülâsasını okuyacak; kâinât kitabının manası olan ef'âl, esma ve sıfat-ı İlâhiyye'yi anlayacak; "Âlem ve insan nedir, nereden gelmiş, nereye gidiyor, vazifesi nedir?" gibi suallere cevap bulacak; Kur'ân vasıtasıyla muammâ-yı hilkat-i âlemi, tılsım-ı kâinâtı çözecek, başta tevhîd ve haşr-i cismânî olmak üzere erkân-ı îmâniyye ve esâsât-ı İslâmiyye'yi nâsa tebliğ edecektir.

İşte bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (sav)'e manen der: *"Ey Resûlüm! Şu kâinât, kalem-i kudretle yazılmış bir kitaptır. Sen de o kitabın bir hülâsası ve fihristesi hükmündesin. O halde manen hem kitab-ı kebîr-i kâinâtı, hem de onun hülâsa ve fihristesi olan kendini oku!"*

Evet, başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere her insan, bu اِفْرَأْ **"Oku!"** emrinin muhâtabıdır. Kâinât kitabını, bâhusûs kendini okumalıdır. *"Ben neyim?"* sualine cevap bulmalıdır. İşte Kur'ân-ı Hakîm, insanın bu sualine cevap olarak manen şöyle der:

"Ey insan! Sen, ilmî program ve fizikî şekil itibariyle ilm-i İlâhîde mevcûd idin. Vücûd-u ilmin vardı, vücûd-u hâricin yoktu. Kâinât da öyle idi. Daha sonra Ellâh (cc), vücûd sıfatıyla ve Vâcibu'l-Vücûd ismiyle acz, fakr, naks, kusûr, cehl denilen ademiyât üzerine tecellî etti. Tabiri câiz ise, esma ve sıfat-ı İlâhiyye ile ademiyâtın mezcinden itibarî bir vücûd meydana geldi. Bu vücûda, "mümkînü'l-vücûd" denir. Kâinâtta bütün mevcûdât, mümkînü'l-vücûddur. Bu vücûd, hakîkî bir vücûd değil, itibarî bir vücûddur; Cenâb-ı Hakk'ın başta "vücûd" sıfatı olmak üzere yedi sıfat, esma ve ef'âlinin âyinesidir."

İkinci Mana: Resûl-i Ekrem (sav)'ın, Kur'ân'ı ezbere okumasıdır. Zîrâ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ cümlesinde geçen اِقْرَأْ fiilinin, makam münâsebetiyle mef'ûlü hazfedilmiştir. *"Ey Muhammed! Sana vahyolunan Kur'ân'ı, Rabbinin ismiyle oku!"* manasındadır. Bu okunan şeyin, Kur'ân olduğu hakkında icmâ' vardır.

Evet, burada "kıraat" fiilinin, ümmî olan Nebî'ye tevcih edilmesinde bir beis yoktur. Zira kıraat, sadece yazılı olan bir şeyi okumak manasında değildir. Aynı zamanda bir şeyi ezbere okumaya da "kıraat" denir. Burada Hazret-i Peygamber (sav)'in, Cebrâîl (as)'ın kendisine vahyettiği âyetleri ezberden okuması murâddır. Bu, en büyük bir mu'cize sayılır. Zira dün ümmî olan Zât, vahy-i İlâhî sayesinde bugün muallim olmuştur. Âyetlerin siyâkı, iki çeşit kıraate de işâret etmiştir. Zira âyetler, hem kıraat, hem de kalemle talimi cem' etmiştir.

Üçüncü Mana: Resûl-i Ekrem (asm)'ın risâleti umûmîdir. Asr-ı Saâdet'ten kıyamete kadar gelmiş gelecek bütün insanlar, O'nun ümmetidir. Ancak ümmet, iki kısımdır:

Biri: Ümmet-i icâbettir ki; Resûl-i Ekrem (sav)'e inzâl olunan vahy-i İlâhî'yi tasdik eden ve O'na tabi olan mü'minlerdir.

Diğeri: Ümmet-i davettir ki; Resûl-i Ekrem (sav)'in risâletini tasdik etmeyen kâfir ve müşriklerdir.

اِقْرَأْ **"Oku!"** emri, ümmet-i icâbet ve ümmet-i davetin, kıyamete kadar kitabet ve kıraat ehli olacaklarını; bu sayede terakkî edeceklerini; cehâlet ve vahşet döneminin bitip medeniyet ve saâdet döneminin başladığını haber veriyor. Bu durumda âyet-i kerîmede geçen emre muhâtab, Resûl-i Ekrem (sav) değil; O'nun mezkûr iki kısım ümmetidir. Bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (sav)'e manen şöyle der: *"Ey Resûlüm! Sen, kıraat ve kitabet sayesinde insanları maddeten ve manen kemâle kavuşturacak, hakâikü'l-hakâike götüreceksin, ilme dayanan ve dayandıran bir peygambersin."*

Dördüncü Mana: *"Ey Resûlüm! Sen, sana inzâl buyrulan Kur'ân ve Sünnet'i ve sana vahyolunan ahkâmı nâsa tebliğ et!"* manasındadır.

إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ cümlesinde geçen اِقْرَأْ fiilinin, makam münâsebetiyle mef'ûlü hazfedilmiştir. *"Ey Muhammed! Sana vahyolunan Kur'ân'ı, Rabbinin ismiyle oku!"* manasındadır. Bu okunan şeyin, Kur'ân olduğu hakkında icmâ' vardır.

Evet, burada "kıraat" fiilinin, ümmî olan Nebî'ye tevcih edilmesinde bir beis yoktur. Zira kıraat, sadece yazılı olan bir şeyi okumak manasında değildir. Aynı zamanda bir şeyi ezbere okumaya da "kıraat" denir. Burada Hazret-i Peygamber (sav)'in, Cebrâîl (as)'ın kendisine vahyettiği âyetleri ezberden okuması murâddır. Bu, en büyük bir mu'cize sayılır. Zira dün ümmî olan Zât, vahy-i İlâhî sayesinde bugün muallim olmuştur. Âyetlerin siyâkı, iki çeşit kıraate de işâret etmiştir. Zira âyetler, hem kıraat, hem de kalemle talimi cem' etmiştir.

Üçüncü Mana: Resûl-i Ekrem (asm)'ın risâleti umûmîdir. Asr-ı Saâdet'ten kıyamete kadar gelmiş gelecek bütün insanlar, O'nun ümmetidir. Ancak ümmet, iki kısımdır:

Biri: Ümmet-i icâbettir ki; Resûl-i Ekrem (sav)'e inzâl olunan vahy-i İlâhî'yi tasdik eden ve O'na tabi olan mü'minlerdir.

Diğeri: Ümmet-i davettir ki; Resûl-i Ekrem (sav)'in risâletini tasdik etmeyen kâfir ve müşriklerdir.

اِقْرَأْ **"Oku!"** emri, ümmet-i icâbet ve ümmet-i davetin, kıyamete kadar kitabet ve kıraat ehli olacaklarını; bu sayede terakkî edeceklerini; cehâlet ve vahşet döneminin bitip medeniyet ve saâdet döneminin başladığını haber veriyor. Bu durumda âyet-i kerîmede geçen emre muhâtab, Resûl-i Ekrem (sav) değil; O'nun mezkûr iki kısım ümmetidir. Bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (sav)'e manen şöyle der: *"Ey Resûlüm! Sen, kıraat ve kitabet sayesinde insanları maddeten ve manen kemâle kavuşturacak, hakâikü'l-hakâike götüreceksin, ilme dayanan ve dayandıran bir peygambersin."*

Dördüncü Mana: *"Ey Resûlüm! Sen, sana inzâl buyrulan Kur'ân ve Sünnet'i ve sana vahyolunan ahkâmı nâsa tebliğ et!"* manasındadır.

Senin Rabbin, dünya ve âhireti senin için yaratmış; bütün âlemi sana hizmetçi etmiştir. Böylece tekvînî olarak seni terbiye etmiş; yavaş yavaş kemâline sevk etmiştir. Kezâ vahy-i sarîhî olan Kur'ân ve vahy-i zımnî olan Hadîs ile seni teklîfî olarak terbiye etmiş; vahy-i İlâhî'yi peyderpey, parça parça, necm necm indirmekle yavaş yavaş Seni kemâle kavuşturmuştur."

Demek bütün âlem, O Zât-ı Ekrem (asm)'ın nübüvveti için yaratılmıştır. Netîce-i hilkat, budur. Âlem, bu maksad için yaratılmıştır. Bunun için Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, en evvel bunu nazara verdi. Daha sonra gelecek âyetleri, bu maksad üzerine binâ etti. *"Senin Rabbin, seni terbiye etmek için semâvî kitapların hülâsası olan Kur'ân'ı ve O'nun hülâsası olan الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ âyet-i kerîmesini Sana inzâl buyurdu."* fermân etti.

الَّذِي خَلَقَ

"O Rabbin ki,bütün mahlûkâtı yarattı."

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"Husûsan insanı, alaktan (kan pıhtısından) halk etti."

Kur'ân-ı Hakîm, "Senin Rabbin, bütün âlemi yarattı; insanı da alaktan yarattı." buyurmakla tertîbe riâyet etmiş ve bu husûsa dikkatlerimizi çekmiştir. Zira önce kâinât yaratılmış; sonra kâinâtın halîfesi olan insan yaratılmıştır.

Kur'ân-ı Azîmüşşân, bu âyet-i kerîmelerde önce âfâkı, geniş ve büyük daireyi nazara verdi. Daha sonra ezhân, âfakta boğulmasın diye enfüsü, dar ve küçük daireyi nazara verdi. Umûmdan husûsa intikâl etti.

Kur'ân-ı Hakîm, الَّذِي خَلَقَ âyet-i kerîmesinde "halk" fiilini önce mutlak olarak zikretti. Bununla, bu halk fiilinin bütün mahlûkâta şâmil olduğunu ifâde etti. Sonra خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ âyetiyle mahlûkât arasından sadece insanın halkını tahsîs etmekle onun, şerefli ve acîb bir fitrata sâhib olduğunu nazara verdi.

Senin Rabbin, dünya ve âhireti senin için yaratmış; bütün âlemi sana hizmetçi etmiştir. Böylece tekvînî olarak seni terbiye etmiş; yavaş yavaş kemâline sevk etmiştir. Kezâ vahy-i sarîhî olan Kur'ân ve vahy-i zımnî olan Hadîs ile seni teklîfî olarak terbiye etmiş; vahy-i İlâhî'yi peyderpey, parça parça, necm necm indirmekle yavaş yavaş Seni kemâle kavuşturmuştur."

Demek bütün âlem, O Zât-ı Ekrem (asm)'ın nübüvveti için yaratılmıştır. Netîce-i hilkat, budur. Âlem, bu maksad için yaratılmıştır. Bunun için Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, en evvel bunu nazara verdi. Daha sonra gelecek âyetleri, bu maksad üzerine binâ etti. *"Senin Rabbin, seni terbiye etmek için semâvî kitapların hülâsası olan Kur'ân'ı ve O'nun hülâsası olan الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ âyet-i kerîmesini Sana inzâl buyurdu."* fermân etti.

الَّذِي خَلَقَ

"O Rabbin ki,bütün mahlûkâtı yarattı."

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"Husûsan insanı, alaktan (kan pıhtısından) halk etti."

Kur'ân-ı Hakîm, "Senin Rabbin, bütün âlemi yarattı; insanı da alaktan yarattı." buyurmakla tertîbe riâyet etmiş ve bu husûsa dikkatlerimizi çekmiştir. Zira önce kâinât yaratılmış; sonra kâinâtın halîfesi olan insan yaratılmıştır.

Kur'ân-ı Azîmüşşân, bu âyet-i kerîmelerde önce âfâkı, geniş ve büyük daireyi nazara verdi. Daha sonra ezhân, âfakta boğulmasın diye enfüsü, dar ve küçük daireyi nazara verdi. Umûmdan husûsa intikâl etti.

Kur'ân-ı Hakîm, الَّذِي خَلَقَ âyet-i kerîmesinde "halk" fiilini önce mutlak olarak zikretti. Bununla, bu halk fiilinin bütün mahlûkâta şâmil olduğunu ifâde etti. Sonra خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ âyetiyle mahlûkât arasından sadece insanın halkını tahsîs etmekle onun, şerefli ve acîb bir fitrata sâhib olduğunu nazara verdi.

Müfessirler, اٰقْرٰا fiilinin tekrarındaki hikmetlerden birkaçını şöyle beyân etmişlerdir:

Birinci emir, "Önce kendin için oku!"; ikinci emir de "Tebliğ için oku!" veya birincisi, "Cebrâîlden öğrenmek için oku!"; ikincisi de "Nâsa öğretmek için oku!" veyahud birincisi, "Namâzında oku!" ; ikincisi, "Namâzın dışında oku!" manasındadır.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, bu âyet-i kerîmede, "Senin Rabbin, Kerîm'dir." demedi. "Ekrem'dir. Yani, çok kerîmdir." buyurdu. İsm-i tafdîl getirdi ve ٱ ile tarif etti. Bununla nübüvvet vazifesiyle tavzîf edilen Resûl-i Ekrem (asm)'a tesellî babında manen şöyle der: "Ey Resûlüm! Korkma, mahzûn olma! Zira Sen, inâyet altındasın. Kâinât, senin için yaratılmıştır. Sen, Rabbinin adıyla oku! Senin Rabbin, Ekrem'dir. Seni, inâyet-i hassası altına almıştır. Senin Rabbin, Halîm'dir. Senin ümmetini, eski ümmetler gibi kahre giriftâr etmez. İsyan ettikleri zaman, isti'sâl azabıyla helâk etmez; belki kılınçla temizler."

Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîmede "Kerîm" ismini zikretmedi; "Ekrem" dedi. Zira Kerîm; inâyet-i âimme sâhibi demektir. "Kâfire, mü'mine, herkese iyilik yapar." manasındadır. Ekrem ise; inâyet-i hassa sâhibi demektir. Yani, "Seni, öyle bir Dîn ile göndermiş ki; O Dîn, inâyet-i hassa altındadır; kıyamete kadar mahfûz kalır; bütün bâtlı ve muharref dinlere, bâtlı efkâr ve itikâdlara, beşerî sistemlere gâlib gelir; bütün dünyaya hâkim olur." manasını ifâde eder.

Kardeşlerim! Bunu kesin olarak bilin ve tereddüd etmeyin: İnâyet-i hassa, Kur'ân, Sünnet, İcmâ', Kıyâs ve Risâle-i Nûr hakikatlarına ve bu esâsları muhâfaza edenlere nezâret eder. "Risâle-i Nûr'un şâkirdlerine inâyet ve rahmet, nezâret ve himâyet ederler."¹ buyuran, Üstâd'ımızdır.

ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ

"Seni, inâyet-i hassaya mazhar eden Rabbin, insana kalemle yazı yazmayı, ilmi talim etti."

[1] Kastamonu Lâhikası, s. 268.

Müfessirler, اٰقْرٰا fiilinin tekrarındaki hikmetlerden birkaçını şöyle beyân etmişlerdir:

Birinci emir, "Önce kendin için oku!"; ikinci emir de "Tebliğ için oku!" veya birincisi, "Cebrâîlden öğrenmek için oku!"; ikincisi de "Nâsa öğretmek için oku!" veyahud birincisi, "Namâzında oku!" ; ikincisi, "Namâzın dışında oku!" manasındadır.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, bu âyet-i kerîmede, "Senin Rabbin, Kerîm'dir." demedi. "Ekrem'dir. Yani, çok kerîmdir." buyurdu. İsm-i tafdîl getirdi ve ٱ ile tarif etti. Bununla nübüvvet vazifesiyle tavzîf edilen Resûl-i Ekrem (asm)'a tesellî babında manen şöyle der: "Ey Resûlüm! Korkma, mahzûn olma! Zira Sen, inâyet altındasın. Kâinât, senin için yaratılmıştır. Sen, Rabbinin adıyla oku! Senin Rabbin, Ekrem'dir. Seni, inâyet-i hassası altına almıştır. Senin Rabbin, Halîm'dir. Senin ümmetini, eski ümmetler gibi kahre giriftâr etmez. İsyan ettikleri zaman, isti'sâl azabıyla helâk etmez; belki kılınçla temizler."

Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîmede "Kerîm" ismini zikretmedi; "Ekrem" dedi. Zira Kerîm; inâyet-i âmme sâhibi demektir. "Kâfire, mü'mine, herkese iyilik yapar." manasındadır. Ekrem ise; inâyet-i hassa sâhibi demektir. Yani, "Seni, öyle bir Dîn ile göndermiş ki; O Dîn, inâyet-i hassa altındadır; kıyamete kadar mahfûz kalır; bütün bâtl ve muharref dinlere, bâtl efkâr ve itikâdlara, beşerî sistemlere gâlib gelir; bütün dünyaya hâkim olur." manasını ifâde eder.

Kardeşlerim! Bunu kesin olarak bilin ve tereddüd etmeyin: İnâyet-i hassa, Kur'ân, Sünnet, İcmâ', Kıyâs ve Risâle-i Nûr hakikatlarına ve bu esâsları muhâfaza edenlere nezâret eder. "Risâle-i Nûr'un şâkirdlerine inâyet ve rahmet, nezâret ve himâyet ederler."¹ buyuran, Üstâd'ımızdır.

اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

"Seni, inâyet-i hassaya mazhar eden Rabbin, insana kalemle yazı yazmayı, ilmi talim etti."

[1] Kastamonu Lâhikası, s. 268.

Bütün ulûm ve fûnûn, ne ile elde edilir? Kalemle. Halbuki Ellâhu Teâlâ, Resûl-i Ekrem (sav)'e kalemi vermedi. Onu, ümmetine verdi. Bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (asm)'a şöyle bir müjdeyi veriyor: *"Ey Resûlüm! Sen, öyle bir nebîsin ki; ümmîler içinde geldin. O ümmîleri, kalem vasıtasıyla bütün dünyaya hâkim eleyeceksin. Kur'ân-ı Mutizü'l-Beyân'a dayanmak ve diğer ilimleri de Kur'ân'ın manasını anlamak maksadıyla tebeî olarak tahsîl etmek şartıyla ümmetin, kıyamete kadar dünyanın reîsidir."*

İşte bu âyet-i kerîme, manen şöyle der: *"Ey insan! Evvelâ, Kur'ân'ı oku! O'nu, esâs ve temel tut. Çünkü ilmin menbaı, Kelâmullâh olan Kur'ân'dır. Ulûm-u evvelîn ve âhirîn, maddî ve manevî, dünyevî ve uhrevî bütün ulûm, fûnûn ve san'at, Kur'ân'da mevcûddur. Kur'ân'ı okuduktan ve manasını öğrenip hayata hâkim kıldıktan sonra, diğer ilimleri, tebeî olarak istediğin kadar -Kur'ân'a muhâlif olmamak ve muhâlefet etmemek şartıyla- okuyabilirsin."*

Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Bir kavle göre Kitab-ı Mübîn, Kur'ân'dan ibârettir. Yaş ve kuru, her şey içinde bulunduğunu, şu âyet-i kerîme beyân ediyor. Öyle mi? Evet, her şey içinde bulunur. Fakat herkes, her şeyi içinde göremez. Zira muhtelif derecelerde bulunur. Bazen çekirdekleri, bazen nüveleri, bazen icmâlleri, bazen düstûrları, bazen alâmetleri; ya sarâhaten, ya işâreten, ya remzen, ya ibhâmen, ya ihtâr tarzında bulunurlar. Fakat ihtiyaca göre ve maksad-ı Kur'ân'a münâsib bir tarzda ve iktizâ-yı makam münâsebetinde şu tarzların birisiyle ifâde ediliyor. Ezcümle:

Beşerin san'at ve fen cihetindeki terakkiyâtlarının netîcesi olan havârik-ı san'at ve garâib-i fen olarak tayyâre, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücûda gelmiş ve beşerin hayat-ı maddiyyesinde en büyük mevkî almışlar. Elbette umûm nev'-i beşere hitâb eden Kur'ân-ı Hakîm, şunları mühmel bırakmaz. Evet bırakmamış. İki cihet ile onlara da işâret etmiştir:

Birinci cihet: Mu'cizât-ı Enbiyâ sûretiyle...

İkinci kısım şudur ki: Bazı hâdisât-ı târîhiye sûretinde işâret eder."¹

Resûl-i Ekrem (sav), peygamber olarak gönderildiği zaman, dünyada ilm u

[1] Sözlere, 20. Söz, 2. Makâm, s. 252-253.

Bütün ulûm ve fûnûn, ne ile elde edilir? Kalemle. Halbuki Ellâhu Teâlâ, Resûl-i Ekrem (sav)'e kalemi vermedi. Onu, ümmetine verdi. Bu âyet-i kerîme, Resûl-i Ekrem (asm)'a şöyle bir müjdeyi veriyor: *"Ey Resûlüm! Sen, öyle bir nebîsin ki; ümmîler içinde geldin. O ümmîleri, kalem vasıtasıyla bütün dünyaya hâkim eleyeceksin. Kur'ân-ı Muticü'l-Beyân'a dayanmak ve diğer ilimleri de Kur'ân'ın manasını anlamak maksadıyla tebeî olarak tahsîl etmek şartıyla ümmetin, kıyamete kadar dünyanın reîsidir."*

İşte bu âyet-i kerîme, manen şöyle der: *"Ey insan! Evvelâ, Kur'ân'ı oku! O'nu, esâs ve temel tut. Çünkü ilmin menbaı, Kelâmullâh olan Kur'ân'dır. Ulûm-u evvelîn ve âhirîn, maddî ve manevî, dünyevî ve uhrevî bütün ulûm, fûnûn ve san'at, Kur'ân'da mevcûddur. Kur'ân'ı okuduktan ve manasını öğrenip hayata hâkim kıldıktan sonra, diğer ilimleri, tebeî olarak istediğin kadar -Kur'ân'a muhâlif olmamak ve muhâlefet etmemek şartıyla- okuyabilirsin."*

Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Bir kavle göre Kitab-ı Mübîn, Kur'ân'dan ibârettir. Yaş ve kuru, her şey içinde bulunduğunu, şu âyet-i kerîme beyân ediyor. Öyle mi? Evet, her şey içinde bulunur. Fakat herkes, her şeyi içinde göremez. Zira muhtelif derecelerde bulunur. Bazen çekirdekleri, bazen nüveleri, bazen icmâlleri, bazen düstûrları, bazen alâmetleri; ya sarâhaten, ya işâreten, ya remzen, ya ibhâmen, ya ihtâr tarzında bulunurlar. Fakat ihtiyaca göre ve maksad-ı Kur'ân'a münâsib bir tarzda ve iktizâ-yı makam münâsebetinde şu tarzların birisiyle ifâde ediliyor. Ezcümle:

Beşerin san'at ve fen cihetindeki terakkiyâtlarının netîcesi olan havârik-ı san'at ve garâib-i fen olarak tayyâre, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücûda gelmiş ve beşerin hayat-ı maddiyyesinde en büyük mevkî almışlar. Elbette umûm nev'-i beşere hitâb eden Kur'ân-ı Hakîm, şunları mühmel bırakmaz. Evet bırakmamış. İki cihet ile onlara da işâret etmiştir:

Birinci cihet: Mu'cizât-ı Enbiyâ sûretiyle...

İkinci kısım şudur ki: Bazı hâdisât-ı târîhiye sûretinde işâret eder."¹

Resûl-i Ekrem (sav), peygamber olarak gönderildiği zaman, dünyada ilm u

[1] Sözlere, 20. Söz, 2. Makâm, s. 252-253.

İnsan ise dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtâc ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtâc, hem gayet âciz ve zaîf bir sûrette dünyaya gönderilip bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle, ancak menfaatlarını celb ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki, insanın vazife-i fıtriyyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyyettir. Yani: "Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzenînane besleniyorum ve idare ediliyorum?" bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dâir Kâdiyü'l-Hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı a'lâ-yı ubûdiyyete uçmaktır.

Demek insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mâhiyet ve istidâd itibariyle her şey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve madenî ve nûru ve ruhu; marîfetullâhtır ve onun üssü'l-esâsı da îmân-ı billâhtır."¹

Bu âyet-i kerîmenin ifâdesiyle; insanın bilmediğini insana öğretene, Ellâh'tır. Fakat ilmi elde etmenin zâhirî sebebi de kalemdir. Halbuki Resûl-i Ekrem (sav), kalem sâhibi değildir. O zamanki Arab milleti de ekseriyyetle kalem sâhibi değildi. O zamanda üç büyük devlet vardı. Rûm, Fars ve Habeş Devleti. Az da olsa bu devletlerde kalem, kıraat ve kitabet mevcûddu; fakat umûmîleşmemişti, tam gelişmemişti. Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîme ile Resûl-i Ekrem (sav)'e der ki: "Ey Resûlüm! Senin Rabbin, kalem vasıtasıyla her şeyi öğretendir. Senin Dîn'in, Kur'ân'a, vahy-i semâvîye, ilme dayanır. Kıyamete kadar da o ilim ile devam eder. Sen, ilim ve kalemle mücâdele et. Korkma, çekinme! Çünkü Sen, inâyet-i Rabbâniyye altındasın."

Resûl-i Ekrem (asm)'ın peygamber olarak gönderildiği o ümmî kavim, Kur'ân sayesinde diğer akvâma muallim ve Üstâd olduklarını, Bedüzzaman (ra) Hazretleri, Şuâ'lar adlı eserinde şöyle ifâde etmiştir:

---

[1] Sözlür, s. 315-316.

İnsan ise dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtâc ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtâc, hem gayet âciz ve zaîf bir sûrette dünyaya gönderilip bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle, ancak menfaatlarını celb ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki, insanın vazife-i fıtriyyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyyettir. Yani: "Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzenînane besleniyorum ve idare ediliyorum?" bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dâir Kâdiyü'l-Hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı a'lâ-yı ubûdiyyete uçmaktır.

Demek insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mâhiyet ve istidâd itibariyle her şey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve madenî ve nûru ve ruhu; marîfetullâhtır ve onun üssü'l-esâsı da îmân-ı billâhtır."¹

Bu âyet-i kerîmenin ifâdesiyle; insanın bilmediğini insana öğreten, Ellâh'tır. Fakat ilmi elde etmenin zâhirî sebebi de kalemdir. Halbuki Resûl-i Ekrem (sav), kalem sâhibi değildir. O zamanki Arab milleti de ekseriyyetle kalem sâhibi değildi. O zamanda üç büyük devlet vardı. Rûm, Fars ve Habeş Devleti. Az da olsa bu devletlerde kalem, kıraat ve kitabet mevcûddu; fakat umûmîleşmemişti, tam gelişmemişti. Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîme ile Resûl-i Ekrem (sav)'e der ki: "Ey Resûlüm! Senin Rabbin, kalem vasıtasıyla her şeyi öğretendir. Senin Dîn'in, Kur'ân'a, vahy-i semâvîye, ilme dayanır. Kıyamete kadar da o ilim ile devam eder. Sen, ilim ve kalemle mücâdele et. Korkma, çekinme! Çünkü Sen, inâyet-i Rabbâniyye altındasın."

Resûl-i Ekrem (asm)'ın peygamber olarak gönderildiği o ümmî kavim, Kur'ân sayesinde diğer akvâma muallim ve Üstâd olduklarını, Bedüzzaman (ra) Hazretleri, Şuâ'lar adlı eserinde şöyle ifâde etmiştir:

---

[1] Sözlür, s. 315-316.

İşte İslâmiyet'ten sonra âlemi zekâlarıyla idare eden o zekî kavim, şu en revâclı ve medâr-ı iftihârları ve ona şiddet-i ihtiyaçla muhtâc olan belâgatta akvâm-ı âlemden en ileride ve en yüksek mertebede idiler. Belâgat, o kadar kıymetdâr idi ki, bir edîbin bir sözü için iki kavim büyük muhârebe ederdi ve bir sözülle musâleha ediyorlardı. Hatta onların içinde "Muallakât-ı Seb'a" nâmıyla yedi edîbin yedi kasîdesini altunla Kâ'be'nin duvarına yazmışlar, onunla iftihâr ediyorlardı.

İşte böyle bir zamanda, belâgat en revâclı olduğu bir anda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân nüzûl etti. Nasıl ki zaman-ı Mûsâ Aleyhisselâm'da sihir ve zaman-ı İsâ Aleyhisselâm'da tıb revâcta idi. Mu'cizelerinin mühimmi o cinsten geldi. İşte o vakit bûlegâ-yı Arabı, en kısa bir sûresine mukâbeleye davet etti: وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ fermânıyla onlara meydan okuyor.

Hem der ki: "Îmân getirmezseniz mel'ûnsunuz. Cehennem'e gireceksiniz." Damarlarına şiddetle vuruyor. Gururlarını dehşetli sûrette kırıyor. O kibirli akıllarını istihfâf ediyor. Onları bidâyetten idam-ı ebedî ile ve sonra da Cehennem'de idam-ı ebedî ile beraber dünyevî idam ile de mahkûm ediyor. Der: "Ya muâraza ediniz yahud cân ve malınız helâkettir."

İşte eğer muâraza mümkün olsaydı, acaba hiç mümkün mü idi ki, bir-iki satırla muâraza edip davasını iptâl etmek gibi rahat bir çâre varken, en tehlikeli, en müşkilâtli muhârebe tarîkı ihtiyar edilsin? Evet, o zekî kavim, o siyâsî millet ki; bir zaman âlemi, siyâsetle idare ettiği halde, en kısa ve rahat ve hafîf bir yolu terk etsin? En tehlikeli ve bütün mal ve canını belâyâ atacak uzun bir yolu ihtiyar etsin, hiç kabil midir? Çünkü bir edîbleri, birkaç hurûfâtla muâraza edebilseydi; Kur'ân, davasından vazgeçerdi. Onlar da maddî ve manevî helâketten kurtulurlardı. Halbuki muhârebe gibi dehşetli, uzun bir yolu ihtiyar ettiler. Demek, muâraza-i bi'l-hurûf mümkün değildi, muhâldi. Onun için muhârebe-i bi's-süyûfa mecbûr oldular."¹

[1] Sözlür, 25. Söz, 1. Şule, 1. Şuâ', 1. Sûret, s. 368-369.

İşte İslâmiyet'ten sonra âlemi zekâlarıyla idare eden o zekî kavim, şu en revâclı ve medâr-ı iftihârları ve ona şiddet-i ihtiyaçla muhtâc olan belâgatta akvâm-ı âlemden en ileride ve en yüksek mertebede idiler. Belâgat, o kadar kıymetdâr idi ki, bir edîbin bir sözü için iki kavim büyük muhârebe ederdi ve bir sözülle musâleha ediyorlardı. Hatta onların içinde "Muallakât-ı Seb'a" nâmıyla yedi edîbin yedi kasîdesini altunla Kâ'be'nin duvarına yazmışlar, onunla iftihâr ediyorlardı.

İşte böyle bir zamanda, belâgat en revâclı olduğu bir anda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân nüzûl etti. Nasıl ki zaman-ı Mûsâ Aleyhisselâm'da sihir ve zaman-ı İsâ Aleyhisselâm'da tıb revâcta idi. Mu'cizelerinin mühimmi o cinsten geldi. İşte o vakit bûlegâ-yı Arabı, en kısa bir sûresine mukâbeleye davet etti: وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ fermânıyla onlara meydan okuyor.

Hem der ki: "Îmân getirmezseniz mel'ûnsunuz. Cehennem'e gireceksiniz." Damarlarına şiddetle vuruyor. Gururlarını dehşetli sûrette kırıyor. O kibirli akıllarını istihfâf ediyor. Onları bidâyetten idam-ı ebedî ile ve sonra da Cehennem'de idam-ı ebedî ile beraber dünyevî idam ile de mahkûm ediyor. Der: "Ya muâraza ediniz yahud cân ve malınız helâkettir."

İşte eğer muâraza mümkün olsaydı, acaba hiç mümkün mü idi ki, bir-iki satırla muâraza edip davasını ibtâl etmek gibi rahat bir çâre varken, en tehlikeli, en müşkilâtlı muhârebe tarîkı ihtiyar edilsin? Evet, o zekî kavim, o siyâsî millet ki; bir zaman âlemi, siyâsetle idare ettiği halde, en kısa ve rahat ve hafîf bir yolu terk etsin? En tehlikeli ve bütün mal ve canını belâyâ atacak uzun bir yolu ihtiyar etsin, hiç kabil midir? Çünkü bir edîbleri, birkaç hurûfâtla muâraza edebilseydi; Kur'ân, davasından vazgeçerdi. Onlar da maddî ve manevî helâketten kurtulurlardı. Halbuki muhârebe gibi dehşetli, uzun bir yolu ihtiyar ettiler. Demek, muâraza-i bi'l-hurûf mümkün değildi, muhâldi. Onun için muhârebe-i bi's-süyûfa mecbûr oldular."¹

[1] Sözlür, 25. Söz, 1. Şule, 1. Şuâ', 1. Sûret, s. 368-369.

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“Senin Rabbin, insana bilmediğini öğretti.”

Evet, kıyamete kadar dünyevî bütün ilimler, fenler, san’atlar, uhrevî bütün ilimler, bütün müctehidlerin ictihâdâtı, bütün Ulemâ-i Kelâm’ın ilimleri, bütün evliyâların keşfiyyâtı, hülâsa dünyevî ve uhrevî bütün ulûm ve fûnûn, bu âyet-i kerîme ile ifâde edilmiştir. Öyle ilimler, Kur’ân’dan çıktı ki; akl-ı beşer, hayrette kalır. Müellif (ra), Kur’ân’ın ilmindeki bu câmiyyeti, 25. Söz adlı eserinde vecîz bir ifâdeyle şöyle beyân buyurmuştur:

“Üçüncü Lem’a: İlmindeki câmiyet-i hârikadır. Evet, Kur’ân, şerîatın müteaddid ve çok ilimlerini, hakikatın mütenevvi’ ve kesretli ilimlerini, tarikatın muhtelif ve hadsiz ilimlerini, kendi ilminin denizinden akıttığı gibi; daire-i mümkinâtın hakikî hikmetini ve daire-i vücûbun ulûm-u hakikiyesini ve daire-i âhiretin maârif-i gâmızasını, o denizinden muntazaman ve kesretle akıtıyor. Şu lem’aya misâl getirilse, bir cild yazmak lâzım gelir.”¹

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, عَلَّمَ بِالْقَلَمِ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ **“O nihayetsiz kerem sâhibi Rabbin ki; kalemle yazı yazmayı öğretti. Böylece insanın bilmediği şeyleri, ona talim buyurdu, öğretti.”** âyet-i kerîmeleriyle; bir önceki âyet-i kerîmede geçen Rabbinin kereminin kemâlini bildirir. *“Senin Rabbin, kullarına bilmediklerini bildirdi. Onları, cehâletin karanlığından ilmin nûruna çıkardı. Böylece onlara en büyük bir ikrâmı bulunduru.”* manasını ifâde eder.

Hem Kur’ân, bu âyet-i kerîmelerle kitabet ilminin fazîlet ve önemini bildirir. Zira bu ilimde, Ellâh’tan başkasının ihâta edemediği sayılamayacak kadar menfaatler vardır. İlimlerin tedvîni (yazılması), hikmetli sözlerin kaydedilmesi, eskilerin haberlerinin ve makâlelerinin zabt altına alınması ve Ellâh’ın münzel (semâvî) kitaplarının yazılması, ancak kitabetle (yazıya dökmekle) olmuştur. Eğer bu kitabet olmazsa, Dîn ve dünya işleri istikâmet dairesinde yürümez. Şayet Ellâh’ın hikmetinin dakîk ve tedbîrinin latîf olduğuna başka bir delîl bulunmasaydı, sadece bu kalem ve hat işi, buna kâfi idi.

[1] Sözler, 25. Söz, 1. Şule, 2. Şuâ’, 3. Lem’a, s. 396.

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“Senin Rabbin, insana bilmediğini öğretti.”

Evet, kıyamete kadar dünyevî bütün ilimler, fenler, san’atlar, uhrevî bütün ilimler, bütün müctehidlerin ictihâdâtı, bütün Ulemâ-i Kelâm’ın ilimleri, bütün evliyâların keşfiyyâtı, hülâsa dünyevî ve uhrevî bütün ulûm ve fûnûn, bu âyet-i kerîme ile ifâde edilmiştir. Öyle ilimler, Kur’ân’dan çıktı ki; akl-ı beşer, hayrette kalır. Müellif (ra), Kur’ân’ın ilmindeki bu câmiyyeti, 25. Söz adlı eserinde vecîz bir ifâdeyle şöyle beyân buyurmuştur:

“Üçüncü Lem’a: İlmindeki câmiyet-i hârikadır. Evet, Kur’ân, şerîatın müteaddid ve çok ilimlerini, hakikatın mütenevvi’ ve kesretli ilimlerini, tarikatın muhtelif ve hadsiz ilimlerini, kendi ilminin denizinden akıttığı gibi; daire-i mümkinâtın hakikî hikmetini ve daire-i vücûbun ulûm-u hakikiyesini ve daire-i âhiretin maârif-i gâmızasını, o denizinden muntazaman ve kesretle akıtıyor. Şu lem’aya misâl getirilse, bir cild yazmak lâzım gelir.”¹

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ **“O nihayetsiz kerem sâhibi Rabbin ki; kalemle yazı yazmayı öğretti. Böylece insanın bilmediği şeyleri, ona talim buyurdu, öğretti.”** âyet-i kerîmeleriyle; bir önceki âyet-i kerîmede geçen Rabbinin kereminin kemâlini bildirir. *“Senin Rabbin, kullarına bilmediklerini bildirdi. Onları, cehâletin karanlığından ilmin nûruna çıkardı. Böylece onlara en büyük bir ikrâmda bulundu.”* manasını ifâde eder.

Hem Kur’ân, bu âyet-i kerîmelerle kitabet ilminin fazîlet ve önemini bildirir. Zira bu ilimde, Ellâh’tan başkasının ihâta edemediği sayılamayacak kadar menfaatler vardır. İlimlerin tedvîni (yazılması), hikmetli sözlerin kaydedilmesi, eskilerin haberlerinin ve makâlelerinin zabt altına alınması ve Ellâh’ın münzel (semâvî) kitaplarının yazılması, ancak kitabetle (yazıya dökmekle) olmuştur. Eğer bu kitabet olmazsa, Dîn ve dünya işleri istikâmet dairesinde yürümez. Şayet Ellâh’ın hikmetinin dakîk ve tedbîrinin latîf olduğuna başka bir delîl bulunmasaydı, sadece bu kalem ve hat işi, buna kâfi idi.

[1] Sözlür, 25. Söz, 1. Şule, 2. Şuâ’, 3. Lem’a, s. 396.

da onların kıymet ve şerefının Kur'ân'la, ilimle olduğunu ihtâr etsen de insanların hepsi îmâna gelmez. Bir kısmı, Senin söylediklerine îmân eder; bir kısmı da kendisine yapılan ihsan ve ikrâmı, ona bahşedilen maddî ve manevî nimetleri inkâr eder. O nimetleri, ona bahşeden Mün'im-i Hakîkî'yi inkâr eder. Birinin, kalemle ona ilmi öğrettiğini inkâr edip ilmi, kendisine verir. Câhil iken, ona ilmi talim eden Rabbini inkâr eder. O'nun talimiyle tekemmül ve terakkî ettiğini unuttur. Bütün âlemin reîsi olduğunu; bütün mahlûkâtın, onun terbiyesi için kendisine hizmetçi olarak verildiğini; mevcûdât-ı âlemin, insana hizmet için insanın da îmân ve ubûdiyyet için yaratıldığını inkâr eder. Kur'ân'ın, insanlık âlemi için inâyet ve rahmet olduğunu inkâr eder. Hülâsa hem tekvînî hem de teklîfî âyetleri inkâr eder."

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاَنٌ كَاْفٍ âyet-i kerîmesi, "Ey insan! Haddi aşma, kâfir olma, inkâra saplanma, tuğyân etme!" diyor.

İnsanda üç kuvve vardır.

Birincisi: Kuvve-i şehviyyedir ki; bu kuvve, umûm hayvanlarda da bulunur.

İkincisi: Kuvve-i gadabiyyedir ki; bu kuvve, yırtıcı ve canavar hayvanâta da bulunur.

Üçüncüsü: Kuvve-i akliyye, tabir-i diğerle kuvve-i nâtıkadır ki; bu kuvve, sadece insanda bulunur. Müellif (ra), İşârâtü'l-İ'câz adlı eserinde bu üç kuvveyi şöyle îzâh etmiştir:

"Teğayyür, inkılâb ve felâketlere marûz ve muhtâc şu insan bedeninde iskân edilen ruhun yaşayabilmesi için üç kuvve ihdâs edilmiştir.

Bu kuvvelerin birincisi: Menfaatleri celb ve cezb için kuvve-i şehviyye-i behîmiyye.

İkincisi: Zararlı şeyleri def' için kuvve-i sebûiyye-i gadabiyye.

Üçüncüsü: Nef' ve zararı, iyi ve kötüyü birbirinden temyîz için kuvve-i akliyye-i melekîyyedir.

da onların kıymet ve şerefının Kur'ân'la, ilimle olduğunu ihtâr etsen de insanların hepsi îmâna gelmez. Bir kısmı, Senin söylediklerine îmân eder; bir kısmı da kendisine yapılan ihsan ve ikrâmı, ona bahşedilen maddî ve manevî nimetleri inkâr eder. O nimetleri, ona bahşeden Mün'im-i Hakîkî'yi inkâr eder. Birinin, kalemle ona ilmi öğrettiğini inkâr edip ilmi, kendisine verir. Câhil iken, ona ilmi talim eden Rabbini inkâr eder. O'nun talimiyle tekemmül ve terakkî ettiğini unuttur. Bütün âlemin reîsi olduğunu; bütün mahlûkâtın, onun terbiyesi için kendisine hizmetçi olarak verildiğini; mevcûdât-ı âlemin, insana hizmet için insanın da îmân ve ubûdiyyet için yaratıldığını inkâr eder. Kur'ân'ın, insanlık âlemi için inâyet ve rahmet olduğunu inkâr eder. Hülâsa hem tekvînî hem de teklîfî âyetleri inkâr eder."

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاذِبٌ
âyet-i kerîmesi, "Ey insan! Haddi aşma, kâfir olma, inkâra saplanma, tuğyân etme!" diyor.

İnsanda üç kuvve vardır.

Birincisi: Kuvve-i şehviyyedir ki; bu kuvve, umûm hayvanlarda da bulunur.

İkincisi: Kuvve-i gadabiyyedir ki; bu kuvve, yırtıcı ve canavar hayvanâta da bulunur.

Üçüncüsü: Kuvve-i akliyye, tabir-i diğerle kuvve-i nâtıkadır ki; bu kuvve, sadece insanda bulunur. Müellif (ra), İşârâtü'l-İlâhî adlı eserinde bu üç kuvveyi şöyle îzâh etmiştir:

"Teğayyür, inkılâb ve felâketlere marûz ve muhtâc şu insan bedeninde iskân edilen ruhun yaşayabilmesi için üç kuvve ihdâs edilmiştir.

Bu kuvvelerin birincisi: Menfaatleri celb ve cezb için kuvve-i şehviyye-i behîmiyye.

İkincisi: Zararlı şeyleri def' için kuvve-i sebûiyye-i gadabiyye.

Üçüncüsü: Nef' ve zararı, iyi ve kötüyü birbirinden temyîz için kuvve-i akliyye-i melekîyyedir.

"Tahkik insan, kendini zengin görünce, imkân ve kuvvet sâhibi olunca; tuğyân eder, haddini aşar."¹ fermân buyurdu.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, bu âyet-i kerîmelerle âhîr zamandaki idarecilerin, husûsan dünyanın başına geçen bazı mühim devletlerin ve idarecilerinin, nâsı helâke sevk edeceklerini; mal, mülk, servet, silâh, fen, ilim, san'at ve maddî güce dayanarak halkı mağlûb eden o ecnebî devletlerin ve ecnebî örgütlerin, dâhil-i İslâm'a kadar sirâyet ederek servet ile tuğyân ederek ehl-i İslâm'a hakâret edeceklerini peşinen haber veriyor; böyle azîm bir tehlikeyi bildiriyor. Müellif (ra), bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde şöyle buyurmuştur:

Üçüncü Âyet-i Meşhûre: *وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا* âyeti, kuvvetli münâsebet-i maneviyyesiyle beraber cîfirce bin üç yüz kırk dört (1344) eder ki; o târîhte Risâle-i Nûr'un şâkirdleri gibi bu âyetin manasına daha ziyade mazhar olanlar zâhiren görülmüyor. Demek bu âyet, manasının müteaddid tabakalarından işârî bir tabakadan ve remzî bir perdeden Kur'ân'ın parlak bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'a bakıyor ve en evvel nâzil olan Sûre-i Alak'ta *إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ* âyeti gibi manasıyla ve makam-ı cîfirle ifâde ediyor ki; bin üç yüz kırk dörtte nev'-i insan içinde firavunâne emsâlsiz bir tuğyân, bir inkâr çıkacak. *وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا* âyeti ise, o tuğyâna karşı mücâhede edenleri senâ ediyor.

Evet, harb-i umûmî netîcelerinden hem âlem-i insâniyyet, hem Âlem-i İslâmiyet çok zarar gördüler. Nev'-i insanın, husûsan Avrupa'nın mağrûr ve cebbârları, bilhassa birisi, kuvvet ve gınâya ve paraya istinâd ederek firavunâne bir tuğyâna girdiklerinden; o husûsî insanlar, nev'-i beşeri mes'ûl ediyor diye insan ism-i umûmîsiyle tabir edilmiş. Eğer *لَنَهْدِيَنَّهُمْ* deki şeddeli "nun" bir "nun" sayılsa, bin iki yüz doksan dört (1294) eder ki Risâletü'n-Nûr Müellifi'nin besmele-i hayatıdır ve târîh-i velâdetinin birinci senesidir. Eğer şeddeli "lâm" iki "lâm" ve

[1] Alak, 96:6-7.

"Tahkik insan, kendini zengin görünce, imkân ve kuvvet sâhibi olunca; tuğyân eder, haddini aşar."¹ fermân buyurdu.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, bu âyet-i kerîmelerle âhîr zamandaki idarecilerin, husûsan dünyanın başına geçen bazı mühim devletlerin ve idarecilerinin, nâsı helâke sevk edeceklerini; mal, mülk, servet, silâh, fen, ilim, san'at ve maddî güce dayanarak halkı mağlûb eden o ecnebî devletlerin ve ecnebî örgütlerin, dâhil-i İslâm'a kadar sirâyet ederek servet ile tuğyân ederek ehl-i İslâm'a hakâret edeceklerini peşinen haber veriyor; böyle azîm bir tehlikeyi bildiriyor. Müellif (ra), bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde şöyle buyurmuştur:

Üçüncü Âyet-i Meşhûre: *وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا* âyeti, kuvvetli münâsebet-i manevîyyesiyle beraber cîfirce bin üç yüz kırk dört (1344) eder ki; o târîhte Risâle-i Nûr'un şâkirdleri gibi bu âyetin manasına daha ziyade mazhar olanlar zâhiren görülmüyor. Demek bu âyet, manasının müteaddid tabakalarından işârî bir tabakadan ve remzî bir perdeden Kur'ân'ın parlak bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'a bakıyor ve en evvel nâzil olan Sûre-i Alak'ta *إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ* âyeti gibi manasıyla ve makam-ı cîfirle ifâde ediyor ki; bin üç yüz kırk dörtte nev'-i insan içinde firavunâne emsâlsiz bir tuğyân, bir inkâr çıkacak. *وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا* âyeti ise, o tuğyâna karşı mücâhede edenleri senâ ediyor.

Evet, harb-i umûmî netîcelerinden hem âlem-i insâniyyet, hem Âlem-i İslâmiyet çok zarar gördüler. Nev'-i insanın, husûsan Avrupa'nın mağrûr ve cebbârları, bilhassa birisi, kuvvet ve gınâya ve paraya istinâd ederek firavunâne bir tuğyâna girdiklerinden; o husûsî insanlar, nev'-i beşeri mes'ûl ediyor diye insan ism-i umûmîsiyle tabir edilmiş. Eğer *لَنَهْدِيَنَّهُمْ* deki şeddeli "nun" bir "nun" sayılsa, bin iki yüz doksan dört (1294) eder ki Risâletü'n-Nûr Müellifi'nin besmele-i hayatıdır ve târîh-i velâdetinin birinci senesidir. Eğer şeddeli "lâm" iki "lâm" ve

[1] Alak, 96:6-7.

"nun" bir sayılsa, o vakit bin üç yüz yirmi dörtte (1324) hürriyyetin ilanı hengâmında mücâhede-i maneviyye ile tezâhür eden Risâle-in Nûr müellifinin görünmesi târîhidir."¹

İkinci Hâdis: O İslâm Deccâlî, "Sûre-i وَالتَّيْنِ وَالرَّيْثُونَ manasını merâk edip soruyor" diye çoklar nakletmişler. Garîbdir ki; bu sûrenin akabinde olan اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ سُورَةِ الْاِنْسَانِ لِيَطْغَى cümlesi, onun aynı zamanına ve şahsına -cîfir ile ve manasıyla- işâret ettiği gibi, ehl-i salâta ve câmilere tâğiyane tecâvüz edeceğini gösteriyor. Demek o istidrâclı adam, küçük bir sûreyi kendiyle alakadâr hisseder. Fakat yanlış eder, komşusunun kapısını çalar."²

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَافٍ âyet-i kerîmesi, işârî mana ile der ki: "Ey Resûlüm! Senin Dîn'in ve o Dîn'e temessük edenler, ufak tefek ârızalar olsa da netîcede gâlib olacak. İlmî, amelî ve edebî sahalarda ahkâm-ı İlâhiyye hâkim olacak. Ancak Dîn-i Mübîn-i İslâm ve o Dîn'e temessük eden Müslümanlar, müdhiş iki tuğyân, iki Deccâl ile karşılaşacaktır:

Birincisi: Hicrî 6. asırda zuhûr eden Cengiz ve Hülâgû'nun tuğyânıdır.

İkincisi: Hicrî 13 ve 14. asırlarda bir adadan çıkan bir devletin tuğyânıdır ki; اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَافٍ âyet-i kerîmesi, adadan çıkan bu devletin yavaş yavaş tekâmül ederek esâretten kurtulup maddî güç ve servet elde ederek, bütün dünyayı zabt edeceğine, 93 Harbi ile Birinci ve İkinci Cihân harblerinde mühim bir rol oynadıklarına işâret ediyor. Müellif (ra), bu iki müdhiş tuğyândan şöyle bahseder:

"Abbâsîlerin zamanında, o târîhte Mu'tezile, Râfızî, Cebrî ve perde altında zındıklar, mülhidler, İslâmiyet'i zedeleyen çok fırak-ı dâlle meydana gelmiştiler. Şerîat ve itikâd noktasında ehemmiyetli sarsıntılar olması hengâmında, Buharî, Müslim, İmam-ı A'zam, İmam-ı Şâfiî, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Ahmed İbn-i Hanbel ve İmam-ı Gazâlî ve Gavs-ı A'zam ve Cüneyd-i Bağdâdî gibi pek çok eâzım-ı

[1] Şuâ'lar, 1. Şuâ', 2. Sual, 3. Âyet, s. 693.

[2] Şuâ'lar, 1. Şuâ', 2. Sual, 3. Âyet, s. 596.

"nun" bir sayılsa, o vakit bin üç yüz yirmi dörtte (1324) hürriyyetin ilanı hengâmında mücâhede-i maneviyye ile tezâhür eden Risâle-in Nûr müellifinin görünmesi târîhidir."¹

İkinci Hâdis: O İslâm Deccâl, "Sûre-i وَالَّذِينَ وَالرَّيُّونَ manasını merâk edip soruyor" diye çoklar nakletmişler. Garîbdir ki; bu sûrenin akabinde olan اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ Sûresi'nde لَيَطَّغَىٰ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاْمٌ اَكْبَرُ cümlesi, onun aynı zamanına ve şahsına -cîfir ile ve manasıyla- işâret ettiği gibi, ehl-i salâta ve câmilere tâğiyane tecâvüz edeceğini gösteriyor. Demek o istidrâclı adam, küçük bir sûreyi kendiyle alakadâr hisseder. Fakat yanlış eder, komşusunun kapısını çalar."²

لَيَطَّغَىٰ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاْمٌ اَكْبَرُ âyet-i kerîmesi, işârî mana ile der ki: "Ey Resûlüm! Senin Dîn'in ve o Dîn'e temessük edenler, ufak tefek ârızalar olsa da netîcede gâlib olacak. İlmî, amelî ve edebî sahalarda ahkâm-ı İlâhiyye hâkim olacak. Ancak Dîn-i Mübîn-i İslâm ve o Dîn'e temessük eden Müslümanlar, müdhiş iki tuğyân, iki Deccâl ile karşılaşacaktır:

Birincisi: Hicrî 6. asırda zuhûr eden Cengiz ve Hülâgû'nun tuğyânıdır.

İkincisi: Hicrî 13 ve 14. asırlarda bir adadan çıkan bir devletin tuğyânıdır ki; لَيَطَّغَىٰ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَاْمٌ اَكْبَرُ âyet-i kerîmesi, adadan çıkan bu devletin yavaş yavaş tekâmül ederek esâretten kurtulup maddî güç ve servet elde ederek, bütün dünyayı zabt edeceğine, 93 Harbi ile Birinci ve İkinci Cihân harblerinde mühim bir rol oynadıklarına işâret ediyor. Müellif (ra), bu iki müdhiş tuğyândan şöyle bahseder:

"Abbâsîlerin zamanında, o târîhte Mu'tezile, Râfızî, Cebrî ve perde altında zındıklar, mülhidler, İslâmiyet'i zedeleyen çok fırak-ı dâlle meydana gelmiştiler. Şerîat ve itikâd noktasında ehemmiyetli sarsıntılar olması hengâmında, Buharî, Müslim, İmam-ı A'zam, İmam-ı Şâfiî, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Ahmed İbn-i Hanbel ve İmam-ı Gazalî ve Gavs-ı A'zam ve Cüneyd-i Bağdâdî gibi pek çok eâzım-ı

[1] Şuâ'lar, 1. Şuâ', 2. Sual, 3. Âyet, s. 693.

[2] Şuâ'lar, 1. Şuâ', 2. Sual, 3. Âyet, s. 596.

Bu âyet-i kerîme, Üstâd'ımızın da ifâde ettiği gibi; Hicrî 13 ve 14. asırlarda adadan çıkan ve Deccâl denilen bir devlete işâret ediyor. Bu devlet, iki yüz kûsûr seneden beridir Dîn-i Mübîn-i İslâm'a, Müslümanlara, belki insanlara zarar veriyor, onları eziyor. Bütün dünyada ahkâm-ı Dîniye'yi kaldıran, bu millettir. Bu millet, kendini zengin görünce, tuğyân etti. Yani, ahkâm-ı İlâhiyye'yi kabul etmedi; dünyada semâvî kitablara dayalı devletleri yasak etti. Bununla beraber kendisini, İncîl ehli kabul eder. Halbuki Kur'ân'ın ifâdesiyle, İncîl ehlinin, Tevrât ve İncîl'de geçen ahkâmıla amel etmesi lâzım gelirken;¹ onlar, Tevrât ve İncîl'de geçen ahkâmıla amel etmediler; üstelik ahkâm-ı İlâhiyye'yi ortadan kaldırdılar.

Cenâb-ı Hak, **إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ** "(**Muhakkak ki dönüş, netîce-i emir ancak Rabbinedir.**) Ya O'nun rahmetine, ya da azabınadır."² âyet-i kerîmesiyle de başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere bütün Müslümanlara tesellî ve müjde veriyor. Şöyle ki:

"Ey Resûlüm! Her şeyin dönüşü, Senin Rabbinedir. Senin Dîn'ini kabul etmeyenler, senin tebliğ ettiğın ahkâmı beğenmeyip, eğri-büğrü bularak o ahkâmdan i'râz edenler, yeryüzünde ahkâm-ı İlâhiyye'yi kaldıranlar, semâvî kitablara dayalı devletleri yasaklayanlar da Rabbine dönecekler. Senin Rabbîn, dâr-ı âhirette onların cezalarını vereceğî gibi, şu dâr-ı dünyada dahî verecektir. Sen, merâk etme! Dönüş, Rabbinedir. O'nun azabından ve gadabından kurtuluş yoktur."

Hem bu âyet-i kerîme, ehl-i tuğyânın, bâhusûs adadan çıkan o devletin, bu dünyada dahî cezalandırılacaklarına işâret etmektedir.

Evet, bu âyet-i kerîme, zenginlik ve maddî güce dayanarak tuğyân eden, ahkâm-ı Kur'âniyye'yi sedd u bend eden kimselerin cezasız kalmayacaklarını; dünya ve âhirette cezalandırılacaklarını haber veriyor. *"Ey Resûlüm! Sen ve ümmetin, böyle kalem ile ilim ile terakkî edip ilerlersiniz. Senin kalemin sayesinde beşer dünyadan istifâde eder. Ancak buna mukâbil şükretmesi lâzım gelirken, bazıları tuğyân eder. Sen, onların tuğyânlarından dolayı mahzûn*

---

[1] Mâide, 5:47.

[2] Alak, 96:8.

Bu âyet-i kerîme, Üstâd'ımızın da ifâde ettiği gibi; Hicrî 13 ve 14. asırlarda adadan çıkan ve Deccâl denilen bir devlete işâret ediyor. Bu devlet, iki yüz küsür seneden beridir Dîn-i Mübîn-i İslâm'a, Müslümanlara, belki insanlara zarar veriyor, onları eziyor. Bütün dünyada ahkâm-ı Dîniye'yi kaldıran, bu millettir. Bu millet, kendini zengin görünce, tuğyân etti. Yani, ahkâm-ı İlâhiyye'yi kabul etmedi; dünyada semâvî kitablara dayalı devletleri yasak etti. Bununla beraber kendisini, İncîl ehli kabul eder. Halbuki Kur'ân'ın ifâdesiyle, İncîl ehlinin, Tevrât ve İncîl'de geçen ahkâmıla amel etmesi lâzım gelirken;¹ onlar, Tevrât ve İncîl'de geçen ahkâmıla amel etmediler; üstelik ahkâm-ı İlâhiyye'yi ortadan kaldırdılar.

Cenâb-ı Hak, **إِنِّ إِلَى رَبِّكَ الرَّجْعَى** "(**Muhakkak ki dönüş, netîce-i emir ancak Rabbinedir.**) Ya O'nun rahmetine, ya da azabınadır."² âyet-i kerîmesiyle de başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere bütün Müslümanlara tesellî ve müjde veriyor. Şöyle ki:

"Ey Resûlüm! Her şeyin dönüşü, Senin Rabbinedir. Senin Dîn'ini kabul etmeyenler, senin tebliğ ettiğın ahkâmı beğenmeyip, eğri-büğrü bularak o ahkâmdan i'râz edenler, yeryüzünde ahkâm-ı İlâhiyye'yi kaldıranlar, semâvî kitablara dayalı devletleri yasaklayanlar da Rabbine dönecekler. Senin Rabbîn, dâr-ı âhirette onların cezalarını vereceğî gibi, şu dâr-ı dünyada dahî verecektir. Sen, merâk etme! Dönüş, Rabbinedir. O'nun azabından ve gadabından kurtuluş yoktur."

Hem bu âyet-i kerîme, ehl-i tuğyânın, bâhusus adadan çıkan o devletin, bu dünyada dahî cezalandırılacaklarına işâret etmektedir.

Evet, bu âyet-i kerîme, zenginlik ve maddî güce dayanarak tuğyân eden, ahkâm-ı Kur'âniyye'yi sedd u bend eden kimselerin cezasız kalmayacaklarını; dünya ve âhirette cezalandırılacaklarını haber veriyor. *"Ey Resûlüm! Sen ve ümmetin, böyle kalem ile ilim ile terakkî edip ilerlersiniz. Senin kalemin sayesinde beşer dünyadan istifâde eder. Ancak buna mukâbil şükretmesi lâzım gelirken, bazıları tuğyân eder. Sen, onların tuğyânlarından dolayı mahzûn*

---

[1] Mâide, 5:47.

[2] Alak, 96:8.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَيَه تَسْتَعِينُ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Ey kardeş! Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikatı nefsimle beraber dinle. Çünkü ben nefsimi herkesten ziyade nasihata muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim sekiz sözü biraz uzunca nefsimde demiştim. Şimdi kısaca ve avam lisanıyla nefsimde diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

BİRİNCİ SÖZ

"Bismillah" her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim, şu mübarek kelime İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudatın lisan-ı haliyle vird-i zebanıdır. "Bismillah" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsili hikâyeciğe bak dinle. Şöyle ki:

Bedevi Arab çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabîle reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ şakilerin şerrinden kurtulup hacatını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacatına karşı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَيَه تَسْتَعِينُ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Ey kardeş! Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikatı nefsimle beraber dinle. Çünkü ben nefsimi herkesten ziyade nasihata muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim sekiz sözü biraz uzunca nefsimde demiştim. Şimdi kısaca ve avam lisanıyla nefsimde diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

BİRİNCİ SÖZ

"Bismillah" her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim, şu mübarek kelime İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudatın lisan-ı haliyle vird-i zebanıdır. "Bismillah" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsili hikâyeciğe bak dinle. Şöyle ki:

Bedevi Arab çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabîle reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ şakilerin şerrinden kurtulup hacatını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacatına karşı

perişan olacaktır. İşte böyle bir seyahat için iki adam, sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazî idi. Diğerî mağrur... Mütevazîi, bir reisin ismini aldı. Mağrur, almadı... Alanı, her yerde selâmetle gezdi. Bir katı-ût tarîke rast gelse, der: "Ben, filan reisin ismiyle gezerim." Şaki defolur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belalar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hacatın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al. Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisatın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaathı yapar. Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki: Askere kaydolur. Devlet namına hareket eder. Hiçbir kimseden pervası kalmaz. Kanun namına, devlet namına der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudat, lisan-ı hal ile Bismillah der. Öyle mi?

Evet, nasılkı görsen: Bir tek adam geldi. Bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevketti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi namıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki o bir askerdir. Devlet namına hareket eder. Bir padişah kuvvetine istinad eder. Öyle de her şey, Cenab-ı Hakk'ın namına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek herbir ağaç, "Bismillah" der. Hazine-i Rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan, "Bismillah" der. Matbaha-i Kudret'ten bir kazan olur ki; çeşit çeşit pekçok muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Herbir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar "Bismillah" der. Rahmet feyzinden bir süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzak namına en latif, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillah" der. Sert olan taş ve toprağı deler geçer. Ellah namına, Rahman namına der, her şey ona müsahhar olur.

perişan olacaktır. İşte böyle bir seyahat için iki adam, sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazî idi. Diğerî mağrur... Mütevazîi, bir reisin ismini aldı. Mağrur, almadı... Alanı, her yerde selâmetle gezdi. Bir katı-ût tarîke rast gelse, der: "Ben, filan reisin ismiyle gezerim." Şaki defolur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belalar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hacatın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al. Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisatın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaathî yapar. Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki: Askere kaydolur. Devlet namına hareket eder. Hiçbir kimseden pervası kalmaz. Kanun namına, devlet namına der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudat, lisan-ı hal ile Bismillah der. Öyle mi?

Evet, nasılkı görsen: Bir tek adam geldi. Bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevketti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi namıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki o bir askerdir. Devlet namına hareket eder. Bir padişah kuvvetine istinad eder. Öyle de her şey, Cenab-ı Hakk'ın namına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek herbir ağaç, "Bismillah" der. Hazine-i Rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan, "Bismillah" der. Matbaha-i Kudret'ten bir kazan olur ki; çeşit çeşit pekçok muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Herbir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar "Bismillah" der. Rahmet feyzinden bir süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzak namına en latif, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillah" der. Sert olan taş ve toprağı deler geçer. Ellah namına, Rahman namına der, her şey ona müsahhar olur.

ŞERH

Mustafâ, Sarıbaşak (Şeyh) Mustafâ, Vecelle Hüseyin ve bir de askerî memurla yola çıktık. Yolda nöbetleşe atlara binildi. Tabiri câizse, adeta Hazret-i Ömer'in kölesiyle birlikte Kudüs şehrine yolculuk yaptığı şekilde gittik.

Barla'ya gidecektik. Ata ine, bine Karaca Ahmed Sultan'a kadar geldik. Orada abdest aldık; çok heyecanlıydık. Ya "Ben, sizi kabul etmiyorum." derse! Ben ne bileyim, bu kadar âlî-cenâblık gösterecek... "Dönün!" diyebilirdi; kabul etmeyebilirdi. İç yüzümüzü, günahlarımızı görür ve kabul etmeyebilirdi. Elhamdülillâh, bizi kabul etti. Çok âlî-cenâblık gösterdi. Kusûr ve hatâlarımıza göre muâmele yapmadı. Elhamdülillâh, bizi kabul etti; içeri aldı. İçeriye, odasına girdik. Baktım ki tam o harb esnasında gördüğüm zâttır. Henüz ayaktaydık, oturmamıştık. Hiçbir şey söylemeden, içeri girer girmez kolumdan tutarak şöyle dedi: "Kardeşim, ben şeyh değilim! İmamım... İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî gibi imamım." Daha baştan benim kalbimdekine cevap verdi. Oturmamızı emretti, oturduk. Konuşmaya, sohbeta başladı. Mukadder suallerimizi cevaplandırarak birçok mes'elemize temâs etti, halletti. Kendi şîve tarzıyla konuşuyordu.

İşte bu ilk sohbeta, benim gönlüm, artık hakikat ateşiyle tutuşmaya başladı. Mes'eleyi kavradım. O Zât'ın, nasıl bir vazifeye muvazzaf olduğunu anladım. Bütün kalbimle O'na teslim oldum. İmânî ve Kur'ânî olan hizmet yoluna, ben de girdim. İşte Risâle-i Nûr'un parlaması da elhamdülillâh o târîhte başladı.

Sohbet, hayli uzun sürmüştü. Üstâd, çok coşmuştu. Bütün müşkillerimizi halletti. Umûm mukadder suallerimize kâfi ve şâfi cevablar verdi. Vedâ edip ayrıldık. Artık Risâle-i Nûr'un dairesine, imân hizmeti içine girmiş oldum. Gece-gündüz durmadan, risâle yazıp çoğaltmaya başladım.¹

Üstâd Hazretleri, kırk dakikalık bir sohbet ile Hacı Hulûsî Bey'i, ilm-i zâhirden ilm-i hakîkate geçirdi. Hacı Hulûsî Bey'in ifâdesiyle; Üstâd Hazretleri, konuşmaya başladığında evvelâ göğsünden motor sesi gibi hafiften bir ses çıkıyor; daha sonra o ses, gür bir sese inkılâb ediyordu. Üstâd Hazretleri, bu

---

[1] Makâlât-ı Hulûsiyye II, s. 79-81.

ŞERH

Mustafâ, Sarıbaşak (Şeyh) Mustafâ, Vecelle Hüseyin ve bir de askerî memurla yola çıktık. Yolda nöbetleşe atlara binildi. Tabiri câizse, adeta Hazret-i Ömer'in kölesiyle birlikte Kudüs şehrine yolculuk yaptığı şekilde gittik.

Barla'ya gidecektik. Ata ine, bine Karaca Ahmed Sultan'a kadar geldik. Orada abdest aldık; çok heyecanlıydık. Ya "Ben, sizi kabul etmiyorum." derse! Ben ne bileyim, bu kadar âlî-cenâblık gösterecek... "Dönün!" diyebilirdi; kabul etmeyebilirdi. İç yüzümüzü, günahlarımızı görür ve kabul etmeyebilirdi. Elhamdülillâh, bizi kabul etti. Çok âlî-cenâblık gösterdi. Kusûr ve hatâlarımıza göre muâmele yapmadı. Elhamdülillâh, bizi kabul etti; içeri aldı. İçeriye, odasına girdik. Baktım ki tam o harb esnasında gördüğüm zâttır. Henüz ayaktaydık, oturmamıştık. Hiçbir şey söylemeden, içeri girer girmez kolumdan tutarak şöyle dedi: "Kardeşim, ben şeyh değilim! İmamım... İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî gibi imamım." Daha baştan benim kalbimdekine cevap verdi. Oturmamızı emretti, oturduk. Konuşmaya, sohbeta başladı. Mukadder suallerimizi cevaplandırarak birçok mes'elemize temâs etti, halletti. Kendi şîve tarzıyla konuşuyordu.

İşte bu ilk sohbet, benim gönlüm, artık hakikat ateşiyle tutuşmaya başladı. Mes'eleyi kavradım. O Zât'ın, nasıl bir vazifeye muvazzaf olduğunu anladım. Bütün kalbimle O'na teslîm oldum. İmânî ve Kur'ânî olan hizmet yoluna, ben de girdim. İşte Risâle-i Nûr'un parlaması da elhamdülillâh o târîhte başladı.

Sohbet, hayli uzun sürmüştü. Üstâd, çok coşmuştu. Bütün müşkillerimizi halletti. Umûm mukadder suallerimize kâfi ve şâfi cevablar verdi. Vedâ edip ayrıldık. Artık Risâle-i Nûr'un dairesine, imân hizmeti içine girmiş oldum. Gece-gündüz durmadan, risâle yazıp çoğaltmaya başladım.¹

Üstâd Hazretleri, kırk dakikalık bir sohbet ile Hacı Hulûsî Bey'i, ilm-i zâhirden ilm-i hakîkate geçirdi. Hacı Hulûsî Bey'in ifâdesiyle; Üstâd Hazretleri, konuşmaya başladığında evvelâ göğsünden motor sesi gibi hafiften bir ses çıkıyor; daha sonra o ses, gür bir sese inkılâb ediyordu. Üstâd Hazretleri, bu

---

[1] Makâlât-ı Hulûsiyye II, s. 79-81.

ŞERH

ilk ziyârette üç saat konuşmuş. Hatta daha kaleme alınmayan çok mesâil de o zaman konuşulmuş. O sohbette mücmelen beyân olunan o mesâil, daha sonra Risâle-i Nûr'da mufasssalan îzâh edildi.

Hacı Hulûsî Bey'in mazhar olduğu bu nimet, sadece kesb ile şahsî kabiliyyetle olacak iş değildir; Ellâh vergisidir, Ellâh'ın takdîri iledir. Ellâh, ezelde öyle hükmetmiştir.

Üstâd Hazretleri'nin en fazla elem çektiği, mahzûn olduğu nokta, kendisine muhâtab bulamamış olmasıdır. Muhâtab yok. O'nu, hakkıyla ancak Hacı Hulûsî Bey anlamıştır. Üstâd Hazretleri'nin gelecek beyânâtı, bunun delîlidir:

"Cemaata Sözler'i okumak zamanında, sendeki hissiyât-ı âliye ve fazla inkişâf ve fedakârâne hamîyyet-i diniye galeyânının sırrı şudur ki:

*Velâyet-i kübrâ olan verâset-i nübüvvetteki makam-ı teblîğün envârı altına girdiğin içindir. O vakit sen, dellâl-ı Kur'ân Saîd'in vekîli, belki manen aynı hükmüne geçtiğin içindir."*¹

Metinde geçen *"Ey kardeş!"* tabiriyle kendisine hitâb edilen, umûmî manada her ferd-i mü'min murâd olduğu gibi; husûsî olarak Hacı Hulûsî Bey'dir. Zira başta Küçük Sözler ve Haşir Risâlesi olmak üzere, Risâle-i Nûr'un ekser eczâlarında Risâle-i Nûr'un birinci talebesi olan Hacı Hulûsî Bey, birinci derecede muhâtab ittihaz edilmiştir. Bu Zât, Üstâd Bediüzzaman Hazretleri'yle daha görüşmeden evvel, Cenâb-ı Hak, bu Zât'ın şahs-ı manevîsini O'na muhâtab tayin etmiş ve bu eserleri yazdırmıştır. Nitekim Müellif (ra), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Hulûsî Bey; benim yegâne manevî evlâdım ve medâr-ı tesellim ve hakîkî vârisim ve bir dehâ-yı nûrânî sâhibi olacağı muhtemel olan birâderzâdem Abdurrahmân'ın vefâtından sonra, Hulûsî aynen yerine geçip o merhûmdan beklediğim hizmeti, onun gibi ifâyâ başlamasıyla ... ve ben onu görmeden epey zaman evvel Sözler'i yazarken, onun aynı vazîfesiyle muvazzaf bir şahs-ı manevî bana muhâtab olmuşçasına, ekseriyyet-i mutlaka ile temsîlâtım, onun vazîfesine ve mesleğine göre olmuştur. Demek oluyor ki; bu şahsı, Cenâb-ı Hak, bana

---

[1] Barla Lâhikası, s. 253.

ŞERH

ilk ziyârette üç saat konuşmuş. Hatta daha kaleme alınmayan çok mesâil de o zaman konuşulmuş. O sohbetle mücmelen beyân olunan o mesâil, daha sonra Risâle-i Nûr'da mufasssalan îzâh edildi.

Hacı Hulûsî Bey'in mazhar olduğu bu nimet, sadece kesb ile şahsî kabiliyyetle olacak iş değildir; Ellâh vergisidir, Ellâh'ın takdîri iledir. Ellâh, ezelde öyle hükmetmiştir.

Üstâd Hazretleri'nin en fazla elem çektiği, mahzûn olduğu nokta, kendisine muhâtab bulamamış olmasıdır. Muhâtab yok. O'nu, hakkıyla ancak Hacı Hulûsî Bey anlamıştır. Üstâd Hazretleri'nin gelecek beyânâtı, bunun delîlidir:

"Cemaata Sözler'i okumak zamanında, sendeki hissiyât-ı âliye ve fazla inkişâf ve fedakârâne hamîyyet-i diniye galeyânının sırrı şudur ki:

*Velâyet-i kübrâ olan verâset-i nübüvvetteki makam-ı teblîğin envârı altına girdiğin içindir. O vakit sen, dellâl-ı Kur'ân Saîd'in vekîli, belki manen aynı hükmüne geçtiğin içindir."*¹

Metinde geçen *"Ey kardeş!"* tabiriyle kendisine hitâb edilen, umûmî manada her ferd-i mü'min murâd olduğu gibi; husûsî olarak Hacı Hulûsî Bey'dir. Zira başta Küçük Sözler ve Haşir Risâlesi olmak üzere, Risâle-i Nûr'un ekser eczâlarında Risâle-i Nûr'un birinci talebesi olan Hacı Hulûsî Bey, birinci derecede muhâtab ittihaz edilmiştir. Bu Zât, Üstâd Bediüzzaman Hazretleri'yle daha görüşmeden evvel, Cenâb-ı Hak, bu Zât'ın şahs-ı manevîsini O'na muhâtab tayin etmiş ve bu eserleri yazdırmıştır. Nitekim Müellif (ra), bu konuda şöyle buyuruyor:

"Hulûsî Bey; benim yegâne manevî evlâdım ve medâr-ı tesellim ve hakîkî vârisim ve bir dehâ-yı nûrânî sâhibi olacağı muhtemel olan birâderzâdem Abdurrahmân'ın vefâtından sonra, Hulûsî aynen yerine geçip o merhûmdan beklediğim hizmeti, onun gibi ifâyâ başlamasıyla ... ve ben onu görmeden epey zaman evvel Sözler'i yazarken, onun aynı vazîfesiyle muvazzaf bir şahs-ı manevî bana muhâtab olmuşçasına, ekseriyyet-i mutlaka ile temsîlâtım, onun vazîfesine ve mesleğine göre olmuştur. Demek oluyor ki; bu şahsı, Cenâb-ı Hak, bana

---

[1] Barla Lâhikası, s. 253.

ŞERH

Mektûblar, hakikaten Nûr isminin tecellileridir ki; sühûletle intişâr ediyorlar. Bu hal karşısında hayretle tefekkürde iken, "Bismillâh" ismini alan Birinci Söz hatırına getirildi. Ve şöyle düşünmeye başladım. Dünyaya arkasını çeviren Üstâd, Hazret-i Gavs'ın teşvikiyle belki delâletiyle Kur'ân'ın gayr-ı mekşûf bir hazînesinden "Bismillâh" ile giriyor; Kur'ânî tarlaya "Bismillâh" diyerek Sözler tohumunu ekiyor; Furkânî bahçeye "Bismillâh" diyerek, Nûrlu Mektûblar çekirdeğini dikeyor. Emr-i İlâhî'ye imtisâlen ekilen tohum ve dikilen çekirdeklerin inkişâf ve intişârları şübhesiz hârîka-âsâ olur.

Birinci Sözdeki temsilde seyâhat eden mütevâzî zât, tamamen Üstâdımızdır. Nebât, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl "Bismillâh" tesiriyle, yer altında sert taş toprağı delip geçiyorsa, aynen onun gibi; "Bismillâh" ile mevkî-i intişâra vaz' olunan Sözler de hârîka bir tarzda Arz'a yayılıyor. Ve en münevver ve mükemmel meyve olan beşerin mü'minlerinin kalblerine nüfûz ediyorlar. Bu bid'atların kesreti ve muharriblerin bolluğu devrinde "Bismillâh" ile ğars olunan Nûr fidanının yaprakları olan diğer Sözler ve Mektûblarla, bu kudsî fidanın dal ve budakları olan Hizbü'l-Kur'ân ve bu hizbin esâsı ve seyyidi olan muhterem Üstâd da bir hıfz-ı gaybîye mazhar bulunuyorlar."¹

Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri Barla'da iken, Hacı Hulûsî Bey Elazığ'dadır. Hacı Hulûsî Bey, Üstâd Hazretleri'ne Urfa'ya gitmek istediğini bildirir; kendisinden müsâade ister ve bu isteğini üç defa ifâde eder. Üstâd Hazretleri ise, buna izin vermez. "Elazığ'da kal! Senin hizmetin inkişâf edecek; ektiğin tohumlar, çekirdekler rahmete mazhar olduğu zaman, çok nûrlu çiçekler açacak." buyurur. Hacı Hulûsî Bey'in, Üstâd Hazretleri hakkında yapmış olduğu mezkûr teşbîhi, bu defa Üstâd Hazretleri, Hacı Hulûsî Bey hakkında yapıyor ve şöyle diyor:

"Sözler'in neşrine manilerin çoğalması, sizi müteessir etmesin. İnşâellâh neşrettiğin mikdâr bir rahmete mazhar olduğu zaman, pek bereketli bir sûrette o nûrlu çekirdekler, kesretli çiçekler açacaklar."²

---

[1] Barla Lâhikası, s. 242-243.

[2] Mektûbât, 23. Mektûb, s. 278-279.

ŞERH

Mektûblar, hakikaten Nûr isminin tecellileridir ki; sühûletle intişâr ediyorlar. Bu hal karşısında hayretle tefekkürde iken, "Bismillâh" ismini alan Birinci Söz hatırına getirildi. Ve şöyle düşünmeye başladım. Dünyaya arkasını çeviren Üstâd, Hazret-i Gavs'ın teşvikiyle belki delâletiyle Kur'ân'ın gayr-ı mekşûf bir hazînesinden "Bismillâh" ile giriyor; Kur'ânî tarlaya "Bismillâh" diyerek Sözler tohumunu ekiyor; Furkânî bahçeye "Bismillâh" diyerek, Nûrlu Mektûblar çekirdeğini dikeyor. Emr-i İlâhî'ye imtisâlen ekilen tohum ve dikilen çekirdeklerin inkişâf ve intişârları şübhesiz hârîka-âsâ olur.

Birinci Sözdeki temsilde seyâhat eden mütevâzî zât, tamamen Üstâdımızdır. Nebât, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl "Bismillâh" tesiriyle, yer altında sert taş toprağı delip geçiyorsa, aynen onun gibi; "Bismillâh" ile mevkî-i intişâra vaz' olunan Sözler de hârîka bir tarzda Arz'a yayılıyor. Ve en münevver ve mükemmel meyve olan beşerin mü'minlerinin kalblerine nüfûz ediyorlar. Bu bid'atların kesreti ve muharriblerin bolluğu devrinde "Bismillâh" ile ğars olunan Nûr fidanının yaprakları olan diğer Sözler ve Mektûblarla, bu kudsî fidanın dal ve budakları olan Hizbü'l-Kur'ân ve bu hizbin esâsı ve seyyidi olan muhterem Üstâd da bir hıfz-ı gaybîye mazhar bulunuyorlar."¹

Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri Barla'da iken, Hacı Hulûsî Bey Elazığ'dadır. Hacı Hulûsî Bey, Üstâd Hazretleri'ne Urfa'ya gitmek istediğini bildirir; kendisinden müsâade ister ve bu isteğini üç defa ifâde eder. Üstâd Hazretleri ise, buna izin vermez. "Elazığ'da kal! Senin hizmetin inkişâf edecek; ektiğin tohumlar, çekirdekler rahmete mazhar olduğu zaman, çok nûrlu çiçekler açacak." buyurur. Hacı Hulûsî Bey'in, Üstâd Hazretleri hakkında yapmış olduğu mezkûr teşbîhi, bu defa Üstâd Hazretleri, Hacı Hulûsî Bey hakkında yapıyor ve şöyle diyor:

"Sözler'in neşrine manilerin çoğalması, sizi müteessir etmesin. İnşâellâh neşrettiğin mikdâr bir rahmete mazhar olduğu zaman, pek bereketli bir sûrette o nûrlu çekirdekler, kesretli çiçekler açacaklar."²

---

[1] Barla Lâhikası, s. 242-243.

[2] Mektûbât, 23. Mektûb, s. 278-279.

METİN

Çünkü ben nefsimi herkesten ziyade nasihata muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim sekiz sözü biraz uzunca nefsimi demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsimi diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

ŞERH

Elhâsıl: Sekiz sözden müteşekkil olan Küçük Sözler'in muhâtabı, maddî bir şahıs değildir. Belli bir şahıs, Üstâd (ra)'ın karşısında durup O'ndan nasîhat istemiş değildir. Yani bu sualler, bilfiil sorulmuş ve o suallere cevap verilmiş değildir. Belki Üstâd Hazretleri, Hulûsî Bey, Re'fet Bey gibi zevât-ı âliyelerin, askeriyeden çıkıp kendisine, bu î mânî ve Kur'ânî derslere muhâtab olacağını görmüş; onların lisân-ı halleriyle istedikleri irşâdî, "Küçük Sözler" vasıtasıyla yapmıştır. O zevât-ı âliye, lisân-ı halleri ile manen tecessüm ederek Üstâd (ra)'ın karşısına gelmişler; "Bize nasîhat et!" demişler. Üstâd Hazretleri de başta bu zevât-ı âliye olmak üzere bütün ehl-i î mânâna, belki bütün insanlara Küçük Sözler adlı bu eseri, izn-i İlâhî ile ilhâm eseri olarak te'lîf etmiş ve şöyle demiştir:

Ey kardeş! Benden birkaç nasîhat istedin. Sen, bir asker olduğun için, askerlik temsîlâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakîkatı nefsimle beraber dinle. **(Çünkü ben, nefsimi herkesten ziyade nasîhata muhtâc görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifâde ettiğim sekiz sözü, biraz uzunca nefsimi demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsimi diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.)** Dil, avâm dili. Müellif (ra), burada avâm lisânıyla konuşmuş; fakat yüksek hakîkatleri ifâde etmiştir. Sekiz sözden müteşekkil olan "Küçük Sözler" adlı eser, Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin, Kur'ân'dan istifâde etmek sûretiyle beyân ettiği Kur'ân hakîkatlerinin, bin bir ism-i İlâhî'nin tecelliyyâtının, seyr u sülûk mertebelerinin son noktasını ihtivâ etmektedir. Zâhiren çok basit gibi görünürken, hakîkatte manası gayet çetindir. Bu sekiz sözde, suhuf-u İbrâhîm'de aslı bulunan gayet güzel ve parlak temsîl ve teşbîhlerle gayet azîm ve ulvî hakîkatler, akla ve zihne takrîb edilmiştir.

METİN

Çünkü ben nefsimi herkesten ziyade nasihata muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim sekiz sözü biraz uzunca nefsimi demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsimi diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

ŞERH

Elhâsıl: Sekiz sözden müteşekkil olan Küçük Sözler'in muhâtabı, maddî bir şahıs değildir. Belli bir şahıs, Üstâd (ra)'ın karşısında durup O'ndan nasîhat istemiş değildir. Yani bu sualler, bilfiil sorulmuş ve o suallere cevap verilmiş değildir. Belki Üstâd Hazretleri, Hulûsî Bey, Re'fet Bey gibi zevât-ı âliyelerin, askeriyeden çıkıp kendisine, bu î mânî ve Kur'ânî derslere muhâtab olacağını görmüş; onların lisân-ı halleriyle istedikleri irşâd, "Küçük Sözler" vasıtasıyla yapmıştır. O zevât-ı âliye, lisân-ı halleri ile manen tecessüm ederek Üstâd (ra)'ın karşısına gelmişler; "Bize nasîhat et!" demişler. Üstâd Hazretleri de başta bu zevât-ı âliye olmak üzere bütün ehl-i î mânâna, belki bütün insanlara Küçük Sözler adlı bu eseri, izn-i İlâhî ile ilhâm eseri olarak te'lîf etmiş ve şöyle demiştir:

Ey kardeş! Benden birkaç nasîhat istedin. Sen, bir asker olduğun için, askerlik temsîlâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakîkatı nefsimle beraber dinle. **(Çünkü ben, nefsimi herkesten ziyade nasîhata muhtâc görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifâde ettiğim sekiz sözü, biraz uzunca nefsimi demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsimi diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.)** Dil, avâm dili. Müellif (ra), burada avâm lisânıyla konuşmuş; fakat yüksek hakîkatleri ifâde etmiştir. Sekiz sözden müteşekkil olan "Küçük Sözler" adlı eser, Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin, Kur'ân'dan istifâde etmek sûretiyle beyân ettiği Kur'ân hakîkatlerinin, bin bir ism-i İlâhî'nin tecelliyyâtının, seyr u sülûk mertebelerinin son noktasını ihtivâ etmektedir. Zâhiren çok basit gibi görünürken, hakîkatte manası gayet çetindir. Bu sekiz sözde, suhuf-u İbrâhîm'de aslı bulunan gayet güzel ve parlak temsîl ve teşbîhlerle gayet azîm ve ulvî hakîkatler, akla ve zihne takrîb edilmiştir.

BİRİNCİ SÖZ

Bu Söz, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ'in bir kısım esrârını beyân etmektedir. Üstâd Bedîüzzaman (ra) Hazretleri'nin ifâdesiyle; "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ on dokuz harfiyle on dokuz bin âlemin miftâhıdır."¹ Besmele, bir sırr-ı İlâhî'dir. Hakîkatini ve esrârını anlamak, çok zordur. Hakîkati açılrsa, esrârı keşfedilse; ulûm-u evvelîn ve âhirînin hepsi, Besmele içinde mevcûd olduğu müşâhede edilecektir.

Evet, kâinâtta ne varsa, Kur'ân'da vardır. Kezâ kütüb ve suhuf-u semâviyede ne varsa, yine Kur'ân'da vardır. Kur'ân'da ne varsa, Fâtihâ'da vardır. Fâtihâ'da ne varsa, Besmele-i Şerîfe'de vardır. Hatta bu hakîkatten dolayı Kutb-i Şa'rânî, "Âlim, bütün ulûm-u evvelîn ve âhirîni Kur'ân'da; Kur'ân'ı Fâtihâ'da ve Fâtihâ'yı da Besmele'de gören kimsedir" demiştir.² Öyle ise hakîkî bir âlim, Besmele'ye baktığında onun içinde bütün kâinâtı bütün eczâsıyla -mufassalan değil, ama mücmelen- görür. Hem bütün suhuf-u semâviyeyi, hem bütün ahkâm-ı dîniyeyi, hem bütün müctehidîn-i izâmın içtihadâtını, hem Cennet ve Cehennem'i, tafsîlâtını değilse de fihristesini, haritasını ve esâsâtını, hülâsa bütün ulûm-u evvelîn ve âhirîni, o Besmele-i Şerîfe içinde seyreder. Onun için şu Besmele'yi konuşturan, bütün esrâr-ı rahmet-i İlâhiyye'yi öğrenebilir. Bu esrârı konuşturabilen ve rahmetin tecelliyâtını âlemde anlayan, Vâcibü'l-Vücûd'un payitahtına yaklaşıp. اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُکَ بِرَحْمَتِکَ عَلٰی الْعَرْشِ.âyetinin sırrıyla³ O Rabb-ı Rahîm'in esrârını,

---

[1] Lem'alar, 7. Lem'a, Hâtime, s. 38.

[2] Mîzân-ı Şa'rânî.

[3] Tâ-hâ, 20:5.

BİRİNCİ SÖZ

Bu Söz, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ'in bir kısım esrârını beyân etmektedir. Üstâd Bedîüzzaman (ra) Hazretleri'nin ifâdesiyle; "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ on dokuz harfiyle on dokuz bin âlemin miftâhıdır."¹ Besmele, bir sırr-ı İlâhî'dir. Hakîkatini ve esrârını anlamak, çok zordur. Hakîkati açılrsa, esrârı keşfedilse; ulûm-u evvelîn ve âhirînin hepsi, Besmele içinde mevcûd olduğu müşâhede edilecektir.

Evet, kâinâtta ne varsa, Kur'ân'da vardır. Kezâ kütüb ve suhuf-u semâviyede ne varsa, yine Kur'ân'da vardır. Kur'ân'da ne varsa, Fâtihâ'da vardır. Fâtihâ'da ne varsa, Besmele-i Şerîfe'de vardır. Hatta bu hakîkatten dolayı Kutb-i Şa'rânî, "Âlim, bütün ulûm-u evvelîn ve âhirîni Kur'ân'da; Kur'ân'ı Fâtihâ'da ve Fâtihâ'yı da Besmele'de gören kimsedir" demiştir.² Öyle ise hakîkî bir âlim, Besmele'ye baktığında onun içinde bütün kâinâtı bütün eczâsıyla -mufassalan değil, ama mücmelen- görür. Hem bütün suhuf-u semâviyeyi, hem bütün ahkâm-ı dîniyeyi, hem bütün müctehidîn-i izâmın içtihadâtını, hem Cennet ve Cehennem'i, tafsîlâtını değilse de fihristesini, haritasını ve esâsâtını, hülâsa bütün ulûm-u evvelîn ve âhirîni, o Besmele-i Şerîfe içinde seyreder. Onun için şu Besmele'yi konuşturan, bütün esrâr-ı rahmet-i İlâhiyye'yi öğrenebilir. Bu esrârı konuşturabilen ve rahmetin tecelliyâtını âlemde anlayan, Vâcibü'l-Vücûd'un payitahtına yaklaşıp. اَسْتَوٰى الرَّحْمٰنُ عَلٰى الْعَرْشِ. O Rabb-ı Rahîm'in esrârını,

---

[1] Lem'alar, 7. Lem'a, Hâtime, s. 38.

[2] Mîzân-ı Şa'rânî.

[3] Tâ-hâ, 20:5.

ŞERH

Arş-ı A'zam'dan öğrenebilir. Hem âlemin sırrını keşfedip tılsım-ı muğlakını açabilir.

Hem bu hakîkatten dolayı namâza giren bir mü'min, Besmele-i Şerîfe'yi ve Fâtihâ'yı okumakla bütün Kur'ân'ı okumuş; dolayısıyla bütün kütüb-ü semâviyeyi ve bütün âlemin manasını okumuş olur. Müellif (ra), Sözler adlı eserinde bu hakîkati şöyle ifâde etmiştir:

*"Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin bir misâl-i musaggarıdır ve Fâtihâ-i Şerîfe, şu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bir timsâl-i münevveridir. Namaz dahî bütün ibâdâtın envâ'ını şâmil bir fihriste-i nûrâniyedir ve bütün esnâf-ı mahlûkâtın elvân-ı ibadetlerine işâret eden bir harita-i kudsîyedir."*¹

Evet, namâzı kılan insandır. İnsan ise, hem bütün imkân âleminin hülâsası, hem de âlem-i vücûbun, yani bin bir ism-i İlâhî'nin âyinesidir. İşte bin bir ism-i İlâhî'nin merkezî noktası ve bütün âlemin hülâsası olan insan, bütün envâ'-ı ibadeti içine alan bir namâzda, bütün ulûm-i evvelîn ve âhîrîni ve bütün âlemi içine alan bir Fâtihâ'yı, başındaki Besmele'yle beraber okuyor. Şu Besmele-i Şerîfe'yi çekmekle insan, sırr-ı ehadiyyete mazhar olur. Yani, Ellâhu Teâlâ, âlemde bin bir ismiyle tecellî ederken; Mî'râc-ı Nebevî gibi bütün âlemi arkasına atıp, Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görmek, herkese müyesser olmaz. Ama Besmele-i Şerîfe'yi hakîkî manada anlayan ve kendi âyine-i ruhunun, bin bir ism-i İlâhî'ye ve hakikat-i Muhammediyye'ye âyine olduğunu bilen her ferd-i mü'min, sırr-ı mî'râc ile ehadiyyet-i Zât-ı Akdes'i hisseder. Ancak bütün bu manaların inkişâfı, Besmele'nin hakîkatını tam anlamak ve onu hakkıyla söylemek şartıyla olabilir. Besmele-i Şerîfe'nin hakîkatını anlamanın da bir anahtarı vardır. O da salevâttir. Belki denilebilir ki; Besmele salevâtsiz, salevât da Besmele'siz olmaz. Bunlar, birbirini ikmâl ve itmâm ederler. O halde rahmet-i İlâhiyye'ye kavuşmak için, salevât-ı şerîfe ile Besmele-i Şerîfe'yi esâs tutmak lâzımdır.

İnsanın, Besmele olmadan rahmet-i İlâhiyye'yi bulması, mümkün değildir. Kur'ân'da ilk olarak nâzil olan âyet-i kerîmenin Besmele-i Şerîfe olması,

[1] Sözler, 9. Söz, s. 41.

ŞERH

Arş-ı A'zam'dan öğrenebilir. Hem âlemin sırrını keşfedip tılsım-ı muğlakını açabilir.

Hem bu hakîkatten dolayı namâza giren bir mü'min, Besmele-i Şerîfe'yi ve Fâtihâ'yı okumakla bütün Kur'ân'ı okumuş; dolayısıyla bütün kütüb-ü semâviyeyi ve bütün âlemin manasını okumuş olur. Müellif (ra), Sözler adlı eserinde bu hakîkati şöyle ifâde etmiştir:

*"Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin bir misâl-i musaggarıdır ve Fâtihâ-i Şerîfe, şu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bir timsâl-i münevveridir. Namaz dahî bütün ibâdâtın envâ'ını şâmil bir fihriste-i nûrâniyedir ve bütün esnâf-ı mahlûkâtın elvân-ı ibadetlerine işâret eden bir harita-i kudsîyyedir."*¹

Evet, namâzı kılan insandır. İnsan ise, hem bütün imkân âleminin hülâsası, hem de âlem-i vücûbun, yani bin bir ism-i İlâhî'nin âyinesidir. İşte bin bir ism-i İlâhî'nin merkezî noktası ve bütün âlemin hülâsası olan insan, bütün envâ'-ı ibadeti içine alan bir namâzda, bütün ulûm-i evvelîn ve âhîrîni ve bütün âlemi içine alan bir Fâtihâ'yı, başındaki Besmele'yle beraber okuyor. Şu Besmele-i Şerîfe'yi çekmekle insan, sırr-ı ehadiyyete mazhar olur. Yani, Ellâhu Teâlâ, âlemde bin bir ismiyle tecellî ederken; Mî'râc-ı Nebevî gibi bütün âlemi arkasına atıp, Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görmek, herkese müyesser olmaz. Ama Besmele-i Şerîfe'yi hakîkî manada anlayan ve kendi âyine-i ruhunun, bin bir ism-i İlâhî'ye ve hakikat-i Muhammediyye'ye âyine olduğunu bilen her ferd-i mü'min, sırr-ı mî'râc ile ehadiyyet-i Zât-ı Akdes'i hisseder. Ancak bütün bu manaların inkişâfı, Besmele'nin hakîkatını tam anlamak ve onu hakkıyla söylemek şartıyla olabilir. Besmele-i Şerîfe'nin hakîkatını anlamanın da bir anahtarı vardır. O da salevâttir. Belki denilebilir ki; Besmele salevâtsiz, salevât da Besmele'siz olmaz. Bunlar, birbirini ikmâl ve itmâm ederler. O halde rahmet-i İlâhiyye'ye kavuşmak için, salevât-ı şerîfe ile Besmele-i Şerîfe'yi esâs tutmak lâzımdır.

İnsanın, Besmele olmadan rahmet-i İlâhiyye'yi bulması, mümkün değildir. Kur'ân'da ilk olarak nâzil olan âyet-i kerîmenin Besmele-i Şerîfe olması,

[1] Sözler, 9. Söz, s. 41.

ŞERH

Evet, "Bismillâh, her hayır şeyin başıdır." cümlesi, çok vecîz ve çok manidârdır. Resûl-i Ekrem (sav), şöyle buyuruyor:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْطَعُ

"Her hayırlı iş ki; Besmele ile başlanılmazsa, o işin sonu kesiktir, noksandır."¹

İbn-i Hibbân'ın rivâyetinde ise, hadîsin metni şöyledir:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَهُوَ آتٍ

"Her hayırlı iş ki; Besmele ile başlanılmazsa, o işin sonu yümünsüz, bereketsizdir."

Bu hadîs-i şerîfin ifâdesiyle; her hayırlı işe Besmele ile başlamak gerekir. Şayet Besmele ile başlanılmazsa, o iş neticesiz, yümünsüz ve bereketsiz olur. Demek hayırlı işlerin başında Besmele çekmek, Dînimizin emridir.

Evet, bir şey yerken, içerken, lambayı yakarken, söndürürken, uyurken, cinsî münâsebette bulunurken, tuvalet ve banyoya girip çıkarken, bineğe binerken, eve ve mescide girip çıkarken, Kur'ân-ı Kerîm okurken, derse başlarken, kitabın bidâyetinde, hülâsa ister ibadetle alakalı ameller olsun, ister mübâh işler olsun her hayırlı işin başında Besmele çekmek meşrudur. Yani, Şâri'in emridir. Bu emir, bazen farz, bazen sünnet olur. Meselâ; abdest alırken Besmele çekmek, Hanefî ve Mâlikîler'in meşhûr görüşüne ve Şâfiîler'e göre sünnettir. Hanbelî Mezhebi'ne göre ise, farzdır. Hayvan keserken Besmele çekmek, Hanefî, Mâlikî, Hanbelî mezheplerinin meşhûr görüşüne göre farzdır; Şâfiî Mezhebi'ne ve Ahmed bin Hanbel'den gelen bir rivâyete göre sünnettir. Hayvan keserken, sadece اللَّهُ أَكْبَرُ بِسْمِ اللَّهِ denir.

Besmele'nin en kısa şekli, بِسْمِ اللَّهِ'dir. En ekmele şekli ise;

[1] el-Câmiu's-Sağîr, Hadîs No: 6284.

ŞERH

Evet, "Bismillâh, her hayır şeyin başıdır." cümlesi, çok vecîz ve çok manidârdır. Resûl-i Ekrem (sav), şöyle buyuruyor:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْطَعُ

"Her hayırlı iş ki; Besmele ile başlanılmazsa, o işin sonu kesiktir, noksandır."¹

İbn-i Hibbân'ın rivâyetinde ise, hadîsin metni şöyledir:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَهُوَ آتٍ

"Her hayırlı iş ki; Besmele ile başlanılmazsa, o işin sonu yümünsüz, bereketsizdir."

Bu hadîs-i şerîfin ifâdesiyle; her hayırlı işe Besmele ile başlamak gerekir. Şayet Besmele ile başlanılmazsa, o iş neticesiz, yümünsüz ve bereketsiz olur. Demek hayırlı işlerin başında Besmele çekmek, Dînimizin emridir.

Evet, bir şey yerken, içerken, lambayı yakarken, söndürürken, uyurken, cinsî münâsebette bulunurken, tuvalet ve banyoya girip çıkarken, bineğe binerken, eve ve mescide girip çıkarken, Kur'ân-ı Kerîm okurken, derse başlarken, kitabın bidâyetinde, hülâsa ister ibadetle alakalı ameller olsun, ister mübâh işler olsun her hayırlı işin başında Besmele çekmek meşrudur. Yani, Şâri'in emridir. Bu emir, bazen farz, bazen sünnet olur. Meselâ; abdest alırken Besmele çekmek, Hanefî ve Mâlikîler'in meşhûr görüşüne ve Şâfiîler'e göre sünnettir. Hanbelî Mezhebi'ne göre ise, farzdır. Hayvan keserken Besmele çekmek, Hanefî, Mâlikî, Hanbelî mezheplerinin meşhûr görüşüne göre farzdır; Şâfiî Mezhebi'ne ve Ahmed bin Hanbel'den gelen bir rivâyete göre sünnettir. Hayvan keserken, sadece اللَّهُ أَكْبَرُ بِسْمِ اللَّهِ denir.

Besmele'nin en kısa şekli, بِسْمِ اللَّهِ'dir. En ekmele şekli ise;

[1] el-Câmiu's-Sağîr, Hadîs No: 6284.

METİN

Biz dahi başta ona başlarız.

ŞERH

Bütün hayırlı işlere sadece Besmele ile değil; Besmele ile beraber Hamdele ile yani, الْحَمْدُ لِلَّهِ diyerek başlamak da sünnettir. Resûl-i Ekrem (sav), bu husûsta şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يَبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ أَقْطَعُ

*"Her hayırlı iş ki; Hamdele ile başlanılmazsa, o işin sonu kesiktir, noksandır."*¹

Madem her hayırlı işin başında Bismillâh söylenir. Öyleyse **(Biz dahi başta ona başlarız.)** Hazret-i İmam Ali (ra) de Celcelûtiyye adlı eserinde öyle diyor:

بَدَنْتُ بِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ * إِلَى كَشْفِ أَسْرَارِ بَاطِنِهِ انْطَوْتُ

Yani, *"Bismillâh ile başladım. Ruhum, O'nun sayesinde Besmele içinde saklı olan çok esrârı keşfetti."*

İmam Ali (ra), bu cümlesiyle, "Besmele"den bahseden "Birinci Söz" adlı bu esere, ehemmiyyetine binâen işâret ediyor. Müellif (ra), konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"Hazret-i İmam-ı Ali (ra) nasıl ki başta

بَدَنْتُ بِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ * إِلَى كَشْفِ أَسْرَارِ بَاطِنِهِ انْطَوْتُ

Yani "Hazîne-i esrâr olan الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ile başladım. Ruhum, onun ile o hazîneyi keşfetti." diyerek sâir işârâtın karînesiyle bir mana-yı işârî ve bir medlûl-ü mecâzî sûretinde Risâle-i Nûr'un Bismillâhı hükmünde ve Fâtıhası ve besmelesi ve "Bismillâh"taki büyük sırrın hakikatını beyân eden ve kısa ve

[1] el-Câmiu's-Sağîr, Hadîs No: 6283.

METİN

Biz dahi başta ona başlarız.

ŞERH

Bütün hayırlı işlere sadece Besmele ile değil; Besmele ile beraber Hamdele ile yani, الْحَمْدُ لِلَّهِ diyerek başlamak da sünnettir. Resûl-i Ekrem (sav), bu husûsta şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يَبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ أَقْطَعُ

*"Her hayırlı iş ki; Hamdele ile başlanılmazsa, o işin sonu kesiktir, noksandır."*¹

Madem her hayırlı işin başında Bismillâh söylenir. Öyleyse **(Biz dahi başta ona başlarız.)** Hazret-i İmam Ali (ra) de Celcelûtiyye adlı eserinde öyle diyor:

بَدَنْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ * إِلَى كَشْفِ أَسْرَارِ بَاطِنِهِ انْطَوْتُ

Yani, *"Bismillâh ile başladım. Ruhum, O'nun sayesinde Besmele içinde saklı olan çok esrârı keşfetti."*

İmam Ali (ra), bu cümlesiyle, "Besmele"den bahseden "Birinci Söz" adlı bu esere, ehemmiyyetine binâen işâret ediyor. Müellif (ra), konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"Hazret-i İmam-ı Ali (ra) nasıl ki başta

بَدَنْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ * إِلَى كَشْفِ أَسْرَارِ بَاطِنِهِ انْطَوْتُ

Yani *"Hazîne-i esrâr olan الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ile başladım. Ruhum, onun ile o hazîneyi keşfetti."* diyerek sâir işârâtın karînesiyle bir mana-yı işârî ve bir medlûl-ü mecâzî sûretinde Risâle-i Nûr'un Bismillâhı hükmünde ve Fâtıhası ve besmelesi ve "Bismillâh"taki büyük sırrın hakikatını beyân eden ve kısa ve

---

[1] el-Câmiu's-Sağîr, Hadîs No: 6283.

METİN

Bil ey nefsim, şu mübarek kelime İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudatın lisan-ı haliyle vird-i zebanıdır.

ŞERH

gayet kuvvetli Birinci Söz nâmında olan Bismillâh Risâlesi'ne îmâ, belki remz, belki işâret ediyor.”¹

Yâ Rabbi! O Zât'ın şefaatine, cümlemizi nâil eyle. Âmîn!

Sual: Bu kadar azîm ve yüksek hakikatleri beyân eden bir esere neden “Küçük Sözler” nâmı verilmiş?

Elcevab: Bu eserin hacmi küçük olduğu için, bu tabir kullanılmıştır.

(Bil ey nefsim! Şu mübârek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır.) Yani, dilinin virdidir. “Bismillâh”, teklîfen bütün peygamberlerin ve onlara tabi olan ümmetlerinin vird-i zebânı olduğu gibi; tekvînen de bütün mevcûdâtın vird-i zebânıdır.

Müellif (ra), bu cümlesinde iki mühim noktaya dikkatleri çekiyor:

Biri: Bismillâh, İslâm nişanıdır. Bu cümle, teklîfi ifâde eder.

Diğeri: Bismillâh, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır. Bu cümle de tekvîni ifâde eder.

Şimdi bu iki noktayı, birer birer îzâh edeceğiz:

Birinci Nokta: Bismillâh, İslâm nişanıdır. İslâm ise, bütün peygamberlerin dînidir. Bu cihetle Bismillâh, bütün peygamberlerin şerâtında mevcûd olan bir esâstır. Peygamberlere inen ilk vahiy, Besmele ile başlamıştır. Bütün semâvî kitapların başında Bismillâh mevcûddur. Başta enbiyâ ve mürselîn olmak üzere bütün mü'minler, bütün işlerine Besmele ile (Ellâh'ın ismi ile) başlarlar; O'nun nihayetsiz kudretine ve rahmetine iltica ederler. Kâfirler ise, işlerine bism-i Lat, bism-i Uzzâ gibi put isimleriyle başlarlar; câmid olan putlardan meded beklerler.

---

[1] Şuâlar, 8. Şuâ', 5. Remz, s. 741.

METİN

Bil ey nefsim, şu mübarek kelime İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudatın lisan-ı haliyle vird-i zebanıdır.

ŞERH

gayet kuvvetli Birinci Söz nâmında olan Bismillâh Risâlesi'ne îmâ, belki remz, belki işâret ediyor.”¹

Yâ Rabbi! O Zât'ın şefaatine, cümlemizi nâil eyle. Âmîn!

Sual: Bu kadar azîm ve yüksek hakikatleri beyân eden bir esere neden “Küçük Sözler” nâmı verilmiş?

Elcevab: Bu eserin hacmi küçük olduğu için, bu tabir kullanılmıştır.

(Bil ey nefsim! Şu mübârek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır.) Yani, dilinin virdidir. “Bismillâh”, teklîfen bütün peygamberlerin ve onlara tabi olan ümmetlerinin vird-i zebânı olduğu gibi; tekvînen de bütün mevcûdâtın vird-i zebânıdır.

Müellif (ra), bu cümlesinde iki mühim noktaya dikkatleri çekiyor:

Biri: Bismillâh, İslâm nişanıdır. Bu cümle, teklîfi ifâde eder.

Diğeri: Bismillâh, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır. Bu cümle de tekvîni ifâde eder.

Şimdi bu iki noktayı, birer birer îzâh edeceğiz:

Birinci Nokta: Bismillâh, İslâm nişanıdır. İslâm ise, bütün peygamberlerin dînidir. Bu cihetle Bismillâh, bütün peygamberlerin şerâtında mevcûd olan bir esâstır. Peygamberlere inen ilk vahiy, Besmele ile başlamıştır. Bütün semâvî kitapların başında Bismillâh mevcûddur. Başta enbiyâ ve mürselîn olmak üzere bütün mü'minler, bütün işlerine Besmele ile (Ellâh'ın ismi ile) başlarlar; O'nun nihayetsiz kudretine ve rahmetine iltica ederler. Kâfirler ise, işlerine bism-i Lat, bism-i Uzzâ gibi put isimleriyle başlarlar; câmid olan putlardan meded beklerler.

---

[1] Şuâlar, 8. Şuâ', 5. Remz, s. 741.

ŞERH

لَاغْذِيبَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَاذْبَحْنَهُ أَوْ لِيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ

"Hazret-i Süleymân (as), Hüdühüd'ün ordudan ayrılmış olduğuna kanaat getirince buyurdu ki: **(Mutlaka ona şiddetli bir azab ile azab ederim.)** O gibi kuşların cezalandırılmaları; tüylerinin yoldurulması, Güneş'in altında sıcağa marûz bırakılması veya zıdları olan kuşlar ile beraber bir kafese konulması veyahud kendi arkadaşlarından ayrı düşürülmeleri gibi şekillerde yapılırdı. **(veya)** Hazret-i Süleymân (as), **(onu)** Hüdühüd'ü **(boğazlarım)** diyerek başkaları için ibret nümûnesi olmak üzere Hüdühüd'ü daha ağır bir cezaya uğratacağını söyledi. Bunda şuna işâret vardır ki; bir orduyu meydana getiren erlerden ve kuvvetlerden herhangi birinin kesin bir özre dayanmaksızın ve kumandanından müsâade almaksızın orduyu terk etmesi, büyük bir isyan demektir; ordunun kuvvetini azaltmak hükmündedir. Binâenaleyh böyle bir hareket, büyük bir cezayı gerektirir. Süleymân (as), Hüdühüd'ün bir mazeretinden dolayı ayrılmış olduğunu da dikkate alarak buyurdu ki **(yahut bana apaçık bir delîl getirir.)** Kaybolma sebebini beyân eder; özüne dâir kanaat verecek bir hüccet getirir; o zaman cezadan kurtulur. Çünkü özür, Ellâh katında ve müsâmahakâr olan insanların yanında geçerlidir."¹

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنْتٍ يَتِيمٍ

"**(Derken)** Hüdühüd, aradan **(çok)** zaman **(geçmeden geldi;)** Süleymân (as)'ın huzuruna tam bir ta'zîm ve hürmet ile vardı. Fâideli bir haber getirmek sûretiyle kendisini ma'zûr göstermek için **(dedi ki: Ben, Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim ve sana, Sebe'den kesin ve mühim bir haber ile geldim.)**"²

Deniliyor ki; Hüdühüd, Süleymân (as)'ın namâz veya yemek ile meşgul olduğunu görünce, uçup havaya yükselmiş; Belkıs adındaki bir kadın

[1] Neml, 27:21.

[2] Neml, 27:22.

ŞERH

لَاغْذِيبَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَاذْبَحْنَهُ أَوْ لِيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ

"Hazret-i Süleymân (as), Hüdühüd'ün ordudan ayrılmış olduğuna kanaat getirince buyurdu ki: **(Mutlaka ona şiddetli bir azab ile azab ederim.)** O gibi kuşların cezalandırılmaları; tüylerinin yoldurulması, Güneş'in altında sıcağa marûz bırakılması veya zıdları olan kuşlar ile beraber bir kafese konulması veyahud kendi arkadaşlarından ayrı düşürülmeleri gibi şekillerde yapılırdı. **(veya)** Hazret-i Süleymân (as), **(onu)** Hüdühüd'ü **(boğazlarım)** diyerek başkaları için ibret nümûnesi olmak üzere Hüdühüd'ü daha ağır bir cezaya uğratacağını söyledi. Bunda şuna işâret vardır ki; bir orduyu meydana getiren erlerden ve kuvvetlerden herhangi birinin kesin bir özre dayanmaksızın ve kumandanından müsâade almaksızın orduyu terk etmesi, büyük bir isyan demektir; ordunun kuvvetini azaltmak hükmündedir. Binâenaleyh böyle bir hareket, büyük bir cezayı gerektirir. Süleymân (as), Hüdühüd'ün bir mazeretinden dolayı ayrılmış olduğunu da dikkate alarak buyurdu ki **(yahut bana apaçık bir delil getirir.)** Kaybolma sebebini beyân eder; özüne dâir kanaat verecek bir hüccet getirir; o zaman cezadan kurtulur. Çünkü özür, Ellâh katında ve müsâmahakâr olan insanların yanında geçerlidir."¹

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنْتٍ يَتِيمٍ

"**(Derken)** Hüdühüd, aradan **(çok)** zaman **(geçmeden geldi;)** Süleymân (as)'ın huzuruna tam bir ta'zîm ve hürmet ile vardı. Fâideli bir haber getirmek sûretiyle kendisini ma'zûr göstermek için **(dedi ki: Ben, Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim ve sana, Sebe'den kesin ve mühim bir haber ile geldim.)**"²

Deniliyor ki; Hüdühüd, Süleymân (as)'ın namâz veya yemek ile meşgul olduğunu görünce, uçup havaya yükselmiş; Belkıs adındaki bir kadın

[1] Neml, 27:21.

[2] Neml, 27:22.

ŞERH

hükümdarın başkenti olan Sebe' şehrini görmüş; o kadının büyük bir taht ve ihtişam sâhibesi olduğunu görüp bilmişti.

Sebe'; Yemen'de San'a'nın doğu tarafında, üç günlük bir mesafede bulunan bir eski ülkenin ismidir. Aslında Sebe', bir adamın adıdır. Bu adamın evlâdları orada çoğalınca, şehre o adamın ismi verilmiştir. Bu âyet-i kerîmede geçen Sebe' kelimesinden maksad, oranın âhâlîsidir, siyâsî teşkîlâtıdır.

Sebe', İstânbül gibi suyun iki yakasına kurulmuş bir belde idi. O belde âhâlîsi, peygamberlerine itâat etmediler. Cenâb-ı Hak da gönderdiği bir sel ile bütün memleketi harab etti; o memleket bir daha düzelmedi.¹

Denildi ki; Süleymân (as), Hüdhd'e, "Bana getirdiğin haber nedir?" diye sual ettiğinde, Hüdhd dedi ki; "Sebe'de başka bir Hüdhd'e rast geldim. Bana padişahlarının azâmetini ve diyârlarının ve havâsının güzelliğini tarif etti ve bana şöyle dedi: 'Bir memleketimiz var ki; her iki tarafı sulaktır. Köşkleri şöyle, sarayları böyledir. Bir de kadın bir padişahımız vardır. Onun sarayının da azâmeti şöyledir, saltanatı böyledir.' Ben de onu görmeye heveskâr oldum. Gittim, gördüm ve geldim." Hazret-i Süleymân, o beldenin hükümdarı ve o belde âhâlîsinin dînleri hakkında bilgi almak istediğinde Hüdhd, hükümdarları hakkında şöyle dedi:

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ

"(Muhakkak ben,) Sebe' kavmi arasında (bir kadın buldum ki; onlara) o kavme (hükümdarlık ediyor ve kendisine) o kadına (her şeyden verilmiş) hükümdarların muhtâc oldukları mal ve asker gibi her şey kendisinde mevcûd (ve onun için) altın ve gümüş ile yapılmış, her tarafı cevherler ile süslenmiş, otuz arşın yüksekliğinde (pek büyük bir taht da vardır.) Bu kadının adı, Belkis idi. Bütün Yemen kıt'asına sâhib bulunuyordu ve Himyerîler'dendi."²

[1] Sebe', 34:15-19.

[2] Neml; 27:23.

ŞERH

hükümdarın başkenti olan Sebe' şehrini görmüş; o kadının büyük bir taht ve ihtişam sâhibesi olduğunu görüp bilmişti.

Sebe'; Yemen'de San'a'nın doğu tarafında, üç günlük bir mesafede bulunan bir eski ülkenin ismidir. Aslında Sebe', bir adamın adıdır. Bu adamın evlâdları orada çoğalınca, şehre o adamın ismi verilmiştir. Bu âyet-i kerîmede geçen Sebe' kelimesinden maksad, oranın âhâlîsidir, siyâsî teşkîlâtıdır.

Sebe', İstânbul gibi suyun iki yakasına kurulmuş bir belde idi. O belde âhâlîsi, peygamberlerine itâat etmediler. Cenâb-ı Hak da gönderdiği bir sel ile bütün memleketi harab etti; o memleket bir daha düzelmedi.¹

Denildi ki; Süleymân (as), Hüdhd'e, "Bana getirdiğin haber nedir?" diye sual ettiğinde, Hüdhd dedi ki; "Sebe'de başka bir Hüdhd'e rast geldim. Bana padişahlarının azâmetini ve diyârlarının ve havâsının güzelliğini tarif etti ve bana şöyle dedi: 'Bir memleketimiz var ki; her iki tarafı sulaktır. Köşkleri şöyle, sarayları böyledir. Bir de kadın bir padişahımız vardır. Onun sarayının da azâmeti şöyledir, saltanatı böyledir.' Ben de onu görmeye heveskâr oldum. Gittim, gördüm ve geldim." Hazret-i Süleymân, o beldenin hükümdarı ve o belde âhâlîsinin dînleri hakkında bilgi almak istediğinde Hüdhd, hükümdarları hakkında şöyle dedi:

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ

"(Muhakkak ben,) Sebe' kavmi arasında (bir kadın buldum ki; onlara) o kavme (hükümdarlık ediyor ve kendisine) o kadına (her şeyden verilmiş) hükümdarların muhtâc oldukları mal ve asker gibi her şey kendisinde mevcûd (ve onun için) altın ve gümüş ile yapılmış, her tarafı cevherler ile süslenmiş, otuz arşın yüksekliğinde (pek büyük bir taht da vardır.) Bu kadının adı, Belkis idi. Bütün Yemen kıt'asına sâhib bulunuyordu ve Himyerîler'dendi."²

[1] Sebe', 34:15-19.

[2] Neml; 27:23.

ŞERH

Hüdhüd dedi ki; "Yerin altını da bilen ve yer altında gizli olan her şeyi çıkaran bir Ellâh'a ibadet etmeleri lâzım gelirken; o putperest kavim, Güneş'e tapıyorlar. Halbuki Güneş, yerin altını bilmez, câhildir."

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

"(Ellâhu Teâlâ'dan gayrı ilâh yoktur. O, Arş-ı Azîm'in Rabbidir.) Her ne kadar Belkıs'ın arşı (tahtı) varsa da O, Arş-ı Azîm sâhibi değildir. O müşrik kavim, O Arş-ı Azîm sâhibi olan Ellâh'a itâat etmeyip böyle bir melikeye itâat ederler."¹

Deniliyor ki: Bir Hüdhüd, bu hakikatları nasıl bilebilir?

Elcevab: Cenâb-ı Hak, herhangi bir mahlûkuna böyle bir kabiliyyet verebilir. Kudret-i İlâhiyye noktasında bu, gayet makûldür. Hem Hüdhüd'ün böyle bir kabiliyyete sâhib olması, Hazret-i Süleymân için bir mu'cizedir.

قَالَ سَتَنظُرُ أَصَدَقْتُ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

"Hüdhüd, Süleymân (as)'a gelip Sebe' kavmi ve hükümdarına dâir haber verince; Hazret-i Süleymân, Hüdhüd'e (dedi ki: **Bakacağız**) seni tecrübe edeceğiz; (**doğru mu söyledin**) ki; seni ma'zûr görelim. (**Yoksa yalancılardan mı oldun.**)"²

إِذْهَبْ يَكْتَابِي هَذَا فَالْقَهَّ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَأَنْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ

"Hazret-i Süleymân, hemen bir mektûb yazarak Hüdhüd'e hitâben buyurdu ki: Hemen (**Şu mektûbumu götür, onlara bırak.**) O Güneş'e taptıklarına dâir haber verdiğin kimselerin üzerine at. (**Sonra onlardan uzaklaş.**) Onlardan gizlenerek hallerine dikkat et, (**bak, neye varacaklar?**) Bakalım, mektûbu okuduktan sonra istişâre edip neye karar verecekler, ne yapacaklar?"³

[1] Neml; 27:26.

[2] Neml; 27:27.

[3] Neml; 27: 28.

ŞERH

Hüdhüd dedi ki; “Yerin altını da bilen ve yer altında gizli olan her şeyi çıkaran bir Ellâh’a ibadet etmeleri lâzım gelirken; o putperest kavim, Güneş’e tapıyorlar. Halbuki Güneş, yerin altını bilmez, câhildir.”

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

“(Ellâhu Teâlâ’dan gayrı ilâh yoktur. O, Arş-ı Azîm’in Rabbidir.) Her ne kadar Belkıs’ın arşı (tahtı) varsa da O, Arş-ı Azîm sâhibi değildir. O müşrik kavim, O Arş-ı Azîm sâhibi olan Ellâh’a itâat etmeyip böyle bir melikeye itâat ederler.”¹

Deniliyor ki: Bir Hüdhüd, bu hakikatları nasıl bilebilir?

Elcevab: Cenâb-ı Hak, herhangi bir mahlûkuna böyle bir kabiliyyet verebilir. Kudret-i İlâhiyye noktasında bu, gayet makûldür. Hem Hüdhüd’ün böyle bir kabiliyyete sâhib olması, Hazret-i Süleymân için bir mu’cizedir.

قَالَ سَتَنُنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

“Hüdhüd, Süleymân (as)’a gelip Sebe’ kavmi ve hükümdarına dâir haber verince; Hazret-i Süleymân, Hüdhüd’e **(dedi ki: Bakacağız)** seni tecrübe edeceğiz; **(doğru mu söyledin)** ki; seni ma’zûr görelim. **(Yoksa yalancılardan mı oldun.)**”²

إِذْهَبْ يَكْتَابِي هَذَا فَالْقَهَّ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ

“Hazret-i Süleymân, hemen bir mektûb yazarak Hüdhüd’e hitâben buyurdu ki: Hemen **(Şu mektûbumu götür, onlara bırak.)** O Güneş’e taptıklarına dâir haber verdiğin kimselerin üzerine at. **(Sonra onlardan uzaklaş.)** Onlardan gizlenerek hallerine dikkat et, **(bak, neye varacaklar?)** Bakalım, mektûbu okuduktan sonra istişâre edip neye karar verecekler, ne yapacaklar?”³

[1] Neml; 27:26.

[2] Neml; 27:27.

[3] Neml; 27: 28.

ŞERH

bitince de durdurur. Ehl-i îmâna necât verir; ehl-i şirki helâk eder. O halde Besmele'ye yapış; nihayetsiz bir kuvvet-i zahr bul!

Hülâsa: Besmele-i Şerîfe, İslâm nişanıdır. Yani, bütün peygamberlerin dîni olan İslâm'ın bir alâmetidir. Bu sebeble bütün semâvî kitapların ve suhufların baş kısmında Besmele-i Şerîf'e mevcûddur. Hem ulemâ-i İslâm, Kur'ân'a ve Sünnet-i Nebeviyye'ye iktidâen bütün kitaplarının baş kısmına Besmele-i Şerîfe'yi yazmışlar. Müslümanlar da her hayırlı işin başında Besmele çekmişlerdir.

İkinci Nokta: Bismillâh, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır. Evet, kâinâta baktığımız zaman, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle tekvînen "Bismillâh" deyip hareket ettiğini müşâhede ederiz. Meselâ; her bir zerre, esnâ-i hareketinde "Bismillâh" der; vazifesinin hitâmında da "Elhamdulillâh" der. Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde, bu konuyla alakalı olarak şöyle demiştir:

*"Bütün mevcûdât gibi zerrelere ve her bir zerre, mebd-i hareketinde "Bismillâh" der. Çünkü nihayetsiz, kuvvetinden fazla yükleri kaldırır ve buğday tanesi kadar bir çekirdeğin koca bir çam ağacı gibi bir yükü omzuna alması gibi... Hem vazifesinin hitâmında "Elhamdulillâh" der. Çünkü bütün ukûlü hayrette bırakan hikmetli bir cemâl-i san'at, fâideli bir hüsn-ü nakış göstererek Sâni-i Zülcelâl'in medayihine bir kasîde-i medhiye gibi bir eser gösterir. Meselâ; nâr ve mısır dikkat et."*¹

Evet, âlemdeki her bir zerre, hareketine başlarken, "Bismillâh" dediği gibi; vazifesini bitirdiğinde de "Elhamdulillâh" der. Zira âlemdeki her bir zerre, bütün mevcûdâta girebilir ve girdiği yere göre hareket edebilir. Öyle ise, her bir zerrenin; hem girdiği yerin kanununu, usûl ve âdâbını bilecek nihayetsiz bir ilmi, hem her yere girebilecek hadsiz bir kuvveti, hem girdiği yerin işini görecektir muhîr bir gözü, hem her sesi duyacak bir kulağı bulunması lâzım gelir. Kısaca Hâlık-ı Âlem'e hâs bütün sıfatların, her bir zerrede

[1] Sözlere, 30. Söz, 2. Maksad, Mukaddime, s. 547-548.

ŞERH

bitince de durdurur. Ehl-i îmâna necât verir; ehl-i şirki helâk eder. O halde Besmele'ye yapış; nihayetsiz bir kuvvet-i zahr bul!

Hülâsa: Besmele-i Şerîfe, İslâm nişanıdır. Yani, bütün peygamberlerin dîni olan İslâm'ın bir alâmetidir. Bu sebeble bütün semâvî kitapların ve suhufların baş kısmında Besmele-i Şerîf'e mevcûddur. Hem ulemâ-i İslâm, Kur'ân'a ve Sünnet-i Nebeviyye'ye iktidâen bütün kitaplarının baş kısmına Besmele-i Şerîfe'yi yazmışlar. Müslümanlar da her hayırlı işin başında Besmele çekmişlerdir.

İkinci Nokta: Bismillâh, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle vird-i zebânıdır. Evet, kâinâta baktığımız zaman, bütün mevcûdâtın lisân-ı hâliyle tekvînen "Bismillâh" deyip hareket ettiğini müşâhede ederiz. Meselâ; her bir zerre, esnâ-i hareketinde "Bismillâh" der; vazifesinin hitâmında da "Elhamdulillâh" der. Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde, bu konuyla alakalı olarak şöyle demiştir:

*"Bütün mevcûdât gibi zerreler ve her bir zerre, mebd-i hareketinde "Bismillâh" der. Çünkü nihayetsiz, kuvvetinden fazla yükleri kaldırır ve buğday tanesi kadar bir çekirdeğin koca bir çam ağacı gibi bir yükü omzuna alması gibi... Hem vazifesinin hitâmında "Elhamdulillâh" der. Çünkü bütün ukûlü hayrette bırakan hikmetli bir cemâl-i san'at, fâideli bir hüsn-ü nakış göstererek Sâni-i Zülcelâl'in medayihine bir kasîde-i medhiye gibi bir eser gösterir. Meselâ; nâr ve mısra dikkat et."*¹

Evet, âlemdeki her bir zerre, hareketine başlarken, "Bismillâh" dediği gibi; vazifesini bitirdiğinde de "Elhamdulillâh" der. Zira âlemdeki her bir zerre, bütün mevcûdâta girebilir ve girdiği yere göre hareket edebilir. Öyle ise, her bir zerrenin; hem girdiği yerin kanununu, usûl ve âdâbını bilecek nihayetsiz bir ilmi, hem her yere girebilecek hadsiz bir kuvveti, hem girdiği yerin işini görecektir muhîr bir gözü, hem her sesi duyacak bir kulağı bulunması lâzım gelir. Kısaca Hâlık-ı Âlem'e hâs bütün sıfatların, her bir zerrede

---

[1] Sözlere, 30. Söz, 2. Maksad, Mukaddime, s. 547-548.

ŞERH

mevcûd olması ve bütün bu sıfatların da zâtî olması îcâb eder. Tâ mükemmel işleyebilsin.

Acaba dünyanın bütün ahmakları toplansa, bu fikri kabul eder mi? Kâinâtta her bir zerre, hem âlemde girdiği her yerin teşkîlât kanununu ve ilmî programını bilsin; hem o şeyin vücûdunu yapmaya gücü yetsin; hem derdini dinlesin; hem de kontrol altına alıp görebilsin.

Hülâsâ: Her bir zerrenin, vazife gördüğü o vücûdda meydana gelen bütün faaliyetleri ifâ edebilecek bir ilmi ve iktidârı bulunsun. Bu ise, o zerrenin tam bir ilâh olmasını iktizâ eder. Hiçbir akıl sâhibi, hatta en ebleh dahî böyle bir fikri kabul etmez. Zira bu durumda zerrat adedince ilâhları kabul etmek mecbûriyeti hâsıl olur. Meselâ; senin vücûduna girip çalışacak zerrelerin her birinde en az hayat, ilim, sem', basar, kelâm, irâde ve kudret denilen yedi sıfatın bulunması lâzımdır ki; vazife görebilsin. Zira insanın halk ve tedbîri, devam ve bekâsı, ancak bu yedi sıfatla mümkün olabilir. O zaman senin vücûdunu teşkîl eden her bir zerre, -Neûzubillâh! Bin defa hâşâ!- Ellâh olması lâzım gelir. Vücûdunda ne kadar zerrat var? O kadar ilâhları kabul etmek gerekir. Çünkü vücûdumuza giren zerreler, âlemin her tarafından nizâm ve intizâmı süzülüp gelmekle beraber, o zerratin vücûdun içine giriş ve çıkışı ve o vücûdda faaliyet göstermesi, o kadar alîmâne ve hakîmânedir ki; akl-ı beşer, bu nizâm ve intizâm, bu ilim ve hikmet karşısında hayrette kalıp, nihayetsiz ilim ve hikmet sâhibi bir tek Zât'ın vücûdunu kabul etmeye mecbûr olur. Zira bu işler, ancak böyle bir Zât'ın işi olabilir. Câmid ve câhil zerratin işi olamaz. Âmennâ!

Evet, sana rızık olarak gelen bir lokma ekmek, bir yudum su, havadan, sudan, topraktan, Güneş'ten kısaca bütün âlemden süzülüp geliyor. O ekmek ve suyun her bir zerresinin hâsiyeti ayrı, çalıştığı yeri ayrı, kanunu ayrı olmakla beraber; herbiri diğerine karışmadan, karıştırılmadan ezel cânibinden aldığı emr-i Rabbânî ile gelip o emrin câzibesine kapılarak şevkle kendine mahsûs a'zâda vazifesini yerine getirmektedir. Meselâ: Göze giren zerre görür; kulağa giren zerre işitir; dile giren zerre tadar ve konuşur; burna giren zerre koku alır; beyne giden zerre düşünür; diş, tırnak ve kemiğe giden zerre

ŞERH

mevcûd olması ve bütün bu sıfatların da zâtî olması îcâb eder. Tâ mükemmel işleyebilsin.

Acaba dünyanın bütün ahmakları toplansa, bu fikri kabul eder mi? Kâinâtta her bir zerre, hem âlemde girdiği her yerin teşkîlât kanununu ve ilmî programını bilsin; hem o şeyin vücûdunu yapmaya gücü yetsin; hem derdini dinlesin; hem de kontrol altına alıp görebilsin.

Hülâsâ: Her bir zerrenin, vazife gördüğü o vücûdda meydana gelen bütün faaliyetleri ifâ edebilecek bir ilmi ve iktidârı bulunsun. Bu ise, o zerrenin tam bir ilâh olmasını iktizâ eder. Hiçbir akıl sâhibi, hatta en ebleh dahî böyle bir fikri kabul etmez. Zira bu durumda zerrat adedince ilâhları kabul etmek mecbûriyeti hâsıl olur. Meselâ; senin vücûduna girip çalışacak zerrelerin her birinde en az hayat, ilim, sem', basar, kelâm, irâde ve kudret denilen yedi sıfatın bulunması lâzımdır ki; vazife görebilsin. Zira insanın halk ve tedbîri, devam ve bekâsı, ancak bu yedi sıfatla mümkün olabilir. O zaman senin vücûdunu teşkîl eden her bir zerre, -Neûzubillâh! Bin defa hâşâ!- Ellâh olması lâzım gelir. Vücûdunda ne kadar zerrat var? O kadar ilâhları kabul etmek gerekir. Çünkü vücûdumuza giren zerreler, âlemin her tarafından nizâm ve intizâmı süzülüp gelmekle beraber, o zerratin vücûdun içine giriş ve çıkışı ve o vücûdda faaliyet göstermesi, o kadar alîmâne ve hakîmânedir ki; akl-ı beşer, bu nizâm ve intizâm, bu ilim ve hikmet karşısında hayrette kalıp, nihayetsiz ilim ve hikmet sâhibi bir tek Zât'ın vücûdunu kabul etmeye mecbûr olur. Zira bu işler, ancak böyle bir Zât'ın işi olabilir. Câmid ve câhil zerratin işi olamaz. Âmennâ!

Evet, sana rızık olarak gelen bir lokma ekmek, bir yudum su, havadan, sudan, topraktan, Güneş'ten kısaca bütün âlemden süzülüp geliyor. O ekmek ve suyun her bir zerresinin hâsiyeti ayrı, çalıştığı yeri ayrı, kanunu ayrı olmakla beraber; herbiri diğerine karışmadan, karıştırılmadan ezel cânibinden aldığı emr-i Rabbânî ile gelip o emrin câzibesine kapılarak şevkle kendine mahsûs a'zâda vazifesini yerine getirmektedir. Meselâ: Göze giren zerre görür; kulağa giren zerre işitir; dile giren zerre tadar ve konuşur; burna giren zerre koku alır; beyne giden zerre düşünür; diş, tırnak ve kemiğe giden zerre

ŞERH

o zerre, kalem-i kudretin mürekkebi olup o nakş-ı san'atın vücûd bulmasına vesîle oluyor.

Hülâsa: Her zerrede, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un vücûb-u vücûd ve vahdetine iki delîl vardır:

Biri: Her bir zerre, cehliyle beraber bütün nizâmât-ı âleme riâyet etmektedir.

Diğeri: Her bir zerre, nihayetsiz acziyle beraber kuvvetinin hadsiz derece fevkinde işler görmektedir.

Demek Besmele, her bir zerrenin vird-i zebânıdır. Her bir zerre, Bismillâh dediği gibi, şu koca kâinât sarayının lambası ve sobası olan Güneş dahî Bismillâh der. Evet, Güneş'e bakıp görüyoruz ki; şu Güneş'imiz, muallâkta durdurulmuş bir taştır. O azîm taş, muallâkta durduğu halde düşmüyor; sür'atle hareket ettiği halde başka bir seyyâre ile çarpışmıyor. Öyle bir meczûb-u Rabbânî olmuş ki; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ der, Rabbine istinâd, intisâb ve alaka peydâ eder. Rabbinin emrini yerine getirmek için, bütün gücüyle çalışır. Ellâh tarafından kendisine, "Dön!" emri verilince, Besmele çekip öyle meczûbâne bir hareket-i devriyeye başlamış ki; âlemin ilk yaratılışından kıyamete kadar bir nokta-i hedefi var, durmadan o hedefe doğru gidiyor. Aşkla, şevkle, zevkle hareket ediyor. O'nun sâhibi, mâliki, âmiri, karşısına çıkan manilerden onu muhâfaza ediyor; bütün maksadlarını ona musahhar ediyor. Işığını Cennet'ten, harâretini Cehennem'den imdâdına koşturuyor. O'na öyle bir güç veriyor ki; ışığını ve harâretini bütün kâinâta, yeryüzündeki bütün insanlara dağıtıyor. Elbette Güneş'in muallâkta durup düşmemesi, şiddetli bir hareket-i devriye ile döndüğü halde nizâm ve intizâmını bozmaması şehâdet eder ki; Güneş, Bismillâh diyor; intisâb ettiği Zât'ın emri ve izni dairesinde hareket ediyor; kendi nâmına hareket etmiyor.

Cenâb-ı Hak, Güneş'i kendi eksenî etrafında sür'atle döndürmekle bir câzibe meydana getiriyor. Güneş, o câzibe ile on iki seyyâreyi etrafında tutup çeviriyor; dağılmaktan muhâfaza ediyor. Demek Güneş, seyyaratıyla

ŞERH

o zerre, kalem-i kudretin mürekkebi olup o nakş-ı san'atın vücûd bulmasına vesîle oluyor.

Hülâsa: Her zerrede, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un vücûb-u vücûd ve vahdetine iki delîl vardır:

Biri: Her bir zerre, cehliyle beraber bütün nizâmât-ı âleme riâyet etmektedir.

Diğeri: Her bir zerre, nihayetsiz acziyle beraber kuvvetinin hadsiz derece fevkinde işler görmektedir.

Demek Besmele, her bir zerrenin vird-i zebânıdır. Her bir zerre, Bismillâh dediği gibi, şu koca kâinât sarayının lambası ve sobası olan Güneş dahî Bismillâh der. Evet, Güneş'e bakıp görüyoruz ki; şu Güneş'imiz, muallâkta durdurulmuş bir taştır. O azîm taş, muallâkta durduğu halde düşmüyor; sür'atle hareket ettiği halde başka bir seyyâre ile çarpışmıyor. Öyle bir meczûb-u Rabbânî olmuş ki; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ der, Rabbine istinâd, intisâb ve alaka peydâ eder. Rabbinin emrini yerine getirmek için, bütün gücüyle çalışır. Ellâh tarafından kendisine, "Dön!" emri verilince, Besmele çekip öyle meczûbâne bir hareket-i devriyeye başlamış ki; âlemin ilk yaratılışından kıyamete kadar bir nokta-i hedefi var, durmadan o hedefe doğru gidiyor. Aşkla, şevkle, zevkle hareket ediyor. O'nun sâhibi, mâliki, âmiri, karşısına çıkan manilerden onu muhâfaza ediyor; bütün maksadlarını ona musahhar ediyor. Işığını Cennet'ten, harâretini Cehennem'den imdâdına koşturuyor. O'na öyle bir güç veriyor ki; ışığını ve harâretini bütün kâinâta, yeryüzündeki bütün insanlara dağıtıyor. Elbette Güneş'in muallâkta durup düşmemesi, şiddetli bir hareket-i devriye ile döndüğü halde nizâm ve intizâmını bozmaması şehâdet eder ki; Güneş, Bismillâh diyor; intisâb ettiği Zât'ın emri ve izni dairesinde hareket ediyor; kendi nâmına hareket etmiyor.

Cenâb-ı Hak, Güneş'i kendi eksenî etrafında sür'atle döndürmekle bir câzibe meydana getiriyor. Güneş, o câzibe ile on iki seyyâreyi etrafında tutup çeviriyor; dağılmaktan muhâfaza ediyor. Demek Güneş, seyyaratıyla

ŞERH

beraber nizâm ve intizâm diliyle Bismillâh der; Bismillâh'ı kendine vird-i zebân eder.

Güneş sisteminde mevcûd olan bu nizâm ve intizâm, her bir zerrede dahî mevcûddur. O zerrenin ortasında bir çekirdek, çekirdeğin etrafında çok hızlı hareket eden elektronlar var. O elektronlar, Mevlî gibi hem kendi etrafında, hem de çekirdek etrafında dönüyorlar; büyük bir hızla hareket-i devriyelerini devam ettiriyorlar. Ellâh'dan gelen "Dön!" emr-i İlâhî'sine karşı cezbeyle kapılıp dönüyorlar. Her bir zerrede, aynen Güneş Sistemi'ndeki gibi bir hareket var. Ancak buradaki hareket, daha hızlıdır. Zira madde küçüldükçe, hız daha da artıyor. Demek her bir zerre, çekirdek ve elektronların lisân-ı hâliyle Bismillâh der; Bismillâh'ı kendine vird-i zebân eder.

O zerrenin hücre ile beraber, o hücrenin de diğer mevcûdâtla beraber dönüşünü; kezâ seyyaratın, Güneş etrafındaki hareketini düşün! Zerreden Güneş Sistemi'ne kadar her bir mevcûdun, hem kendilerini düşmanlardan muhâfaza etmeleri; hem ihtiyaçlarını kazâ etmeleri; hem vazifelerini istikâmetle görmeleri öyle muazzam bir hâdisedir ki; akli başında olan her insan, "Bu, Besmele-i Şerîfe'nin bir mu'cizesidir." demeye mecbûr oluyor. Eğer insanın kulağı maneviyâyâ açılrsa, büyükten küçüğe, küçükten büyüğe doğru inen ve çıkan evrâd ve ezkârı, tesbîh ve tahmîdi, tekbîr ve tehlîli, bütün bu Besmele'leri bir anda duyabilse, acaba kendinden geçmez mi? Her hayırlı işinde Besmele çekmemekle, Rabbinin ismiyle hareket etmemekle, evâmîr-i İlâhiyye'ye imtisâl ve nevâhî-i Rabbâniyye'den ictinâb etmemekle böyle bir kâfileye refâkat etmeyen bir insan, ne kadar bedbahttır, ne kadar cezaya müstahaktır, kıyâs edilsin!

Evet, âlemin zembereği olan Güneş dönüyor; daha doğrusu döndürülüyor. Güneş'in kendi etrafında dönmesiyle bir nizâm, bir intizâm meydana geliyor. Şu âlemde görünen bütün intizâmlar, iştiyâklar, cezbelere, câzibeler, hepsi hikmet-i Rabbâniyye'nin merkezî noktası olan Güneş'in hareketinden neş'et etmektedir. Demek Güneş, Rabbinden aldığı "Dön!" emrine imtisâlen birden sür'atle dönmeye başlar. Şu "Dön!" emriyle öyle bir câzibeye kapılır ki; raks u deverâna gelerek, kendi etrafında gayet

ŞERH

beraber nizâm ve intizâm diliyle Bismillâh der; Bismillâh'ı kendine vird-i zebân eder.

Güneş sisteminde mevcûd olan bu nizâm ve intizâm, her bir zerrede dahî mevcûddur. O zerrenin ortasında bir çekirdek, çekirdeğin etrafında çok hızlı hareket eden elektronlar var. O elektronlar, Mevlevî gibi hem kendi etrafında, hem de çekirdek etrafında dönüyorlar; büyük bir hızla hareket-i devriyelerini devam ettiriyorlar. Ellâh'dan gelen "Dön!" emr-i İlâhî'sine karşı cezbeyle kapılıp dönüyorlar. Her bir zerrede, aynen Güneş Sistemi'ndeki gibi bir hareket var. Ancak buradaki hareket, daha hızlıdır. Zira madde küçüldükçe, hız daha da artıyor. Demek her bir zerre, çekirdek ve elektronların lisân-ı hâliyle Bismillâh der; Bismillâh'ı kendine vird-i zebân eder.

O zerrenin hücre ile beraber, o hücrenin de diğer mevcûdâtla beraber dönüşünü; kezâ seyyaratın, Güneş etrafındaki hareketini düşün! Zerreden Güneş Sistemi'ne kadar her bir mevcûdun, hem kendilerini düşmanlardan muhâfaza etmeleri; hem ihtiyaçlarını kazâ etmeleri; hem vazifelerini istikâmetle görmeleri öyle muazzam bir hâdisedir ki; akli başında olan her insan, "Bu, Besmele-i Şerîfe'nin bir mu'cizesidir." demeye mecbûr oluyor. Eğer insanın kulağı maneviyâyâ açılrsa, büyükten küçüğe, küçükten büyüğe doğru inen ve çıkan evrâd ve ezkârı, tesbîh ve tahmîdi, tekbîr ve tehlîli, bütün bu Besmele'leri bir anda duyabilse, acaba kendinden geçmez mi? Her hayırlı işinde Besmele çekmemekle, Rabbinin ismiyle hareket etmemekle, evâmîr-i İlâhiyye'ye imtisâl ve nevâhî-i Rabbâniyye'den ictinâb etmemekle böyle bir kâfileye refâkat etmeyen bir insan, ne kadar bedbahttır, ne kadar cezaya müstahaktır, kıyâs edilsin!

Evet, âlemin zembereği olan Güneş dönüyor; daha doğrusu döndürülüyor. Güneş'in kendi etrafında dönmesiyle bir nizâm, bir intizâm meydana geliyor. Şu âlemde görünen bütün intizâmlar, iştiyâklar, cezbelere, câzibeler, hepsi hikmet-i Rabbâniyye'nin merkezî noktası olan Güneş'in hareketinden neş'et etmektedir. Demek Güneş, Rabbinden aldığı "Dön!" emrine imtisâlen birden sür'atle dönmeye başlar. Şu "Dön!" emriyle öyle bir câzibeye kapılır ki; raks u deverâna gelerek, kendi etrafında gayet

ŞERH

doğruya Ellâh'ın cemâlini görmesi mümkün olmadığından; bütün âlem, o nûrun etrafında, ona gelen manevî emir ile câzibeye kapılmış gidiyor. Muhabbetullâh, muhabbet-i Kelâmullâh, bütün âlemi cezbe haline getirmiş, çekip götürüyor.

Mevlânâ'ya kâinâtta ki şu raks u deverân, Besmele-i Şerîfe'nin bir sırrı, bir an inkişâf eder. Küre-i Arz'ın zikir u deverânını kendinde hissedip, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der, kendinden geçer. Zerrenin ve Güneş'in dönmesi gibi o da dönmeye başlar. Fakat bu, nâkıs bir mertebedir. Asıl olan Resûl-i Ekrem (sav)'in ve O'nun vârislerinin mazhar olduğu lütf-u İlâhî'dir. Resûl-i Ekrem (asm), kâinâtın imâmı olur; bütün âlemi arkasına alır; namâz vasıtasıyla onların zikir ve tesbîhlerini, tahiyyât ve salevâtlarını, dua ve niyazlarını dergâh-ı İlâhî'ye takdîm eder. İşte namâzda ilk olarak Besmele-i Şerîfe çekilmesinin bir sırrı da Besmele'nin, şu âlemdeki raks u deverânın anahtarı olarak insanın eline verilmesidir. İnsan, onunla tılsım-ı âlemi açıyor; esrâr-ı kâinâtı çözüyor.

Hem meselâ; çekirdeğe dikkat et! O çekirdek, gayet serttir. Çekirdeğin, bir asker gibi Ellâh'tan aldığı bir emir var. O da "Ağaç ol!" emridir. O çekirdek, "Ağaç ol!" emrini alır almaz, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der. Toprağın altına atılıp suya temâs eder etmez, "Kün" emrinden gelen hitâba mazhar olur. O emr-i İlâhî'yi yerine getirmek için kendini parçalar. **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der, kendini feda eder. İhtiyacı olan su, hava, toprak, Güneş hemen etrafında toplanır. Dört unsur, bir ağacın vücûduna vasıta olmak için emr-i İlâhî ile beraber çalışmaya başlarlar. O çekirdek, merkezkaç kuvvetiyle hareket edip, tekâmül dönemine kadar hiç durmadan sür'atle hareket eder. **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** diyerek, kâinâtta ki rızık denilen maddî ve manevî ihtiyaçlarını alır; tüm zararlı şeylerden de korunur; kocaman bir ağaç olup, karşımızda tecessüm eder; meyvesini önümüze bırakır.

ŞERH

doğruya Ellâh'ın cemâlini görmesi mümkün olmadığından; bütün âlem, o nûrun etrafında, ona gelen manevî emir ile câzibeye kapılmış gidiyor. Muhabbetullâh, muhabbet-i Kelâmullâh, bütün âlemi cezbe haline getirmiş, çekip götürüyor.

Mevlânâ'ya kâinâtta ki şu raks u deverân, Besmele-i Şerîfe'nin bir sırrı, bir an inkişâf eder. Küre-i Arz'ın zikir u deverânını kendinde hissedip, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der, kendinden geçer. Zerrenin ve Güneş'in dönmesi gibi o da dönmeye başlar. Fakat bu, nâkıs bir mertebedir. Asıl olan Resûl-i Ekrem (sav)'in ve O'nun vârislerinin mazhar olduğu lütf-u İlâhî'dir. Resûl-i Ekrem (asm), kâinâtın imâmı olur; bütün âlemi arkasına alır; namâz vasıtasıyla onların zikir ve tesbîhlerini, tahiyyât ve salevâtlarını, dua ve niyazlarını dergâh-ı İlâhî'ye takdîm eder. İşte namâzda ilk olarak Besmele-i Şerîfe çekilmesinin bir sırrı da Besmele'nin, şu âlemdeki raks u deverânın anahtarı olarak insanın eline verilmesidir. İnsan, onunla tılsım-ı âlemi açıyor; esrâr-ı kâinâtı çözüyor.

Hem meselâ; çekirdeğe dikkat et! O çekirdek, gayet serttir. Çekirdeğin, bir asker gibi Ellâh'tan aldığı bir emir var. O da "Ağaç ol!" emridir. O çekirdek, "Ağaç ol!" emrini alır almaz, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der. Toprağın altına atılıp suya temâs eder etmez, "Kün" emrinden gelen hitâba mazhar olur. O emr-i İlâhî'yi yerine getirmek için kendini parçalar. **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** der, kendini feda eder. İhtiyacı olan su, hava, toprak, Güneş hemen etrafında toplanır. Dört unsur, bir ağacın vücûduna vasıta olmak için emr-i İlâhî ile beraber çalışmaya başlarlar. O çekirdek, merkezkaç kuvvetiyle hareket edip, tekâmül dönemine kadar hiç durmadan sür'atle hareket eder. **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** diyerek, kâinâtta ki rızık denilen maddî ve manevî ihtiyaçlarını alır; tüm zararlı şeylerden de korunur; kocaman bir ağaç olup, karşımızda tecessüm eder; meyvesini önümüze bırakır.

METİN

"Bismillah" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen,

ŞERH

vazgeçip irâde-i külliyye-i İlâhiyye'ye istinâd edersen; dünya ve âhirette rahmet-i İlâhiyye'nin celbine ve şefaatine mazhar olursun; mevcûdât-ı âlemin dostu ve kardeşi olursun; manen a'lây-ı illiyyîne urûc edersin; dünya ve âhirette azab-ı İlâhî'den emîn ve saâdet-i dâreyne nâil olursun; Arş-ı A'zam'a ve Cennet-i A'lâ'ya çıkarsın. Yoksa dünyada yerde kalacaksın; esfel-i sâfilîne sukût edeceksin; mahlûkâtın en bedbahtı, mevcûdâtın en süflisi, hayvanâtın en bîçâresi ve zîşuûrun en hüzünlüsü ve gâmlısı olacaksın. Âhirette ise, Cehennem'e hatab olacaksın.

Hülâsa: Dünya ve âhirette sana şefaate edecek, rahmet-i İlâhiyye'nin celbine vesîle olacak yegâne âmil, evâmîr-i İlâhiyye'ye itâat ve inkıyâdındır; Kitab ve Sünnet dairesindeki amelindir ki; Bismillâh, bunu ifâde ediyor. Sakın hâl! Müstakillen hiçbir sebebe dayanma! Çünkü Ellâh'ın rızası, emri ve izni olmadan hiçbir kimse sana şefaate edemez.

("Bismillâh" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen,)

Müellif (ra), bu cümlesinde Besmele hakkında iki noktayı nazara verdi:

Biri: Besmele, ne büyük tükenmez bir kuvvettir. Bu cümle, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın acz ve zaaf yarasına karşı bir ilâctır; Rahîm ismine bakar.

Evet, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın hadsiz düşmanları vardır. Buna karşı insan, nihayet derece âcizdir. O düşmanlara karşı tükenmez bir kuvvete dayanması, hadsiz bir kudrete istinâd etmesi lâzımdır. İşte Bismillâh, insana o kuvveti gösteriyor; onu, Rahîm ismine dayandırıyor.

Hazret-i Nûh (as), Besmele'ye dayandı; gemi yürüdü. Kezâ Hazret-i Süleymân (as), Besmele'yle Belkıs'ı, saltanatıyla beraber teshîr etti. Evet, Besmele-i Şerîfe, öyle bir sırr-ı azîmi taşıyor ki; Sebe' gibi bir memleketin sultanı, bir tek mektûbun tesiri ile musahhar olup geliyor. Esâs sırrı, o Besmele

METİN

"Bismillah" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen,

ŞERH

vazgeçip irâde-i külliyye-i İlâhiyye'ye istinâd edersen; dünya ve âhirette rahmet-i İlâhiyye'nin celbine ve şefaatine mazhar olursun; mevcûdât-ı âlemin dostu ve kardeşi olursun; manen a'lây-ı illiyyîne urûc edersin; dünya ve âhirette azab-ı İlâhî'den emîn ve saâdet-i dâreyne nâil olursun; Arş-ı A'zam'a ve Cennet-i A'lâ'ya çıkarsın. Yoksa dünyada yerde kalacaksın; esfel-i sâfilîne sukût edeceksin; mahlûkâtın en bedbahtı, mevcûdâtın en süflisi, hayvanâtın en bîçâresi ve zîşuûrun en hüzünlüsü ve gâmlısı olacaksın. Âhirette ise, Cehennem'e hatab olacaksın.

Hülâsa: Dünya ve âhirette sana şefaate edecek, rahmet-i İlâhiyye'nin celbine vesîle olacak yegâne âmil, evâmîr-i İlâhiyye'ye itâat ve inkıyâdındır; Kitab ve Sünnet dairesindeki amelindir ki; Bismillâh, bunu ifâde ediyor. Sakın hâl! Müstakillen hiçbir sebebe dayanma! Çünkü Ellâh'ın rızası, emri ve izni olmadan hiçbir kimse sana şefaate edemez.

("Bismillâh" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen,)

Müellif (ra), bu cümlesinde Besmele hakkında iki noktayı nazara verdi:

Biri: Besmele, ne büyük tükenmez bir kuvvettir. Bu cümle, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın acz ve zaaf yarasına karşı bir ilâctır; Rahîm ismine bakar.

Evet, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın hadsiz düşmanları vardır. Buna karşı insan, nihayet derece âcizdir. O düşmanlara karşı tükenmez bir kuvvete dayanması, hadsiz bir kudrete istinâd etmesi lâzımdır. İşte Bismillâh, insana o kuvveti gösteriyor; onu, Rahîm ismine dayandırıyor.

Hazret-i Nûh (as), Besmele'ye dayandı; gemi yürüdü. Kezâ Hazret-i Süleymân (as), Besmele'yle Belkıs'ı, saltanatıyla beraber teshîr etti. Evet, Besmele-i Şerîfe, öyle bir sırr-ı azîmi taşıyor ki; Sebe' gibi bir memleketin sultanı, bir tek mektûbun tesiri ile musahhar olup geliyor. Esâs sırrı, o Besmele

ŞERH

“Bismillâhirrahmânirrahîm! Ellâh’ın kulu Ömer bin Hattâb’dan Mısır’ın Nîl nehrine! Eğer bundan evvel kendin aktığını zan ediyorsan, akma! Eğer seni, Vâhid ve Kakhâr olan Ellâhu Teâlâ akıtıyor ise, Vâhid ve Kakhâr olan Ellâhu Teâlâ’dan seni akıtması için dua ederim, akıtmasını dilerim.” Amr bin Âs (ra), o kâğıdı Nîl nehrine bıraktı.

Ertesi gün sabahleyin, Nîl nehrinin suyu, on altı arşın yükselerek akmaya başladı. Bir daha da önceki gibi suyu, hiç kesilmedi. Mısır halkı, sıkıntıdan kurtuldu. İşte o zamandan beri bu bâtil ve vahşîyâne âdet, kaldırılmış oldu. Bu hârîka hadîse de tükenmez bir kuvvet olan Besmele sayesinde olmuştur.

Bir rivâyete göre; Mûsâ (as), Firavun’a beddua eyledi ve Ellâhu Teâlâ, Nîl nehrinin suyunu kuruttu. Halk, vatanını terk etmeğe başladı. Sonra toplanıp Mûsâ (as)’a giderek, “Bizim için dua et. Nîl’in suyu aksın.” diye yalvardılar. Mûsâ (as), îmâna gelirler diye, Nîl’in suyunun yeniden akması için Ellâhu Teâlâ’ya dua etti. Sabahleyin baktılar ki; Nîl nehrinin suyu, yükselmiş akıyordu.

Diğeri: Besmele, ne çok bitmez bir berekettir. Bu cümle de bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın fakr ve ihtiyaç yarasına karşı bir ilâttır; Rahmân ismine bakar.

Evet, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın hadsiz ihtiyacâtı, ebede kadar uzanmış arzu ve emelleri vardır. Buna karşı insan, nihayet derece fakîrdir; sermâyesi, hiç hükmündedir. O ihtiyacâta karşı bitmez bir berekete dayanması, hadsiz bir rahmetten istimdâd etmesi lâzımdır. İşte Bismillâh, insana o bereket kapısını açıyor; onu, Rahmân ismine dayandırıyor.

İnsanın fıtratı, acz ve fakr ile yoğrulmuştur. Bismillâh, her insana manen şöyle der: “*Ey insan! Madem fıtratın acz ve fakr lisân-ı hâliyle الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyor. Sen de fıtratına muhâlefet etme; hilkinle muârazaya girişme; الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ de. Bu cümle-i kudsiyye ile sâhib ve mâlikinin nihayetsiz kuvvet ve kudretine istinâd etmekle acz yaranı*

ŞERH

“Bismillâhirrahmânirrahîm! Ellâh’ın kulu Ömer bin Hattâb’dan Mısır’ın Nîl nehrine! Eğer bundan evvel kendin aktığını zan ediyorsan, akma! Eğer seni, Vâhid ve Kakhâr olan Ellâhu Teâlâ akıtıyor ise, Vâhid ve Kakhâr olan Ellâhu Teâlâ’dan seni akıtması için dua ederim, akıtmasını dilerim.” Amr bin Âs (ra), o kâğıdı Nîl nehrine bıraktı.

Ertesi gün sabahleyin, Nîl nehrinin suyu, on altı arşın yükselerek akmaya başladı. Bir daha da önceki gibi suyu, hiç kesilmedi. Mısır halkı, sıkıntıdan kurtuldu. İşte o zamandan beri bu bâtil ve vahşîyâne âdet, kaldırılmış oldu. Bu hârîka hadîse de tükenmez bir kuvvet olan Besmele sayesinde olmuştur.

Bir rivâyete göre; Mûsâ (as), Firavun’a beddua eyledi ve Ellâhu Teâlâ, Nîl nehrinin suyunu kuruttu. Halk, vatanını terk etmeğe başladı. Sonra toplanıp Mûsâ (as)’a giderek, “Bizim için dua et. Nîl’in suyu aksın.” diye yalvardılar. Mûsâ (as), îmâna gelirler diye, Nîl’in suyunun yeniden akması için Ellâhu Teâlâ’ya dua etti. Sabahleyin baktılar ki; Nîl nehrinin suyu, yükselmiş akıyordu.

Diğeri: Besmele, ne çok bitmez bir berekettir. Bu cümle de bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın fakr ve ihtiyaç yarasına karşı bir ilâttır; Rahmân ismine bakar.

Evet, bütün mevcûdâtın, bâhusûs insanın hadsiz ihtiyacâtı, ebede kadar uzanmış arzu ve emelleri vardır. Buna karşı insan, nihayet derece fakîrdir; sermâyesi, hiç hükmündedir. O ihtiyacâta karşı bitmez bir berekete dayanması, hadsiz bir rahmetten istimdâd etmesi lâzımdır. İşte Bismillâh, insana o bereket kapısını açıyor; onu, Rahmân ismine dayandırıyor.

İnsanın fitratı, acz ve fakr ile yoğrulmuştur. Bismillâh, her insana manen şöyle der: “*Ey insan! Madem fitratın acz ve fakr lisân-ı hâliyle الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyor. Sen de fitratına muhâlefet etme; hilkinle muârazaya girişme; الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ de. Bu cümle-i kudsiyye ile sâhib ve mâlikinin nihayetsiz kuvvet ve kudretine istinâd etmekle acz yaranı*

ŞERH

tedavi et! Hadsiz günâ ve rahmetinden istimdâd etmekle de fakr yaranı tedavi et! O'na tevekkül et; dua ve niyaz ile O'na iltica et!"

Evet, insanın aczi nihayetsizdir. Buna mukâbil düşmanları hadsizdir. Düşmanları içinde en büyüğü ise, şu âlemin ve kendisinin mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka mahkûm olmasıdır. Hem insanın fakrı hadsizdir. Buna mukâbil dünyevî ve uhrevî hadsiz ihtiyaçları ve ebede kadar uzanan arzuları vardır. Hem şu fânî dünyada, semeresiz bir hayatta, gâyesiz ve maksadsız bir sûrette âvâre bir ömür geçirir. Ne ünsiyet edeceği kimsesi, ne de himâye eden bir hâmîsi vardır. Şu vaziyetteki bir insan, istinâd edeceği nihayetsiz bir kudreti ve istimdâd edeceği nihayetsiz bir serveti ararken; birden **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** onun imdâdına yetişir. Rahmet-i İlâhiyye'yi, o insana, tutunacağı metin bir ip, kopmaz bir zincir, sığınacağı muhkem bir kal'a ve dergâh-ı ulûhiyyette duasının kabulü için makbûl bir şefaathçi olarak gösterir. Hem o rahmetin şefaatiyle huzura kabul edilerek Sultan-ı ezel ve ebedin muhâtab ve dostu, ebedî saâdete nâmzed misafir-i azîzi olur.

Demek rahmeti bulan, her şeyi bulur. Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin dediği gibi;

*"Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?" Yani: "Onu bulan her şey'i bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz; bulsa da başına belâ bulur."*¹

O'nu bulmak ise; mana-yı ismiyle ve nefis hesabına olan her şeyden yüzünü çevirerek, her şeyde O Rahmân-ı Rahîm'in tecelliyyâtını görmek; yalnız O'nu bilmek; yalnız O'nu çağırmaktır. Yani, nefis hesabına ve mâsivâ nâmına hareket etmeyi terk edip, her şeye mana-yı harfiyle bakmak ve yalnız Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket etmektir. "Ma'bûd, Maksûd, Matlûb ve Mahbûb, yalnız Ellâhu Teâlâ'dır." demektir. O rahmeti bulmak ise; ancak Kur'ân ve Sünnet'e ittibâ' etmekle mümkündür. İşte Besmele-i Şerîfe, bu küllî manaları ifâde etmektedir.

---

[1] Mektûbât, 6. Mektûb, s. 26.

ŞERH

tedavi et! Hadsiz günâ ve rahmetinden istimdâd etmekle de fakr yaranı tedavi et! O'na tevekkül et; dua ve niyaz ile O'na iltica et!"

Evet, insanın aczi nihayetsizdir. Buna mukâbil düşmanları hadsizdir. Düşmanları içinde en büyüğü ise, şu âlemin ve kendisinin mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka mahkûm olmasıdır. Hem insanın fakrı hadsizdir. Buna mukâbil dünyevî ve uhrevî hadsiz ihtiyaçları ve ebede kadar uzanan arzuları vardır. Hem şu fânî dünyada, semeresiz bir hayatta, gâyesiz ve maksadsız bir sûrette âvâre bir ömür geçirir. Ne ünsiyet edeceği kimsesi, ne de himâye eden bir hâmîsi vardır. Şu vaziyetteki bir insan, istinâd edeceği nihayetsiz bir kudreti ve istimdâd edeceği nihayetsiz bir serveti ararken; birden **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** onun imdâdına yetişir. Rahmet-i İlâhiyye'yi, o insana, tutunacağı metin bir ip, kopmaz bir zincir, sığınacağı muhkem bir kal'a ve dergâh-ı ulûhiyyette duasının kabulü için makbûl bir şefaathçi olarak gösterir. Hem o rahmetin şefaatiyle huzura kabul edilerek Sultan-ı ezel ve ebedin muhâtab ve dostu, ebedî saâdete nâmzed misafir-i azîzi olur.

Demek rahmeti bulan, her şeyi bulur. Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin dediği gibi;

*"Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?" Yani: "Onu bulan her şey'i bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz; bulsa da başına belâ bulur."*¹

O'nu bulmak ise; mana-yı ismiyle ve nefis hesabına olan her şeyden yüzünü çevirerek, her şeyde O Rahmân-ı Rahîm'in tecelliyyâtını görmek; yalnız O'nu bilmek; yalnız O'nu çağırmaktır. Yani, nefis hesabına ve mâsivâ nâmına hareket etmeyi terk edip, her şeye mana-yı harfiyle bakmak ve yalnız Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket etmektir. "Ma'bûd, Maksûd, Matlûb ve Mahbûb, yalnız Ellâhu Teâlâ'dır." demektir. O rahmeti bulmak ise; ancak Kur'ân ve Sünnet'e ittibâ' etmekle mümkündür. İşte Besmele-i Şerîfe, bu küllî manaları ifâde etmektedir.

---

[1] Mektûbât, 6. Mektûb, s. 26.

METİN

Bedevi Arab çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabîle reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ şakilerin şerrinden kurtulup hacatını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacatına karşı perişan olacaktır.

ŞERH

1. Bütün kalb-i selîmlerin,

2. Vahy-i semâviye tabi olan bütün enbiyâ ve mürselîn, evliyâ ve siddîkîn cemaatinin,

3. Ümmet-i İslâmiyye'nin Âlem-i Misâl'deki sûretlerini ve hakikatlerini de mütevâzi bir adam sûretinde göstermiş; daha sonra Müellif (ra)'ın, Âlem-i Misâl'de izn-i İlâhî ile keşfettiği o sûretlerin ve hakikatlerin manalarını, ilhâmen O Zât-ı Muhterem'e bildirmiştir. O da bu temsîl ve hakikatleri daha sonra kaleme almış; böylece bu eseri te'lif etmiştir.

"Birinci Söz"de beyân edildiği şekliyle; şu anda Âlem-i Misâl'de, şu kâinât veya Küre-i Arz, bir sahrâ, bir çöl; her bir mevcûd, bâhusûs insan, birer seyyâh; Besmele ile hareket eden her bir mü'min, mütevâzi bir adam; Besmele ile hareket etmeyen her bir kâfir ve âsî de mağrûr bir adam sûretinde temessül ediyor.

Demek şu "Birinci Söz"de geçen ve temsîl ve teşbîh tarîkiyle ifâde edilen mesâil, Müellif (ra)'ın velâyet tarîkiyle Âlem-i Misâl'deki keşfiyâtından ibârettir. Daha sonra Müellif (ra), o temsîl ve teşbîhin hakikatini beyân etmektedir. **(Şöyle ki:**

Bedevî Arab çöllerinde seyâhat eden adama) çölde yaşayan, göçebe, medenî olmayan ve şehir hayatı yaşamayan birine **(gerektir ki; bir kabîle reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ şakilerin)** eşkiyâların **(şerrinden kurtulup)** bu cümle, mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın aczine bakar; **(hâcâtını tedârik edebilsin.)** Bu cümle de mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın fakrına bakar. **(Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.)** Sen, şu anda bedevî Arab çölleri yerine dünya devletlerini geziyorsun. Gezdiğin yerlerde, devlet tarafından hazırlanmış bir pasaportun

METİN

Bedevi Arab çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabîle reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ şakilerin şerrinden kurtulup hacatını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacatına karşı perişan olacaktır.

ŞERH

1. Bütün kalb-i selîmlerin,

2. Vahy-i semâviye tabi olan bütün enbiyâ ve mürselîn, evliyâ ve siddîkîn cemaatinin,

3. Ümmet-i İslâmiyye'nin Âlem-i Misâl'deki sûretlerini ve hakikatlerini de mütevâzi bir adam sûretinde göstermiş; daha sonra Müellif (ra)'ın, Âlem-i Misâl'de izn-i İlâhî ile keşfettiği o sûretlerin ve hakikatlerin manalarını, ilhâmen O Zât-ı Muhterem'e bildirmiştir. O da bu temsîl ve hakikatleri daha sonra kaleme almış; böylece bu eseri te'lif etmiştir.

"Birinci Söz"de beyân edildiği şekliyle; şu anda Âlem-i Misâl'de, şu kâinât veya Küre-i Arz, bir sahrâ, bir çöl; her bir mevcûd, bâhusûs insan, birer seyyâh; Besmele ile hareket eden her bir mü'min, mütevâzi bir adam; Besmele ile hareket etmeyen her bir kâfir ve âsî de mağrûr bir adam sûretinde temessül ediyor.

Demek şu "Birinci Söz"de geçen ve temsîl ve teşbîh tarîkiyle ifâde edilen mesâil, Müellif (ra)'ın velâyet tarîkiyle Âlem-i Misâl'deki keşfiyâtından ibârettir. Daha sonra Müellif (ra), o temsîl ve teşbîhin hakikatini beyân etmektedir. **(Şöyle ki:**

Bedevî Arab çöllerinde seyâhat eden adama) çölde yaşayan, göçebe, medenî olmayan ve şehir hayatı yaşamayan birine **(gerektir ki; bir kabîle reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ şakilerin)** eşkiyâların **(şerrinden kurtulup)** bu cümle, mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın aczine bakar; **(hâcâtını tedârik edebilsin.)** Bu cümle de mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın fakrına bakar. **(Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.)** Sen, şu anda bedevî Arab çölleri yerine dünya devletlerini geziyorsun. Gezdiğin yerlerde, devlet tarafından hazırlanmış bir pasaportun

ŞERH

ekmeğin peşinde koşar. Veya bir makam sâhibi olmak için, sürekli sayeder. Şu adam da şu dünyada hareket eder; peygamber de hareket eder. Fakat bu adam, hadsiz hastalık, belâ ve musîbetlere giriftârdır. Daima elem çeker. Ne terakkî eder, yükselir; ne Cennet müjdesi alır; ne âhirette, ne de dünyada Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görür. Böyle âdî bir insan olarak yeryüzünde yaşar. Dünyanın belâları, musîbetleri, ölümleri, perişaniyetleri, malının zâyîâtı onu rahatsız ede ede o rahatsızlık içerisinde ölür; hiçbir maksadına da kavuşamaz. Her girdiği yerde te'dîb görür. Her şeyden korkar ve titrer.

Metinde geçen "eşkiyâ" tabirinden murâd; belâdır, musîbettir, hastalıktır, vefiyyâttır, zâlimlerdir. İnsan, bütün bunlardan rahatsız olur. Nereye gitse, hürmet görmez. Rızkını da Ellâh'tan istemez; "Çalışır, kazanırım." der. Maîşet derdiyle devamlı huzursuz olur; hiçbir isteğini de yerine getiremez.

Mü'min de bu dünyada bir seyyâhtır. Günde beş farz namâzını, manen Resûl-i Ekrem (asm)'ın arkasında kılmakla, hem düşmanlarından Ellâh'a sığınır; hem de rızkını Ellâh'tan ister. Nereye girse, orada hürmet görür. Çünkü Ellâh'ın adını taşıyor. Her gezdiği yerde emniyet içerisinde bulunur. Zira memleket, Ellâh'ındır. Hem de bütün ihtiyacını Ellâh'tan istediği için rahat eder.

Vaktiyle iki adam, bir gemiye binerler. Birisi, yükünü gemiye bırakıp üstünde oturur. Diğeri, sırtından indirmez; "Malım zâyî' olur." der; o ağır yükü sırtında taşımaya mecbûr olur. İşte şu dünya, bir gemidir. Hayat yükü ise, gayet ağırdır. Şu ağır yükün altında ezilip büzülmekten kurtulmanın çâresi, Besmele-i Şerîfe çekip Ellâh'a i'timâd etmek ve O'nun nihayetsiz kudretine istinâd ve hadsiz rahmetinden istimdâd etmektir. Müellif (ra), Sözler adlı eserinde bu konuyu şöyle îzâh etmiştir:

"Îmân, hem nûrdur, hem kuvvettir. Evet, hakîkî îmânı elde eden adam, kâinâta meydan okuyabilir ve îmânın kuvvetine göre hâdisâtın tazyîkâtından kurtulabilir. "Tevekkeltü alellâh" der, sefîne-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvârî dalgaları içinde seyrân eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emânet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat

ŞERH

ekmeğin peşinde koşar. Veya bir makam sâhibi olmak için, sürekli sayeder. Şu adam da şu dünyada hareket eder; peygamber de hareket eder. Fakat bu adam, hadsiz hastalık, belâ ve musîbetlere giriftârdır. Daima elem çeker. Ne terakkî eder, yükselir; ne Cennet müjdesi alır; ne âhirette, ne de dünyada Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görür. Böyle âdî bir insan olarak yeryüzünde yaşar. Dünyanın belâları, musîbetleri, ölümleri, perişaniyetleri, malının zâyîâtı onu rahatsız ede ede o rahatsızlık içerisinde ölür; hiçbir maksadına da kavuşamaz. Her girdiği yerde te'dîb görür. Her şeyden korkar ve titrer.

Metinde geçen "eşkiyâ" tabirinden murâd; belâdır, musîbettir, hastalıktır, vefiyyâttır, zâlimlerdir. İnsan, bütün bunlardan rahatsız olur. Nereye gitse, hürmet görmez. Rızkını da Ellâh'tan istemez; "Çalışır, kazanırım." der. Maîşet derdiyle devamlı huzursuz olur; hiçbir isteğini de yerine getiremez.

Mü'min de bu dünyada bir seyyâhtır. Günde beş farz namâzını, manen Resûl-i Ekrem (asm)'ın arkasında kılmakla, hem düşmanlarından Ellâh'a sığınır; hem de rızkını Ellâh'tan ister. Nereye girse, orada hürmet görür. Çünkü Ellâh'ın adını taşıyor. Her gezdiği yerde emniyet içerisinde bulunur. Zira memleket, Ellâh'ındır. Hem de bütün ihtiyacını Ellâh'tan istediği için rahat eder.

Vaktiyle iki adam, bir gemiye binerler. Birisi, yükünü gemiye bırakıp üstünde oturur. Diğeri, sırtından indirmez; "Malım zâyî' olur." der; o ağır yükü sırtında taşımaya mecbûr olur. İşte şu dünya, bir gemidir. Hayat yükü ise, gayet ağırdır. Şu ağır yükün altında ezilip büzülmekten kurtulmanın çâresi, Besmele-i Şerîfe çekip Ellâh'a i'timâd etmek ve O'nun nihayetsiz kudretine istinâd ve hadsiz rahmetinden istimdâd etmektir. Müellif (ra), Sözler adlı eserinde bu konuyu şöyle îzâh etmiştir:

"Îmân, hem nûrdur, hem kuvvettir. Evet, hakîkî îmânı elde eden adam, kâinâta meydan okuyabilir ve îmânın kuvvetine göre hâdisâtın tazyîkâtından kurtulabilir. "Tevekkeltü alellâh" der, sefîne-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvârî dalgaları içinde seyrân eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emânet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat

ŞERH

eder. Sonra saâdet-i ebediyyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i safilîne çeker.

Demek îmân tevhîdi, tevhîd teslîmi, teslîm tevekkülü, tevekkül saâdet-i dâreyi iktizâ eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbâbı dest-i kudretin perdesi bilip riâyet ederek; esbâba teşebbüs ise, bir nev'i dua-i fiilî telakkî ederek; müsebbebâtı yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve netîceleri ondan bilmek ve ona minnetdâr olmaktan ibârettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misâlleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrûr olduğundan yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et." O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyî olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhâfaza edeceğim." Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhâfaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahî eğer seni bu halde görse, ya dîvânedir diye seni tardedecek. Ya hâindir, gemimizi ittihâm ediyor, bizimle istihzâ' ediyor, hapis edilsin, diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, za'fı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor." denildikten sonra o bîcârenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh!.. Ellâh senden râzı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum." dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinâtın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hod-fürûşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyyeden ve tazyîkât-ı dünyeviyye hapsinden kurtulasın.¹

[1] Sözler, 23. Söz, 1. Mebhas, 3. Nokta, s. 314-315.

ŞERH

eder. Sonra saâdet-i ebediyyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i safilîne çeker.

Demek îmân tevhitî, tevhit teslîmî, teslîm tevekkülü, tevekkül saâdet-i dâreyi iktizâ eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbâbı dest-i kudretin perdesi bilip riâyet ederek; esbâba teşebbüs ise, bir nev'i dua-i fiilî telakkî ederek; müsebbebâtı yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve netîceleri ondan bilmek ve ona minnetdâr olmaktan ibârettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misâlleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrûr olduğundan yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et." O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyî olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhâfaza edeceğim." Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhâfaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahî eğer seni bu halde görse, ya dîvânedir diye seni tardedecek. Ya hâindir, gemimizi ittihâm ediyor, bizimle istihzâ' ediyor, hapis edilsin, diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, za'fı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor." denildikten sonra o bîcârenin akli başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh!.. Ellâh senden râzî olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum." dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinâtın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hod-fürûşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyyeden ve tazyîkât-ı dünyeviyye hapsinden kurtulasın.¹

[1] Sözler, 23. Söz, 1. Mebhas, 3. Nokta, s. 314-315.

ŞERH

Ancak zerrat-ı mevcûdâtın veya herhangi bir mevcûdun tek başına ebedî âleme mazhariyyeti mümkün olmuyor. Besmele çekerek, bir misafirhâneye, bir kışlaya, bir mektebe, bir fabrikaya girmesi lâzımdır. O misafirhâne, o kışla, o mekteb, o fabrika ise, şu beden-i insandır. İnsan ise, ancak şu dâr-ı tecrübe ve imtihanda, şu mescid-i kâinâtta Resûl-i Ekrem (asm)'ın arkasına takılır; O'nun sünnet-i seniyyesine ittibâ' eder; bu şekilde maksada kavuşur; ebedî saâdete nâil olur.

Seyyâhların başı ise, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. O'nun arkasına takılan kâfileler ise, sırasıyla peygamberler, evliyâlar, diğer mü'minler, bütün kâinât ve bütün mevcûdât, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ diyerek hareket edip dönüyorlar. Peki, bu durmak bilmeyen seyâhat ne içindir? Ebedî bir saâdet, ebedî bir zâtın cemâlini görmek içindir. Bunun tam kemâline varmak için de bütün mevcûdât, mutlaka bir insanın bünyesine girecek ki, Cennet'te Ellâh'ın cemâlini görebilsin. O halde bu seyr u seyâhat, ebedî bir saâdete nâil olmak ve Bâkî bir Zât'ın cemâlini görmek içindir. Dünyada, O Zât-ı Zülcemâl'i maddî gözüyle sadece Resûl-i Ekrem (asm) görebilmiş; diğer bütün peygamberler ve evliyâlar ise, kalb gözü ile müşâhede etmişlerdir. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

“Şu dünyada cism-i insanî ve hayvanî, zerrat için güyâ bir misafirhâne, bir kışla, bir mekteb hükmündedir ki; câmid zerreler ona girerler, hayatdâr olan âlem-i bekâya zerrat olmak için liyâkat kesb ederler, çıkarlar. Âhirette ise إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَإَيْتَى الْخَيَوَانُ sırrınca, nûr-u hayat orada âmm'dır. Nûrlanmak için o seyr ü sefere ve o talimât ve talime lüzûm yoktur. Zerreler, demirbaş olarak sâbit kalabilirler.”¹

Nasıl ki; bir insanın, belli bir makamı işgâl etmesi, tahsîl görmek ve çalışmak iledir. Aynen öyle de Cenâb-ı Hak, ism-i Hakîm'in muktezâsı olarak şu âlemi bir mekteb gibi yapmış. Arş'tan ferşe kadar her şey, bu mektepte tahsîl görüyor. Hâlık-ı Hakîm, zerrat-ı âlemi, bu mektepte

[1] Sözlür, 28. Söz, s. 499.

ŞERH

Ancak zerrat-ı mevcûdâtın veya herhangi bir mevcûdun tek başına ebedî âleme mazhariyyeti mümkün olmuyor. Besmele çekerek, bir misafirhâneye, bir kışlaya, bir mektebe, bir fabrikaya girmesi lâzımdır. O misafirhâne, o kışla, o mekteb, o fabrika ise, şu beden-i insandır. İnsan ise, ancak şu dâr-ı tecrübe ve imtihanda, şu mescid-i kâinâtta Resûl-i Ekrem (asm)'ın arkasına takılır; O'nun sünnet-i seniyyesine ittibâ' eder; bu şekilde maksada kavuşur; ebedî saâdete nâil olur.

Seyyâhların başı ise, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. O'nun arkasına takılan kâfileler ise, sırasıyla peygamberler, evliyâlar, diğer mü'minler, bütün kâinât ve bütün mevcûdât, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ diyerek hareket edip dönüyorlar. Peki, bu durmak bilmeyen seyâhat ne içindir? Ebedî bir saâdet, ebedî bir zâtın cemâlini görmek içindir. Bunun tam kemâline varmak için de bütün mevcûdât, mutlaka bir insanın bünyesine girecek ki, Cennet'te Ellâh'ın cemâlini görebilsin. O halde bu seyr u seyâhat, ebedî bir saâdete nâil olmak ve Bâkî bir Zât'ın cemâlini görmek içindir. Dünyada, O Zât-ı Zülcemâl'i maddî gözüyle sadece Resûl-i Ekrem (asm) görebilmiş; diğer bütün peygamberler ve evliyâlar ise, kalb gözü ile müşâhede etmişlerdir. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

“Şu dünyada cism-i insanî ve hayvanî, zerrat için güyâ bir misafirhâne, bir kışla, bir mekteb hükmündedir ki; câmid zerreler ona girerler, hayatdâr olan âlem-i bekâya zerrat olmak için liyâkat kesb ederler, çıkarlar. Âhirette ise إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَإَيْتَى الْخَيَوَانُ sırrınca, nûr-u hayat orada âmmdır. Nûrlanmak için o seyr ü sefere ve o talimât ve talime lüzûm yoktur. Zerreler, demirbaş olarak sâbit kalabilirler.”¹

Nasıl ki; bir insanın, belli bir makamı işgâl etmesi, tahsîl görmek ve çalışmak iledir. Aynen öyle de Cenâb-ı Hak, ism-i Hakîm'in muktezâsı olarak şu âlemi bir mekteb gibi yapmış. Arş'tan ferşe kadar her şey, bu mektepte tahsîl görüyor. Hâlık-ı Hakîm, zerrat-ı âlemi, bu mektepte

---

[1] Sözlür, 28. Söz, s. 499.

ŞERH

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ sırrınca; dâr-ı saâdet olan Cennet'e giren her zerre ve her şey, hayattârdır, hayat sâhibidir. Bu dünyada hayata mazhar olmak sûretiyle tecrübe kazanmayan, hayattan nasîbini almayan, hayatla tanışmayan, Cennet'te nasıl hayat sâhibi olabilir? Burada hayata mazhar olmakla tekâmül edecek ki; orada hayat sâhibi olsun. Cennet'te hayvanlar, buradaki insanlar gibi lezzet alır; otlar da en az buradaki hayvanlar kadar lezzet alır. Hiçbir zerre, yok olmaz. Çünkü rahmet-i İlâhiyye'nin muktezâsı, yarattığı hiçbir şeyi yok etmemektir.

Hem nasıl ki kesîf maddeler, bir fabrikaya atılmakla temizlenir ve onlardan yeni mahsûlât elde edilir. Aynen öyle de bu kâinât, husûsan zîhayat âlemi, adeta bütün zerreler için bir fabrikadır ki; zerrat, izn-i İlâhî ile oralara girerek tasaffî eder, tazelenir, cilalanır, dışarı atılır ki; ebedî âleme layık zerrat olsun. Müellif (ra), bu mevzûu şöyle îzâh etmektedir:

"Nasıl ki hârikulâde bir fabrika makinesine âdî bâzı maddeler atılır; içinde yanarlar, zâhiren mahvolur; fakat o fabrikanın inbîklerinde çok kıymetdâr kimya maddeleri ve edviyyeler teressüb eder. Hem onun kuvvetiyle ve buhariyle o fabrikanın çarkları döner; bir taraftan kumaşları dokumasına, bir kısmı kitab tab'ına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymetdâr şeyleri îmâl etmesine medâr oluyor ve hâkezâ... Demek o âdî maddelerin yanmasıyla ve zâhiren mahvolmasıyla, binler şeyler vücûd buluyor. Demek âdî bir vücûd gider, âlî çok vücûdları irsiyyet bırakır. İşte şu halde, o âdî maddeye yazık oldu denilir mi? Fabrika sâhibi neden ona acımadı, yandırdı; o sevimli maddeleri mahvetti, şikâyet edilir mi?"

Aynen öyle de **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm ve Vedûd, muktezâ-yı rahmet ve hikmet ve vedûdiyyet olarak, kâinât fabrikasına hareket veriyor; her bir vücûd-i fânîyi çok bâkî vücûdlara çekirdek yapar, makâsıd-ı Rabbâniyyesine medâr eder, şuûnât-ı Sübhâniyyesine mazhar kılar, kalem-i kaderine mürekkeb ittihaz eder ve kudretin dokumasına bir mekik yapar ve daha bilmediğimiz pek çok inâyât-ı gâliye ve makâsıd-ı âliye için, kendi faaliyet-i kudretiyle

ŞERH

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْخَيْرَاتُ sırrınca; dâr-ı saâdet olan Cennet'e giren her zerre ve her şey, hayattârdır, hayat sâhibidir. Bu dünyada hayata mazhar olmak sûretiyle tecrübe kazanmayan, hayattan nasîbini almayan, hayatla tanışmayan, Cennet'te nasıl hayat sâhibi olabilir? Burada hayata mazhar olmakla tekâmül edecek ki; orada hayat sâhibi olsun. Cennet'te hayvanlar, buradaki insanlar gibi lezzet alır; otlar da en az buradaki hayvanlar kadar lezzet alır. Hiçbir zerre, yok olmaz. Çünkü rahmet-i İlâhiyye'nin muktezâsı, yarattığı hiçbir şeyi yok etmemektir.

Hem nasıl ki kesîf maddeler, bir fabrikaya atılmakla temizlenir ve onlardan yeni mahsûlât elde edilir. Aynen öyle de bu kâinât, husûsan zîhayat âlemi, adeta bütün zerreler için bir fabrikadır ki; zerrat, izn-i İlâhî ile oralara girerek tasaffî eder, tazelenir, cilalanır, dışarı atılır ki; ebedî âleme layık zerrat olsun. Müellif (ra), bu mevzûu şöyle îzâh etmektedir:

"Nasıl ki hârikulâde bir fabrika makinesine âdî bâzı maddeler atılır; içinde yanarlar, zâhiren mahvolur; fakat o fabrikanın inbîklerinde çok kıymetdâr kimya maddeleri ve edviyyeler teressüb eder. Hem onun kuvvetiyle ve buhariyle o fabrikanın çarkları döner; bir taraftan kumaşları dokumasına, bir kısmı kitab tab'ına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymetdâr şeyleri îmâl etmesine medâr oluyor ve hâkezâ... Demek o âdî maddelerin yanmasıyla ve zâhiren mahvolmasıyla, binler şeyler vücûd buluyor. Demek âdî bir vücûd gider, âlî çok vücûdları irsiyyet bırakır. İşte şu halde, o âdî maddeye yazık oldu denilir mi? Fabrika sâhibi neden ona acımadı, yandırdı; o sevimli maddeleri mahvetti, şikâyet edilir mi?"

Aynen öyle de **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm ve Vedûd, muktezâ-yı rahmet ve hikmet ve vedûdiyyet olarak, kâinât fabrikasına hareket veriyor; her bir vücûd-i fânîyi çok bâkî vücûdlara çekirdek yapar, makâsıd-ı Rabbâniyyesine medâr eder, şuûnât-ı Sübhâniyyesine mazhar kılar, kalem-i kaderine mürekkeb ittihaz eder ve kudretin dokumasına bir mekik yapar ve daha bilmediğimiz pek çok inâyât-ı gâliye ve makâsıd-ı âliye için, kendi faaliyet-i kudretiyle

METİN**Şu dünya ise, bir çöldür.****ŞERH**

Bütün mevcûdât, bâhusûs her bir insan, şu âlemde birer seyyâhtır. Hepimiz yolcuyuz; seyâhat durmuyor, devam ediyor. Evet, seyâhat ise; âlem-i gaybtan (ilm-i İlâhî'den), âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden geçen Cennet ve Cehennem'le sonuçlanan uzun bir sefer-i imtihandır. Mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs nev'-i beşer içindeki ehl-i îmân ve tâat ile ehl-i küfür ve isyanın hâli, Âlem-i Misâl'de aynen böyledir; bir seyyâh gibi görünüyor. Enbiyâ ve onlara tabi olan ehl-i îmân ve tâat, "Bismillâh" deyip şu kâinât sâhibinin emri ve izni dairesinde hareket etmişler; dünya ve âhirette azîz olmuşlardır. Peygamberlere tabi olmayan; küfür ve isyanda ısrar eden ehl-i küfür ve tuğyân da Ellâh'ın ismini almamışlar; O'nun emri ve izni dairesinde hareket etmemişler; dünya ve âhirette zellî olmuşlardır.

(Şu dünya) şu kâinât veya Küre-i Arz **(ise, bir çöldür.)** Şu kâinât ve Küre-i Arz, bir sahrâ gibidir. Yer, gök, içlerinde bulunan bütün mevcûdât, husûsan insan, seyyâhtır, yolcudur. Şu kâinâtın, ilm-i İlâhî'de vücûd-u ilmîleri vardı; vücûd-u hâricîleri yoktu. Bütün mevcûdât, kudret-i İlâhiyye ile vücûd-u hâricî giyer; bu dünyaya gelir. Seyâhat, kabir, berzah ve haşre kadar devam eder; Cennet ve Cehennem'de nihayet bulur.

İnsan, dünya denilen bu sahrâya, bu çöle kudret-i İlâhiyye ile gönderilir. Önünde zevâl, firak ve ecel denilen darağacı; arkasında ölüm denilen arslan, sağ ve solunda acz ve fakr denilen iki yara mevcûddur. Bu halde iken, önünde de uzun bir yolculuk var; ister istemez bir yere doğru sevk ediliyor. Böyle bir durumda olan her insan şöyle düşünmelidir: *"Beni, bu uzun yolda bir yere doğru sevk eden kimdir? Bu sahrâya nereden geldim, ne için geldim, nereye gidiyorum, vazîfem nedir? Bu arslanın pençesinden, bu darağacında asılmaktan beni kim kurtarır? Âcizlik ve fakîrlik yaralarımı kim tedavi eder? Bana hücum eden belâ, musîbet, hastalık ve düşmanları kim def' eder? İhtiyaçlarımı kim ihzâr eder?"*

İşte bu dehşetli vaziyette olan bir insanın imdâdına birden الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ âyet-i kerîmesiyle semâvî sada-i Kur'ân yetişir.

METİN**Şu dünya ise, bir çöldür.****ŞERH**

Bütün mevcûdât, bâhusûs her bir insan, şu âlemde birer seyyâhtır. Hepimiz yolcuyuz; seyâhat durmuyor, devam ediyor. Evet, seyâhat ise; âlem-i gaybtan (ilm-i İlâhî'den), âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden geçen Cennet ve Cehennem'le sonuçlanan uzun bir sefer-i imtihandır. Mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs nev'-i beşer içindeki ehl-i îmân ve tâat ile ehl-i küfür ve isyanın hâli, Âlem-i Misâl'de aynen böyledir; bir seyyâh gibi görünüyor. Enbiyâ ve onlara tabi olan ehl-i îmân ve tâat, "Bismillâh" deyip şu kâinât sâhibinin emri ve izni dairesinde hareket etmişler; dünya ve âhirette azîz olmuşlardır. Peygamberlere tabi olmayan; küfür ve isyanda ısrar eden ehl-i küfür ve tuğyân da Ellâh'ın ismini almamışlar; O'nun emri ve izni dairesinde hareket etmemişler; dünya ve âhirette zelîl olmuşlardır.

(Şu dünya) şu kâinât veya Küre-i Arz **(ise, bir çöldür.)** Şu kâinât ve Küre-i Arz, bir sahrâ gibidir. Yer, gök, içlerinde bulunan bütün mevcûdât, husûsan insan, seyyâhtır, yolcudur. Şu kâinâtın, ilm-i İlâhî'de vücûd-u ilmîleri vardı; vücûd-u hâricîleri yoktu. Bütün mevcûdât, kudret-i İlâhiyye ile vücûd-u hâricî giyer; bu dünyaya gelir. Seyâhat, kabir, berzah ve haşre kadar devam eder; Cennet ve Cehennem'de nihayet bulur.

İnsan, dünya denilen bu sahrâya, bu çöle kudret-i İlâhiyye ile gönderilir. Önünde zevâl, firak ve ecel denilen darağacı; arkasında ölüm denilen arslan, sağ ve solunda acz ve fakr denilen iki yara mevcûddur. Bu halde iken, önünde de uzun bir yolculuk var; ister istemez bir yere doğru sevk ediliyor. Böyle bir durumda olan her insan şöyle düşünmelidir: *"Beni, bu uzun yolda bir yere doğru sevk eden kimdir? Bu sahrâya nereden geldim, ne için geldim, nereye gidiyorum, vazîfem nedir? Bu arslanın pençesinden, bu darağacında asılmaktan beni kim kurtarır? Âcizlik ve fakîrlik yaralarımı kim tedavi eder? Bana hücum eden belâ, musîbet, hastalık ve düşmanları kim def' eder? İhtiyaçlarımı kim ihzâr eder?"*

İşte bu dehşetli vaziyette olan bir insanın imdâdına birden الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ âyet-i kerîmesiyle semâvî sada-i Kur'ân yetişir.

METİN

Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hacatın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al.

ŞERH

Ona, "Korkma, mahzûn olma! Bu sahrânın nihayetsiz kudret ve rahmet sâhibi olan bir sâhib ve mâlikî vardır. Sen, sâhibsiz değilsin. Şu sahrânın sâhibine her şey musahhardır. Her şey, onun emriyle halledilir. Her şeyin dizgini, O'nun elinde; her şeyin hazînesi, O'nun yanındadır. Her şey, O'nun adıyla, nâmıyla, emriyle, izniyle hareket eder. Sen de "Bismillâh" diyerek O'na intisâb et! Tâ bütün düşmanlardan kurtulup ihtiyaçlarına kavuşasın."

(Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın,) nihayetsizdir. İnsanın düşmanı, bir tane değil; lâ yuad ve lâ yuhsâdır. Evet, kâinâta Ellâh hesabına bakılmayınca; ekser mevcûdât, insana düşman görünür. Meselâ; Güneş düşman, Küre-i Arz düşman, gece-gündüz düşman, mevsimler düşmandır. Çünkü hepsi, senin ömrünü kesmek ve idam sehpasını sana hazırlamak sûretiyle senin aleyhinde çalışıyor. Haydi, gece geldi, def'eyle! Belâ, musîbet, hastalık geldi, def'eyle! Ölüm geldi, def'eyle! Zâlim biri, musallât oldu, def'eyle! Bütün bunlara gücün var mıdır? Demek şu kâinât, bir çöldür. Belâ ve musîbetlerin her biri, birer şakî, birer kâtiu't-tarîktir. **(hâcâtın nihayetsizdir.)** Meselâ; hayatının devam ve bekâsı için havaya, suya, Güneş'e, toprağa, gece ve gündüze, mevsimlere, meâdin, nebâtât ve hayvanâta, meskene, rızka, libâsa ihtiyacın vardır. Bu ihtiyaçlardan bir tanesi noksan olsa, insanın hayatı devam etmez.

Evet, insan, hadsiz derecede âcizdir. Buna mukâbil düşmanları nihayetsizdir. Gözle görünmeyen bir mikroptan korktuğu gibi, kuyruklu yıldızdan da öyle korkar. Sıtmadan titrediği gibi, Küre-i Arz'ın zelzelesinden de korkup titrer. Ölümünden korktuğu gibi, ölümden sonraki uhrevî ahvâlden, bâhusûs Cehennem azabından da korkar. Hem insan, hadsiz derecede fakîrdir; buna mukâbil ihtiyac dairesi nihayetsizdir. Bir çiçeği istediği gibi, bir baharı da ister; ebedî Cennet'i de ister. **(Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al.)** Yani, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ de! O'nun emri ve izni dairesinde hareket et! Acz yararı, Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'a istinâd etmekle; fakr yararı da Rahmân ismiyle müsemmâ

METİN

Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hacatın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al.

ŞERH

Ona, "Korkma, mahzûn olma! Bu sahrânın nihayetsiz kudret ve rahmet sâhibi olan bir sâhib ve mâlikî vardır. Sen, sâhibsiz değilsin. Şu sahrânın sâhibine her şey musahhardır. Her şey, onun emriyle halledilir. Her şeyin dizgini, O'nun elinde; her şeyin hazînesi, O'nun yanındadır. Her şey, O'nun adıyla, nâmıyla, emriyle, izniyle hareket eder. Sen de "Bismillâh" diyerek O'na intisâb et! Tâ bütün düşmanlardan kurtulup ihtiyaçlarına kavuşasın."

(Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın,) nihayetsizdir. İnsanın düşmanı, bir tane değil; lâ yuad ve lâ yuhsâdır. Evet, kâinâta Ellâh hesabına bakılmayınca; ekser mevcûdât, insana düşman görünür. Meselâ; Güneş düşman, Küre-i Arz düşman, gece-gündüz düşman, mevsimler düşmandır. Çünkü hepsi, senin ömrünü kesmek ve idam sehpasını sana hazırlamak sûretiyle senin aleyhinde çalışıyor. Haydi, gece geldi, def'eyle! Belâ, musîbet, hastalık geldi, def'eyle! Ölüm geldi, def'eyle! Zâlim biri, musallât oldu, def'eyle! Bütün bunlara gücün var mıdır? Demek şu kâinât, bir çöldür. Belâ ve musîbetlerin her biri, birer şakî, birer kâtiu't-tarîktir. **(hâcâtın nihayetsizdir.)** Meselâ; hayatının devam ve bekâsı için havaya, suya, Güneş'e, toprağa, gece ve gündüze, mevsimlere, meâdin, nebâtât ve hayvanâta, meskene, rızka, libâsa ihtiyacın vardır. Bu ihtiyaçlardan bir tanesi noksan olsa, insanın hayatı devam etmez.

Evet, insan, hadsiz derecede âcizdir. Buna mukâbil düşmanları nihayetsizdir. Gözle görünmeyen bir mikroptan korktuğu gibi, kuyruklu yıldızdan da öyle korkar. Sıtmadan titrediği gibi, Küre-i Arz'ın zelzelesinden de korkup titrer. Ölümünden korktuğu gibi, ölümden sonraki uhrevî ahvâlden, bâhusûs Cehennem azabından da korkar. Hem insan, hadsiz derecede fakîrdir; buna mukâbil ihtiyac dairesi nihayetsizdir. Bir çiçeği istediği gibi, bir baharı da ister; ebedî Cennet'i de ister. **(Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezeli'sinin ismini al.)** Yani, يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ de! O'nun emri ve izni dairesinde hareket et! Acz yararı, Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'a istinâd etmekle; fakr yararı da Rahmân ismiyle müsemmâ

METİN

Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

ŞERH

Besmele ile hareket ediyor. Senin zerrat-ı vücûdun dahî tekvînen “Bismillâh” diyor. Öyle ise, sen de bu kervândan geri kalma! Kendi irâde ve ihtiyarınla teklîfen “Bismillâh” de! Emir ve izn-i İlâhî dairesinde hareket et! Tâ bu kâinât kervânının reîsi ve efendisi olasın. Müellif (ra), Şuâ’lar adlı eserinde, insanın acz ve fakrını şöyle ifâde etmiştir:

“İnsan, binler çeşit elemeler ile müteallim ve binler nev’î lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine ve gayet derece acziyle beraber hadsiz maddî, manevî düşmanları ve nihayetsiz fakrıyla beraber hadsiz zâhirî ve bâtınî ihtiyaçları bulunan ve mütemâdiyyen zevâl ve firak tokatlarını yiyen bir bîçâre mahlûk iken; birden îmân ve ubûdiyyetle böyle bir Padişâh-ı Zülcelâl’e intisâb edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-i istinâd ve bütün hâcâtına medâr bir nokta-i istimdâd bularak, herkes mensûb olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi, o da böyle nihayetsiz Kadîr ve Rahîm bir padişaha îmân ile intisâb etse ve ubûdiyyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilanını kendi hakkında terhîs tezkeresine çevirse, ne kadar memnun ve minnetdâr ve ne kadar müteşekkîrâne iftihar edebilir, kıyâs ediniz.”¹

Cehennem’e müvekkel meleklerin sayısı, on dokuzdur. Besmele’yi teşkîl eden harflerin sayısı da on dokuzdur. Rivâyete göre; Cehennem’e müvekkel meleklerin her birinin alnında Besmele’nin bir harfi yazılıdır. O melekler, o harflerden kuvvetlerini alıyorlar. Sen de ihlas ve samîmiyyetle “Bismillâh” desen; bununla memur-i İlâhî olduğunu ilan etsen ve bunu, evâmîr-i İlâhiyye’ye imtisâl ve nevâhî-i Rabbâniyye’den ictinâb etmekle ef’âl, akvâl ve ahvâlîle de göstersen; elbette senin gibi memur-u İlâhî olan Cehennem’e müvekkel melekler, Ellâh’ın izniyle sana zarar vermezler.

(Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden) bu ifâde, mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın fakrına bakar **(ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.)** Bu cümle de mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın aczine bakar.

---

[1] Şuâ’lar, 11. Şuâ’, 6. Mes’ele, s. 208.

METİN

Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

ŞERH

Besmele ile hareket ediyor. Senin zerrat-ı vücûdun dahî tekvînen “Bismillâh” diyor. Öyle ise, sen de bu kervândan geri kalma! Kendi irâde ve ihtiyarınla teklîfen “Bismillâh” de! Emir ve izn-i İlâhî dairesinde hareket et! Tâ bu kâinât kervânının reîsi ve efendisi olasın. Müellif (ra), Şuâ’lar adlı eserinde, insanın acz ve fakrını şöyle ifâde etmiştir:

“İnsan, binler çeşit elemeler ile müteallim ve binler nev’î lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine ve gayet derece acziyle beraber hadsiz maddî, manevî düşmanları ve nihayetsiz fakrıyla beraber hadsiz zâhirî ve bâtinî ihtiyaçları bulunan ve mütemâdiyyen zevâl ve firak tokatlarını yiyen bir bîçâre mahlûk iken; birden îman ve ubûdiyyetle böyle bir Padişâh-ı Zülcelâl’e intisâb edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-i istinâd ve bütün hâcâtına medâr bir nokta-i istimdâd bularak, herkes mensûb olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi, o da böyle nihayetsiz Kadîr ve Rahîm bir padişaha îman ile intisâb etse ve ubûdiyyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilanını kendi hakkında terhîs tezkeresine çevirse, ne kadar memnun ve minnetdâr ve ne kadar müteşekkîrâne iftihar edebilir, kıyâs ediniz.”¹

Cehennem’e müvekkel meleklerin sayısı, on dokuzdur. Besmele’yi teşkîl eden harflerin sayısı da on dokuzdur. Rivâyete göre; Cehennem’e müvekkel meleklerin her birinin alnında Besmele’nin bir harfi yazılıdır. O melekler, o harflerden kuvvetlerini alıyorlar. Sen de ihlas ve samîmiyyetle “Bismillâh” desen; bununla memur-i İlâhî olduğunu ilan etsen ve bunu, evâmîr-i İlâhiyye’ye imtisâl ve nevâhî-i Rabbâniyye’den ictinâb etmekle ef’âl, akvâl ve ahvâlinle de göstersen; elbette senin gibi memur-u İlâhî olan Cehennem’e müvekkel melekler, Ellâh’ın izniyle sana zarar vermezler.

(Tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden) bu ifâde, mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın fakrına bakar **(ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.)** Bu cümle de mevcûdât-ı âlemin, bâhusûs insanın aczine bakar.

---

[1] Şuâ’lar, 11. Şuâ’, 6. Mes’ele, s. 208.

ŞERH

Mektûbât adlı eserde ise, şöyle denilmiştir:

"Birinci Kelime: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ da şöyle bir müjde var ki: Hadsiz hâcâta mübtelâ, nihayetsiz a'danın hücûmuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimedede öyle bir nokta-i istimdâd bulur ki; bütün hâcâtını temin edecek bir hazîne-i rahmet kapısını ona açar ve öyle bir nokta-i istinâd bulur ki, bütün a'dasının şerrinden emîn edecek bir kudret-i mutlakanın sâhibi olan kendi Ma'bûdunu ve Hâlıkını bildirir ve tanıttırır, sâhibini gösterir, Mâlikî kim olduğunu irâe eder. Ve o irâe ile kalbi vahşet-i mutlakadan ve ruhu hüzn-ü elîmden kurtarır, ebedî bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.

İkinci Kelime: وَحْدَهُ Şu kelimedede şifâlı, saâdetli bir müjde vardır. Şöyle ki:

Kâinâtın ekser envâ'ıyla alakadâr ve o alakadârlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan وَحْدَهُ kelimesinde bir melce', bir halâşkâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişaniyetten kurtarır. Yani, وَحْدَهُ manen der: "Ellâh birdir. Başka şeylere mürâcaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme. Çünkü Sultan-ı Kâinât birdir, her şeyin anahtarı onun yanında, her şey'in dizgini onun elindedir; her şey onun emriyle halledilir. Onu bulsan, her matlûbunu buldun; hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun.""¹

Bismillâh diyen bir mü'min, şu koca kâinâta ve mevcûdâta meydan okuyabilir. "Ey Güneş! Haddini bil. Ben, Ellâh'ın emri ile buradayım; O'nun nâmiyla ve izniyle hareket ediyorum. Sen de benim gibi bir abd, bir asker, bir memursun. Ey gece! Sen de memursun. Ey Ay! Sen de memursun. Ey belâ, musîbet, hastalık! Sen de memursun! Ey ölüm! Sen de memursun." der. Böylece Besmele ile acz yarasını tedavi eder.

[1] Mektûbât, 20. Mektûb, 1. Makâm, 2. Kelime, s. 223-224.

ŞERH

Mektûbât adlı eserde ise, şöyle denilmiştir:

"Birinci Kelime: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ da şöyle bir müjde var ki: Hadsiz hâcâta mübtelâ, nihayetsiz a'danın hücûmuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimedede öyle bir nokta-i istimdâd bulur ki; bütün hâcâtını temin edecek bir hazîne-i rahmet kapısını ona açar ve öyle bir nokta-i istinâd bulur ki, bütün a'dasının şerrinden emîn edecek bir kudret-i mutlakanın sâhibi olan kendi Ma'bûdunu ve Hâlıkını bildirir ve tanıttırır, sâhibini gösterir, Mâlikî kim olduğunu irâe eder. Ve o irâe ile kalbi vahşet-i mutlakadan ve ruhu hüzn-ü elîmden kurtarır, ebedî bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.

İkinci Kelime: وَحْدَهُ Şu kelimedede şifâlı, saâdetli bir müjde vardır. Şöyle ki:

Kâinâtın ekser envâ'ıyla alakadâr ve o alakadârlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan وَحْدَهُ kelimesinde bir melce', bir halâşkâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişaniyyetten kurtarır. Yani, وَحْدَهُ manen der: "Ellâh birdir. Başka şeylere mürâcaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme. Çünkü Sultan-ı Kâinât birdir, her şeyin anahtarı onun yanında, her şey'in dizgini onun elindedir; her şey onun emriyle halledilir. Onu bulsan, her matlûbunu buldun; hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun.""¹

Bismillâh diyen bir mü'min, şu koca kâinâta ve mevcûdâta meydan okuyabilir. "Ey Güneş! Haddini bil. Ben, Ellâh'ın emri ile buradayım; O'nun nâmiyla ve izniyle hareket ediyorum. Sen de benim gibi bir abd, bir asker, bir memursun. Ey gece! Sen de memursun. Ey Ay! Sen de memursun. Ey belâ, musîbet, hastalık! Sen de memursun! Ey ölüm! Sen de memursun." der. Böylece Besmele ile acz yarasını tedavi eder.

[1] Mektûbât, 20. Mektûb, 1. Makâm, 2. Kelime, s. 223-224.

ŞERH

tecellî eder ve bu kâinâtı halk eder. Dolayısıyla başta insan olmak üzere umûm mevcûdâtın mayasında acz, fakr, naks ve kusûr münderictir. Demek insanın sermâyesi acz, fakr, naks ve kusûrdur. Bunlar ademiyâttır, vücûdları yoktur. Vücûdî olan bütün kemâlat, Ellâh'ındır.

Evet, insan, âcizdir; hadsiz düşmanları var. Fakîrdir; nihayetsiz ihtiyacâtı var. İnsanın bu acz ve fakr yaralarını tedavi edecek; onu, hadsiz düşmanlarından halâs edecek; onun nihayetsiz ihtiyaclarını def'edecek birine mürâcaat etmesi lâzımdır ki; zillet ve perişaniyetten kurtulsun. İşte insanı, bu zillet ve perişaniyetten kurtaracak, îmân ve ubûdiyyettir. Îmân ve ubûdiyyet esâslarını ders veren ise, başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere umûm peygamberlerdir. Şu memleketin Sultan'ı, nihayetsiz merhametiyle nev'-i beşere peygamberler göndermiş; onlar vasıtasıyla nihayetsiz kudret ve rahmet sâhibi olduğunu bildirmiş; böylece bir nokta-i istinâd ve bir nokta-i istimdâdı nev'-i beşere müjde vermiştir. İşte o nokta-i istinâd ve nokta-i istimdâdın tercümânı, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** dir.

Ey insan! Sen, âcizsin. Kendi başına bu kadar hadsiz düşmanlarla baş edebilir misin? Veya bu husûsta sana yardım elini uzatacak bir sebebi bulabilir misin? Üzerine yağmur gibi yağan, sel gibi dökülen belâ ve musîbetlere, hastalık ve felâketlere mani olabilir misin? Zevâl ve firakı, mevt ve fenâyı, tebeddül ve tagayyürü âlemden kaldırıbilir misin? Ölümden kendini kurtarabilir misin? Âhiret yolculuğunu, engelleyebilir misin? İster istemez üzerinden geçeceğin Sırat Köprüsü'nü kaldırıbilir misin? Cehennem'in gayzını, öfkesini, azabını def'edebilir misin?

Madem tek başına def'edemiyorsun ve bu husûsta bütün mevcûdât, senin gibi âcizdir; sana yardımları dokunamıyor. Öyle ise, bir çâre araman lâzımdır. İşte o çâre, hulûs-u kalb ile **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** demek sûretiyle nihayetsiz kudret sâhibi bir Zât'ın kudretine îmân ile intisâb etmek; ibadet ile hizmetine girmektir. O zaman göreceksin ki; bütün korktuğun ve titrediğin düşmanların dizgini, O gaybî Zât'ın elindedir. O'nun emri ve izni

ŞERH

tecellî eder ve bu kâinâtı halk eder. Dolayısıyla başta insan olmak üzere umûm mevcûdâtın mayasında acz, fakr, naks ve kusûr münderictir. Demek insanın sermâyesi acz, fakr, naks ve kusûrdur. Bunlar ademiyâttır, vücûdları yoktur. Vücûdî olan bütün kemâlat, Ellâh'ındır.

Evet, insan, âcizdir; hadsiz düşmanları var. Fakîrdir; nihayetsiz ihtiyacâtı var. İnsanın bu acz ve fakr yaralarını tedavi edecek; onu, hadsiz düşmanlarından halâs edecek; onun nihayetsiz ihtiyaçlarını def'edecek birine mürâcaat etmesi lâzımdır ki; zillet ve perişaniyetten kurtulsun. İşte insanı, bu zillet ve perişaniyetten kurtaracak, îmân ve ubûdiyyettir. Îmân ve ubûdiyyet esâslarını ders veren ise, başta Resûl-i Ekrem (asm) olmak üzere umûm peygamberlerdir. Şu memleketin Sultan'ı, nihayetsiz merhametiyle nev'-i beşere peygamberler göndermiş; onlar vasıtasıyla nihayetsiz kudret ve rahmet sâhibi olduğunu bildirmiş; böylece bir nokta-i istinâd ve bir nokta-i istimdâdı nev'-i beşere müjde vermiştir. İşte o nokta-i istinâd ve nokta-i istimdâdın tercümânı, **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** dir.

Ey insan! Sen, âcizsin. Kendi başına bu kadar hadsiz düşmanlarla baş edebilir misin? Veya bu husûsta sana yardım elini uzatacak bir sebebi bulabilir misin? Üzerine yağmur gibi yağan, sel gibi dökülen belâ ve musîbetlere, hastalık ve felâketlere mani olabilir misin? Zevâl ve firakı, mevt ve fenâyı, tebeddül ve tagayyürü âlemden kaldırabilir misin? Ölümden kendini kurtarabilir misin? Âhiret yolculuğunu, engelleyebilir misin? İster istemez üzerinden geçeceğin Sırat Köprüsü'nü kaldırabilir misin? Cehennem'in gayzını, öfkesini, azabını def'edebilir misin?

Madem tek başına def'edemiyorsun ve bu husûsta bütün mevcûdât, senin gibi âcizdir; sana yardımları dokunamıyor. Öyle ise, bir çâre araman lâzımdır. İşte o çâre, hulûs-u kalb ile **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** demek sûretiyle nihayetsiz kudret sâhibi bir Zât'ın kudretine îmân ile intisâb etmek; ibadet ile hizmetine girmektir. O zaman göreceksin ki; bütün korktuğun ve titrediğin düşmanların dizgini, O gaybî Zât'ın elindedir. O'nun emri ve izni

ŞERH

küçük her şey, O'na musahhar olsun. İşte seni, O Sultan'a bağlayan bağ ise, O'nun rahmetidir. O Sultan, rahmetini, sana tekvînen ve teklîfen bildirmektedir. Öyleyse O'nun davetine icâbet etmekle O'nun rahmetini bildiğini bildir. Şu âlem, âhiretin mezraası olması itibarıyla senin yüzünü bu dâr-ı fânîden, dâr-ı bâkiye çeviriyor. Bütün peygamberler, semâvî kitâblar vasıtasıyla seni Cennet'e davet ediyor. Öyleyse bu davete icâbet et. Böyle bir davete icâbet etmeyen bir kimse, hem dünya, hem de âhirette perişan ve hasârete dûcâr olur.¹

Evet, kâinatta her şey, âciz ve zaîftir. Buna mukâbil düşmanları hadsizdir. Her şeyin düşmanı var. Meselâ; vücûdun ve hayatın düşmanı, ölümdür. Mevt ve fenâ, bütün mevcûdâtın düşmanıdır. Mevcûdâtın ikinci düşmanı, Cehennem'dir. Cehennem, bütün mevcûdâtın olduğu gibi, insanın da düşmanıdır. Nefis, insanın düşmanıdır. İnsî ve cinnî şeytanlar, insanın düşmanıdır. Hastalıkların cümlesi, insanın düşmanıdır. Muzırr hayvanlar, zâlim insanlar, insanın düşmanıdır. Bütün bunlardan insanın âciz olduğunu anlıyoruz. Öyle ise, şu âciz insanı, başta ölüm belâsı olmak üzere bütün bu belâlardan kurtaracak bir çâre lâzımdır.

Evet, insanın en büyük belâsı, ölümdür. İnsanı, ölümün elinden kurtaracak bir kuvvet lâzımdır. Ölümün nasıl bir belâ olduğunu, şununla anlayabiliriz. Meselâ; şimdi gündüzdür. Bu gündüz, bir müddet sonra geceye inkılâb eder. Bu gündüz, geceye inkılâb ettiği gibi; gece de gündüze inkılâb eder. Bu ikisi döne döne, üç ay sonra bir mevsim meydana gelir. On iki ayda ise, dört mevsim vücûda gelir, sene biter. Bu meyânda bu hareketle insanda, Küre'de ve kâinatta bir tahrîb vücûda gelir. Şu gece-gündüz ve dört mevsim, Küre-i Arz'ın kendi etrafında ve Güneş'in etrafındaki hareketinden doğuyor. Bu hareketlerin hepsi, birbirine bağlıdır. Şu hareketleri birbirine bağlayan bir gizli kuvvet vardır. İnsan, eğer şu gizli kuvvete dayanmazsa, çark u felek dönerken altında ezilir, yıkılır, gider. Bahar ve yaz mevsiminde halk olunan binlerce mevcûdât, nebâtât ve hayvanât tâifesi, güz ve kış mevsiminde vefât edip gider. Hayvan gider, ot gider, gece gider, gündüz gider, kış gider, yaz

---

[1] Hac, 22:11.

ŞERH

küçük her şey, O'na musahhar olsun. İşte seni, O Sultan'a bağlayan bağ ise, O'nun rahmetidir. O Sultan, rahmetini, sana tekvînen ve teklîfen bildirmektedir. Öyleyse O'nun davetine icâbet etmekle O'nun rahmetini bildiğini bildir. Şu âlem, âhiretin mezraası olması itibarıyla senin yüzünü bu dâr-ı fânîden, dâr-ı bâkiye çeviriyor. Bütün peygamberler, semâvî kitâblar vasıtasıyla seni Cennet'e davet ediyor. Öyleyse bu davete icâbet et. Böyle bir davete icâbet etmeyen bir kimse, hem dünya, hem de âhirette perişan ve hasârete dûcâr olur.¹

Evet, kâinatta her şey, âciz ve zaîftir. Buna mukâbil düşmanları hadsizdir. Her şeyin düşmanı var. Meselâ; vücûdun ve hayatın düşmanı, ölümdür. Mevt ve fenâ, bütün mevcûdâtın düşmanıdır. Mevcûdâtın ikinci düşmanı, Cehennem'dir. Cehennem, bütün mevcûdâtın olduğu gibi, insanın da düşmanıdır. Nefis, insanın düşmanıdır. İnsî ve cinnî şeytanlar, insanın düşmanıdır. Hastalıkların cümlesi, insanın düşmanıdır. Muzırr hayvanlar, zâlim insanlar, insanın düşmanıdır. Bütün bunlardan insanın âciz olduğunu anlıyoruz. Öyle ise, şu âciz insanı, başta ölüm belâsı olmak üzere bütün bu belâlardan kurtaracak bir çâre lâzımdır.

Evet, insanın en büyük belâsı, ölümdür. İnsanı, ölümün elinden kurtaracak bir kuvvet lâzımdır. Ölümün nasıl bir belâ olduğunu, şununla anlayabiliriz. Meselâ; şimdi gündüzdür. Bu gündüz, bir müddet sonra geceye inkılâb eder. Bu gündüz, geceye inkılâb ettiği gibi; gece de gündüze inkılâb eder. Bu ikisi döne döne, üç ay sonra bir mevsim meydana gelir. On iki ayda ise, dört mevsim vücûda gelir, sene biter. Bu meyânda bu hareketle insanda, Küre'de ve kâinatta bir tahrîb vücûda gelir. Şu gece-gündüz ve dört mevsim, Küre-i Arz'ın kendi etrafında ve Güneş'in etrafındaki hareketinden doğuyor. Bu hareketlerin hepsi, birbirine bağlıdır. Şu hareketleri birbirine bağlayan bir gizli kuvvet vardır. İnsan, eğer şu gizli kuvvete dayanmazsa, çark u felek dönerken altında ezilir, yıkılır, gider. Bahar ve yaz mevsiminde halk olunan binlerce mevcûdât, nebâtât ve hayvanât tâifesi, güz ve kış mevsiminde vefât edip gider. Hayvan gider, ot gider, gece gider, gündüz gider, kış gider, yaz

---

[1] Hac, 22:11.

ŞERH

Üçüncüsü: Bütün âlemi, rahmetiyle yokluktan kurtaran, başta insan olmak üzere bütün mevcûdâtı ebedî bir âleme davet eden ve orada nihayetsiz rahmetiyle ehl-i îmâna ikrâmda bulunan الرَّحِيم ismidir.

"Bismillâh" kelime-i kudsîyesi ilan eder ki: "Ey beşer! Âlemde cereyân eden mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka bakıp üzülme! Zira mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka sebep olan zamanı halk eden ve zamana sebep olan zerreden Arş'a kadar umûm mevcûdâtın harekâtı, yed-i kudretinde olan bir Kadîr-i Mutlak vardır. Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, Küre-i Arz'ı, gece ve gündüzü, mevsimleri, umûm mevcûdâtı, bütün âlemi kanun ve nizâm altında çevirip döndüren, hareket ettiren, vücûda getiren O'dur. Bunlar, kendi kendine dönmüyor, müstakil hareket etmiyor. Ellâh'ın adıyla dönüyor. Onları emrine itâat ettiren nihayetsiz kudret sâhibi bir Ma'bûd-u Bilhak vardır." İşte Besmele, böylelikle insanın acz yarasını sarıp tedavi ediyor.

İşte "Bismillâh" demekle, Besmele'de bulunan "Ellâh" kelimesi, seni ve umûm mevcûdâtı, o gizli ve tükenmez olan kuvvet ve kudrete rabt etmek için bir gaybî güç oluyor. Sen, yerde âdî bir mahlûk iken, o kelime, birden seni Arş'a bağlıyor. Çünkü "Bismillâh", Arş'tan indi. Sen, yerdesin. Bütün kâinâtın çark u dolabı içerisinde ezilirken; Kur'ân,"Ellâh'ın adını söyle! Tâ ki; kâinât, seni ezmesin, bozmasın, perişan etmesin!" diyor. Bütün kâinât, kimin adıyla hareket ediyorsa, sen de onun adıyla hareket et. Çünkü sen de O'nun memurusun.

Evet, Besmele manen der: *"İnsan âcizdir, belâları çok. Belâların başında ölüm geliyor. Ölüme, Cehennem'e, dünyevî belâ ve musîbetlere karşı Ellâh'a dayan. Zira her şeyin dizgini O'nun elindedir. Zarar veren, yalnız O'dur. O Zât irâde etmedikçe, yer ve göğün ve içindeki mevcûdâtın sana zararı dokunmaz. Zira onlar, memurdurlar, memuriyetlerini ifâ ederler."* Besmele'nin ifâde ettiği bu manayı tasdik eden, hadsiz düşmanlardan hâsıl olan elemden kurtulur.

Hem insan ve umûm mevcûdât, gayet fakîrdir; her birinin hadsiz ihtiyacâtı vardır. Ekmeğe, suya, Güneş'e, havaya ihtiyacı vardır. Hatta ihtiyacâtı, ebede, Cennet'e kadar uzamıştır. Bu kadar hadsiz ihtiyacâta karşı insanın

ŞERH

Üçüncüsü: Bütün âlemi, rahmetiyle yokluktan kurtaran, başta insan olmak üzere bütün mevcûdâtı ebedî bir âleme davet eden ve orada nihayetsiz rahmetiyle ehl-i îmâna ikrâmda bulunan الرَّحِيم ismidir.

"Bismillâh" kelime-i kudsîyesi ilan eder ki: "Ey beşer! Âlemde cereyân eden mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka bakıp üzülme! Zira mevt ve fenâyâ, zevâl ve firaka sebep olan zamanı halk eden ve zamana sebep olan zerreden Arş'a kadar umûm mevcûdâtın harekâtı, yed-i kudretinde olan bir Kadîr-i Mutlak vardır. Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, Küre-i Arz'ı, gece ve gündüzü, mevsimleri, umûm mevcûdâtı, bütün âlemi kanun ve nizâm altında çevirip döndüren, hareket ettiren, vücûda getiren O'dur. Bunlar, kendi kendine dönmüyor, müstakil hareket etmiyor. Ellâh'ın adıyla dönüyor. Onları emrine itâat ettiren nihayetsiz kudret sâhibi bir Ma'bûd-u Bilhak vardır." İşte Besmele, böylelikle insanın acz yarasını sarıp tedavi ediyor.

İşte "Bismillâh" demekle, Besmele'de bulunan "Ellâh" kelimesi, seni ve umûm mevcûdâtı, o gizli ve tükenmez olan kuvvet ve kudrete rabt etmek için bir gaybî güç oluyor. Sen, yerde âdî bir mahlûk iken, o kelime, birden seni Arş'a bağlıyor. Çünkü "Bismillâh", Arş'tan indi. Sen, yerdesin. Bütün kâinâtın çark u dolabı içerisinde ezilirken; Kur'ân,"*Ellâh'ın adını söyle! Tâ ki; kâinât, seni ezmesin, bozmasın, perişan etmesin!*" diyor. Bütün kâinât, kimin adıyla hareket ediyorsa, sen de onun adıyla hareket et. Çünkü sen de O'nun memurusun.

Evet, Besmele manen der: "*İnsan âcizdir, belâları çok. Belâların başında ölüm geliyor. Ölüme, Cehennem'e, dünyevî belâ ve musîbetlere karşı Ellâh'a dayan. Zira her şeyin dizgini O'nun elindedir. Zarar veren, yalnız O'dur. O Zât irâde etmedikçe, yer ve göğün ve içindeki mevcûdâtın sana zararı dokunmaz. Zira onlar, memurdurlar, memuriyetlerini ifâ ederler.*" Besmele'nin ifâde ettiği bu manayı tasdik eden, hadsiz düşmanlardan hâsıl olan elem den kurtulur.

Hem insan ve umûm mevcûdât, gayet fakîrdir; her birinin hadsiz ihtiyacâtı vardır. Ekmeğe, suya, Güneş'e, havaya ihtiyacı vardır. Hatta ihtiyacâtı, ebede, Cennet'e kadar uzamıştır. Bu kadar hadsiz ihtiyacâta karşı insanın

ŞERH

ve mevcûdâtın sermâyesi, hiç hükmünde bir şeydir. Peki, insanın ve umûm mevcûdâtın bu kadar hadsiz ve nihayetsiz ihtiyacını temin edecek kimdir? İşte bu suale cevab olarak *"Bismillâh Rahmân"* kelimesi, bütün mevcûdâtın imdâdına koşar ve der ki; "Üzülme, merâk etme! Senin ve Küre-i Arz'daki bütün zîhayatın rızkını temin eden, ihtiyaclarına cevab veren Rahmân ismiyle müsemma bir Zât-ı Akdes vardır. O, Ganiyy-i Mutlak'tır, Samed'dir. Hiçbir şeye muhtâc değildir; umûm mevcûdât, O'na muhtâctır."

Evet, Rahmân ismi tecellî eder; Küre-i Arz döner; bahar mevsimi gelir; dört yüz bin çeşit mahlûkâtın hepsinin rızkını hiçbirini unutmadan, şaşırmadan vakt-i münâsibte verir. Küre-i Arz, adeta bir şimendifer; bahar mevsimi ise, bir vagon gibidir. Rahmân-ı Zülcemâl, insanın, hayvanın, otun, ineğin, sineğin herkesin ayrı ayrı rızkını, gaybî bir âlemde o şimendifere yükleyip, o vagona doldurup gönderiyor. Böylece dört yüz bin çeşit mahlûkâtın erzâkı veriliyor. Güneş'i, Ay'ı, yıldızı, Küre-i Arz'ı, unsurları teshîr edip zîhayatın erzâkını bitmez, tükenmez hazînesinden gönderiyor.

Evet, *"Rahmân"* ismi, Rezzâk manasındadır. Yani *"Rızkı veren yalnız O'dur."* İşte Besmele'de zikredilen Rahmân ismi tecellî eder; insanın ve umûm mevcûdâtın fakîrlik yarasına hakîkî bir ilâc olur.

İnsanın mühim bir ihtiyacı daha vardır. O da sevdikleriyle, alakadâr olduğu mevcûdâtla beraber ebedî yaşamaktır. Zira insan, hem ebediyyeti, hem de dost ve ahibîleriyle beraber ebedî yaşamayı istiyor. İşte Besmele'de zikredilen *"Er-Rahîm"* isminin ucu, insana dayanıyor. Besmele'de geçen Rahîm ismi, insana manen der: "Üzülme! Rahîm ismiyle müsemma olan Rabbin, Cennet'i senin için yaratmış; seni ve bütün sevdiklerini ve bütün mevcûdâtı Cennet'e götürecektir. Orada sana dâimî bir mülkü, bâkî bir saltanatı, ebedî nimetleri ihsan edecektir. Hem bu âlem, Cehennem'e gitmek için yaratılmamıştır. Cehennem, ancak haddini tecâvüz edenleri te'dîb içindir. Veya kâinât içerisinde medâr-ı imtihan olacak bazı muzır maddeleri orada yakıp âlemi onlardan temizlemek içindir. Yani Cehennem'in yaratılış gâyesi, âlemi yakmak değil; belki Cehennem'in halk ve icâdında pek çok hikmetler, maslahatlar ve fâideler vardır. Meselâ; o hikmetlerden biri

ŞERH

ve mevcûdâtın sermâyesi, hiç hükmünde bir şeydir. Peki, insanın ve umûm mevcûdâtın bu kadar hadsiz ve nihayetsiz ihtiyacını temin edecek kimdir? İşte bu suale cevap olarak *"BismillâhirRahmân"* kelimesi, bütün mevcûdâtın imdâdına koşar ve der ki; "Üzülme, merâk etme! Senin ve Küre-i Arz'daki bütün zîhayatın rızkını temin eden, ihtiyaclarına cevap veren Rahmân ismiyle müsemma bir Zât-ı Akdes vardır. O, Ganiyy-i Mutlak'tır, Samed'dir. Hiçbir şeye muhtâc değildir; umûm mevcûdât, O'na muhtâttır."

Evet, Rahmân ismi tecellî eder; Küre-i Arz döner; bahar mevsimi gelir; dört yüz bin çeşit mahlûkâtın hepsinin rızkını hiçbirini unutmadan, şaşırmadan vakt-i münâsibte verir. Küre-i Arz, adeta bir şimendifer; bahar mevsimi ise, bir vagon gibidir. Rahmân-ı Zülcemâl, insanın, hayvanın, otun, ineğin, sineğin herkesin ayrı ayrı rızkını, gaybî bir âlemde o şimendifere yükleyip, o vagona doldurup gönderiyor. Böylece dört yüz bin çeşit mahlûkâtın erzâkı veriliyor. Güneş'i, Ay'ı, yıldızı, Küre-i Arz'ı, unsurları teshîr edip zîhayatın erzâkını bitmez, tükenmez hazînesinden gönderiyor.

Evet, *"Rahmân"* ismi, Rezzâk manasındadır. Yani *"Rızkı veren yalnız O'dur."* İşte Besmele'de zikredilen Rahmân ismi tecellî eder; insanın ve umûm mevcûdâtın fakîrlik yarasına hakîkî bir ilâc olur.

İnsanın mühim bir ihtiyacı daha vardır. O da sevdikleriyle, alakadâr olduğu mevcûdâtla beraber ebedî yaşamaktır. Zira insan, hem ebediyyeti, hem de dost ve ahibîleriyle beraber ebedî yaşamayı istiyor. İşte Besmele'de zikredilen *"Er-Rahîm"* isminin ucu, insana dayanıyor. Besmele'de geçen Rahîm ismi, insana manen der: "Üzülme! Rahîm ismiyle müsemma olan Rabbin, Cennet'i senin için yaratmış; seni ve bütün sevdiklerini ve bütün mevcûdâtı Cennet'e götürecektir. Orada sana dâimî bir mülkü, bâkî bir saltanatı, ebedî nimetleri ihsan edecektir. Hem bu âlem, Cehennem'e gitmek için yaratılmamıştır. Cehennem, ancak haddini tecâvüz edenleri te'dîb içindir. Veya kâinât içerisinde medâr-ı imtihan olacak bazı muzır maddeleri orada yakıp âlemi onlardan temizlemek içindir. Yani Cehennem'in yaratılış gâyesi, âlemi yakmak değil; belki Cehennem'in halk ve icâdında pek çok hikmetler, maslahatlar ve fâideler vardır. Meselâ; o hikmetlerden biri

ŞERH

"Gecede zulümât, nasıl nûru gösterir. Öyle de: İnsan, za'f u acziyle, fakr u hâcâtıyla, naks u kusûruyla, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini, kuvvetini, gınâsını, rahmetini bildiriyor ve hâkezâ pek çok evsâf-ı İlâhiyye'ye bu sûretle âyinedarlık ediyor. Hatta hadsiz aczinde ve nihayetsiz za'fında, hadsiz a'dasına karşı bir nokta-i istinâd aramakla, vicdân daima Vâcibü'l-Vücûd'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksadlara karşı bir nokta-i istimdâd aramağa mecbûr olduğundan, vicdân daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar.

Demek her vicdânda şu nokta-i istinâd ve nokta-i istimdâd cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in bârigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir."¹

"İnsan, kâinâtın ekser envâna muhtâc ve alakadârdır. İhtiyacâtı âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî Cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeye müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâli de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyâret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtâc olduğu gibi; berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahlâbını ziyâret etmek ve fırak-ı ebedîden kurtulmak için, koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlakın dergâhına ilticaya muhtâctır.

İşte, şu vaziyette bir insana hakîkî ma'bûd olacak, yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazînesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusûrdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insâniyyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhîr bir ilim sâhibi olabilir. Öyleyse, ma'bûdiyete layık yalnız O'dur.

İşte, ey insan! Eğer yalnız Ona abd olsan, bütün mahlûkât üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkâta zelîl bir abd

[1] Sözlür, 33. Söz, 31. Pencere, 1. Nokta, 1. Vecih, s. 686-687.

ŞERH

"Gecede zulümât, nasıl nûru gösterir. Öyle de: İnsan, za'f u acziyle, fakr u hâcâtıyla, naks u kusûruyla, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini, kuvvetini, gınâsını, rahmetini bildiriyor ve hâkezâ pek çok evsâf-ı İlâhiyye'ye bu sûretle âyinedarlık ediyor. Hatta hadsiz aczinde ve nihayetsiz za'fında, hadsiz a'dasına karşı bir nokta-i istinâd aramakla, vicdân daima Vâcibü'l-Vücûd'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksadlara karşı bir nokta-i istimdâd aramağa mecbûr olduğundan, vicdân daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar.

Demek her vicdânda şu nokta-i istinâd ve nokta-i istimdâd cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in bârigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir."¹

"İnsan, kâinâtın ekser envâna muhtâc ve alakadârdır. İhtiyacâtı âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî Cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeye müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâli de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyâret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtâc olduğu gibi; berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahlâbını ziyâret etmek ve fırak-ı ebedîden kurtulmak için, koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlakın dergâhına ilticaya muhtâctır.

İşte, şu vaziyette bir insana hakîkî ma'bûd olacak, yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazînesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusûrdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insâniyyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhîr bir ilim sâhibi olabilir. Öyleyse, ma'bûdiyete layık yalnız O'dur.

İşte, ey insan! Eğer yalnız Ona abd olsan, bütün mahlûkât üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkâta zelîl bir abd

[1] Sözlür, 33. Söz, 31. Pencere, 1. Nokta, 1. Vecih, s. 686-687.

ŞERH

İşte âlemde cereyân eden şu rubûbiyyet sıfatına dikkat edildiğinde görülür ki; insan ve âlem; naks, kusûr, acz ve fakrden ibârettir. Onların Rabbi ise, kusûrsuz bir kemâlât, nihayetsiz bir kudret ve hadsiz bir rahmet ile onlar üzerinde rubûbiyyet etmektedir. Hakîkî manada ne bu vücûd bizimdir, ne kemâlât bizimdir, ne kuvvet bizimdir, ne de rahmet bizimdir. Sermâyemiz; acz, fakr, naks ve kusûrdur. Öyleyse ne kadar vücûd, kemâl, kudret ve rahmet varsa, hepsini Ellâh'a; ne kadar naks, kusûr, acz, fakr ve sâir ademiyât varsa, kendimize ve âleme verelim. Tâ ki hakîkî tevhîde girelim.

Risâle-i Nûr'un Mesleği, acz-i mendîdir. Yani, kendinde ve kâinatta müşâhede ettiği bütün vücûd, kemâl ve cemâli, esma-i ilâhiyye'ye vermektir. Kendini ve âlemi acz, fakr ve kusûrdan ibâret bilmektir. Böyle itikâd eden ve o itikâda muvafık amel eden bir kimseyi, acz ve fakr esâsları, Kadîr ve Rahmân isimlerine îsâl eder. En yüksek makam olan makam-ı mahbûbiyyete kadar ulaştırır.

Müellif (ra), Acz-i mendî Tarîki'ni, "acz, fakr, şefkat ve tefekkür" tarîki olarak tarif etmiştir. Risâle-i Nûr Mesleği'nin esâslarından en mühimmi, "acz-i mutlak" ve "fakr-ı mutlak"tır. Mutlak acz ve fakrın manası; muktezâ-yı beşeriyyet olan cümle kusûrâtı kendinde hissedip, cümle kemâlâtın ise, Ellâh'tan geldiğini anlayıp, o kemâlâta karşı emir dairesinde hareket etmektir.

Şefkat ise, kendisinin ve mevcûdât-ı âlemin zevâl ve firakını, mevt ve fenâsını düşünmesi ve buna çâre bulamadığı için, kendisine ve mevcûdât-ı âleme acıması ve yanmasıdır. Bu şefkat netîcesinde Bâkî bir Zât'ı ve bâkî bir âlemi bulur. Kendisinde şevk-i bekâ, şevk-i likâ hissi uyanır. Ellâh'a ve dâr-ı âhirete karşı bir iştiyâk başlar. Demek şefkat; insanı şevke, şevk de Bâkî bir Zât'a ve bâkî bir âleme îsal eder. Şefkat, şevkin mukaddimesidir; insanı, Rahîm ismine îsal eder.

Tefekkür ise, her san'atta Sâni'i; her nimette Mün'im'i bulmaktır. "Âlem nedir? Nereden gelmiş? Nereye gidiyor? Vazifesi nedir?" gibi suallere cevap aramaktır. Tefekkür, insanı Hakîm ismine îsal eder. Müellif (ra), Risâle-i Nûr Mesleği'nin bu dört esâsını, şöyle ifâde etmiştir:

ŞERH

İşte âlemde cereyân eden şu rubûbiyyet sıfatına dikkat edildiğinde görülür ki; insan ve âlem; naks, kusûr, acz ve fakrden ibârettir. Onların Rabbi ise, kusûrsuz bir kemâlât, nihayetsiz bir kudret ve hadsiz bir rahmet ile onlar üzerinde rubûbiyyet etmektedir. Hakîkî manada ne bu vücûd bizimdir, ne kemâlât bizimdir, ne kuvvet bizimdir, ne de rahmet bizimdir. Sermâyemiz; acz, fakr, naks ve kusûrdur. Öyleyse ne kadar vücûd, kemâl, kudret ve rahmet varsa, hepsini Ellâh'a; ne kadar naks, kusûr, acz, fakr ve sâir ademiyât varsa, kendimize ve âleme verelim. Tâ ki hakîkî tevhîde girelim.

Risâle-i Nûr'un Mesleği, acz-i mendîdir. Yani, kendinde ve kâinatta müşâhede ettiği bütün vücûd, kemâl ve cemâli, esma-i ilâhiyye'ye vermektir. Kendini ve âlemi acz, fakr ve kusûrdan ibâret bilmektir. Böyle itikâd eden ve o itikâda muvafık amel eden bir kimseyi, acz ve fakr esâsları, Kadîr ve Rahmân isimlerine îsâl eder. En yüksek makam olan makam-ı mahbûbiyyete kadar ulaştırır.

Müellif (ra), Acz-i mendî Tarîki'ni, "acz, fakr, şefkat ve tefekkür" tarîki olarak tarif etmiştir. Risâle-i Nûr Mesleği'nin esâslarından en mühimmi, "acz-i mutlak" ve "fakr-ı mutlak"tır. Mutlak acz ve fakrın manası; muktezâ-yı beşeriyyet olan cümle kusûrâtı kendinde hissedip, cümle kemâlâtın ise, Ellâh'tan geldiğini anlayıp, o kemâlâta karşı emir dairesinde hareket etmektir.

Şefkat ise, kendisinin ve mevcûdât-ı âlemin zevâl ve firakını, mevt ve fenâsını düşünmesi ve buna çâre bulamadığı için, kendisine ve mevcûdât-ı âleme acıması ve yanmasıdır. Bu şefkat netîcesinde Bâkî bir Zât'ı ve bâkî bir âlemi bulur. Kendisinde şevk-i bekâ, şevk-i likâ hissi uyanır. Ellâh'a ve dâr-ı âhirete karşı bir iştiyâk başlar. Demek şefkat; insanı şevke, şevk de Bâkî bir Zât'a ve bâkî bir âleme îsal eder. Şefkat, şevkin mukaddimesidir; insanı, Rahîm ismine îsal eder.

Tefekkür ise, her san'atta Sâni'i; her nimette Mün'im'i bulmaktır. "Âlem nedir? Nereden gelmiş? Nereye gidiyor? Vazifesi nedir?" gibi suallere cevap aramaktır. Tefekkür, insanı Hakîm ismine îsal eder. Müellif (ra), Risâle-i Nûr Mesleği'nin bu dört esâsını, şöyle ifâde etmiştir:

ŞERH

İkincisi: Ma'bûd olan Zât, aynı zamanda Hâkim, Hakem ve Hakîm'dir. Çünkü ibadet, itâat demektir. Itâat ise, kanunlara riâyettir. Yani Ma'bûd olan Zât, kanun koyar ve bütün ibâdını hükmü altına alır. Demek Ma'bûd-u Bilhak olan Zât, kanun koyar ve riâyeti olan âbidleri de O'nun hikmetli, maslahatlı kanunlarına itâat etmek sûretiyle O'na ibadet ederler. Bu itâatin netîcesinde O'nun rahmetine nâil olurlar. Şu noktadan Ellâh ismi, Risâle-i Nûr Mesleği'nin dört esâsından biri olan tefekküre bakar.

Evet, اللّٰه ismi, İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştaktır. Ulûhiyyetin manasına gelince; Ma'bûd-u Bilhak, Hâkim isminin tecellîsi ile şu kâinâtta tekvînî kanunları vaz' etmiştir. Bütün kâinât da aczini kabul ederek zilletle o kanunları kabul ve o kanunlara itâat ederler.

Kâinâtta tezâhür eden "ulûhiyyet" fiilinin üç mühim delîli mevcûddur:

1. Kâinâtta vâridât ve sarfiyyâtın, sekene ve müştemilâtının, tecdîdât ve tebdîlâtının intizâm ve mîzânla olması,
2. Bütün sekenelerindeki hudûs, teğayyür ve imkân hakikatı; bütün müştemilâtındaki tağyîr, tedbîr ve tasvîrin intizâmlı olması,
3. Kâinâtın umûm eczâlarında teâvün, tecâvüb, teânuk, tesânüd, tedâhül, müvâzene ve muhâfazanın mîzânlı olmasıdır.

Üstâd Bediüzzaman (ra), اللّٰه ismi, acz ve tefekkür esâslarına ve Ma'bûd ve Hakîm isimlerine; الرّحمن ismi fakr esâsına; الرّحيم ismi ise şefkat esâsına baktığını, Sözlere adlı eserinde şöyle ifâde etmektedir:

"Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'ândan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazı, bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umûmiyyetli oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehmimle Kur'ândan istifâde ettiğim "Acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür" tarîkidir. Evet, acz dahî, aşk gibi belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyyet tarîkiyle mahbûbiyyete kadar gider. Fakr

ŞERH

İkincisi: Ma'bûd olan Zât, aynı zamanda Hâkim, Hakem ve Hakîm'dir. Çünkü ibadet, itâat demektir. Itâat ise, kanunlara riâyettir. Yani Ma'bûd olan Zât, kanun koyar ve bütün ibâdını hükmü altına alır. Demek Ma'bûd-u Bilhak olan Zât, kanun koyar ve riâyeti olan âbidleri de O'nun hikmetli, maslahatlı kanunlarına itâat etmek sûretiyle O'na ibadet ederler. Bu itâatin netîcesinde O'nun rahmetine nâil olurlar. Şu noktadan Ellâh ismi, Risâle-i Nûr Mesleği'nin dört esâsından biri olan tefekküre bakar.

Evet, اللّٰه ismi, İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştaktır. Ulûhiyyetin manasına gelince; Ma'bûd-u Bilhak, Hâkim isminin tecellîsi ile şu kâinâtta tekvînî kanunları vaz' etmiştir. Bütün kâinât da aczini kabul ederek zilletle o kanunları kabul ve o kanunlara itâat ederler.

Kâinâtta tezâhür eden "ulûhiyyet" fiilinin üç mühim delîli mevcûddur:

1. Kâinâtta vâridât ve sarfiyyâtın, sekene ve müştemilâtının, tecdîdât ve tebdîlâtının intizâm ve mîzânla olması,
2. Bütün sekenelerindeki hudûs, teğayyür ve imkân hakikatı; bütün müştemilâtındaki tağyîr, tedbîr ve tasvîrin intizâmlı olması,
3. Kâinâtın umûm eczâlarında teâvün, tecâvüb, teânuk, tesânüd, tedâhül, müvâzene ve muhâfazanın mîzânlı olmasıdır.

Üstâd Bediüzzaman (ra), اللّٰه ismi, acz ve tefekkür esâslarına ve Ma'bûd ve Hakîm isimlerine; الرّحمن ismi fakr esâsına; الرّحيم ismi ise şefkat esâsına baktığını, Sözlere adlı eserinde şöyle ifâde etmektedir:

"Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'ândan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazı, bazılarından daha kısa, daha selâmetli, daha umûmiyyetli oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehmimle Kur'ândan istifâde ettiğim "Acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür" tarîkidir. Evet, acz dahî, aşk gibi belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyyet tarîkiyle mahbûbiyyete kadar gider. Fakr

METİN

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaâtçı yapar.

ŞERH

Risâle-i Nûr'da geçen bu konuyla alakalı yerler, bu esâsa göre îzâh edilmelidir. Şerh ve îzâhını yaptığımız "Birinci Söz" adlı eserde, her iki mana da mevcûddur. Birinci manaya göre; yani الله ismi, alem-i Zât olması hasebiyle bu isim, bütün isimlere ve Risâle-i Nûr'un dört esâsına asıl olarak bakar. Rahîm ismi, acz ve şefkate, Rahmân ismi ise; fakr ve şükre mana-yı lâzımîsi ile bakar. İkinci manaya göre; الله ismini; İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştak olması hasebiyle düşünürsek; bu durumda الله ismi, acz ve tefekkür esâslarına ve Ma'bûd ve Hakîm isimlerine; الرَّحْمَن ismi, fakr esâsına; الرَّحِيم ismi ise, şefkat esâsına bakar.

Demek Risâle-i Nûr Mesleği, Besmele-i Şerîfe üzerine müessestir, bu temele dayanır.

Akıl duruyor, değil mi? Besmele, hem hakâik-i Kur'ân'ın, hem Kur'ân'ın bu asırda manevî bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'un hülâsasıdır; hem merâtib-i sülûkun nihayetidir; hem de bütün mevcûdâtın vird-i zebânıdır.

(Evet, bu kelime, öyle mübârek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar.) Bu cümlede kâtiblerin hatâsı olabilir. Çünkü bu cümle, Nahv kurallarına muvafık düşmüyor. Ellâhu A'lem! Cümlenin şöyle olması daha muvafıktır: *"Bu kelime öyle mübârek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar."*

İnsanın nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabteden; Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi ve fakrı, en makbûl bir şefaâtçı yapan, bu kelime (Besmele)dir. İnsanın aczi ve fakrı değildir.

METİN

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatchı yapar.

ŞERH

Risâle-i Nûr'da geçen bu konuyla alakalı yerler, bu esâsa göre îzâh edilmelidir. Şerh ve îzâhını yaptığımız "Birinci Söz" adlı eserde, her iki mana da mevcûddur. Birinci manaya göre; yani الله ismi, alem-i Zât olması hasebiyle bu isim, bütün isimlere ve Risâle-i Nûr'un dört esâsına asıl olarak bakar. Rahîm ismi, acz ve şefkate, Rahmân ismi ise; fakr ve şükre mana-yı lâzımîsi ile bakar. İkinci manaya göre; الله ismini; İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştak olması hasebiyle düşünürsek; bu durumda الله ismi, acz ve tefekkür esâslarına ve Ma'bûd ve Hakîm isimlerine; الرَّحْمَن ismi, fakr esâsına; الرَّحِيم ismi ise, şefkat esâsına bakar.

Demek Risâle-i Nûr Mesleği, Besmele-i Şerîfe üzerine müessestir, bu temele dayanır.

Akıl duruyor, değil mi? Besmele, hem hakâik-i Kur'ân'ın, hem Kur'ân'ın bu asırda manevî bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'un hülâsasıdır; hem merâtib-i sülûkun nihayetidir; hem de bütün mevcûdâtın vird-i zebânıdır.

(Evet, bu kelime, öyle mübârek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaatchı yapar.) Bu cümlede kâtiblerin hatâsı olabilir. Çünkü bu cümle, Nahv kurallarına muvafık düşmüyor. Ellâhu A'lem! Cümlenin şöyle olması daha muvafıktır: *"Bu kelime öyle mübârek bir definedir ki: Senin nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaatchı yapar."*

İnsanın nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabteden; Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi ve fakrı, en makbûl bir şefaatchı yapan, bu kelime (Besmele)dir. İnsanın aczi ve fakrı değildir.

ŞERH

Risâle-i Nûr'un esâslarıyla alakalı yaptığımız mezkûr îzâha binâen; Müellif (ra)'ın mezkûr, "Evet, bu kelime öyle mübârek bir defînedir ki: *Senin nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar!*" cümlesinde, ya leffü neşr-i müretteb vardır. Buna göre cümle şöyle olur: "Senin aczin, seni nihayetsiz kudrete; senin fakrın da seni nihayetsiz rahmete rabtedip Kadîr ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında aczi, Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında fakrı, en makbûl bir şefaâtçı yapar." Bu durumda insanın aczi, kudrete ve Kadîr ismine bakar. İnsanın fakrı da rahmete ve Rahîm ismine bakar. Bu manaya göre; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ cümlesindeki اللّٰهُ ismi; İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştak kabul edilmiştir; "Ma'bûd-u Bilhak" manasındadır.

Veya bu cümlede, leffü neşr-i müşevveş vardır. Buna göre cümle şöyle olur: "Senin aczin, seni nihayetsiz rahmete; senin fakrın da seni nihayetsiz kudrete rabtedip Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında aczi, Kadîr ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar." Bu durumda insanın aczi, rahmete ve Rahîm ismine bakar. İnsanın fakrı da kudrete ve Kadîr ismine bakar. Bu manaya göre; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ cümlesindeki اللّٰهُ ismi; alem-i Zât kabul edilmiştir.

Bismillâh, insanın yüzünü, fıtratına çeviriyor. Zira insanın fıtratı, acz ve fakrdan ibârettir. Cenâb-ı Hak, Vâcibûl-Vücûd ismi ve vücûb-u vücûd sıfatı ile adem olan "acz ve fakr" üzerine tecellî eylemiş; ona bir vücûd rengi vermiştir. Bu vücûda, vücûd-u itibarî, mümkünü'l-vücûd denir.

Bu dünyaya geldin. Hem âcizsin, belâ ve musîbetlere marûzsun. En büyük musîbet olan ölüme mahkûmsun. Mevcûdât-ı âlem ise, zevâl ve firaka mahkûmdur. Hem fakîrsin, sonsuz ihtiyacın var. Mâhiyetin ve fıtratın budur. Peki, acz ve fakr yaralarından ne ile kurtulabilirsin? Aczinin ilâcı, Kadîr-i Rahîm bir Zât'a istinâd etmektir. O Rahîm olan Zât, nihayetsiz kudretiyle şu âlemi harab eder; arkasında ebedî bir âlemi binâ eder. Seni, bütün

ŞERH

Risâle-i Nûr'un esâslarıyla alakalı yaptığımız mezkûr îzâha binâen; Müellif (ra)'ın mezkûr, "Evet, bu kelime öyle mübârek bir defînedir ki: *Senin nihayetsiz aczini ve fakrını, nihayetsiz kudrete, rahmete rabtedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar!*" cümlesinde, ya leffü neşr-i müretteb vardır. Buna göre cümle şöyle olur: "Senin aczin, seni nihayetsiz kudrete; senin fakrın da seni nihayetsiz rahmete rabtedip Kadîr ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında aczi, Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında fakrı, en makbûl bir şefaâtçı yapar." Bu durumda insanın aczi, kudrete ve Kadîr ismine bakar. İnsanın fakrı da rahmete ve Rahîm ismine bakar. Bu manaya göre; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ cümlesindeki اللّٰهُ ismi; İlâh isminden, ulûhiyyet masdarından müştak kabul edilmiştir; "Ma'bûd-u Bilhak" manasındadır.

Veya bu cümlede, leffü neşr-i müşevveş vardır. Buna göre cümle şöyle olur: "Senin aczin, seni nihayetsiz rahmete; senin fakrın da seni nihayetsiz kudrete rabtedip Rahîm ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında aczi, Kadîr ismiyle müsemmâ bir Zât'ın dergâhında fakrı en makbûl bir şefaâtçı yapar." Bu durumda insanın aczi, rahmete ve Rahîm ismine bakar. İnsanın fakrı da kudrete ve Kadîr ismine bakar. Bu manaya göre; يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ cümlesindeki اللّٰهُ ismi; alem-i Zât kabul edilmiştir.

Bismillâh, insanın yüzünü, fıtratına çeviriyor. Zira insanın fıtratı, acz ve fakrdan ibârettir. Cenâb-ı Hak, Vâcibûl-Vücûd ismi ve vücûb-u vücûd sıfatı ile adem olan "acz ve fakr" üzerine tecellî eylemiş; ona bir vücûd rengi vermiştir. Bu vücûda, vücûd-u itibarî, mümkünü'l-vücûd denir.

Bu dünyaya geldin. Hem âcizsin, belâ ve musîbetlere marûzsun. En büyük musîbet olan ölüme mahkûmsun. Mevcûdât-ı âlem ise, zevâl ve firaka mahkûmdur. Hem fakîrsin, sonsuz ihtiyacın var. Mâhiyetin ve fıtratın budur. Peki, acz ve fakr yaralarından ne ile kurtulabilirsin? Aczinin ilâcı, Kadîr-i Rahîm bir Zât'a istinâd etmektir. O Rahîm olan Zât, nihayetsiz kudretiyle şu âlemi harab eder; arkasında ebedî bir âlemi binâ eder. Seni, bütün

ŞERH

"Nasıl ki bir adam, bir padişaha askerlik veya memuriyyet cihetiyle intisâb etse, o memur ve o asker o intisâb kuvvetiyle, yüz bin defa kuvvet-i şahsiyyesinden fazla işlere medâr olabilir. Ve padişahı nâmına bazen bir şahı esîr eder. Çünkü gördüğü işlerin ve yaptığı eserlerin cihazâtını ve kuvvetini kendi taşıyor ve taşımaya mecbûr olmuyor. O intisâb münâsebetiyle, padişahın hazîneleri ve arkasındaki nokta-i istinâdı olan ordu; o kuvveti, o cihazâtı taşıyor. Demek gördüğü işler, şâhâne olarak bir padişahın işi gibi ve gösterdiği eserler, bir ordu eseri misillü hârika olabilir.

*Nasıl ki karınca, o memuriyyet cihetiyle Firavun'un sarayını harab ediyor. Sinek o intisâb ile Nemrûd'u gebertiyor. Ve o intisâb ile buğday tanesi gibi bir çam çekirdeği, koca çam ağacının bütün cihazâtını yetiştiriyor."*¹

Mektûbât adlı eserde ise, bu intisâb sırrı şöyle îzâh edilmektedir:

*"Eğer her mahlûk, her zerre doğrudan doğruya Vâhid-i Ehad'e isnâd edilse ve onlar, ona intisâb etseler; o vakit o intisâb kuvvetiyle ve seyyidinin havliyle, emriyle; karınca, Firavun'un sarayını başına yıkar, başaşağı atar.. sinek, Nemrûd'u gebertip Cehennem'e atar.. bir mikrop, en cebbâr bir zâlimi kabre sokar.. buğday tanesi kadar çam çekirdeği, bir dağ gibi bir çam ağacının destgâhı ve makinası hükmüne geçer.. havanın zerresi, bütün çiçeklerin, meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, teşekkülâtlarında muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, bi'l-bedâhe memuriyyet ve intisâbdan ileri geliyor. Eğer iş başıbozukluğa dönse, esbâba ve kesrete ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilse, o vakit her şey, cirmi kadar ve şuûru mikdârınca iş görebilir."*²

Nasıl ki mevcûdât-ı âlem, tekvînen şu kâinâtın sâhibine intisâblarını, Besmele-i Şerîfe ile ilan etmişlerdir. Peygamberler ve onlara tabi olan hakîkî mü'minler de aynen bir asker gibi, şu kâinâtın sâhibine intisâblarını, Besmele-i Şerîfe ile ilan etmişler; böylelikle ihtiyaçları karşılanmış; düşmanlarına da gâlib gelmişlerdir.

[1] Lem'alar, 23. Lem'a, 3. Kelime, s. 183-184.

[2] Mektûbât, 20. Mektûb'un 10. Kelimesinin Zeyli, s. 256.

ŞERH

"Nasıl ki bir adam, bir padişaha askerlik veya memuriyyet cihetiyle intisâb etse, o memur ve o asker o intisâb kuvvetiyle, yüz bin defa kuvvet-i şahsiyyesinden fazla işlere medâr olabilir. Ve padişahı nâmına bazen bir şahı esîr eder. Çünkü gördüğü işlerin ve yaptığı eserlerin cihazâtını ve kuvvetini kendi taşıyor ve taşımaya mecbûr olmuyor. O intisâb münâsebetiyle, padişahın hazîneleri ve arkasındaki nokta-i istinâdı olan ordu; o kuvveti, o cihazâtı taşıyor. Demek gördüğü işler, şâhâne olarak bir padişahın işi gibi ve gösterdiği eserler, bir ordu eseri misillü hârika olabilir.

*Nasıl ki karınca, o memuriyyet cihetiyle Firavun'un sarayını harab ediyor. Sinek o intisâb ile Nemrûd'u gebertiyor. Ve o intisâb ile buğday tanesi gibi bir çam çekirdeği, koca çam ağacının bütün cihazâtını yetiştiriyor."*¹

Mektûbât adlı eserde ise, bu intisâb sırrı şöyle îzâh edilmektedir:

*"Eğer her mahlûk, her zerre doğrudan doğruya Vâhid-i Ehadé isnâd edilse ve onlar, ona intisâb etseler; o vakit o intisâb kuvvetiyle ve seyyidinin havliyle, emriyle; karınca, Firavun'un sarayını başına yıkar, başaşağı atar.. sinek, Nemrûd'u gebertip Cehennem'e atar.. bir mikrop, en cebbâr bir zâlimi kabre sokar.. buğday tanesi kadar çam çekirdeği, bir dağ gibi bir çam ağacının destgâhı ve makinası hükmüne geçer.. havanın zerresi, bütün çiçeklerin, meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, teşekkülâtlarında muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, bi'l-bedâhe memuriyyet ve intisâbdan ileri geliyor. Eğer iş başıbozukluğa dönse, esbâba ve kesrete ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilse, o vakit her şey, cirmi kadar ve şuûru mikdârınca iş görebilir."*²

Nasıl ki mevcûdât-ı âlem, tekvînen şu kâinâtın sâhibine intisâblarını, Besmele-i Şerîfe ile ilan etmişlerdir. Peygamberler ve onlara tabi olan hakîkî mü'minler de aynen bir asker gibi, şu kâinâtın sâhibine intisâblarını, Besmele-i Şerîfe ile ilan etmişler; böylelikle ihtiyaçları karşılanmış; düşmanlarına da gâlib gelmişlerdir.

[1] Lem'alar, 23. Lem'a, 3. Kelime, s. 183-184.

[2] Mektûbât, 20. Mektûb'un 10. Kelimesinin Zeyli, s. 256.

ŞERH

O askerlerin reîsi ve kumandanı, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. O Zât-ı Ekrem (asm), Besmele sayesinde dünyaya meydan okudu; düşmanlarını mağlûb etti; Dîn'ini bütün dünyaya hâkim kıldı; ihtiyaçlarını da temin etti. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

*"Evet, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıktığı vakit, değil yalnız bir tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyâsete veya bir dîne; belki umûm padişahlara ve umûm ehl-i dîne tek başıyla meydan okudu."*¹

*"Hem tebliğ-i risâlette ve nâsı hakka davette o derece metânet ve sebât ve cesâret göstermiş ki; büyük devletler ve büyük dinler, hatta kavim ve kabîlesi ve amûcası ona şiddetli adâvet ettikleri halde, zerre mikdâr bir eser-i tereddüd, bir telaş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyeti dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki; tebliğ ve davette dahî misli olmamış ve olamaz."*²

Hazret-i Nûh (as), Hazret-i Sâlih (as), Hazret-i İbrâhîm (as), Hazret-i Lût (as), Hazret-i Yûsuf (as), Hazret-i Mûsâ (as) gibi ihvânları da Hazret-i Muhammed (asm) gibi bu kelime-i kudsîyye ile lûtfa mazhar oldu. Demek bu mübârek kelime, insanı, şu kâinâtın Sultan'ına bağlayan bir bağ olur. O bağ ile Sultan-ı kâinâta bağlanan kişi, askere kayd olmuş gibi devlet nâmına der, her şeyi yapar; bütün ihtiyacını da temin eder.

Evet, peygamberlik sıfatıyla veya peygamberleri taklîd etmek sûreti ile hakîkî manada Besmele-i Şerîfe'yi çeken bir kişi, bütün düşmanlarına gâlib olur; bütün ihtiyaçlarını da temin eder. Târîhe bakıyoruz; Hazret-i Gavs-ı Geylânî, Bağdat'a ilk gittiği zaman oradaki insanlar, kendisine karşı çıktılar; ama daha sonra hepsi Şâh'ı kabul ettiler. Çünkü O, Ellâh'ın adı ile o şehre girdi. Bütün insanlar, ister istemez O'na musahhar oldu. Gereği gibi Besmele'yi çeksen, her şey, sana da musahhar olur. Çünkü Besmele, her şeyin fâtıhasıdır.

Demek Besmele-i Şerîfe, öyle bir mu'cizedir ki; gerçek manada bir defa söylense, âlem hepsi birbirine bağlı olarak Bismillâh diyen o şahsın

[1] Mektûbât, 16. Mektûb, 15. İşâret, 3. Şu'be, s. 158.

[2] Şuâ'lar, 7. Şuâ', 16. Mertebe, s. 129.

ŞERH

O askerlerin reîsi ve kumandanı, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. O Zât-ı Ekrem (asm), Besmele sayesinde dünyaya meydan okudu; düşmanlarını mağlûb etti; Dîn'ini bütün dünyaya hâkim kıldı; ihtiyaçlarını da temin etti. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

*"Evet, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıktığı vakit, değil yalnız bir tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyâsete veya bir dîne; belki umûm padişahlara ve umûm ehl-i dîne tek başıyla meydan okudu."*¹

*"Hem tebliğ-i risâlette ve nâsı hakka davette o derece metânet ve sebât ve cesâret göstermiş ki; büyük devletler ve büyük dinler, hatta kavim ve kabîlesi ve amûcası ona şiddetli adâvet ettikleri halde, zerre mikdâr bir eser-i tereddüd, bir telaş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyeti dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki; tebliğ ve davette dahî misli olmamış ve olamaz."*²

Hazret-i Nûh (as), Hazret-i Sâlih (as), Hazret-i İbrâhîm (as), Hazret-i Lût (as), Hazret-i Yûsuf (as), Hazret-i Mûsâ (as) gibi ihvânları da Hazret-i Muhammed (asm) gibi bu kelime-i kudsîyye ile lûtfa mazhar oldu. Demek bu mübârek kelime, insanı, şu kâinâtın Sultan'ına bağlayan bir bağ olur. O bağ ile Sultan-ı kâinâta bağlanan kişi, askere kayd olmuş gibi devlet nâmına der, her şeyi yapar; bütün ihtiyacını da temin eder.

Evet, peygamberlik sıfatıyla veya peygamberleri taklîd etmek sûreti ile hakîkî manada Besmele-i Şerîfe'yi çeken bir kişi, bütün düşmanlarına gâlib olur; bütün ihtiyaçlarını da temin eder. Târîhe bakıyoruz; Hazret-i Gavs-ı Geylânî, Bağdat'a ilk gittiği zaman oradaki insanlar, kendisine karşı çıktılar; ama daha sonra hepsi Şâh'ı kabul ettiler. Çünkü O, Ellâh'ın adı ile o şehre girdi. Bütün insanlar, ister istemez O'na musahhar oldu. Gereği gibi Besmele'yi çeksen, her şey, sana da musahhar olur. Çünkü Besmele, her şeyin fâtıhasıdır.

Demek Besmele-i Şerîfe, öyle bir mu'cizedir ki; gerçek manada bir defa söylense, âlem hepsi birbirine bağlı olarak Bismillâh diyen o şahsın

[1] Mektûbât, 16. Mektûb, 15. İşâret, 3. Şu'be, s. 158.

[2] Şuâ'lar, 7. Şuâ', 16. Mertebe, s. 129.

ŞERH

çalıştırıyor. İşte ben de onlar gibi yüzümü, O'na çevirdim."¹ de; yüzünü, O'na çevir! Veya سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ duasıyla O Zât-ı Akdes'i, hamd ile tesbîh ve takdîs et. Besmele-i Şerîfe ile namâza gîr ve Besmele'yi çekerken, mezkûr manaları tefekkür et!

İşte bu dersleri böyle mütefekkirâne okumak, ibadettir. Şu anda herkes, kendinde bir tefekkürü, bir düşüncüyü hissediyor. Bir tarafa müteveccih olarak efkârı dönüyor. İşte ibadetin en büyüğü budur. Namâzda da eğer bu hal nasîb olursa, daha a'lâ olur. Tefekkürle Ellâh'a yaklaşmak, mukarrebînlerin, yani peygamberlerin, sahâbelerin ve onları görmeden lütf-u İlâhî'ye mazhar olan Ellâh'ın seçtiği kulların mesleğidir. Evrâd ve ezkâr ile Ellâh'a yaklaşmak ise, müridlerin, yani kendisi Ellâh'ı arayanların mesleğidir. O, tâlibdir, Rabbini arıyor. Bu, çok zor bir meslektir. Ellâh, lütfuyla muâmele etmezse, çok zor. Birisi odur ki; Ellâh, perdeyi kaldırır; "Kulum gel, beni bul." der. Aklını çalıştırıp, kalb ve ruhunu inkişâf ettirir. Diğerinde ise kul, kendi arıyor. Nasıl bulacak! Yetmiş bin perdeleri, hicâbları keşfedecek ki; tecelliyyât-ı Zâtiye'ye mazhar olabilsin. Sözler adlı eserde şöyle buyruluyor:

*"Emr-i قَبْكُونُ e mâlik; Güneşler ve yıldızlar, emirber neferi hükmünde olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha ziyade yakın olduğu halde; her şey, ondan nihayetsiz uzaktır. Onun huzur-u kibriyâsına perdesiz girmek istenilse; zulmânî ve nûrânî, yani maddî ve ekvânî ve esmâî ve sıfatî yetmiş binler hicâbdan geçmek, her ismin binler husûsî ve küllî derecât-ı tecellîsinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sıfatında mürûr edip tâ ism-i a'zamına mazhar olan Arş-ı A'zam'ına urûc etmek; eğer cezb ve lütuf olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir."*²

Resûl-i Ekrem (sav), yerde durmuşken; Zât-ı Akdes-i İlâhiyye, birden kendisiyle O'nun arasındaki perdeyi kaldırır; "Kulum! Kâinâtın hakîkatî budur; gel, keşfet ve nâsa anlat." der. Diğerî ise, taklîd ederek çalışıyor. Senelerce çalışarak

---

[1] En'âm, 6:79.

[2] Sözler, 16. Söz, 3. Şuâ', s. 198.

ŞERH

çalıştırıyor. İşte ben de onlar gibi yüzümü, O'na çevirdim."¹ de; yüzünü, O'na çevir! Veya سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ duasıyla O Zât-ı Akdes'i, hamd ile tesbîh ve takdîs et. Besmele-i Şerîfe ile namâza gîr ve Besmele'yi çekerken, mezkûr manaları tefekkür et!

İşte bu dersleri böyle mütefekkirâne okumak, ibadettir. Şu anda herkes, kendinde bir tefekkürü, bir düşüncüyü hissediyor. Bir tarafa müteveccih olarak efkârı dönüyor. İşte ibadetin en büyüğü budur. Namâzda da eğer bu hal nasîb olursa, daha a'lâ olur. Tefekkürle Ellâh'a yaklaşmak, mukarrebînlerin, yani peygamberlerin, sahâbelerin ve onları görmeden lütf-u İlâhî'ye mazhar olan Ellâh'ın seçtiği kulların mesleğidir. Evrâd ve ezkâr ile Ellâh'a yaklaşmak ise, müridlerin, yani kendisi Ellâh'ı arayanların mesleğidir. O, tâlibdir, Rabbini arıyor. Bu, çok zor bir meslektir. Ellâh, lütfuyla muâmele etmezse, çok zor. Birisi odur ki; Ellâh, perdeyi kaldırır; "Kulum gel, beni bul." der. Aklını çalıştırıp, kalb ve ruhunu inkişâf ettirir. Diğerinde ise kul, kendi arıyor. Nasıl bulacak! Yetmiş bin perdeleri, hicâbları keşfedecek ki; tecelliyyât-ı Zâtiye'ye mazhar olabilsin. Sözler adlı eserde şöyle buyruluyor:

*"Emr-i قَبْكُونُ e mâlik; Güneşler ve yıldızlar, emirber neferi hükmünde olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha ziyade yakın olduğu halde; her şey, ondan nihayetsiz uzaktır. Onun huzur-u kibriyâsına perdesiz girmek istenilse; zulmânî ve nûrânî, yani maddî ve ekvânî ve esmâî ve sıfatî yetmiş binler hicâbdan geçmek, her ismin binler husûsî ve küllî derecât-ı tecellîsinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sıfatında mürûr edip tâ ism-i a'zamına mazhar olan Arş-ı A'zam'ına urûc etmek; eğer cezb ve lütuf olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir."*²

Resûl-i Ekrem (sav), yerde durmuşken; Zât-ı Akdes-i İlâhiyye, birden kendisiyle O'nun arasındaki perdeyi kaldırır; "Kulum! Kâinâtın hakîkatî budur; gel, keşfet ve nâsa anlat." der. Diğerî ise, taklîd ederek çalışıyor. Senelerce çalışarak

---

[1] En'âm, 6:79.

[2] Sözler, 16. Söz, 3. Şuâ', s. 198.

ŞERH

sineğin mâhiyeti, esma-i İlâhiyye'ye âyine olmasıdır. Hakîkatı ise, esma-i İlâhiyye'nin kendisidir. اِنْ هِيَ اِلَّا اَسْمَاءُ سَمِيَتْهَا **"Onlar, hiçbir şey değil; ancak birtakım isimlerdir ki; onları, siz takmışsınızdır."**¹ âyetinin ifâdesiyle; siz, tanımak, bilmek, bir maksadı ifâde etmek için, her bir mevcûda bir isim vermişsiniz. Ama o mevcûda o ismi vermek, onu anlamayı veya onun hakîkatini bilmeyi ifâde etmiyor. Gerçekte çiçek nedir; hadi, anlat bakalım? Meselâ; bir insana, "Ahmed" diye bir isim konuluyor. Nedir o Ahmed denilen insan? Ahmed ismi, onun mâhiyetini, hakîkatini ifâde ediyor mu? Hayır. İşte bu bilmeceyi ve bu muammâyı çözmek gerekir. Bu muammâyı çözmenin çaresi de bu eserde îzâh ediliyor. Besmele-i Şerîfe ile bütün mevcûdât, rahmet-i İlâhiyye'nin kapısını çalıyor; sen de çalacaksın. Ondan sonra kâinât, birden sana açılır. Gül goncası gibi, bin bir esmanın hazînesi, sana açılmaya başlar. O zaman bütün mevcûdâtın, esma ve sıfat-ı İlâhiyye'ye âyine olduğunu göreceksin. Bütün mevcûdât, lisân-ı hâliyle kâinâtın halka-i kübrâsında, Besmele-i Şerîfe'yi çektiğini müşâhede edeceksin.

Hiçbir mevcûd, hiçbir an Ellâh'tan gâfil değil; Besmele'siz hareket etmiyor. Her şey, her anda bu kelimeyi tekrar ederken ve mevcûdât-ı âlem, insana hizmetçi olarak verilmişken, onun için çalışırken; insan nâmını alan biri, Besmele'siz hareket ederse, ne kadar zarar eder, kıyâs edilsin. Ma'bûd-u Bilhak, yirmi dört saat içerisinde beş farz namâzı bize teklîf etmiş; günde beş defa manevî huzuruna bizleri davet etmiş olmasına rağmen; insan, bu davete icâbet etmezse, cezasız kalması düşünülebilir mi?

Madem bütün mevcûdât, Besmele çeker; senin için çalışır. Öyleyse sen de Besmele'siz hiçbir iş yapma; dikkat et. Sadece şu dersi anlayıp hayatımıza tatbîk etsek, yirmi dört saatimiz ibadet olur. Her hayırlı ve meşru işe başlarken, lisân-ı kâlinle *"Bismillâh"* de. Yerken, içerken, uyurken, uykudan kalkarken, çalışırken, alış-veriş yaparken, kısaca her meşru işinde *"Bismillâh"* söyle. Eve girdiğinde, Besmele çek. Oturduğun zaman, Besmele çek. İstirâhat ettiğinde, Elhamdülillâh de. Bu kelimeleri söylemek zor mudur? Herhangi

---

[1] Necm, 53:23.

ŞERH

sineğin mâhiyeti, esma-i İlâhiyye'ye âyine olmasıdır. Hakîkatı ise, esma-i İlâhiyye'nin kendisidir. اِنْ هِيَ اِلَّا اَسْمَاءٌ سَمِيَتْ بِهَا **"Onlar, hiçbir şey değil; ancak birtakım isimlerdir ki; onları, siz takmışsınızdır."**¹ âyetinin ifâdesiyle; siz, tanımak, bilmek, bir maksadı ifâde etmek için, her bir mevcûda bir isim vermişsiniz. Ama o mevcûda o ismi vermek, onu anlamayı veya onun hakîkatini bilmeyi ifâde etmiyor. Gerçekte çiçek nedir; hadi, anlat bakalım? Meselâ; bir insana, "Ahmed" diye bir isim konuluyor. Nedir o Ahmed denilen insan? Ahmed ismi, onun mâhiyetini, hakîkatini ifâde ediyor mu? Hayır. İşte bu bilmeceyi ve bu muammâyı çözmek gerekir. Bu muammâyı çözmenin çaresi de bu eserde îzâh ediliyor. Besmele-i Şerîfe ile bütün mevcûdât, rahmet-i İlâhiyye'nin kapısını çalıyor; sen de çalacaksın. Ondan sonra kâinât, birden sana açılır. Gül goncası gibi, bin bir esmanın hazînesi, sana açılmaya başlar. O zaman bütün mevcûdâtın, esma ve sıfat-ı İlâhiyye'ye âyine olduğunu göreceksin. Bütün mevcûdât, lisân-ı hâliyle kâinâtın halka-i kübrâsında, Besmele-i Şerîfe'yi çektiğini müşâhede edeceksin.

Hiçbir mevcûd, hiçbir an Ellâh'tan gâfil değil; Besmele'siz hareket etmiyor. Her şey, her anda bu kelimeyi tekrar ederken ve mevcûdât-ı âlem, insana hizmetçi olarak verilmişken, onun için çalışırken; insan nâmını alan biri, Besmele'siz hareket ederse, ne kadar zarar eder, kıyâs edilsin. Ma'bûd-u Bilhak, yirmi dört saat içerisinde beş farz namâzı bize teklîf etmiş; günde beş defa manevî huzuruna bizleri davet etmiş olmasına rağmen; insan, bu davete icâbet etmezse, cezasız kalması düşünülebilir mi?

Madem bütün mevcûdât, Besmele çeker; senin için çalışır. Öyleyse sen de Besmele'siz hiçbir iş yapma; dikkat et. Sadece şu dersi anlayıp hayatımıza tatbîk etsek, yirmi dört saatimiz ibadet olur. Her hayırlı ve meşru işe başlarken, lisân-ı kâlinle *"Bismillâh"* de. Yerken, içerken, uyurken, uykudan kalkarken, çalışırken, alış-veriş yaparken, kısaca her meşru işinde *"Bismillâh"* söyle. Eve girdiğinde, Besmele çek. Oturduğun zaman, Besmele çek. İstirâhat ettiğinde, Elhamdülillâh de. Bu kelimeleri söylemek zor mudur? Herhangi

---

[1] Necm, 53:23.

ŞERH

bir zorluğu var mı? Şayet böyle yapsan, yirmi dört saat zarfında bütün meşru hareketin, ibadete inkılâb eder. Harekât-ı fitriyyenin hepsi, ibadete döner. Bir sünneti ihyâ ediyorsun. Ama binlerce ibadetler meydana geliyor. Hem de kâinâtın halka-i kübrâsındaki zikre girmiş oluyorsun. Tek kalmadın, kâinâta bir kardeş oldun. Belki onlara büyük ağabey oldun. Şu kâinâtın taşı, toprağı, suyu, havâsı, ağacı, her şeyi, her an bu kelimeyi söylüyor. Onlardan geri kalmak, sana yakışır mı?

İnsan, kâinâtın zâbiti, ustabaşısı, halîfesi, reîsi, seyyidi, efendisi, büyük kardeşi iken; bu makam ve mevkiini unutup vazifesini îfâ etmediğinde en ufak bir sineğe mağlûb olmuş ve perişan bir vaziyyete düşmüştür. İşte Nemrûd. Rabbine başkaldırdı. Şu kâinâtın sâhib ve mâliki, onu, bir tek sinekle rezîl ve rûsvây etti. Firavun, saray yaptı. Ellâh, bir tek karınca ile O'nun sarayını harab etti. Firavun ve âlini, suda ğarketti. Kavm-i Âd, îmân ve itâatten i'râz etti; hava unsuru ile onları helâk etti. Kavm-i Lût'un, Ebrehe ve ordusunun üzerine isyan ve tuğyânları sebebiyle taş yağdırdı. Kârûn'u, hazîneleriyle beraber yerin dibine geçirdi. Eyke Kavmi'nin üzerine gökten ateş yağdırdı. Kureyş Müşrikleri'ni, Sahâbe'nin eliyle kılınçtan geçirdi. Buna mukâbil teklîfen ve tekvînen, lisân-ı hal ve kalleriyle "Bismillâh" diyen peygamberler ve onlara tabi olan ehl-i îmân ve tâat de rahmet ve nusrete, lütuf ve inâyete, izzet ve şerefe, saâdet ve selâmete, necât ve felâha mazhar oldular.

Besmele'nin bir rahmet noktası, bir de azab noktası vardır. اللّٰه lafza-i celâli, alem-i Zât olduğundan, bin bir ism-i İlâhî'yi tazammun eder. Bu cihette بِسْمِ اللّٰهِ kelime-i kudsîyyesi, hem rahmet noktasına, hem de azab noktasına bakar. Ellâhu Teâlâ, peygamberlerine ve onlara tabi olan mü'minlere dünya ve âhirette necât vermekle onlara rahmet ettiği gibi; peygamberlerine îmân ve itâatten i'râz eden Kavm-i Nûh, Kavm-i Âd, Kavm-i Semûd ve Kavm-i Lût gibi akvâmı da dünya ve âhirette helâk etmekle onlara azab etmiştir.

Ey insan! Büyük ağabey iken, kardeşlerin olan sâir mevcûdâtı kendine düşman edip onları, aleyhine çevirecek ve helâkine sebep olacak ef'âl, akvâl, ahvâl ve itikâddan hazer et; kendini mevcûdâta rezîl etme. Büyüksün,

ŞERH

bir zorluğu var mı? Şayet böyle yapsan, yirmi dört saat zarfında bütün meşru hareketin, ibadete inkılâb eder. Harekât-ı fitriyyenin hepsi, ibadete döner. Bir sünneti ihyâ ediyorsun. Ama binlerce ibadetler meydana geliyor. Hem de kâinâtın halka-i kübrâsındaki zikre girmiş oluyorsun. Tek kalmadın, kâinâta bir kardeş oldun. Belki onlara büyük ağabey oldun. Şu kâinâtın taşı, toprağı, suyu, havâsı, ağacı, her şeyi, her an bu kelimeyi söylüyor. Onlardan geri kalmak, sana yakışır mı?

İnsan, kâinâtın zâbiti, ustabaşısı, halîfesi, reîsi, seyyidi, efendisi, büyük kardeşi iken; bu makam ve mevkîini unutup vazifesini îfâ etmediğinde en ufak bir sineğe mağlûb olmuş ve perişan bir vaziyyete düşmüştür. İşte Nemrûd. Rabbine başkaldırdı. Şu kâinâtın sâhib ve mâliki, onu, bir tek sinekle rezîl ve rûsvây etti. Firavun, saray yaptı. Ellâh, bir tek karınca ile O'nun sarayını harab etti. Firavun ve âlini, suda ğarketti. Kavm-i Âd, îmân ve itâatten i'râz etti; hava unsuru ile onları helâk etti. Kavm-i Lût'un, Ebrehe ve ordusunun üzerine isyan ve tuğyânları sebebiyle taş yağdırdı. Kârûn'u, hazîneleriyle beraber yerin dibine geçirdi. Eyke Kavmi'nin üzerine gökten ateş yağdırdı. Kureyş Müşrikleri'ni, Sahâbe'nin eliyle kılınçtan geçirdi. Buna mukâbil teklîfen ve tekvînen, lisân-ı hal ve kalleriyle "Bismillâh" diyen peygamberler ve onlara tabi olan ehl-i îmân ve tâat de rahmet ve nusrete, lütuf ve inâyete, izzet ve şerefe, saâdet ve selâmete, necât ve felâha mazhar oldular.

Besmele'nin bir rahmet noktası, bir de azab noktası vardır. اللّٰه lafza-i celâli, alem-i Zât olduğundan, bin bir ism-i İlâhî'yi tazammun eder. Bu cihette بِسْمِ اللّٰهِ kelime-i kudsîyyesi, hem rahmet noktasına, hem de azab noktasına bakar. Ellâhu Teâlâ, peygamberlerine ve onlara tabi olan mü'minlere dünya ve âhirette necât vermekle onlara rahmet ettiği gibi; peygamberlerine îmân ve itâatten i'râz eden Kavm-i Nûh, Kavm-i Âd, Kavm-i Semûd ve Kavm-i Lût gibi akvâmı da dünya ve âhirette helâk etmekle onlara azab etmiştir.

Ey insan! Büyük ağabey iken, kardeşlerin olan sâir mevcûdâtı kendine düşman edip onları, aleyhine çevirecek ve helâkine sebep olacak ef'âl, akvâl, ahvâl ve itikâddan hazer et; kendini mevcûdâta rezîl etme. Büyüksün,

ŞERH

Arabça'da الشَّجَرُ kelimesi, kökleri ve gövdeleri üzerinde duran ağaçlara şâmil olduğu gibi; buğday gibi sapı üzerinde duran bitkilere de denir. Bu tarife göre; ağaçlar çekirdeklerden; buğday gibi nebâtlar ise, tohumlardan çıkar. إِنَّ اللَّهَ قَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى **"Şübhe yok ki; tohumları ve çekirdekleri yarıp nebâtları ve ağaçları yetiştiren Ellâh'tır."**¹ âyet-i kerîmesi, bu manayı ifâde etmektedir. الْحَبِّ (tohum) kelimesi, nebât için; النَّوَى (çekirdek) kelimesi de ağaç için kullanılır. İşte Müellif (ra)'ın mezkûr cümlesinde geçen ağaç kelimesi, kökleri ve gövdeleri üzerinde duran ağaçlara şâmil olduğu gibi; buğday gibi sapı üzerinde duran bitkilere de şâmilidir. "Tohumlar" ve "çekirdekler" kelimeleri, bu manayı ifâde ediyor. Demek Müellif (ra), mezkûr cümlesinde istilâhât-ı Kur'âniyye'yi kullanmıştır.

Her bir tohum ve çekirdekte, iki nokta birden tezâhür eder.

Birincisi: Ağacın, bir kanun, bir ölçü içerisinde o tohum ve çekirdekten muntazaman çıkmasıdır.

İkincisi: Bir kudretin tezâhürü olarak kocaman bir ağacın küçücük bir tohum ve çekirdekten vücûd bulmasıdır.

Demek o ağaç, hem o tohum ve çekirdekten intizâmlı bir sûrette çıkıyor. Hem de bu fiil-i İlâhî'de azâmetli bir durum görünüyor. Bu şekildeki tezâhür isbat eder ki; gizli bir ilim ve kudret sâhibi bir Zât var ki; O Zât emretmiş, bu tohum ve çekirdek, bu ağacı çıkarıyor. Yoksa esbâb-ı zâhiriyye, bu ağacı netîce veremez; onu geliştiremez; onun vücûduna medâr olmaz.

Demek bu tohum ve çekirdek, ibtidâ-i hareketinde "Bismillâh" demiş, çalışmış ve Ellâh'ın emri ve izniyle o ağacın vücûduna sebep olmuştur. Netîcede ise, o çekirdek, "Elhamdülillâh" diyor.

---

[1] En'âm, 6:95.

ŞERH

Arabça'da الشَّجَرُ kelimesi, kökleri ve gövdeleri üzerinde duran ağaçlara şâmil olduğu gibi; buğday gibi sapı üzerinde duran bitkilere de denir. Bu tarife göre; ağaçlar çekirdeklerden; buğday gibi nebâtlar ise, tohumlardan çıkar. إِنَّ اللَّهَ قَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى **"Şübhe yok ki; tohumları ve çekirdekleri yarıp nebâtları ve ağaçları yetiştiren Ellâh'tır."**¹ âyet-i kerîmesi, bu manayı ifâde etmektedir. الْحَبِّ (tohum) kelimesi, nebât için; النَّوَى (çekirdek) kelimesi de ağaç için kullanılır. İşte Müellif (ra)'ın mezkûr cümlesinde geçen ağaç kelimesi, kökleri ve gövdeleri üzerinde duran ağaçlara şâmil olduğu gibi; buğday gibi sapı üzerinde duran bitkilere de şâmilidir. "Tohumlar" ve "çekirdekler" kelimeleri, bu manayı ifâde ediyor. Demek Müellif (ra), mezkûr cümlesinde istilâhât-ı Kur'âniyye'yi kullanmıştır.

Her bir tohum ve çekirdekte, iki nokta birden tezâhür eder.

Birincisi: Ağacın, bir kanun, bir ölçü içerisinde o tohum ve çekirdekten muntazaman çıkmasıdır.

İkincisi: Bir kudretin tezâhürü olarak kocaman bir ağacın küçücük bir tohum ve çekirdekten vücûd bulmasıdır.

Demek o ağaç, hem o tohum ve çekirdekten intizâmlı bir sûrette çıkıyor. Hem de bu fiil-i İlâhî'de azâmetli bir durum görünüyor. Bu şekildeki tezâhür isbat eder ki; gizli bir ilim ve kudret sâhibi bir Zât var ki; O Zât emretmiş, bu tohum ve çekirdek, bu ağacı çıkarıyor. Yoksa esbâb-ı zâhiriyye, bu ağacı netîce veremez; onu geliştiremez; onun vücûduna medâr olmaz.

Demek bu tohum ve çekirdek, ibtidâ-i hareketinde "Bismillâh" demiş, çalışmış ve Ellâh'ın emri ve izniyle o ağacın vücûduna sebep olmuştur. Netîcede ise, o çekirdek, "Elhamdülillâh" diyor.

---

[1] En'âm, 6:95.

ŞERH

Hakîkî'ye karşı küllî bir şükür ve ubûdiyyetle mukâbelede bulunmak gerekmez mi? Elbette gerekir.

Tablacılarda bir hüner yoktur. Çünkü o ikrâmı yapan, padişaktır. Nasıl ki o ikrâm, tablacı mesâbesinde olan o adamın değildir. Aynen öyle de mevcûdât eliyle yapılan ikrâmlar, onların değildir. Belki Padişâh-ı Zülcelâl tarafından yapılan ikrâmlardır. Bu nimetler, tablacıların başına konulan hediyeler mesâbesindedir. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

“O esbâb, birer zarftır ve masnûât-ı Rabbâniyyeye birer kılftırlar ve hedâyâ-yı Rahmâniyyeye birer tablacıdırlar. Elbette bir padişahın hediyesinin kabı veya hediye sarılan mendil veyahud hediye eline verilip getiren nefer, o padişahın saltanatına şerîk olamazlar. Ve onları şerîk tevehhüm eden, saçma bir hezeyân eder. Öyle de esbâb-ı zâhiriye ve vesâit-i sûriyenin, rubûbiyyet-i İlâhiyyeden hiçbir cihette hisseleri olamaz. Hizmet-i ubûdiyyetten başka nasîbleri yoktur.”¹

Evet, her bir nebât, her bir ağaç, her bir dağ, başlarında zîhayatın erzâkını taşıyan birer tablacı hükmündedir. Hedâyâ-yı Rahmâniye'yi takdîm ediyorlar. Kime? Misafirlere. Kimin misafirlerine? Kerîm olan Ellâh'ın misafirlerine. O misafirler kimlerdir? Zîhayat olan insanlar ve hayvanlardır. Dağlara bak! Bütün insanların, hayvanların rızkı o dağların başına konulur ve indirilir. Adeta her bir dağ, defineli birer direk, hazîneli birer kazıktır. Cenâb-ı Hak, zîhayatın bütün ihtiyaçlarını orada istif etmiş; zamanı geldiğinde imdâdlarına koşturuyor.

Cenâb-ı Mevlâ, kemâl-i kerem ve merhametinden her bir mevsimi, birer vagon hükmüne getirip, hârika-i san'at olan masnûâtı ve hediye-i rahmet olan nimetleri, âlem-i gaybtan doldurup, âlem-i şehâdete getirerek teşhîr ediyor. Meselâ; bahar ve yaz, birer vagon olup her birine münâsib ve çeşit çeşit konserve paketlerini, her biri mu'cize-i kudret olan kavun ve karpuzu, domates ve biberi ve sâir semerât ve hadrevâtı yükleyip bizlere gönderiyor. Güz ve kış mevsimleri ise, başka vagonlar olup onlarda da her biri birer san'at eseri olan elma, ayva, nâr ve limon gibi meyveleri gönderiyor. Bu mevsimler denilen vagonlarla gönderilen masnûâta ibret nazarıyla baktığımız

[1] Sözlür, 32. Söz, 2. Mevkîf, 1. Maksad, s. 608-609.

ŞERH

Hakîkî'ye karşı küllî bir şükür ve ubûdiyyetle mukâbeledede bulunmak gerekmez mi? Elbette gerekir.

Tablacılarda bir hüner yoktur. Çünkü o ikrâmı yapan, padişaktır. Nasıl ki o ikrâm, tablacı mesâbesinde olan o adamın değildir. Aynen öyle de mevcûdât eliyle yapılan ikrâmlar, onların değildir. Belki Padişâh-ı Zülcelâl tarafından yapılan ikrâmlardır. Bu nimetler, tablacıların başına konulan hediyeler mesâbesindedir. Müellif (ra), şöyle buyuruyor:

“O esbâb, birer zarftır ve masnûât-ı Rabbâniyyeye birer kılftırlar ve hedâyâ-yı Rahmâniyyeye birer tablacıdırlar. Elbette bir padişahın hediyesinin kabı veya hediye sarılan mendil veyahud hediye eline verilip getiren nefer, o padişahın saltanatına şerîk olamazlar. Ve onları şerîk tevehhüm eden, saçma bir hezeyân eder. Öyle de esbâb-ı zâhiriye ve vesâit-i sûriyenin, rubûbiyyet-i İlâhiyyeden hiçbir cihette hisseleri olamaz. Hizmet-i ubûdiyyetten başka nasîbleri yoktur.”¹

Evet, her bir nebât, her bir ağaç, her bir dağ, başlarında zîhayatın erzâkını taşıyan birer tablacı hükmündedir. Hedâyâ-yı Rahmâniye'yi takdîm ediyorlar. Kime? Misafirlere. Kimin misafirlerine? Kerîm olan Ellâh'ın misafirlerine. O misafirler kimlerdir? Zîhayat olan insanlar ve hayvanlardır. Dağlara bak! Bütün insanların, hayvanların rızkı o dağların başına konulur ve indirilir. Adeta her bir dağ, defineli birer direk, hazîneli birer kazıktır. Cenâb-ı Hak, zîhayatın bütün ihtiyaçlarını orada istif etmiş; zamanı geldiğinde imdâdlarına koşturuyor.

Cenâb-ı Mevlâ, kemâl-i kerem ve merhametinden her bir mevsimi, birer vagon hükmüne getirip, hârîka-i san'at olan masnûâtı ve hediye-i rahmet olan nimetleri, âlem-i gaybtan doldurup, âlem-i şehâdete getirerek teşhîr ediyor. Meselâ; bahar ve yaz, birer vagon olup her birine münâsib ve çeşit çeşit konserve paketlerini, her biri mu'cize-i kudret olan kavun ve karpuzu, domates ve biberi ve sâir semerât ve hadrevâtı yükleyip bizlere gönderiyor. Güz ve kış mevsimleri ise, başka vagonlar olup onlarda da her biri birer san'at eseri olan elma, ayva, nâr ve limon gibi meyveleri gönderiyor. Bu mevsimler denilen vagonlarla gönderilen masnûâta ibret nazarıyla baktığımız

[1] Sözlür, 32. Söz, 2. Mevkîf, 1. Maksad, s. 608-609.

METİN

Her bir bostan, "Bismillah" der. Matbaha-i Kudret'ten bir kazan olur ki; çeşit çeşit pekçok muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

ŞERH

(Her bir bostan, "Bismillâh" der. Matbaha-i kudretten bir kazan) Küre-i Arz, bir matbah, her bir bostan ise birer kazan **(olur ki; çeşit çeşit pek çok muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.)** Her bir bostan, vücûduyla "Yâ Rahîm!" diyor; tekvînî kanunlara riâyet ve kanun dairesinde hareket etmesiyle "Yâ Ellâh!" diyor; mahsûlâtıyla "Yâ Rahmân!" diyor. Bu cümle de Rahmân ismine bakar. Meselâ; bahar mevsiminde yağmur, bir bostana iniyor. Bostanın maddesi, topraktır. O bostana bütün tohum çeşitlerini atıyoruz. Hepsi o karanlık yerde, gizli bir ilimle birbirinden ayrılıyor ve o bostan, çeşit çeşit sebze ve meyveleri veriyor. Demek o bostan ve üstündeki Güneş, "Bismillâh" der. Güneş, onu yakması, kurutması lâzımken; yakmıyor, kurutmuyor. Yerin dibinde de sertlik var. Nebâtât ve eşcârın incecik ve nâzik kök ve damarları, yerin altında intişâr etmemesi lâzım gelirken; sert olan taş ve toprak, yumuşayıp o kök ve damarlara yol veriyor. Küre-i Arz, adeta bir mutfak, her bir bostan da bir kazan gibi olur; bir ocak olan Güneş üstte, bir ocak da altta olmak üzere -çünkü yerin dibinde de harâret vardır- nimet-i İlâhiyye'yi pişiriyor, bize takdîm ediyor. Demek Güneş de yer de o bostanın suyu da hepsi lisân-ı hal ile **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** diyor ki; o fakîr, âciz, perişan, sakat, kör, topal olan topraktan bu kadar mahsûlât, emr-i İlâhî ile çıkıp geliyor.

Demek her bir bostan, kudret-i İlâhiyenin bir kazanı gibidir. Ellâh (cc), kudretiyle toprakta tecellî ediyor; mahsûlâtı pişirip Rahmân ismiyle bize takdîm ediyor. O halde o sebze ve meyveler kendi kendine gelmiyor.

Evet, bu kâinâtın ve bu mevcûdâtın bu kadar halden hale, tavırdan tavra dönmesi kendi kendine değil; bir gaybî el geliyor ve bu gaybî el işlerken, esâsen merkezde insan durmuş, bunların hepsini insan için çalıştırıyor. İnsanın hareketi ise, nereye doğrudur? Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini Cennet'te görmek içindir. Eğer mevcûdât, bu hedefe varmazsa, boşuna çalışmıştır. Bu hedef ise, insanın bünyesidir. Onun için âlemin hepsi, Besmele çekiyor;

METİN

Her bir bostan, "Bismillah" der. Matbaha-i Kudret'ten bir kazan olur ki; çeşit çeşit pekçok muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

ŞERH

(Her bir bostan, "Bismillâh" der. Matbaha-i kudretten bir kazan) Küre-i Arz, bir matbah, her bir bostan ise birer kazan **(olur ki; çeşit çeşit pek çok muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.)** Her bir bostan, vücûduyla "Yâ Rahîm!" diyor; tekvînî kanunlara riâyet ve kanun dairesinde hareket etmesiyle "Yâ Ellâh!" diyor; mahsûlâtıyla "Yâ Rahmân!" diyor. Bu cümle de Rahmân ismine bakar. Meselâ; bahar mevsiminde yağmur, bir bostana iniyor. Bostanın maddesi, topraktır. O bostana bütün tohum çeşitlerini atıyoruz. Hepsi o karanlık yerde, gizli bir ilimle birbirinden ayrılıyor ve o bostan, çeşit çeşit sebze ve meyveleri veriyor. Demek o bostan ve üstündeki Güneş, "Bismillâh" der. Güneş, onu yakması, kurutması lâzımken; yakmıyor, kurutmuyor. Yerin dibinde de sertlik var. Nebâtât ve eşcârın incecik ve nâzik kök ve damarları, yerin altında intişâr etmemesi lâzım gelirken; sert olan taş ve toprak, yumuşayıp o kök ve damarlara yol veriyor. Küre-i Arz, adeta bir mutfak, her bir bostan da bir kazan gibi olur; bir ocak olan Güneş üstte, bir ocak da altta olmak üzere -çünkü yerin dibinde de harâret vardır- nimet-i İlâhiyye'yi pişiriyor, bize takdîm ediyor. Demek Güneş de yer de o bostanın suyu da hepsi lisân-ı hal ile **يُسَمِّى اللّٰهَ الرَّحْمٰنَ الرَّحِيْمَ** diyor ki; o fakîr, âciz, perişan, sakat, kör, topal olan topraktan bu kadar mahsûlât, emr-i İlâhî ile çıkıp geliyor.

Demek her bir bostan, kudret-i İlâhiyenin bir kazanı gibidir. Ellâh (cc), kudretiyle toprakta tecellî ediyor; mahsûlâtı pişirip Rahmân ismiyle bize takdîm ediyor. O halde o sebze ve meyveler kendi kendine gelmiyor.

Evet, bu kâinâtın ve bu mevcûdâtın bu kadar halden hale, tavırdan tavra dönmesi kendi kendine değil; bir gaybî el işlerken, esâsen merkezde insan durmuş, bunların hepsini insan için çalıştırıyor. İnsanın hareketi ise, nereye doğrudur? Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini Cennet'te görmek içindir. Eğer mevcûdât, bu hedefe varmazsa, boşuna çalışmıştır. Bu hedef ise, insanın bünyesidir. Onun için âlemin hepsi, Besmele çekiyor;

ŞERH

insanın bedenine girmek için çalışıyor; insana hizmet ediyor. Eğer insan, Besmele çekmezse, bütün kâinâtın hukûkuna tecâvüz etmiş olur. Besmele çekse, hakîkî manada ubûdiyyete girse, o zaman Cenâb-ı Hakk'ın en mükerrerem, en müşerref bir abdi olur. Yani kâinât, bir mescid veya bir kışla gibi, her bir mevcûd, belki her bir zerre, o mesciddeki cemaatin bir ferdi veya o kışlada talim ve cihâd vazifesiyle muvazzaf birer nefer gibi "Bismillâh" diyerek Ellâh'ın adıyla gelip insana hizmet ediyor.

O halde ey insan! İnsan isen, Besmele-i Şerîfe'yi çek! Çünkü bütün âlem, halka-i kübrâda İslâm nişanı olan bu cümle-i kudsîyye-i mübârekeyi söylüyor ve onu, vird-i zebân ediyor. Bununla Ellâh'ı tanıdığını; O'nun emri ve izni dairesinde hareket ettiğini; O'nun nâmıyla sana hizmet ettiğini ilan ediyor. O halde sen de âlemin bu halka-i kübrâsına dâhil ol; onlardan geri kalma; rahmet-i İlâhiyye'ye vâsıl olmak için Besmele-i Şerîfe'yi kendine şefaâtçi eyle. Tâ ki rıza-i İlâhî'ye nâil ve âleme kardeş olasın. Şayet Besmele-i Şerîfe'yi çekmezsen; o manevî güce dayanmazsan; Ellâh hesabına hareket etmezsen; bu durumda Ellâh'ın gadabını ve bütün mevcûdâtın nefretini celbedersin. Netîcede bütün mevcûdât, sana düşman olur. Arzî veya semâvî bir tokat ile tecziye edilirsin. Âhirette de mevcûdât, senin aleyhinde davacı ve Cehennem'e girmene sebep olur.

Evet, bu âlemde her şey seyyâhtır; seyyâhların başı da insandır. Bütün mevcûdâtın seyâhatinin netîcesi, zîhayatın, bâhusûs insanın bedenine girip çalışmak, nûrlanmak, ebedî bir âleme liyâkat kesbetmektir. İnsanın seyâhati de Cenâb-ı Hakk'ı bulmak, Cennet'te cemâliyle müşerref olmak içindir.

Biz, bir bostana tohumları atıyoruz; üstünü de toprakla örtüyoruz. Şayet üzerleri toprakla örtülmezse, o tohumlar, neşv ü nemâ bulamaz. Birdenbire bakıyoruz; sanki Küre-i Arz, bir matbah; her bir bostan da bir kazan gibi oluyor. Bizler de birer misafir hükmündeyiz. Matbah, Arabça'da yemeğin pişirildiği yer demektir. Hangi sebzenin ve meyvenin tohum ve çekirdeğini, o karanlık toprak altına atarsak, o tohum ve çekirdek, çürüyüp dağıldıktan sonra o sebze ve meyveyi mahsûl veriyor. Demek toprak, Bismillâh dediği gibi; oraya giren tohumların zerreleri de Bismillâh der. Ne toprak, insanı tanır;

ŞERH

insanın bedenine girmek için çalışıyor; insana hizmet ediyor. Eğer insan, Besmele çekmezse, bütün kâinâtın hukûkuna tecâvüz etmiş olur. Besmele çekse, hakîkî manada ubûdiyyete girse, o zaman Cenâb-ı Hakk'ın en mükerrerem, en müşerref bir abdi olur. Yani kâinât, bir mescid veya bir kışla gibi, her bir mevcûd, belki her bir zerre, o mesciddeki cemaatin bir ferdi veya o kışlada talim ve cihâd vazifesiyle muvazzaf birer nefer gibi "Bismillâh" diyerek Ellâh'ın adıyla gelip insana hizmet ediyor.

O halde ey insan! İnsan isen, Besmele-i Şerîfe'yi çek! Çünkü bütün âlem, halka-i kübrâda İslâm nişanı olan bu cümle-i kudsîyye-i mübârekeyi söylüyor ve onu, vird-i zebân ediyor. Bununla Ellâh'ı tanıdığını; O'nun emri ve izni dairesinde hareket ettiğini; O'nun nâmıyla sana hizmet ettiğini ilan ediyor. O halde sen de âlemin bu halka-i kübrâsına dâhil ol; onlardan geri kalma; rahmet-i İlâhiyye'ye vâsıl olmak için Besmele-i Şerîfe'yi kendine şefaatçi eyle. Tâ ki rıza-i İlâhî'ye nâil ve âleme kardeş olasın. Şayet Besmele-i Şerîfe'yi çekmezsen; o manevî güce dayanmazsan; Ellâh hesabına hareket etmezsen; bu durumda Ellâh'ın gadabını ve bütün mevcûdâtın nefretini celbedersin. Netîcede bütün mevcûdât, sana düşman olur. Arzî veya semâvî bir tokat ile tecziye edilirsin. Âhirette de mevcûdât, senin aleyhinde davacı ve Cehennem'e girmene sebep olur.

Evet, bu âlemden her şey seyyâhtır; seyyâhların başı da insandır. Bütün mevcûdâtın seyâhatinin netîcesi, zîhayatın, bâhusûs insanın bedenine girip çalışmak, nûrlanmak, ebedî bir âleme liyâkat kesbetmektir. İnsanın seyâhati de Cenâb-ı Hakk'ı bulmak, Cennet'te cemâliyle müşerref olmak içindir.

Biz, bir bostana tohumları atıyoruz; üstünü de toprakla örtüyoruz. Şayet üzerleri toprakla örtülmezse, o tohumlar, neşv ü nemâ bulamaz. Birdenbire bakıyoruz; sanki Küre-i Arz, bir matbah; her bir bostan da bir kazan gibi oluyor. Bizler de birer misafir hükmündeyiz. Matbah, Arabça'da yemeğin pişirildiği yer demektir. Hangi sebzenin ve meyvenin tohum ve çekirdeğini, o karanlık toprak altına atarsak, o tohum ve çekirdek, çürüyüp dağıldıktan sonra o sebze ve meyveyi mahsûl veriyor. Demek toprak, Bismillâh dediği gibi; oraya giren tohumların zerreleri de Bismillâh der. Ne toprak, insanı tanır;

ŞERH

ateş veriyor. İlâhî bir kanunla pişiriliyor. Talimâtı nereden alıyor? Kim onları bu hale getiriyor? Âciz-i mutlak olan toprak mı? Kendi hareketini takdîr edemeyen Güneş mi? Şayet kendisi hâkim olsaydı, batmazdı. Başka birisinin emriyle hareket eden su mu? Hâşâ!... Öyle ise Güneş de, Ay da, yıldızlar da, toprak da, su da, hava da o bostan üzerine ittifâk ederek hepsi o çekirdeğe hizmetçi olmuşlar. Âdeta o çekirdek, onların hepsine hükmediyor. Halbuki kendisi gayet âciz ve fakîrdir. Demek o çekirdek, "Bismillâh" der; hazîne-i rahmetten ellerini doldurup bize takdîm eder. Her bir bostan, bir matbah gibi olur; rızkımızı oradan alıp yiyoruz.

Güneş, su, hava, toprak beraber hareket etmezse, o bostan vücûd bulamaz. Halbuki bunların hepsi âciz, fakîr, câmid, cansız, câhil, kör, sağır, dilsizdir. Öyle ise, bu esbâb-ı âdîyi orada çalıştıran birisi var. Bizi, "Rahmânirrahîm" ismine mazhar eden bir Zât-ı Gaybî var. Madem bostan bizi tanımıyor; tanıyan birisi, bu bostanı bize kazan haline getirmiş. O halde bostana tesir verme. Zira bostandan manen şöyle bir ses geliyor. *"Ey insan! Bana tesir verme! Bu nimetleri benden bilme. Ben, başkasının adıyla hareket ederim. Bu nimetleri sana ihsan ve ikrâm eden O'dur. Ben, O'nun emir ve izniyle bu nimetleri sana hediye olarak getiren bir memur, bir tablacıyım. Bana değil, O Zât'a minnetdâr ol! Beni değil, benim elimle bu nimetleri sana gönderen Zât'ı medh u senâ et. Ben, Bismillâh diyerek bu nimetleri sana veriyorum. Sen de Bismillâh diyerek al!"*

Evet, yeryüzü, bir matbah gibidir. Her bir bostan da bir kazan gibidir. O matbahta hazırlanan yemekler, iki ateşle pişiriliyor.

Biri: Güneş'tir.

Diğeri: Küre-i Arz'ın merkezinde olan ateştir.

Birisi alttan, diğeri de üstten pişiriyor, kızartıyor. O matbahta çeşitli yemekler hazırlanıyor. Ne istersen, senin iştahına göre pişip geliyor. O yemeklerin rengi, tadı, lezzeti çeşit çeşittir. O renk, o tad, o koku nereden geliyor? Demek zemîn yüzü, büyüklüğü nisbetinde lisân-ı hâliyle manen Bismillâh diyor. Ellâh tarafından o matbah dolduruluyor; insana takdîm ediliyor. Şayet insan, Besmele çekmezse, elbette mes'ûliyyet-i maneviyeyi yüklenir.

ŞERH

ateş veriyor. İlâhî bir kanunla pişiriliyor. Talimâtı nereden alıyor? Kim onları bu hale getiriyor? Âciz-i mutlak olan toprak mı? Kendi hareketini takdîr edemeyen Güneş mi? Şayet kendisi hâkim olsaydı, batmazdı. Başka birisinin emriyle hareket eden su mu? Hâşâ!... Öyle ise Güneş de, Ay da, yıldızlar da, toprak da, su da, hava da o bostan üzerine ittifâk ederek hepsi o çekirdeğe hizmetçi olmuşlar. Âdeta o çekirdek, onların hepsine hükmediyor. Halbuki kendisi gayet âciz ve fakîrdir. Demek o çekirdek, "Bismillâh" der; hazîne-i rahmetten ellerini doldurup bize takdîm eder. Her bir bostan, bir matbah gibi olur; rızığımızı oradan alıp yiyoruz.

Güneş, su, hava, toprak beraber hareket etmezse, o bostan vücûd bulamaz. Halbuki bunların hepsi âciz, fakîr, câmid, cansız, câhil, kör, sağır, dilsizdir. Öyle ise, bu esbâb-ı âdîyi orada çalıştıran birisi var. Bizi, "Rahmânirrahîm" ismine mazhar eden bir Zât-ı Gaybî var. Madem bostan bizi tanımıyor; tanıyan birisi, bu bostanı bize kazan haline getirmiş. O halde bostana tesir verme. Zira bostandan manen şöyle bir ses geliyor. *"Ey insan! Bana tesir verme! Bu nimetleri benden bilme. Ben, başkasının adıyla hareket ederim. Bu nimetleri sana ihsan ve ikrâm eden O'dur. Ben, O'nun emir ve izniyle bu nimetleri sana hediye olarak getiren bir memur, bir tablacıyım. Bana değil, O Zât'a minnetdâr ol! Beni değil, benim elimle bu nimetleri sana gönderen Zât'ı medh u senâ et. Ben, Bismillâh diyerek bu nimetleri sana veriyorum. Sen de Bismillâh diyerek al!"*

Evet, yeryüzü, bir matbah gibidir. Her bir bostan da bir kazan gibidir. O matbahta hazırlanan yemekler, iki ateşle pişiriliyor.

Biri: Güneş'tir.

Diğeri: Küre-i Arz'ın merkezinde olan ateştir.

Birisi alttan, diğeri de üstten pişiriyor, kızartıyor. O matbahta çeşitli yemekler hazırlanıyor. Ne istersen, senin iştahına göre pişip geliyor. O yemeklerin rengi, tadı, lezzeti çeşit çeşittir. O renk, o tad, o koku nereden geliyor? Demek zemîn yüzü, büyüklüğü nisbetinde lisân-ı hâliyle manen Bismillâh diyor. Ellâh tarafından o matbah dolduruluyor; insana takdîm ediliyor. Şayet insan, Besmele çekmezse, elbette mes'ûliyyet-i maneviyeyi yüklenir.

ŞERH

yününden, kılından, tüyünden, gübresinden istifâde ediyoruz. Adeta bu hayvanların cesedinde fuzûlî hiçbir şey yoktur. Bu mübârek hayvanlar, sabahleyin mer'aya gider. Yediği, yeşil bir ottan başka bir şey değildir. O yediği ottan, kan ve fışkı ortasından safî, temiz, mugaddî, içimi kolay, lezzetli bir sütü bize takdîm eder. O mübârek hayvanlar, akşâmleyin o sütle hem yavrusunu besliyor; fazlasını da sana veriyor. O mübârek hayvanlar, sayesinde hem sütünü, hem yağını, hem peynirini temin ediyorsun. Öyle ise, o hayvanın sütünden istifâde ederken Besmele çekmeyi unutma! O hayvanı keserken, Besmele'siz kesme! Sütünü sağarken, Besmele'siz sağma! Elbette bu hayvanlar, bizi tanımaz, bizi bilmez, bize şefkat ve merhamet etmez. Hem o sütü yapmaktan nihayet derecede âcizdirler. Elbette o mübârek hayvanlar, bizi bilen, tanıyan, bize acıyan Rahmân ve Rahîm isimleriyle müsemma bir Zât'ın birer memuru, neferi hükmündedirler. Lisân-ı halleriyle "Bismillâh" deyip o sütü bize takdîm ederler; sen de lisân-ı kâlin ile "Bismillâh" diyerek al ve O Zât-ı Gaybî'ye îmân ve itâat etmekle teşekkürâtını bildir. Şayet Besmele çekip Ellâh nâmına hareket edersen, a'lâ-yı illiyyîne çıkarsın. Besmele çekmez, emir tahtında hareket etmezsen, esfel-i sâfilîne düşersin.

Cenâb-ı Hak, şayet irâde etseydi; rızıkımızı gaybtan da indirebilirdi. Ama o zaman imtihan sırrı zâyî' olurdu. O Rahmân ismiyle müsemma olan Zât, kendi rahmet fabrikasını orada kurmuş. Bir tarafta et fabrikası, et kombinesi, bir tarafta yün fabrikası, bir tarafta süt fabrikası, bir tarafta gübre fabrikası. Derisinden de ayakkabı ve elbise yaparsınız. Kezâ yünlerinden, kıllarından, tüylerinden istifâde edersiniz. Size bu mübârek hayvanları bu kadar menfaatli bir hale getiren birisi var. Çünkü bu hayvan, bizi tanımıyor, bilmiyor. Bir tek hayvanı değil, bütün hayvanları bir anda düşün! Bütün insanların ihtiyacını da düşün! Bu hayvanları etiyle, yünüyle, sütüyle, derisiyle yardımcı edip insanlara musahhar eden bir Zât var. Hem bu hayvan, deli olup bizi dinlemeseydi, dağdaki yabânî hayvanlar gibi bizi yanına yaklaştırmasaydı, ne yapabilirdik? Aslan gibi güçleri olduğu halde, vurup ortalığı dağıtabildiği halde, bize zarar vermiyor; bizi rahatsız etmiyor; bize gayet mûnis bir arkadaş gibi davranıyor. Öyle ise bu hayvanlar, Ellâh'ın emri ve izniyle bizlere

ŞERH

yününden, kılından, tüyünden, gübresinden istifâde ediyoruz. Adeta bu hayvanların cesedinde fuzûlî hiçbir şey yoktur. Bu mübârek hayvanlar, sabahleyin mer'aya gider. Yediği, yeşil bir ottan başka bir şey değildir. O yediği ottan, kan ve fışkı ortasından safî, temiz, mugaddî, içimi kolay, lezzetli bir sütü bize takdîm eder. O mübârek hayvanlar, akşâmleyin o sütle hem yavrusunu besliyor; fazlasını da sana veriyor. O mübârek hayvanlar, sayesinde hem sütünü, hem yağını, hem peynirini temin ediyorsun. Öyle ise, o hayvanın sütünden istifâde ederken Besmele çekmeyi unutma! O hayvanı keserken, Besmele'siz kesme! Sütünü sağarken, Besmele'siz sağma! Elbette bu hayvanlar, bizi tanımaz, bizi bilmez, bize şefkat ve merhamet etmez. Hem o sütü yapmaktan nihayet derecede âcizdirler. Elbette o mübârek hayvanlar, bizi bilen, tanıyan, bize acıyan Rahmân ve Rahîm isimleriyle müsemma bir Zât'ın birer memuru, neferi hükmündedirler. Lisân-ı halleriyle "Bismillâh" deyip o sütü bize takdîm ederler; sen de lisân-ı kâlin ile "Bismillâh" diyerek al ve O Zât-ı Gaybî'ye îmân ve itâat etmekle teşekkürâtını bildir. Şayet Besmele çekip Ellâh nâmına hareket edersen, a'lâ-yı illiyyîne çıkarsın. Besmele çekmez, emir tahtında hareket etmezsen, esfel-i sâfilîne düşersin.

Cenâb-ı Hak, şayet irâde etseydi; rızıkımızı gaybtan da indirebilirdi. Ama o zaman imtihan sırrı zâyî' olurdu. O Rahmân ismiyle müsemma olan Zât, kendi rahmet fabrikasını orada kurmuş. Bir tarafta et fabrikası, et kombinesi, bir tarafta yün fabrikası, bir tarafta süt fabrikası, bir tarafta gübre fabrikası. Derisinden de ayakkabı ve elbise yaparsınız. Kezâ yünlerinden, kıllarından, tüylerinden istifâde edersiniz. Size bu mübârek hayvanları bu kadar menfaatli bir hale getiren birisi var. Çünkü bu hayvan, bizi tanımıyor, bilmiyor. Bir tek hayvanı değil, bütün hayvanları bir anda düşün! Bütün insanların ihtiyacını da düşün! Bu hayvanları etiyle, yünüyle, sütüyle, derisiyle yardımcı edip insanlara musahhar eden bir Zât var. Hem bu hayvan, deli olup bizi dinlemeseydi, dağdaki yabânî hayvanlar gibi bizi yanına yaklaştırmasaydı, ne yapabilirdik? Aslan gibi güçleri olduğu halde, vurup ortalığı dağıtabildiği halde, bize zarar vermiyor; bizi rahatsız etmiyor; bize gayet mûnis bir arkadaş gibi davranıyor. Öyle ise bu hayvanlar, Ellâh'ın emri ve izniyle bizlere

ŞERH

Şimdi bu çocuk, *"Ben yatan bir deveyi kendi gücümle yerinden kaldırdım; çeke çeke evden dışarıya çıkardım."* dese, ne derece inandırıcı olur? Kim yaptırıyor bunu? Ellâh. Deveye bu boyun eğme melekesini öğreten kim? Onu, ona mutî kılan kim?

Bu, devenin işi değil herhalde. Şu mülkün de, devenin de, o yavrunun da sâhibidir ki; gözü olana, akı olana apaçık bir lisanla: ***"Bakın Benim kudretimden, Benim musahhariyyetinden, Benim tasarrufumdan size hikmetler gösteriyorum. Bu yavrucuk, tek başına ve kendi gücüyle bu kocaman deveyi yerinden kaldıracabilir mi? Çekip dışarıya çıkarabilir mi? Sonra sâhibi gelip alıncaya kadar onu istediği kadar götürebilir mi? Sonra o deve, o cüssesine rağmen o küçücük mahlûkun arkasından nasıl gidiyor?"*** der.

Bunu yapan, elbette deveyi de sizi de o yavruyu da halk edendir. Burada bize bu akıl almaz olayı, ibret için gösteriyor. Demek ki; iktidârımızla yapacağımız bir iş yok. Kendimizi Ellâh'a karşı bu kadar iktidârsız, zayıf ve âciz görürsek; o zaman Cenâb-ı Hak, bize merhamet eder. Böyle iktidârsız, zayıf ve âciz olan bir insan nasıl *"Ooo! Çeker alırım!"* der. Nereye alırsın, yağma mı var? Hiçbir şey yapamazsın. Bir defa devenin hiddetine de uğramışım ben çocukluğumda. O kızgın zamanında deve önüne kattı mı, kaçacak yer bulamazsın, o da var.

Şu mübârek kelime-i tevhîdin okunması sebebiyle şöyle bir hatıramı da nakletmiş oldum. Rabbimizi tanımalıyız, Rabbimizi birlemeliyiz. O'na karşı daima acimizi, za'fımızı göstermeliyiz. O'na daima ilticaya mecbûr olduğumuzu bilmeliyiz. Mağrûrâne, mütekebbirâne değil; belki zelîlâne iltica etmeliyiz."¹

Müellif (ra), Şuâ'lar isimli eserinde konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً تَسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ" âyeti, *ibret-feşan bir fermândır. Evet, başta inek ve deve ve keçi ve koyun olarak süt fabrikaları olan vâlidelerin memelerinde, kan ve fışkı içinde*

---

[1] İzâhât-ı Hulûsiyye.

ŞERH

Şimdi bu çocuk, *"Ben yatan bir deveyi kendi gücümle yerinden kaldırdım; çeke çeke evden dışarıya çıkardım."* dese, ne derece inandırıcı olur? Kim yaptırıyor bunu? Ellâh. Deveye bu boyun eğme melekesini öğreten kim? Onu, ona mutî kılan kim?

Bu, devenin işi değil herhalde. Şu mülkün de, devenin de, o yavrunun da sâhibidir ki; gözü olana, akı olana apaçık bir lisanla: ***"Bakın Benim kudretimden, Benim musahhariyyetinden, Benim tasarrufumdan size hikmetler gösteriyorum. Bu yavrucuk, tek başına ve kendi gücüyle bu kocaman deveyi yerinden kaldıracak mı? Çekip dışarıya çıkarabilir mi? Sonra sâhibi gelip aluncaya kadar onu istediği kadar götürebilir mi? Sonra o deve, o cüssesine rağmen o küçücük mahlûkun arkasından nasıl gidiyor?"*** der.

Bunu yapan, elbette deveyi de sizi de o yavruyu da halk edendir. Burada bize bu akıl almaz olayı, ibret için gösteriyor. Demek ki; iktidârımızla yapacağımız bir iş yok. Kendimizi Ellâh'a karşı bu kadar iktidârsız, zayıf ve âciz görürsek; o zaman Cenâb-ı Hak, bize merhamet eder. Böyle iktidârsız, zayıf ve âciz olan bir insan nasıl *"Ooo! Çeker alırım!"* der. Nereye alırsın, yağma mı var? Hiçbir şey yapamazsın. Bir defa devenin hiddetine de uğramışım ben çocukluğumda. O kızgın zamanında deve önüne kattı mı, kaçacak yer bulamazsın, o da var.

Şu mübârek kelime-i tevhîdin okunması sebebiyle şöyle bir hatıramı da nakletmiş oldum. Rabbimizi tanımalıyız, Rabbimizi birlemeliyiz. O'na karşı daima acimizi, za'fımızı göstermeliyiz. O'na daima ilticaya mecbûr olduğumuzu bilmeliyiz. Mağrûrâne, mütekebbirâne değil; belki zelîlâne iltica etmeliyiz."¹

Müellif (ra), Şuâ'lar isimli eserinde konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

"وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً تَسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ" âyeti, *ibret-feşan bir fermândır. Evet, başta inek ve deve ve keçi ve koyun olarak süt fabrikaları olan vâlidelerin memelerinde, kan ve fışkı içinde*

---

[1] İzâhât-ı Hulûsiyye.

METİN

Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillah" der. Sert olan taş ve toprağı deler geçer.

ŞERH

(Her bir nebât) gövdesi üzere durmayan bitki **(ve ağaç)** gövdesi üzerinde duran **(ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillâh" der. Sert olan taş ve toprağı deler, geçer.)** Müellif (ra), ağaç, bostan ve en'âm misâlleriyle mevcûdâtın fakrını nazara verdi; zihni, "Rahmân" ismine intikâl ettirdi. Bundan sonra gelecek cümlelerde ise; mevcûdâtın aczini nazara verip "Rahîm" ismini isbat etmektedir.

Müellif (ra), bu cümlesiyle nazarları toprak unsuruna çevirdi. Temelini, kök ve damarlarını, sert olan taş ve toprak üzerine atmış bir ağacı görüyoruz. O ipek gibi yumuşak ve nâzik olan kökler, o sert taş ve toprağı deliyor; yer altında intişâr ediyor. Kezâ tohumu, çekirdeğı toprağa atıyorsunuz. O tohum ve çekirdek yıpranıyor; çürüyerek yok olup gidiyor. Fakat قَالِقُ الْإِصْبَاحِ¹ olan, yani geceyi birdenbire sabahla açtırıp Güneş'i çıkaran Ellâh (cc), şu tohum ve çekirdeğe de bir emir veriyor ve diyor; "Açıl!" قَالِقُ الْخَبِّ وَالنَّوَى² 'dan gelen bu emirle o tohum ve çekirdek, birden parçalanıyor. Sonra bir kısmı, aşağıya iniyor; bir kısmı da yukarıya çıkıyor; iki yönlü çalışıyor. O sert toprak, birden onun karşısında yumuşuyor. Ne için? Çünkü o, bir memur-u İlâhî'dir, o bir askerdir. Arş-ı Azîm sâhibi Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, küreleri onun için çalıştırmış ki; ona bir emir geliyor: *"Sen, neşv ü nemâ bulup inkişâf edeceksin. Zira senin içinde insanların ve hayvanların rızıkları var."* Hem Ellâh, kendi cemâlini bizzat orada seyretmek ister. Hem de onu, meleklerine ve zîşuûr ibâdına seyrenğâh yapar. *"Gelin, ilim, irâde ve kudretimi görün; rahmet ve hikmetimi seyredin."* der. Birden o sert olan toprak delinir; o tohum ve çekirdek, her tarafa kök salıp yayılır.

Biraz böyle kendi kendimize düşünüp muhâsebe yaptığımız zaman, şöyle bir netîce ile karşılaşırız: Bir ağaca veya toprağa ektiğimiz bir tohuma

---

[1] En'âm, 6:96.

[2] En'âm, 6:95.

METİN

Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillah" der. Sert olan taş ve toprağı deler geçer.

ŞERH

(Her bir nebât) gövdesi üzere durmayan bitki **(ve ağaç)** gövdesi üzerinde duran **(ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "Bismillâh" der. Sert olan taş ve toprağı deler, geçer.)** Müellif (ra), ağaç, bostan ve en'âm misâlleriyle mevcûdâtın fakrını nazara verdi; zihni, "Rahmân" ismine intikâl ettirdi. Bundan sonra gelecek cümlelerde ise; mevcûdâtın aczini nazara verip "Rahîm" ismini isbat etmektedir.

Müellif (ra), bu cümlesiyle nazarları toprak unsuruna çevirdi. Temelini, kök ve damarlarını, sert olan taş ve toprak üzerine atmış bir ağacı görüyoruz. O ipek gibi yumuşak ve nâzik olan kökler, o sert taş ve toprağı deliyor; yer altında intişâr ediyor. Kezâ tohumu, çekirdeğı toprağa atıyorsunuz. O tohum ve çekirdek yıpranıyor; çürüyerek yok olup gidiyor. Fakat قَالِقُ الْإِصْبَاحِ¹ olan, yani geceyi birdenbire sabahla açtırıp Güneş'i çıkaran Ellâh (cc), şu tohum ve çekirdeğe de bir emir veriyor ve diyor; "Açıl!"² قَالِقُ الْخَبِّ وَالنَّوَى 'dan gelen bu emirle o tohum ve çekirdek, birden parçalanıyor. Sonra bir kısmı, aşağıya iniyor; bir kısmı da yukarıya çıkıyor; iki yönlü çalışıyor. O sert toprak, birden onun karşısında yumuşuyor. Ne için? Çünkü o, bir memur-u İlâhî'dir, o bir askerdir. Arş-ı Azîm sâhibi Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, küreleri onun için çalıştırmış ki; ona bir emir geliyor: *"Sen, neşv ü nemâ bulup inkişâf edeceksin. Zira senin içinde insanların ve hayvanların rızıkları var."* Hem Ellâh, kendi cemâlini bizzat orada seyretmek ister. Hem de onu, meleklerine ve zîşuûr ibâdına seyrenğâh yapar. *"Gelin, ilim, irâde ve kudretimi görün; rahmet ve hikmetimi seyredin."* der. Birden o sert olan toprak delinir; o tohum ve çekirdek, her tarafa kök salıp yayılır.

Biraz böyle kendi kendimize düşünüp muhâsebe yaptığımız zaman, şöyle bir netîce ile karşılaşırız: Bir ağaca veya toprağa ektiğimiz bir tohuma

---

[1] En'âm, 6:96.

[2] En'âm, 6:95.

ŞERH

Bakın bütün bu tohumların kökleri, nasıl toprağın altını delip geçti; nasıl yukarı doğru da toprağı delip geçiyor? Bazen çok sert ve ağır bir şeye rast geliyor. O sert ve ağır olan şey, ona mukâvemet edemeyip yol veriyor, mü'sâade ediyor. Eğer bizler de Kur'ân şâkirdi olarak gerçekten hakkıyla bir Besmele çeksek, her şeyi öyle deler, geçeriz. Ellâh'ın izniyle bütün maniler bertaraf olur. Madem toprak, Besmele çekiyor; madem o toprağın içine giren tohum ve çekirdekler ve onların kök ve damarları da Besmele çekiyor; bizlere niâm-ı İlâhiyye'yi takdîm ediyorlar. Biz de Besmele-i Şerîfe'yi çekelim; Ellâh nâmına hareket edelim. Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm emr-i İlâhî ile taş vurdurdu; izn-i Rabbânî ile taştan on iki çeşme akıttı. Aynen bunun gibi bütün kökler, Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı gibi, sert olan taş ve toprağa vurur; onları deler, geçer. Bu, İlâhî bir kanundur. İmân için, mu'cizeye gerek yok. Zira şu kâinâtta ehl-i idrâk için her iş, bir mu'cize; her şey, bir mu'cizekârdır.

Yâ Rab! Bizleri, Besmele-i Şerîfe'yi hakkıyla çekenlerden eyle. En azından taş ve topraktan, tohum ve çekirdekten geri kalmayalım. Acaba o âciz, fakîr, zavallı çekirdekler, Besmele-i Şerîfe'yi çekerek taş ve toprağı delip geçerse, bizim gibi biçâreler, hakîkî manada Besmele çekse; o Besmele, hem sert olan kalbimizi, hem bütün mü'minlerin kalbini yumuşatmaz mı? Fakat hakîkî manada söylenen bir besmele olsa gerek.

İşte bak! Bir tek zât, tavzîf-i Rabbânî ile Hirâ Dağı'nda ilk olarak الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ dedi. O sır, o gecede, o anda inkişâf etti ve bugüne kadar bütün insanları hak ve hakîkate bağladı. Biz de O'na tabi olarak hakîkî manada الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyelim. Fakat ferdî olarak demeyelim. *"Yâ Rabbi! Sert olan taş ve toprağı delen o tohumlar, o çekirdeklerin diliyle الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyor. Bütün ineklerin, lisân-ı hâliyle çektikleri Besmele ile Besmele çekiyorum. Bütün güneşlerin, ayların, yıldızların lisân-ı hâliyle söyledikleri الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ'i onlar nâmına söylüyorum."* şekliyle ve mülâhazasıyla diyelim.

ŞERH

Bakın bütün bu tohumların kökleri, nasıl toprağın altını delip geçti; nasıl yukarı doğru da toprağı delip geçiyor? Bazen çok sert ve ağır bir şeye rast geliyor. O sert ve ağır olan şey, ona mukâvemet edemeyip yol veriyor, müsâade ediyor. Eğer bizler de Kur'ân şâkirdi olarak gerçekten hakkıyla bir Besmele çeksek, her şeyi öyle deler, geçeriz. Ellâh'ın izniyle bütün maniler bertaraf olur. Madem toprak, Besmele çekiyor; madem o toprağın içine giren tohum ve çekirdekler ve onların kök ve damarları da Besmele çekiyor; bizlere niâm-ı İlâhiyye'yi takdîm ediyorlar. Biz de Besmele-i Şerîfe'yi çekelim; Ellâh nâmına hareket edelim. Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm emr-i İlâhî ile taş vurdurdu; izn-i Rabbânî ile taştan on iki çeşme akıttı. Aynen bunun gibi bütün kökler, Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı gibi, sert olan taş ve toprağı vurur; onları deler, geçer. Bu, İlâhî bir kanundur. İmân için, mu'cizeye gerek yok. Zira şu kâinâtta ehl-i idrâk için her iş, bir mu'cize; her şey, bir mu'cizekârdır.

Yâ Rab! Bizleri, Besmele-i Şerîfe'yi hakkıyla çekenlerden eyle. En azından taş ve topraktan, tohum ve çekirdekten geri kalmayalım. Acaba o âciz, fakîr, zavallı çekirdekler, Besmele-i Şerîfe'yi çekerek taş ve toprağı delip geçerse, bizim gibi biçâreler, hakîkî manada Besmele çekse; o Besmele, hem sert olan kalbimizi, hem bütün mü'minlerin kalbini yumuşatmaz mı? Fakat hakîkî manada söylenen bir besmele olsa gerek.

İşte bak! Bir tek zât, tavzîf-i Rabbânî ile Hirâ Dağı'nda ilk olarak الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ dedi. O sır, o gecede, o anda inkişâf etti ve bugüne kadar bütün insanları hak ve hakîkate bağladı. Biz de O'na tabi olarak hakîkî manada الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyelim. Fakat ferdî olarak demeyelim. *"Yâ Rabbi! Sert olan taş ve toprağı delen o tohumlar, o çekirdeklerin diliyle الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyor. Bütün ineklerin, lisân-ı hâliyle çektikleri Besmele ile Besmele çekiyorum. Bütün güneşlerin, ayların, yıldızların lisân-ı hâliyle söyledikleri الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ'i onlar nâmına söylüyorum."* şekliyle ve mülâhazasıyla diyelim.

ŞERH

Bir vasıtaya, bir bineğe bindin. بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ Yani, **“Onun akıp gitmesi de Ellâh’ın adıyladır; onun durması da. Şübhesiz Rabbim, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”**¹ dedin. Ondan semâ denizinde seyâhat eden Güneş, Ay, Küre-i Arz, seyyarat ve yıldızlara intikâl ettin. “Ey Ellâhum! Senin semâ denizindeki had ve hesaba gelmeyen gemilerin de مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا der. Senin adınla gider; Senin adınla durur. Semâvâtta senin milyonlarca gemilerin birbirlerine çarpmadan iç içe sür’atle beraber hareket eder. Demek hepsi Besmele-i Şerîfe’yi çekiyorlar. Benim bindiğim vasıta da onlardan birisidir. Ben de onlar gibi, بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا diyorum.” desen, zarar gelir mi? Gelmez. Neden? Çünkü Resûl-i Ekrem (sav), bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyuruyor: “Ümmetim gemiye binince, بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا âyet-i kerîmesini okursa, boğulmaktan emîn olur.”² Bu âyet-i kerîmeyi, uçak, otobüs, tren, taksi gibi her vasıtaya binerken okuyan kimsenin kazâdan, belâdan emîn olacağı da bildirilmiştir.

Madem başta Küre-i Arz olmak üzere sâir seyyarat, fezâ denizinde الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ der; Güneş’in etrafında boşlukta dönüp imamları olan Güneş’e tabi oluyorlar. Biz de asıl imam olan Resûl-i Ekrem (asm)’a tabi olalım ve her hayırlı işin başında lisân-ı kâlimizle الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ dediğimiz gibi, emr-i İlâhî ve izn-i Rabbânî dairesinde hareket etmekle, lisan-ı hâlimiz ile de الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ diyelim

---

[1] Hûd, 11:41.

[2] Taberânî.

ŞERH

Bir vasıtaya, bir bineğe bindin. بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ Yani, **"Onun akıp gitmesi de Ellâh'ın adıyladır; onun durması da. Şübhesiz Rabbim, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."**¹ dedin. Ondan semâ denizinde seyâhat eden Güneş, Ay, Küre-i Arz, seyyarat ve yıldızlara intikâl ettin. "Ey Ellâhum! Senin semâ denizindeki had ve hesaba gelmeyen gemilerin de مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا der. Senin adınla gider; Senin adınla durur. Semâvâtta senin milyonlarca gemilerin birbirlerine çarpmadan iç içe sür'atle beraber hareket eder. Demek hepsi Besmele-i Şerîfe'yi çekiyorlar. Benim bindiğim vasıta da onlardan birisidir. Ben de onlar gibi, بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا diyorum." desen, zarar gelir mi? Gelmez. Neden? Çünkü Resûl-i Ekrem (sav), bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyuruyor: "Ümmetim gemiye binince, بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا âyet-i kerîmesini okursa, boğulmaktan emîn olur."² Bu âyet-i kerîmeyi, uçak, otobüs, tren, taksi gibi her vasıtaya binerken okuyan kimsenin kazâdan, belâdan emîn olacağı da bildirilmiştir.

Madem başta Küre-i Arz olmak üzere sâir seyyarat, fezâ denizinde الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ der; Güneş'in etrafında boşlukta dönüp imamları olan Güneş'e tabi oluyorlar. Biz de asıl imam olan Resûl-i Ekrem (asm)'a tabi olalım ve her hayırlı işin başında lisân-ı kâlimizle الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ dediğimiz gibi, emr-i İlâhî ve izn-i Rabbânî dairesinde hareket etmekle, lisan-ı hâlimiz ile de الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ diyelim

---

[1] Hûd, 11:41.

[2] Taberânî.

METİN

hem şiddet-i hararete karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabiiyunun ağzına şiddetle tokat vuruyor.

ŞERH

(hem şiddet-i harârete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabîyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor.) Gökteki Güneş'in harâretinin, yerdeki ağacın yaprakları üzerinde tesiri vardır. Şiddet-i harârete karşı o yaprakların yanması, yeryüzündeki nebâtâtın, otların kuruması lâzım gelirken; aylarca yaş kalması, kurumaması, ihtiyacı kadar harâretin ona gelmesi gösteriyor ki; hem gökteki Güneş, hem de yerdeki eşcâr ve nebâtât, birer memurdurlar, emir tahtında hareket ederler; sâhibsiz ve başiboş değiller. Emr-i İlâhî ile böyle hârîka işlere medâr oluyordur.

Metinde geçen "*tabîyyûn*"; "Her şeyi tabîat yapıyor." diyen ehl-i felâsifenin bir grubudur. Evvelâ; "tabîat" kelimesinin ne manaya geldiğini îzâh edeceğiz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hakk'ın iki kısım şerîatı vardır:

Birincisi: Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un "kelâm" sıfatından gelen ve Cebrâîl (as) vasıtasıyla peygamberlere (as) vahyedilen "Şerîat-ı Suğrâ" nâmındaki kanunlardır ki; bunların muhâtabları, insanlar ve cinlerdir.

İkincisi: Rabbimizin "irâde" sıfatından gelen "Şerîat-ı Fıtriyye"dir ki; İmam-ı Mübîn'deki ilmî program ve kanunların akisleri ile Kitab-ı Mübîn'deki fizîkî şekil ve kuvvelerin cilveleridir. İnsanın fıtratı dâhil bütün kâinâtın nizâm ve mîzânına sebep, bu kanun ve kuvvelerdir. Bu kanun ve kuvveler, "Şerîat-ı Kübrâ" diye tesmiye olunur.

Ehl-i felsefe ise; bu kanun ve kuvvelerin mecmûuna, hatâ ederek "tabîat" nâmını vermişlerdir.

Evet, her bir mevcûdda, o mevcûdun tarihçe-i hayatının ilmî kanun ve kuvveleri bulunmaktadır. Levh-i Mahfûz'daki İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'in tecelliyyâtı olan bu gizli kanun ve kuvveler, Alîm ve Kadîr isimlerinin veyâ tabir-i diğerle; Hakîm ve Âdil isimlerinin tecellîleridir. Ehl-i felsefe, bu

METİN

hem şiddet-i hararete karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabiiyunun ağzına şiddetle tokat vuruyor.

ŞERH

(hem şiddet-i harârete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabîyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor.) Gökteki Güneş'in harâretinin, yerdeki ağacın yaprakları üzerinde tesiri vardır. Şiddet-i harârete karşı o yaprakların yanması, yeryüzündeki nebâtâtın, otların kuruması lâzım gelirken; aylarca yaş kalması, kurumaması, ihtiyacı kadar harâretin ona gelmesi gösteriyor ki; hem gökteki Güneş, hem de yerdeki eşcâr ve nebâtât, birer memurdurlar, emir tahtında hareket ederler; sâhibsiz ve başıboş değiller. Emr-i İlâhî ile böyle hârîka işlere medâr oluyordur.

Metinde geçen "*tabîyyûn*"; "Her şeyi tabîat yapıyor." diyen ehl-i felâsifenin bir grubudur. Evvelâ; "tabîat" kelimesinin ne manaya geldiğini îzâh edeceğiz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hakk'ın iki kısım şerîatı vardır:

Birincisi: Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un "kelâm" sıfatından gelen ve Cebrâîl (as) vasıtasıyla peygamberlere (as) vahyedilen "Şerîat-ı Suğrâ" nâmındaki kanunlardır ki; bunların muhâtabları, insanlar ve cinlerdir.

İkincisi: Rabbimizin "irâde" sıfatından gelen "Şerîat-ı Fıtriyye"dir ki; İmam-ı Mübîn'deki ilmî program ve kanunların akisleri ile Kitab-ı Mübîn'deki fizîkî şekil ve kuvvelerin cilveleridir. İnsanın fıtratı dâhil bütün kâinâtın nizâm ve mîzânına sebep, bu kanun ve kuvvelerdir. Bu kanun ve kuvveler, "Şerîat-ı Kübrâ" diye tesmiye olunur.

Ehl-i felsefe ise; bu kanun ve kuvvelerin mecmûuna, hatâ ederek "tabîat" nâmını vermişlerdir.

Evet, her bir mevcûdda, o mevcûdun tarihçe-i hayatının ilmî kanun ve kuvveleri bulunmaktadır. Levh-i Mahfûz'daki İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'in tecelliyyâtı olan bu gizli kanun ve kuvveler, Alîm ve Kadîr isimlerinin veyâ tabir-i diğerle; Hakîm ve Âdil isimlerinin tecellîleridir. Ehl-i felsefe, bu

ŞERH

Toprağın tabîatı yübûset, kuru olmaktır. Bakıyoruz, o kök ve damarlar, o tabîatı bozuyor. Salâbet ve yübûset, tesir etmiyor; kök ve damarlar, kolaylıkla yol bulup gidiyor. Şayet "Tabîat, bu işleri yapıyor." diyenler davalarında sâdık olsalardı; o sert olan taşların, o kuru olan toprağın, ağacın ipek gibi yumuşak köklerine yol vermemesi, buna mani olması gerekirdi. Halbuki hiçbir mümânaat göstermiyorlar. Demek o ağacın kökleri gibi taş ve toprak da emirber birer nefer ve memurdurlar. Kendi başlarına bir tesirleri, müstakil bir işleri yoktur. "Bismillâh" deyip emir tahtında hareket ederler. Kezâ o ağacın siğara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklarına bakıp görüyoruz ki; Güneş'in şiddet-i harâretine karşı aylarca yaş ve yeşil kalıyorlar. Halbuki Güneş'in tabîatı, harârettir. O yaş ve yeşil kalan yapraklar, o tabîatı bozuyor. Harâret, ona tesir etmiyor, yeşil kalıyor. Güneş'in harâretiyle o siğara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yaprakları yakıp kavurması lâzım gelirken; o yaprakların yaş ve yeşil kalması gösteriyor ki; Güneş'in müstakil bir hareketi ve tesiri yoktur? Şayet "Tabîat, bu işleri yapıyor." diyenler davalarında sâdık olsalardı; Güneş'in harâretiyle o yaprakları yakması lâzım gelirdi.

Demek tabîat diye isimlendirdikleri, hakîkatte ise birer vasf-ı mümeyyiz olan "salâbet, yübûset, harâret, rutûbet" gibi hassaların, hakîkî manada müstakil bir tesiri yoktur. O salâbet, kendi kendine o taşta girmemiş. O eseri ve hassayı ve vasfı, o taşta veren bir Âmir-i Mutlak vardır. O Âmir, emir verdikten sonra o sert olan taş, emre itâat eder; en yumuşak şey onu deler, geçer, mümânaat göstermez.

Su, ne kadar yumuşaktır; demir, ne kadar serttir. Kış mevsiminde birden suya emir geliyor; "Don!" deniliyor. O yumuşak olan su, don yapıyor, sertleşiyor. Demir gülle içerisindeki o su, lisân-ı hâliyle demire diyor ki; "Bana 'Don!' emri geldiği için, bana geniş yer lâzımdır. Sen de 'Genişlen!'" Bu defa demir, kün emrinden gelen "Genişlen!" emrini alır almaz hemen genişlenir; yumuşak su da sert olan o demiri parça parça eder. Bu hârika iş karşısında insanın aklı duruyor. Müellif (ra), Lem'alar adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Latîf, nâzik su, incimâd emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre imtisâl eder ki, demiri şakk eder, parçalar. Demek bürudet ve tahte's-sıfır

ŞERH

Toprağın tabîatı yübûset, kuru olmaktır. Bakıyoruz, o kök ve damarlar, o tabîatı bozuyor. Salâbet ve yübûset, tesir etmiyor; kök ve damarlar, kolaylıkla yol bulup gidiyor. Şayet "Tabîat, bu işleri yapıyor." diyenler davalarında sâdık olsalardı; o sert olan taşların, o kuru olan toprağın, ağacın ipek gibi yumuşak köklerine yol vermemesi, buna mani olması gerekirdi. Halbuki hiçbir mümânaat göstermiyorlar. Demek o ağacın kökleri gibi taş ve toprak da emirber birer nefer ve memurdurlar. Kendi başlarına bir tesirleri, müstakil bir işleri yoktur. "Bismillâh" deyip emir tahtında hareket ederler. Kezâ o ağacın siğara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklarına bakıp görüyoruz ki; Güneş'in şiddet-i harâretine karşı aylarca yaş ve yeşil kalıyorlar. Halbuki Güneş'in tabîatı, harârettir. O yaş ve yeşil kalan yapraklar, o tabîatı bozuyor. Harâret, ona tesir etmiyor, yeşil kalıyor. Güneş'in harâretiyle o siğara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yaprakları yakıp kavurması lâzım gelirken; o yaprakların yaş ve yeşil kalması gösteriyor ki; Güneş'in müstakil bir hareketi ve tesiri yoktur? Şayet "Tabîat, bu işleri yapıyor." diyenler davalarında sâdık olsalardı; Güneş'in harâretiyle o yaprakları yakması lâzım gelirdi.

Demek tabîat diye isimlendirdikleri, hakîkatte ise birer vasf-ı mümeyyiz olan "salâbet, yübûset, harâret, rutûbet" gibi hassaların, hakîkî manada müstakil bir tesiri yoktur. O salâbet, kendi kendine o taşta girmemiş. O eseri ve hassayı ve vasfı, o taşta veren bir Âmir-i Mutlak vardır. O Âmir, emir verdikten sonra o sert olan taş, emre itâat eder; en yumuşak şey onu deler, geçer, mümânaat göstermez.

Su, ne kadar yumuşaktır; demir, ne kadar serttir. Kış mevsiminde birden suya emir geliyor; "Don!" deniliyor. O yumuşak olan su, don yapıyor, sertleşiyor. Demir gülle içerisindeki o su, lisân-ı hâliyle demire diyor ki; "Bana 'Don!' emri geldiği için, bana geniş yer lâzımdır. Sen de 'Genişlen!'" Bu defa demir, kün emrinden gelen "Genişlen!" emrini alır almaz hemen genişlenir; yumuşak su da sert olan o demiri parça parça eder. Bu hârika iş karşısında insanın aklı duruyor. Müellif (ra), Lem'alar adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Latîf, nâzik su, incimâd emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre imtisâl eder ki, demiri şakk eder, parçalar. Demek bürudet ve tahte's-sıfır

METİN

Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin salâbet ve harâret dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (A.S.) gibi قُلْنَا اضْرِبْ يَعْصَاكَ الْحَجَرِ gibi emrine imtisal ederek taşları şakk eder.

ŞERH

Şayet desen, en az günahkâr olursun. Besmele'yle hareket etmek demek; emir dairesinde hareket etmek, günah işlemek demektir. O halde irâdeni şerde değil; hayırdaki kullan. İki irâde var: Biri, irâde-i İlâhiyye'dir. Diğeri, insanın irâdesidir. Irâde-i insâniyye, eğer irâde-i Rabbâniyye'ye tevfiğ-i hareket etmeyip küfür ve şirke girerse; o insan, semâvî ve arzî tokatlara müstehak olur. Kurûn-u sâlifede âsî ve bâğî kavimlere gelen belâ ve musîbet nev'inden tokatlar, bunun delîlidir. Şayet beşer, belâ ve musîbetlerle islâh ve terbiye olmazsa, Kahr-ı Zülcelâl, kıyâmeti başlarına koparır.

Her bir emr-i İlâhî'nin ittibâ'ında, tevhide ve hakîkate giden bir yol olduğu gibi; her bir emr-i İlâhî'ye muhâlefette de -Ellâh muhâfaza buyursun- küfür ve şirke giden bir yol vardır.

Sert olan taş ve toprağı delen kök ve damarlar, şiddet-i harârete karşı aylarca yaş ve yeşil kalan yapraklar, tabiiyyûnun ağzına tokat vuruyor, **(Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin salâbet ve harâret dahi, emir tahtında hareket ediyorlar)** Tabiatçıların dediği gibi, hâşâ eşyayı, kanun ve kuvâlar yaratıp idare etmiyor. O kanun ve kuvâları vaz' eden bir Âmir-i Mutlak vardır ki; O da Ellâh'tır. Belki taş, toprak, Güneş gibi unsurlar, Ellâh nâmına emir tahtında hareket ediyorlar **(ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ (as) gibi قُلْنَا اضْرِبْ يَعْصَاكَ الْحَجَرِ emrine imtisâl ederek taşları şakk eder.)** Toprağın altında bulunan o ipek gibi yumuşak kök ve damarlar, acz lisânıyla "BismillâhirRahîm" diyorlar; adeta Hazret-i Mûsâ (as)'ın teklîfen gösterdiği asâ mu'cizesi gibi bir mu'cizeyi tekvînen izhâr ediyorlar.

Cenâb-ı Hak, Bakara Sûresi'nde Hazret-i Mûsâ (as)'ın bu mu'cizesinden şöyle bahseder:

METİN

Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (A.S.) gibi قُلْنَا اضْرِبْ يَعْصَاكَ الْحَجَرِ emrine imtisal ederek taşları şakk eder.

ŞERH

Şayet desen, en az günahkâr olursun. Besmele'yle hareket etmek demek; emir dairesinde hareket etmek, günah işlemek demektir. O halde irâdeni şerde değil; hayırdaki kullan. İki irâde var: Biri, irâde-i İlâhiyye'dir. Diğeri, insanın irâdesidir. Irâde-i insâniyye, eğer irâde-i Rabbâniyye'ye tevfiğ-i hareket etmeyip küfür ve şirke girerse; o insan, semâvî ve arzî tokatlara müstehak olur. Kurûn-u sâlifede âsî ve bâğî kavimlere gelen belâ ve musîbet nev'inden tokatlar, bunun delîlidir. Şayet beşer, belâ ve musîbetlerle islâm ve terbiye olmazsa, Kahrhâr-ı Zülcelâl, kıyameti başlarına koparır.

Her bir emr-i İlâhî'nin ittibâ'ında, tevhide ve hakîkate giden bir yol olduğu gibi; her bir emr-i İlâhî'ye muhâlefette de -Ellâh muhâfaza buyursun- küfür ve şirke giden bir yol vardır.

Sert olan taş ve toprağı delen kök ve damarlar, şiddet-i harârete karşı aylarca yaş ve yeşil kalan yapraklar, tabiiyyûnun ağzına tokat vuruyor, **(Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin salâbet ve harâret dahi, emir tahtında hareket ediyorlar)** Tabiatçıların dediği gibi, hâşâ eşyayı, kanun ve kuvâlar yaratıp idare etmiyor. O kanun ve kuvâları vaz' eden bir Âmir-i Mutlak vardır ki; O da Ellâh'tır. Belki taş, toprak, Güneş gibi unsurlar, Ellâh nâmına emir tahtında hareket ediyorlar **(ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ (as) gibi قُلْنَا اضْرِبْ يَعْصَاكَ الْحَجَرِ emrine imtisâl ederek taşları şakk eder.)** Toprağın altında bulunan o ipek gibi yumuşak kök ve damarlar, acz lisânıyla "BismillâhirRahîm" diyorlar; adeta Hazret-i Mûsâ (as)'ın teklîfen gösterdiği asâ mu'cizesi gibi bir mu'cizeyi tekvînen izhâr ediyorlar.

Cenâb-ı Hak, Bakara Sûresi'nde Hazret-i Mûsâ (as)'ın bu mu'cizesinden şöyle bahseder:

ŞERH

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

“Ey Resûlüm! **(Hatırlat o vakti ki; Mûsâ, kavmi için su talebinde bulunmuştu. Biz de ‘Asân ile taş vurun!’ demiştik.)** O da asâsıyla taş vurunca, **(taştan)** Benî İsrâîl’in kabîleleri sayısınca **(on iki çeşme fışkırdı. Her kabîle, kendisinin su alacağı çeşmeyi bildi.)** Kendilerine tayin edilen çeşmeleri tanıyıp onlardan sularını aldılar; su ihtiyacından kurtuldular. **(Biz de onlara dedik ki; ‘Ellâhu Teâlâ’nın rızkından yiyiniz ve içiniz ve yeryüzünde bozgunculardan olarak haddi aşmayınız; fitne ve fesâd çıkarmayınız.)**”¹

Benî İsrâîl, Tih Sahrâsı’nda susuz kalmıştı. Mısır’daki suları, nimetleri hatırlayarak oradan ayrıldıklarından dolayı Hazret-i Mûsâ’ya üzüntülerini izhâr etmişlerdi. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, dergâh-ı İlâhî’ye iltica ederek kendilerine su ihsan buyrulmasını istihâm etti. İşte bu âyet, Hazret-i Mûsâ (as)’ın talebi üzerine kendisine ihsan edilen mu’cizeden bahsetmektedir. A’râf Sûresi’nde ise, bu mu’cize şöyle ifâde edilmiştir:

وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْخَيْتَنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَىٰ قَوْمُهُ أَنَّ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ

“(Ve biz, onları) İsrâîl oğullarını, **(on iki sıbta ayırdık.)** Yakûb Aleyhisselâm’ın on iki evlâdından meydana gelmiş on iki kabîle vardır ki; bunlara “Esbât” denilmiştir. Çünkü bir kimsenin oğlunun oğullarına, torunlarına “Esbât” denilir. İşte bunlar, on iki sıbta, kabîleye ayrılmış bulunuyorlardı. **(Ve Mûsâ’ya)** Tih sahrâsında **(kavmi)** mürâcaat ederek **(kendisinden su**

[1] Bakara, 2:60.

ŞERH

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

“Ey Resûlüm! **(Hatırlat o vakti ki; Mûsâ, kavmi için su talebinde bulunmuştu. Biz de ‘Asân ile taş vurun!’ demiştik.)** O da asâsıyla taş vurunca, **(taştan)** Benî İsrâîl’in kabîleleri sayısınca **(on iki çeşme fışkırdı. Her kabîle, kendisinin su alacağı çeşmeyi bildi.)** Kendilerine tayin edilen çeşmeleri tanıyıp onlardan sularını aldılar; su ihtiyacından kurtuldular. **(Biz de onlara dedik ki; ‘Ellâhu Teâlâ’nın rızkından yiyiniz ve içiniz ve yeryüzünde bozgunculardan olarak haddi aşmayınız; fitne ve fesâd çıkarmayınız.)**”¹

Benî İsrâîl, Tih Sahrâsı’nda susuz kalmıştı. Mısır’daki suları, nimetleri hatırlayarak oradan ayrıldıklarından dolayı Hazret-i Mûsâ’ya üzüntülerini izhâr etmişlerdi. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, dergâh-ı İlâhî’ye iltica ederek kendilerine su ihsan buyrulmasını istihâm etti. İşte bu âyet, Hazret-i Mûsâ (as)’ın talebi üzerine kendisine ihsan edilen mu’cizeden bahsetmektedir. A’râf Sûresi’nde ise, bu mu’cize şöyle ifâde edilmiştir:

وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَىٰ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ

“(Ve biz, onları) İsrâîl oğullarını, **(on iki sıbta ayırdık.)** Yakûb Aleyhisselâm’ın on iki evlâdından meydana gelmiş on iki kabîle vardır ki; bunlara “Esbât” denilmiştir. Çünkü bir kimsenin oğlunun oğullarına, torunlarına “Esbât” denilir. İşte bunlar, on iki sıbta, kabîleye ayrılmış bulunuyorlardı. **(Ve Mûsâ’ya)** Tih sahrâsında **(kavmi)** mürâcaat ederek **(kendisinden su**

[1] Bakara, 2:60.

ŞERH

kâtilini haber vermesini gözünüzle gördüğünüz halde; **(sonra kalbleriniz katılaştı. Taş gibi belki taştan daha katı oldu.)**¹

Müellif (ra), Sözler adlı eserinde, bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde şöyle buyurmuştur:

"Ey Benî-İsrâîl ve ey Benî-Âdem! Sizlere ne olmuş ki: Kalbleriniz taştan daha câmid ve daha ziyade katılaştı. Zira görmüyor musunuz ki, o pek sert ve pek câmid ve toprak altında bir tabaka-i azîme teşkîl eden o koca taşlar, o kadar evâmîr-i İlâhiyye'ye karşı mutî' ve müsahhar ve icrâat-ı Rabbâniyye altında o kadar yumuşak ve emirberdir ki, havada ağaçların teşkîlinde tasarrufât-ı İlâhiyye ne derece sühûletle cereyân ediyor. Öyle de; tahte'z-zemîn ve o sert, sağır taşlarda o derece sühûlet ve intizâm ile, hatta damarlara karşı kanın cevelânı gibi muntazam su cedvelleri ve su damarları, kemâl-i hikmetle o taşlarda mukavemet görmeyerek cereyân ediyor. Hem havada nebâtât ve ağaçların dallarının sühûletle sûret-i intişârı gibi; o derece sühûletle köklerin nâzik damarları, yer altındaki taşlarda mümânaat görmeyerek evâmîr-i İlâhî ile muntazaman intişâr ettiğini Kur'ân işâret ediyor ve geniş bir hakîkatı, şu âyetle ders veriyor ve o ders ile o kasâvetli kalblere bu manayı veriyor ve remzen diyor:

Ey Benî-İsrâîl ve ey Benî-Âdem! Za'f u acziniz içinde nasıl bir kalb taşıyorsunuz ki, öyle bir zâtın evâmîrine karşı o kalb kasâvetle mukavemet ediyor. Halbuki o koca sert taşların tabaka-i muazzaması, o zâtın evâmîri önünde kemâl-i inkiyâdla karanlıkta nâzik vazifelerini mükemmel îfa ediyorlar. İtâatsizlik göstermiyorlar. Belki o taşlar, toprak üstünde bulunan bütün zevî'l-hayata, âb-ı hayatla beraber sâir medâr-ı hayatlarına öyle bir hazînedârlık ediyor ve öyle bir adâletle taksîmâta vesîledir ve öyle bir hikmetle tevziâtâ vasîta oluyor ki, Hakîm-i Zülcelâl'in dest-i kudretinde, balmumu gibi ve belki hava gibi yumuşaktır, mukavemetsizdir ve azâmet-i kudretine karşı secdededir. Zira toprak üstünde müşâhede ettiğimiz şu masnûât-ı muntazama ve şu hikmetli ve inâyetli tasarrufât-ı İlâhiyye misillü, zemîn altında aynen cereyân ediyor. Belki hikmeten daha acîb ve intizâmca daha garîb bir sûrette hikmet ve inâyet-i İlâhiyye tecellî ediyor. Bakınız! En sert ve hissiz

[1] Bakara, 2:74.

ŞERH

kâtilini haber vermesini gözünüzle gördüğünüz halde; **(sonra kalbleriniz katılaştı. Taş gibi belki taştan daha katı oldu.)**¹

Müellif (ra), Sözler adlı eserinde, bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde şöyle buyurmuştur:

"Ey Benî-İsrâîl ve ey Benî-Âdem! Sizlere ne olmuş ki: Kalbleriniz taştan daha câmid ve daha ziyade katılaştı. Zira görmüyor musunuz ki, o pek sert ve pek câmid ve toprak altında bir tabaka-i azîme teşkîl eden o koca taşlar, o kadar evâmîr-i İlâhiyye'ye karşı mutî' ve müsahhar ve icrâat-ı Rabbâniyye altında o kadar yumuşak ve emirberdir ki, havada ağaçların teşkîlinde tasarrufât-ı İlâhiyye ne derece sühûletle cereyân ediyor. Öyle de; tahte'z-zemîn ve o sert, sağır taşlarda o derece sühûlet ve intizâm ile, hatta damarlara karşı kanın cevelânı gibi muntazam su cedvelleri ve su damarları, kemâl-i hikmetle o taşlarda mukavemet görmeyerek cereyân ediyor. Hem havada nebâtât ve ağaçların dallarının sühûletle sûret-i intişârı gibi; o derece sühûletle köklerin nâzik damarları, yer altındaki taşlarda mümânaat görmeyerek evâmîr-i İlâhî ile muntazaman intişâr ettiğini Kur'ân işâret ediyor ve geniş bir hakîkatı, şu âyetle ders veriyor ve o ders ile o kasâvetli kalblere bu manayı veriyor ve remzen diyor:

Ey Benî-İsrâîl ve ey Benî-Âdem! Za'f u acziniz içinde nasıl bir kalb taşıyorsunuz ki, öyle bir zâtın evâmîrine karşı o kalb kasâvetle mukavemet ediyor. Halbuki o koca sert taşların tabaka-i muazzaması, o zâtın evâmîri önünde kemâl-i inkiyâdla karanlıkta nâzik vazifelerini mükemmel îfa ediyorlar. İtâatsizlik göstermiyorlar. Belki o taşlar, toprak üstünde bulunan bütün zevî'l-hayata, âb-ı hayatla beraber sâir medâr-ı hayatlarına öyle bir hazînedârlık ediyor ve öyle bir adâletle taksîmâta vesîledir ve öyle bir hikmetle tevzîâtâ vasîta oluyor ki, Hakîm-i Zülcelâl'in dest-i kudretinde, balmumu gibi ve belki hava gibi yumuşaktır, mukavemetsizdir ve azâmet-i kudretine karşı secdededir. Zira toprak üstünde müşâhede ettiğimiz şu masnûât-ı muntazama ve şu hikmetli ve inâyetli tasarrufât-ı İlâhiyye misillü, zemîn altında aynen cereyân ediyor. Belki hikmeten daha acîb ve intizâmca daha garîb bir sûrette hikmet ve inâyet-i İlâhiyye tecellî ediyor. Bakınız! En sert ve hissiz

[1] Bakara, 2:74.

METİN

Ve o sigara kâğıdı gibi ince nazenin yapraklar, birer aza-yı İbrahim (A.S.) gibi ateş saçan hararete karşı يَا تَارُّ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا **âyetini okuyorlar.**

ŞERH

"Sahâbe-i Kirâm'ın İncil'deki vasıfları; bir ekin gibidir ki; o ekin, evvelâ başını, filizini, topraktan çıkarır; daha sonra yavaş yavaş büyür ve güçlenir. Ardından kalınlaşarak gövdesi üzerinde dimdik durur. Onu gören ziraatçıları, hayret içinde bırakır ve bu, onların hoşuna gider. İşte Ellâhu Teâlâ'nın, Sahâbe-i Kirâm'ı böyle kısa zamanda çoğaltıp kuvvetlendirmesi ve onların dünyaya meydan okumaları, kâfirlerin gayzlarını, öfkelerini onlara yutkundurmak içindir."¹

Kur'ân, böyle bir teşbîh yapıyor. O otlar gibi yumuşak tabîatlı Sahâbe-i Kirâm'ın, sert tabîatlı olan kâfirleri ve onların küfür ve küfrânlarını paramparça edeceğini haber veriyor. Sahâbe-i Kirâm, toprağa ekilen birer tohum ve çekirdek gibi gelişti; ehl-i şirk ve küfrü kızdırdı; onları gayz ve hiddete getirdi. Ashâbın o yumuşak tabîatı, birdenbire bütün dünyadaki küfrü dağıttı; dünyayı belâdan kurtardı. Nasıl ki otlar çıkmazsa, insan açlıktan ölür. Sahâbe de o gün çıkmasaydı; dünyanın başına kıyamet kopardı. Şimdi de eğer Nûr-u Kur'ân zuhûr etmezse, maddî ve manevî bir kıyamet, insanın başına kopacaktır.

İşte Arş-ı A'zam'dan inen Kur'ân, şu dersleri, Besmele-i Şerîfe'nin hakikatlarını bizlere böylece ders veriyor.

Demek yeraltındaki bütün kök ve damarların, kocaman sert taş ve toprağı delmesi, Besmele-i Şerîfe'nin bir mu'cizesi olduğu gibi; Sahâbeler'in, küffârı mağlûb edip İslâm'ı bütün cihâna hâkim kılması da Besmele-i Şerîfe'nin bir mu'cizesidir.

(Ve o siğara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yapraklar, birer a'za-yı İbrâhîm (as) gibi ateş saçan harârete karşı يَا تَارُّ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا **âyetini okuyorlar.)** Toprağın üstünde bulunan yapraklar, meyveler ise; fakr

---

[1] Fetih, 48:29.

METİN

Ve o sigara kâğıdı gibi ince nazenin yapraklar, birer aza-yı İbrahim (A.S.) gibi ateş saçan hararete karşı يَا تَارُّ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا **âyetini okuyorlar.**

ŞERH

“Sahâbe-i Kirâm’ın İncil’deki vasıfları; bir ekin gibidir ki; o ekin, evvelâ başını, filizini, topraktan çıkarır; daha sonra yavaş yavaş büyür ve güçlenir. Ardından kalınlaşarak gövdesi üzerinde dimdik durur. Onu gören ziraatçıları, hayret içinde bırakır ve bu, onların hoşuna gider. İşte Ellâhu Teâlâ’nın, Sahâbe-i Kirâm’ı böyle kısa zamanda çoğaltıp kuvvetlendirmesi ve onların dünyaya meydan okumaları, kâfirlerin gayzlarını, öfkelerini onlara yutkundurmak içindir.”¹

Kur’ân, böyle bir teşbîh yapıyor. O otlar gibi yumuşak tabîatlı Sahâbe-i Kirâm’ın, sert tabîatlı olan kâfirleri ve onların küfür ve küfrânlarını paramparça edeceğini haber veriyor. Sahâbe-i Kirâm, toprağa ekilen birer tohum ve çekirdek gibi gelişti; ehl-i şirk ve küfrü kızdırdı; onları gayz ve hiddete getirdi. Ashâbın o yumuşak tabîatı, birdenbire bütün dünyadaki küfrü dağıttı; dünyayı belâdan kurtardı. Nasıl ki otlar çıkmazsa, insan açlıktan ölür. Sahâbe de o gün çıkmasaydı; dünyanın başına kıyamet kopardı. Şimdi de eğer Nûr-u Kur’ân zuhûr etmezse, maddî ve manevî bir kıyamet, insanın başına kopacaktır.

İşte Arş-ı A’zam’dan inen Kur’ân, şu dersleri, Besmele-i Şerîfe’nin hakikatlarını bizlere böylece ders veriyor.

Demek yeraltındaki bütün kök ve damarların, kocaman sert taş ve toprağı delmesi, Besmele-i Şerîfe’nin bir mu’cizesi olduğu gibi; Sahâbeler’in, küffârı mağlûb edip İslâm’ı bütün cihâna hâkim kılması da Besmele-i Şerîfe’nin bir mu’cizesidir.

(Ve o siğara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yapraklar, birer a’za-yı İbrâhîm (as) gibi ateş saçan harârete karşı يَا تَارُّ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا **âyetini okuyorlar.)** Toprağın üstünde bulunan yapraklar, meyveler ise; fakr

[1] Fetih, 48:29.

ŞERH

يَا تَارْ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

"Ey ateş! İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol!"¹

Kelâm sıfatıyla, ateşe ateşten daha yakın olan İbrâhîm (as)'ın Rabbi, ateşe hitâben, يَا تَارْ "Ey ateş! Halîlim, senin içine girdi." كُونِي بَرْدًا "Soğuk ol!" Birden zemherîr gibi öyle bir soğukluk başladı ki; ateş, Hazret-i İbrâhîm (as)'ı bu sefer bürûdetiyle yakacaktı. Hemen ardından وَسَلَامًا "İbrâhîm'i selâmette bulundur. Onu, harâretinle yakmadığın gibi, bürûdetinle de yakma, zararsız bir ateş ol" dedi ve ateş, onu yakmadı. Müellif (ra), bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde Sözler adlı eserinde şöyle buyurmuştur:

"Hem meselâ: Hazret-i İbrâhîm Aleyhisselâm'ın bir mu'cizesi hakkında olan, إِبْرَاهِيمَ, قُلْنَا يَا تَارْ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ âyetinde üç işâret-i latîfe var:

Birincisi: Ateş dahî, sâir esbâb-ı tabîiye gibi kendi keyfiyle, tabîatıyla, körükörüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazîfe yapıyor ki; Hazret-i İbrâhîm'i (Aleyhisselâm) yakmadı ve ona, yakma emrediliyor.

İkincisi: Ateşin bir derecesi var ki, bürudetîyle ihrâk eder. Yani ihrâk gibi bir tesir yapar. Cenâb-ı Hak, ² وَسَلَامًا lafzıyla bürudete diyor ki: "Sen de harâret gibi bürudetinle ihrâk etme." Demek, o mertebedeki ateş, soğukluğuyla yandırır gibi tesir gösteriyor. Hem ateştir, hem berddir. Evet, hikmet-i tabîiyede nâr-ı beyzâ halinde ateşin bir derecesi var ki; harâreti etrafına neşretmiyor ve etrafındaki harâreti kendine celbettiği için, şu tarz bürudetle, etrafındaki su gibi mâyi' şeyleri incimâd ettirip, manen bürudetîyle ihrâk eder. İşte zemherîr, bürudetîyle ihrâk eden bir sınıf ateştir. Öyle ise, ateşin bütün derecâtına ve umûm envâ'ına câmi olan Cehennem içinde, elbette "Zemherîr"ın bulunması zarurîdir.

[1] Enbiyâ, 21:69.

[2] Hâşiye Bir tefsîr diyor: وَسَلَامًا demese idi, bürudetîyle ihrâk edecekti.

ŞERH

يَا تَارْ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

"Ey ateş! İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol!"¹

Kelâm sıfatıyla, ateşe ateşten daha yakın olan İbrâhîm (as)'ın Rabbi, ateşe hitâben, يَا تَارْ "Ey ateş! Halîlim, senin içine girdi." كُونِي بَرْدًا "Soğuk ol!" Birden zemherîr gibi öyle bir soğukluk başladı ki; ateş, Hazret-i İbrâhîm (as)'ı bu sefer bürûdetiyle yakacaktı. Hemen ardından وَسَلَامًا "İbrâhîm'i selâmette bulundur. Onu, harâretinle yakmadığın gibi, bürûdetinle de yakma, zararsız bir ateş ol" dedi ve ateş, onu yakmadı. Müellif (ra), bu âyet-i kerîmenin tefsîri sadedinde Sözler adlı eserinde şöyle buyurmuştur:

"Hem meselâ: Hazret-i İbrâhîm Aleyhisselâm'ın bir mu'cizesi hakkında olan, إِبْرَاهِيمَ, قُلْنَا يَا تَارْ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ, âyetinde üç işâret-i latîfe var:

Birincisi: Ateş dahî, sâir esbâb-ı tabîiye gibi kendi keyfiyle, tabîatıyla, körükörüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazîfe yapıyor ki; Hazret-i İbrâhîm'i (Aleyhisselâm) yakmadı ve ona, yakma emrediliyor.

İkincisi: Ateşin bir derecesi var ki, bürüdetiyle ihrâk eder. Yani ihrâk gibi bir tesir yapar. Cenâb-ı Hak, ² وَسَلَامًا lafzıyla bürüdete diyor ki: "Sen de harâret gibi bürüdetinle ihrâk etme." Demek, o mertebedeki ateş, soğukluğuyla yandırır gibi tesir gösteriyor. Hem ateştir, hem berddir. Evet, hikmet-i tabîiyede nâr-ı beyzâ halinde ateşin bir derecesi var ki; harâreti etrafına neşretmiyor ve etrafındaki harâreti kendine celbettiği için, şu tarz bürüdetle, etrafındaki su gibi mâyi' şeyleri incimâd ettirip, manen bürüdetiyle ihrâk eder. İşte zemherîr, bürüdetiyle ihrâk eden bir sınıf ateştir. Öyle ise, ateşin bütün derecâtına ve umûm envâ'ına câmi olan Cehennem içinde, elbette "Zemherîr"ın bulunması zarurîdir.

[1] Enbiyâ, 21:69.

[2] Hâşiye Bir tefsîr diyor: وَسَلَامًا demese idi, bürüdetiyle ihrâk edecekti.

ŞERH

Üçüncüsü: Cehennem ateşinin tesirini men'edecek ve emân verecek îmân gibi bir madde-i manevîyye, İslâmiyet gibi bir zırh olduğu misillü; dünyevî ateşinin dahî tesirini men'edecek bir madde-i maddiyye vardır. Çünkü Cenâb-ı Hak, İsm-i Hakîm iktizâsıyla; bu dünya dâr-ül hikmet olmak hasebiyle, esbâb perdesi altında icrâat yapıyor. Öyle ise Hazret-i İbrâhîm'in cismi gibi, gömleğini de ateş yakmadı ve ateşe karşı mukavemet haletini vermiştir. İbrâhîm'i yakmadığı gibi, gömleğini de yakmıyor. İşte bu işâretin remziyle manen şu âyet diyor ki:

"Ey Millet-i İbrâhîm! İbrâhîmvârî olunuz. Tâ maddî ve manevî gömlekleriniz, en büyük düşmanınız olan ateşe hem burada, hem orada bir zırh olsun. Ruhunuza îmânı giydirip Cehennem ateşine karşı zırhınız olduğu gibi; Cenâb-ı Hakk'ın zemînde sizin için sakladığı ve ihzâr ettiği bazı maddeler var. Onlar sizi ateşin şerrinden muhâfaza eder. Arayınız, çıkarınız, giyiniz."

İşte beşerin mühim terakkiyâtından ve keşfiyyâtındandır ki, bir maddeyi bulmuş ateş yakmayacak ve ateşe dayanır bir gömlek giymiş. Şu âyet ise, ona mukâbil bak ne kadar ulvî, latîf ve güzel ve ebede kadar yırtılmayacak "Hanîfen Müslimen" tezgâhında dokunacak bir hulleyi gösteriyor.¹

Nasıl ki; يَا تَارُّوْٓنِیْ بِرِّدَا وَّ سَلَامًا emr-i Rabbânî'sine muhâtab olan o ateş, Hazret-i İbrâhîm (as)'a musahhar olup onu yakmadıysa; يَا تَارُّوْٓنِیْ بِرِّدَا وَّ سَلَامًا emr-i Rabbânî'sine muhâtab olan sigara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yapraklar dahî Hazret-i İbrâhîm (as)'ın hillet makamından feyz alarak, o makamın gölgesi altına giriyorlar ki; Güneş'in harâretine karşı yanmayıp aylarca yeşil kalıyorlar. Rahmet-i İlâhiyye, onların üzerine tecellî edip, birden Cenâb-ı Hak (cc), bizzat tasarrufa başlar. "Ey Cehennem gibi yanan Güneş! Benim Halîl'imın makamının gölgesi altına giren, bütün bu mahlûkâta zarar verme, onlara selâmetli ol." emreder.

Harâret yukarıdan bütün şiddetiyle gelirken, ağaca yanaştığı anda, o yeşil yerlere tesir etmiyor. Manevî bir sada, bütün ağaçların içerisinden

[1] Sözler, 20. Söz. 2. Makâm, s. 261-262.

ŞERH

Üçüncüsü: Cehennem ateşinin tesirini men'edecek ve emân verecek îmân gibi bir madde-i manevîyye, İslâmiyet gibi bir zırh olduğu misillü; dünyevî ateşinin dahî tesirini men'edecek bir madde-i maddiyye vardır. Çünkü Cenâb-ı Hak, İsm-i Hakîm iktizâsıyla; bu dünya dâr-ül hikmet olmak hasebiyle, esbâb perdesi altında icrâat yapıyor. Öyle ise Hazret-i İbrâhîm'in cismi gibi, gömleğini de ateş yakmadı ve ateşe karşı mukavemet haletini vermiştir. İbrâhîm'i yakmadığı gibi, gömleğini de yakmıyor. İşte bu işâretin remziyle manen şu âyet diyor ki:

"Ey Millet-i İbrâhîm! İbrâhîmvârî olunuz. Tâ maddî ve manevî gömlekleriniz, en büyük düşmanınız olan ateşe hem burada, hem orada bir zırh olsun. Ruhunuza îmânı giydirip Cehennem ateşine karşı zırhınız olduğu gibi; Cenâb-ı Hakk'ın zemînde sizin için sakladığı ve ihzâr ettiği bazı maddeler var. Onlar sizi ateşin şerrinden muhâfaza eder. Arayınız, çıkarınız, giyiniz."

İşte beşerin mühim terakkiyâtından ve keşfiyyâtındandır ki, bir maddeyi bulmuş ateş yakmayacak ve ateşe dayanır bir gömlek giymiş. Şu âyet ise, ona mukâbil bak ne kadar ulvî, latîf ve güzel ve ebede kadar yırtılmayacak "Hanîfen Müslimen" tezgâhında dokunacak bir hulleyi gösteriyor.¹

Nasıl ki; يَا تَارُّوْٓنِیْ بِرِّدَا وَّ سَلَامًا emr-i Rabbânî'sine muhâtab olan o ateş, Hazret-i İbrâhîm (as)'a musahhar olup onu yakmadıysa; يَا تَارُّوْٓنِیْ بِرِّدَا وَّ سَلَامًا emr-i Rabbânî'sine muhâtab olan sigara kâğıdı gibi ince, nâzenîn yapraklar dahî Hazret-i İbrâhîm (as)'ın hillet makamından feyz alarak, o makamın gölgesi altına giriyorlar ki; Güneş'in harâretine karşı yanmayıp aylarca yeşil kalıyorlar. Rahmet-i İlâhiyye, onların üzerine tecellî edip, birden Cenâb-ı Hak (cc), bizzat tasarrufa başlar. "Ey Cehennem gibi yanan Güneş! Benim Halîl'imın makamının gölgesi altına giren, bütün bu mahlûkâta zarar verme, onlara selâmetli ol." emreder.

Harâret yukarıdan bütün şiddetiyle gelirken, ağaca yanaştığı anda, o yeşil yerlere tesir etmiyor. Manevî bir sada, bütün ağaçların içeresinden

[1] Sözler, 20. Söz. 2. Makâm, s. 261-262.

ŞERH

bu mu'cizenin Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi, bizim îmânımızın tezyîd ve takviyesine de sebep oldu. Aynen öyle de bütün ağaçların ipek gibi yumuşak kök ve damarları da sert olan taş ve toprağı delmek sûretiyle Hazret-i Mûsâ (as)'ın mu'cizesine benzer bir mu'cizeyi izhâr etmekle, nev'-i beşeri manen ve lisân-ı halleriyle îmâna ve tefekkürü davet etmektedirler.

Hem nasıl ki; Hazret-i İbrâhîm (as), ateşe atıldığında, eser-i mu'cize olarak ateş, onu yakmadı. Bu mu'cize, Nemrûd ve tarafdârlarının îmâna gelmesi için izhâr edildiği halde onlar, îmâna gelmediler. Ancak o zamanda Hazret-i İbrâhîm'e îmân edenler, bu mu'cizeyi görünce îmânları ziyadeleşti. Hazret-i İbrâhîm (as)'ın teklîfen mazhar olduğu bu mu'cizenin Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi, bizim îmânımızın tezyîd ve takviyesine de sebep oldu. Aynen öyle de bütün ağaçların yaprakları, şiddet-i harârete karşı aylarca yaş ve yeşil kalmasıyla, Hazret-i İbrâhîm (as)'ın mu'cizesine benzer bir mu'cizeyi izhâr etmekle, nev'-i beşeri manen ve lisân-ı halleriyle îmâna ve tefekkürü davet etmektedirler.

Gerek Hazret-i Mûsâ (as)'a ihsan edilen Asâ-yı Mûsâ mu'cizesinin, gerek ateşin Hazret-i İbrâhîm (as)'ı yakmaması mu'cizesinin bir nazîri, tekvînen kâinatta mevcûd idi. Cenâb-ı Hak, teklîfen de bu iki peygamberine bu iki mu'cizeyi ihsan buyurdu. Cenâb-ı Hak, iki peygamberine ihsan ettiği bu iki mu'cizeyi kabul etmekte zorlanan nev'-i beşere, bu mu'cizelerin kâinatta mevcûd olan nazîrelerine bakmalarını emrediyor. Demek ders ve ibret almak isteyen, tasdîk ve ikrâr etmek isteyen insan için, bu âlemde her iş mu'cizedir; her şey mu'cizekârdır. Müellif (ra), Mektûbât adlı eserinde şöyle buyuruyor:

*"Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm'ın taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde nazîri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı Kevser gibi suyun kesretle akmasının nazîri, âdiyat içinde yoktur."*¹

---

[1] Mektûbât, 19. Mektûb, 8. İşâret, s. 122.

ŞERH

bu mu'cizenin Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi, bizim îmânımızın tezyîd ve takviyesine de sebep oldu. Aynen öyle de bütün ağaçların ipek gibi yumuşak kök ve damarları da sert olan taş ve toprağı delmek sûretiyle Hazret-i Mûsâ (as)'ın mu'cizesine benzer bir mu'cizeyi izhâr etmekle, nev'-i beşeri manen ve lisân-ı halleriyle îmâna ve tefekkürü davet etmektedirler.

Hem nasıl ki; Hazret-i İbrâhîm (as), ateşe atıldığında, eser-i mu'cize olarak ateş, onu yakmadı. Bu mu'cize, Nemrûd ve tarafdârlarının îmâna gelmesi için izhâr edildiği halde onlar, îmâna gelmediler. Ancak o zamanda Hazret-i İbrâhîm'e îmân edenler, bu mu'cizeyi görünce îmânları ziyadeleşti. Hazret-i İbrâhîm (as)'ın teklîfen mazhar olduğu bu mu'cizenin Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi, bizim îmânımızın tezyîd ve takviyesine de sebep oldu. Aynen öyle de bütün ağaçların yaprakları, şiddet-i harârete karşı aylarca yaş ve yeşil kalmasıyla, Hazret-i İbrâhîm (as)'ın mu'cizesine benzer bir mu'cizeyi izhâr etmekle, nev'-i beşeri manen ve lisân-ı halleriyle îmâna ve tefekkürü davet etmektedirler.

Gerek Hazret-i Mûsâ (as)'a ihsan edilen Asâ-yı Mûsâ mu'cizesinin, gerek ateşin Hazret-i İbrâhîm (as)'ı yakmaması mu'cizesinin bir nazîri, tekvînen kâinatta mevcûd idi. Cenâb-ı Hak, teklîfen de bu iki peygamberine bu iki mu'cizeyi ihsan buyurdu. Cenâb-ı Hak, iki peygamberine ihsan ettiği bu iki mu'cizeyi kabul etmekte zorlanan nev'-i beşere, bu mu'cizelerin kâinatta mevcûd olan nazîrelerine bakmalarını emrediyor. Demek ders ve ibret almak isteyen, tasdîk ve ikrâr etmek isteyen insan için, bu âlemde her iş mu'cizedir; her şey mu'cizekârdır. Müellif (ra), Mektûbât adlı eserinde şöyle buyuruyor:

*"Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm'ın taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde nazîri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı Kevser gibi suyun kesretle akmasının nazîri, âdiyat içinde yoktur."*¹

---

[1] Mektûbât, 19. Mektûb, 8. İşâret, s. 122.

METİN

Öyle ise, Ellah namına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız...

ŞERH

Madem umûm mevcûdât, tekvînen "Bismillâh" der. Biz de "Bismillâh" demeliyiz. Yani, Ma'bûd-u Bilhakk'ın emri ve izni dairesinde hareket etmeliyiz. Ellâh nâmına vermeliyiz; Ellâh nâmına almalıyız. **(Öyle ise, Ellâh nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız...)** Bu cümlemin iki manası vardır:

Biri: Fâiz, gasb, hırsızlık, rüşvet gibi gayr-ı meşru bir yolla elde edilen harâm bir malı almamalıyız. Kezâ bir adam gelip sana yardım ediyor veya sana bir hediye, bir sadaka veriyor. Fakat o yardım, o sadaka, o hediye, Ellâh için değil; şöhet, riyâ, fahr, ucub, seni kendisine musahhar etmek, seni kendi gâyesi yolunda kullanmak, seni hak yoldan saptırmak için ise onu da alma. Kezâ minnet edilerek verilen şeyi de alma. Zira bu durumlarda alınan bir şey harâmdır.

Diğeri: Senin kazancın helâldir; ama veren adam, Besmele çekmiyor. Meselâ; bir dükkâna, bir mağazaya gittin. İhtiyacın olan malzemeleri aldın. Adam, Besmele çekmeden malını satıyor, teslîm ediyor. Veya ev hanımıdır veya aşçıdır; yemek yaparken, Besmele çekmiyor. Bu durumda onlar, Besmele çekmeseler; sen, Besmele çekerek al.

Demek hem veren, hem alan Besmele çekmelidir. Hem yemeği yapan, hem yemeği yiyen, "Bismillâh" demelidir.

Evet, şer'an esâs olan hem veren kimsenin, hem de alan kimsenin "Bismillâh" demesidir. Kezâ şer'an Ellâh nâmına vermeyen, Besmele çekmeyen kimselerden bir şey almamak lâzımdır. Besmele'yi çekmeyen kimse, ya inancı yoktur veya inancı olduğu halde, bile bile veya unutarak Besmele'yi çekmiyor. İrâdesi olmayan umûm mevcûdât, "Bismillâh" diyerek Ellâh nâmına insana nimetleri ikrâm ederken; irâdesi olan insan, "Bismillâh" demiyor; Ellâh nâmına vermiyor. Bu gibi durumlarda şer'an asıl olan, o kimselerden bir şey almamaktır. Şayet almaya mecbûr isen, o zaman sen Besmele çek; o adamın başının üstünde rahmet-i İlâhiyye'nin elini gör; şükürle öp; sonra ondan al.

METİN

Öyle ise, Ellah namına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız...

ŞERH

Madem umûm mevcûdât, tekvînen "Bismillâh" der. Biz de "Bismillâh" demeliyiz. Yani, Ma'bûd-u Bilhakk'ın emri ve izni dairesinde hareket etmeliyiz. Ellâh nâmına vermeliyiz; Ellâh nâmına almalıyız. **(Öyle ise, Ellâh nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız...)** Bu cümlemin iki manası vardır:

Biri: Fâiz, gasb, hırsızlık, rüşvet gibi gayr-ı meşru bir yolla elde edilen harâm bir malı almamalıyız. Kezâ bir adam gelip sana yardım ediyor veya sana bir hediye, bir sadaka veriyor. Fakat o yardım, o sadaka, o hediye, Ellâh için değil; şöhet, riyâ, fahr, ucub, seni kendisine musahhar etmek, seni kendi gâyesi yolunda kullanmak, seni hak yoldan saptırmak için ise onu da alma. Kezâ minnet edilerek verilen şeyi de alma. Zira bu durumlarda alınan bir şey harâmdır.

Diğeri: Senin kazancın helâldir; ama veren adam, Besmele çekmiyor. Meselâ; bir dükkâna, bir mağazaya gittin. İhtiyacın olan malzemeleri aldın. Adam, Besmele çekmeden malını satıyor, teslîm ediyor. Veya ev hanımıdır veya aşçıdır; yemek yaparken, Besmele çekmiyor. Bu durumda onlar, Besmele çekmeseler; sen, Besmele çekerek al.

Demek hem veren, hem alan Besmele çekmelidir. Hem yemeği yapan, hem yemeği yiyen, "Bismillâh" demelidir.

Evet, şer'an esâs olan hem veren kimsenin, hem de alan kimsenin "Bismillâh" demesidir. Kezâ şer'an Ellâh nâmına vermeyen, Besmele çekmeyen kimselerden bir şey almamak lâzımdır. Besmele'yi çekmeyen kimse, ya inancı yoktur veya inancı olduğu halde, bile bile veya unutarak Besmele'yi çekmiyor. İrâdesi olmayan umûm mevcûdât, "Bismillâh" diyerek Ellâh nâmına insana nimetleri ikrâm ederken; irâdesi olan insan, "Bismillâh" demiyor; Ellâh nâmına vermiyor. Bu gibi durumlarda şer'an asıl olan, o kimselerden bir şey almamaktır. Şayet almaya mecbûr isen, o zaman sen Besmele çek; o adamın başının üstünde rahmet-i İlâhiyye'nin elini gör; şükürle öp; sonra ondan al.

ŞERH

Şayet sen, hayırlı bir işin başında Besmele çekmeyi unutursan; meselâ yemek yemeğe başlarken, "Bismillâh" demeyi unutursan; hatırladığın zaman şöyle de!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Müellif (ra), "**mâdem**" ile başlayan bu cümleleriyle, daha önce beyân buyurduğu cümleleri hülâsa etti. Madem umûm mahlûkât ve cümle mevcûdât, zerreden Arş'a kadar her şey, "Bismillâh" deyip, Ellâh'ın nimetlerini getirip bizlere takdîm ediyor. Öyle ise, biz de Ellâh nâmına, Ellâh'ın adıyla o nimetleri almalıyız. Mecbûrsun, ekmek almak için fırına gidiyorsun. Fırın sâhibi, Besmele çekmiyor. O çekmiyorsa, sen, Besmele'siz alma. Husûsan gıdâ maddelerini satın alırken, buna dikkat edelim. Sabahleyin evimizden çıkarken, "Yâ Rabbi! Cebimdeki bu para benim değil. Alacağım mal da mal sâhibinin değil. Ben, bir taksîmât memuruyum. Yâ Rabbi! Sarf ettiğim bütün bu parayı bana sadaka olarak yaz." diye niyet et. Besmele'yle git, malı adamdan al. Adam, Besmele çekmiyorsa, sen çek! Bil ki o mal, onun değil; o da tablacıdır. Ellâh'ın malını kullarına dağıtan bir tevzîat memurudur. Sen de başta kendinin, daha sonra nafakasıyla mükellef olduğun aile efrâdının rızkını temin etmekle mükellefsin. Fakat senin bu hâlis niyetinle sarf ettiğin para, sadaka olur. Besmele çekmeden satış yapan diğer adam ise, böyle bir hayırdan mahrûm kalır. Sen, o adam gibi olma! Bir dükkâna gidip oradan aldığın bir elma, gayet kıymetdârdır. Çünkü bütün kâinât, Besmele çekmiş, çalışmış; sonra o elma vücûd bulmuş ve o dükkâna gelmiştir. Kezâ aldığın bir ekmek, bütün kâinât fabrikası Besmele çekmiş, sonra oraya gelmiştir. Senin rızkın, bütün kâinâtın son netîcesidir; bütün kâinât fabrikasının çarkları çalışmış, sonra o rızık senin önüne gelmiştir. Cebindeki para da bütün kâinât çalışmış, sonra senin cebine girmiştir. O halde şaşırma, gâfil olma. Bir şey alırken ve verirken, Besmele çekmeyi unutma! Aslında veren de alan da Besmele çekmeli! O çekmiyorsa, sen çek. Mümkünse Besmele çekmeyen insanlardan da alma! Bu da çok zor.

Sen, bir kumândansın. Şurada Ellâh'a misafir olmuşsun. Ellâh, yeri ve göğü senin için hizmetçi eylemiş. Bir insan olsun veya bütün insanlar olsun, durum aynıdır. Adeta bu kâinât, bir insan için çalışıp hizmet ediyor, denilebilir.

ŞERH

Şayet sen, hayırlı bir işin başında Besmele çekmeyi unutursan; meselâ yemek yemeğe başlarken, "Bismillâh" demeyi unutursan; hatırladığın zaman şöyle de!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Müellif (ra), "**mâdem**" ile başlayan bu cümleleriyle, daha önce beyân buyurduğu cümleleri hülâsa etti. Madem umûm mahlûkât ve cümle mevcûdât, zerreden Arş'a kadar her şey, "Bismillâh" deyip, Ellâh'ın nimetlerini getirip bizlere takdîm ediyor. Öyle ise, biz de Ellâh nâmına, Ellâh'ın adıyla o nimetleri almalıyız. Mecbûrsun, ekmek almak için fırına gidiyorsun. Fırın sâhibi, Besmele çekmiyor. O çekmiyorsa, sen, Besmele'siz alma. Husûsan gıdâ maddelerini satın alırken, buna dikkat edelim. Sabahleyin evimizden çıkarken, "Yâ Rabbi! Cebimdeki bu para benim değil. Alacağım mal da mal sâhibinin değil. Ben, bir taksîmât memuruyum. Yâ Rabbi! Sarf ettiğim bütün bu parayı bana sadaka olarak yaz." diye niyet et. Besmele'yle git, malı adamdan al. Adam, Besmele çekmiyorsa, sen çek! Bil ki o mal, onun değil; o da tablacıdır. Ellâh'ın malını kullarına dağıtan bir tevzîat memurudur. Sen de başta kendinin, daha sonra nafakasıyla mükellef olduğun aile efrâdının rızkını temin etmekle mükellefsin. Fakat senin bu hâlis niyetinle sarf ettiğin para, sadaka olur. Besmele çekmeden satış yapan diğer adam ise, böyle bir hayırdan mahrûm kalır. Sen, o adam gibi olma! Bir dükkâna gidip oradan aldığın bir elma, gayet kıymetdârdır. Çünkü bütün kâinât, Besmele çekmiş, çalışmış; sonra o elma vücûd bulmuş ve o dükkâna gelmiştir. Kezâ aldığın bir ekmek, bütün kâinât fabrikası Besmele çekmiş, sonra oraya gelmiştir. Senin rızkın, bütün kâinâtın son neticesidir; bütün kâinât fabrikasının çarkları çalışmış, sonra o rızık senin önüne gelmiştir. Cebindeki para da bütün kâinât çalışmış, sonra senin cebine girmiştir. O halde şaşırma, gâfil olma. Bir şey alırken ve verirken, Besmele çekmeyi unutma! Aslında veren de alan da Besmele çekmeli! O çekmiyorsa, sen çek. Mümkünse Besmele çekmeyen insanlardan da alma! Bu da çok zor.

Sen, bir kumândansın. Şurada Ellâh'a misafir olmuşsun. Ellâh, yeri ve göğü senin için hizmetçi eylemiş. Bir insan olsun veya bütün insanlar olsun, durum aynıdır. Adeta bu kâinât, bir insan için çalışıp hizmet ediyor, denilebilir.

ŞERH

hem lisân-ı hâlinle, hem de lisân-ı kâlinle söyleyeceksin. Hem onların ibadetini anlayacaksın; hem de zâbitlik yapıp o ibadetleri Ellâh'a takdîm edeceksin. *"Yâ Rabbe'l-Âlemîn! Mevcûdât-ı âlem, lisân-ı halleriyle 'Bismillâh' diyerek senin hediyelerini bana getirdi. Ben de lisân-ı hâl ve kâlimle 'Bismillâh' diyerek o hediyeleri aldım, başıma koydum. Hepsinin zikirlerini ve vazife sûretinde ibadetlerini namâz vasıtasıyla sana takdîm ediyorum."* diyeceksin.

İşte ilim ve hikmet, buna denir, ilm-i hakikat budur. Müellif (ra), kâinâtı eline aldı; mevcûdât-ı âlem üzerinde tecellî eden esma ve sıfat-ı İlâhiyye'yi ders verdi; kâinâtın bütün zikr u tesbîhini ifâde etti. Neticede tekvîn ile teklîfi birleştirip, insanın vazifesini talim buyurdu.

Besmele'nin sırrı, bir an inkişâf etse, kalbten hakîkata karşı bir pencere açılrsa, insan mest olur. Ama ne fayda. Kalblerin mühürlendiği bir asırdaki geldik. Bağırıyoruz, sesimizi duyan yok. Hangi dilce konuşacağımızı biz de şaşırdık. Evvelâ biz, kendimiz gâfiliz. Eğer eski zamandaki insanlar, o uyanık halleriyle bu dersi okusalardı veya dinleselerdi, kendilerinden geçerlerdi; dünyayı terk edip dağa çekilirlerdi. Vâ esefâ vâ hasretâ! Bizde hiçbir hüner yok. Biz, geçmiş asırlarda yaşayan zevât-ı âliye gibi olamıyoruz. Yalnız müjde olarak şunu söyleyeyim. Elhamdülillâh ki; kulağımız, şu dersleri dinliyor; kalbimiz, şu zikre inanıyor; aklımız, bu hakikatler üzerinde tefekkür ediyor; lisânımız, "Bismillâh" deyip vücûb-u vücûd ve tevhîdi ilan ediyor. Bu yüksek hakikatleri, kalben ve manen keşf edemesek de ilmen anlamaya çalışıyoruz. Her ne kadar mevcûdâtın zikirlerini işitmesek, anlamasak da inanıyoruz; kitaptan okuyoruz; bu hakikatleri anlayanlardan dinliyoruz ve inanıyoruz. İnşâellâh bununla manen mesûliyetten kurtuluruz.

Şu anda bu dersi dinlediniz. Sanki Besmele-i Şerîfe'yi çeken âlemdeki bütün mevcûdâtla beraber oluyorsunuz. Sanki onlarla beraber o zikri yapıyorsunuz veyahud onların serzâkiri oluyorsunuz. Hem de bir cihetle kusûrunuzu da derk ediyorsunuz. Böylelikle küllî bir ibadet yapmış oluyorsunuz. Sanki bütün kâinâtla beraber يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ diyorsunuz. Çünkü bu dersi okuyoruz.

ŞERH

hem lisân-ı hâlinle, hem de lisân-ı kâlinle söyleyeceksin. Hem onların ibadetini anlayacaksın; hem de zâbitlik yapıp o ibadetleri Ellâh'a takdîm edeceksin. *"Yâ Rabbe'l-Âlemîn! Mevcûdât-ı âlem, lisân-ı halleriyle 'Bismillâh' diyerek senin hediyelerini bana getirdi. Ben de lisân-ı hâl ve kâlimle 'Bismillâh' diyerek o hediyeleri aldım, başıma koydum. Hepsinin zikirlerini ve vazife sûretinde ibadetlerini namâz vasıtasıyla sana takdîm ediyorum."* diyeceksin.

İşte ilim ve hikmet, buna denir, ilm-i hakikat budur. Müellif (ra), kâinâtı eline aldı; mevcûdât-ı âlem üzerinde tecellî eden esma ve sıfat-ı İlâhiyye'yi ders verdi; kâinâtın bütün zikir u tesbîhini ifâde etti. Neticede tekvîn ile teklîfi birleştirip, insanın vazifesini talim buyurdu.

Besmele'nin sırrı, bir an inkişâf etse, kalbten hakîkata karşı bir pencere açılrsa, insan mest olur. Ama ne fayda. Kalblerin mühürlendiği bir asırdaki geldik. Bağırıyoruz, sesimizi duyan yok. Hangi dilce konuşacağımızı biz de şaşırdık. Evvelâ biz, kendimiz gâfiliz. Eğer eski zamandaki insanlar, o uyanık halleriyle bu dersi okusalardı veya dinleselerdi, kendilerinden geçerlerdi; dünyayı terk edip dağa çekilirlerdi. Vâ esefâ vâ hasretâ! Bizde hiçbir hüner yok. Biz, geçmiş asırlarda yaşayan zevât-ı âliye gibi olamıyoruz. Yalnız müjde olarak şunu söyleyeyim. Elhamdülillâh ki; kulağımız, şu dersleri dinliyor; kalbimiz, şu zikre inanıyor; aklımız, bu hakikatler üzerinde tefekkür ediyor; lisânımız, "Bismillâh" deyip vücûb-u vücûd ve tevhîdi ilan ediyor. Bu yüksek hakikatleri, kalben ve manen keşf edemesek de ilmen anlamaya çalışıyoruz. Her ne kadar mevcûdâtın zikirlerini işitmesek, anlamasak da inanıyoruz; kitaptan okuyoruz; bu hakikatleri anlayanlardan dinliyoruz ve inanıyoruz. İnşâellâh bununla manen mesûliyetten kurtuluruz.

Şu anda bu dersi dinlediniz. Sanki Besmele-i Şerîfe'yi çeken âlemdeki bütün mevcûdâtla beraber oluyorsunuz. Sanki onlarla beraber o zikri yapıyorsunuz veyahud onların serzâkiri oluyorsunuz. Hem de bir cihetle kusûrunuzu da derk ediyorsunuz. Böylelikle küllî bir ibadet yapmış oluyorsunuz. Sanki bütün kâinâtla beraber **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** diyorsunuz. Çünkü bu dersi okuyoruz.

ŞERH

Kur'ân-ı Azîmüşşân, ekser âyetlerinde, tekvîn ve teklîfi birleştiriyor. Kâinât, Besmele çekip Ellâh nâmına hareket ettiğine göre, insanın da Besmele çekip Ellâh nâmına hareket etmesi; izn-i İlâhî olmayan işleri yapmaması gerekir. Bir işi yaparken, o işle alakalı bir emr-i İlâhî'yi veya emr-i Nebevî'yi bulup öyle yapmalı. Kezâ bir şeyden sakınıırken de onunla alakalı bir nehy-i İlâhî'yi veya nehy-i Nebevî'yi bulup öyle kaçınmalı; kendi nâmına hareket etmemelidir.

Risâle-i Nûr'un Mesleği, dört esâsa dayanır. Bunlar; acz, fakr, şefkat, tefekkürdür. Bunlar, hem âfâkta, hem de enfüste mevcûddur. Yani, hem âlemdeki her bir mevcûdda, hem de kendinde -şayet bakabilsen- bu dört esâsı göreceksin. Müellif (ra), bu eserde tekvînî nazara verip şöyle diyor:

Âlemdeki her bir mevcûd, birer askerdir. Hepsi de âciz ve fakîrdir. Yani ne kuvveti, ne malı, ne de serveti vardır. Hiçbir şeyleri yoktur. Askere giden bir kişinin şahsî bir gücü yoktur. Gücü olsa, orduya ihtiyacı olmaz. Ama devlet, onu cebren alıp götürür, orduya katar. Hem bu adam, fakîrdir. Giydiği elbise onun değil, yediği yemek onun değil, kullandığı silâh onun değildir. Kısaca hiçbir şey, onun değil, hepsi devletindir.

Şimdi bu misâle göre evvelâ bir çekirdeği mütâlaa edelim. Şu çekirdek, âciz midir? Evet. Fakîr midir? Evet. Bu âciz ve fakîr olan çekirdek, toprak altına atılsa; toprağın altındayken ona su, hava, ışık temin edilse; bu sayede rahmet-i İlâhiyye'ye mazhar olarak birden gelişir, bir ağaç olur. Bir nefer gibi âciz iken, dağ gibi bir ağaç ondan çıkıyor. Kendisi fakîr ve müflis iken, Besmeleyle zengin oluyor. Meselâ; o ağaç, incir veya hurma ağacı ise; şayet bin sene yaşasa, bin sene boyunca devamlı olarak sanki altında hazîne varmış gibi dallarını doldurup boşaltıyor, insanlara ikrâm ediyor. Bir de muntazaman iş yapıyor. Yaptığı iş, çok intizâmlı, çok düzgündür. Ayrıca insanlara acıyor gibi bir hali var; devamlı onlara ikrâm ve ihsanda bulunuyor. Öyleyse ağacın mebdei olan her bir çekirdek, mebde-i hareketinde, âcz ve fakr lisaniyla يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰن الرَّحِيْم diyor. İntizâmıyla Ellâh diyor; Hakîm ismine mazhar oluyor. Bize rızık olmasıyla Rahmân diyor; hazîne-i rahmetten

ŞERH

Kur'ân-ı Azîmüşşân, ekser âyetlerinde, tekvîn ve teklîfi birleştiriyor. Kâinât, Besmele çekip Ellâh nâmına hareket ettiğine göre, insanın da Besmele çekip Ellâh nâmına hareket etmesi; izn-i İlâhî olmayan işleri yapmaması gerekir. Bir işi yaparken, o işle alakalı bir emr-i İlâhî'yi veya emr-i Nebevî'yi bulup öyle yapmalı. Kezâ bir şeyden sakınıırken de onunla alakalı bir nehy-i İlâhî'yi veya nehy-i Nebevî'yi bulup öyle kaçınmalı; kendi nâmına hareket etmemelidir.

Risâle-i Nûr'un Mesleği, dört esâsa dayanır. Bunlar; acz, fakr, şefkat, tefekkürdür. Bunlar, hem âfâkta, hem de enfüste mevcûddur. Yani, hem âlemdeki her bir mevcûdda, hem de kendinde -şayet bakabilsen- bu dört esâsı göreceksin. Müellif (ra), bu eserde tekvînî nazara verip şöyle diyor:

Âlemdeki her bir mevcûd, birer askerdir. Hepsi de âciz ve fakîrdir. Yani ne kuvveti, ne malı, ne de serveti vardır. Hiçbir şeyleri yoktur. Askere giden bir kişinin şahsî bir gücü yoktur. Gücü olsa, orduya ihtiyacı olmaz. Ama devlet, onu cebren alıp götürür, orduya katar. Hem bu adam, fakîrdir. Giydiği elbise onun değil, yediği yemek onun değil, kullandığı silâh onun değildir. Kısaca hiçbir şey, onun değil, hepsi devletindir.

Şimdi bu misâle göre evvelâ bir çekirdeği mütâlaa edelim. Şu çekirdek, âciz midir? Evet. Fakîr midir? Evet. Bu âciz ve fakîr olan çekirdek, toprak altına atılsa; toprağın altındayken ona su, hava, ışık temin edilse; bu sayede rahmet-i İlâhiyye'ye mazhar olarak birden gelişir, bir ağaç olur. Bir nefer gibi âciz iken, dağ gibi bir ağaç ondan çıkıyor. Kendisi fakîr ve müflis iken, Besmeleyle zengin oluyor. Meselâ; o ağaç, incir veya hurma ağacı ise; şayet bin sene yaşasa, bin sene boyunca devamlı olarak sanki altında hazîne varmış gibi dallarını doldurup boşaltıyor, insanlara ikrâm ediyor. Bir de muntazaman iş yapıyor. Yaptığı iş, çok intizâmlı, çok düzgündür. Ayrıca insanlara acıyor gibi bir hali var; devamlı onlara ikrâm ve ihsanda bulunuyor. Öyleyse ağacın mebdei olan her bir çekirdek, mebde-i hareketinde, âcz ve fakr lisaniyla يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰن الرَّحِيمِ diyor. İntizâmıyla Ellâh diyor; Hakîm ismine mazhar oluyor. Bize rızık olmasıyla Rahmân diyor; hazîne-i rahmetten

ŞERH

Elcevab: İşte burada îzâh edildiği şekilde oluyor. Tefekkür, zorla olmaz. Ya Kur'ân'ın bir âyetini okuyarak tefekkür eder; o cihetle âlemi mütâlaa edersin veyahud bu asırda Kur'ân'ın manevî bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'dan bir parça okuyup düşünürsün. O düşünceyle mezc olursun. Biz, Kur'ân'ı hakkıyla anlayamıyoruz. Bu, mümkün de olamaz. Ancak Kur'ân'ın tefsîrini okuyarak Kur'ân'ı anlayabiliriz. Çok okumak, okunan yeri mass etmek, beyinde nakş etmek, tefekkürdür.

Müellif (ra), âfâk ve tekvînden sonra, enfüs ve teklîfi ders verip der ki; madem her bir ağaç, "Bismillâh" diyor; Ellâh nâmına Ellâh'ın nimetlerini sana ihsan ve ikrâm ediyor. Peki, senin vazifen nedir? Acz ve za'fını, fakr ve ihtiyacını, naks ve kusûrunu, mevt ve fenânı anlayıp ibadet etmektir. Zira *"İbâdetin manası şudur ki: Dergâh-ı İlâhîde abd, kendi kusûrunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i Rubûbiyyetin ve kudret-i Samedâniyenin ve rahmet-i İlâhiyye'nin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yani Rubûbiyyetin saltanatı, nasıl ki ubûdiyyeti ve itâati ister; Rubûbiyyetin kudsîyeti, paklığı dahî ister ki: Abd, kendi kusûrunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pâk ve müberrâ ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtilasından münezze ve muallâ ve kâinâtın bütün kusûrâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu; tesbîh ile Sübhânellâh ile ilan etsin.*

Hem de Rubûbiyyetin kemâl-i kudreti dahî ister ki: Abd, kendi za'fını ve mahlûkâtın aczini görmekle kudret-i Samedâniyenin azâmet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde Ellâhü Ekber deyip huzû ile rûkûa gidip ona iltica ve tevekkül etsin.

*Hem Rubûbiyyetin nihayetsiz hazîne-i rahmeti de ister ki: Abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkâtın fakr u ihtiyacâtını sual ve dua lisânıyla izhâr ve Rabbinin ihsan ve in'amatını, şükür ve senâ ile ve Elhamdülillâh ile ilan etsin. Demek, namazın ef'âl ve akvâli, bu manaları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı İlâhî'den vaz'edilmişler."*¹

Bir ağacın bir çekirdekten vücûd bulmasını gördüğün zaman, şöyle düşüneceksin: *"Bir ağacı çekirdekten çıkaran gaybî bir Zât'ın vücûdu kat'î olduğu*

---

[1] Sözlür, 9. Sö. 2. Nükte, s. 41.

ŞERH

Elcevab: İşte burada îzâh edildiği şekilde oluyor. Tefekkür, zorla olmaz. Ya Kur'ân'ın bir âyetini okuyarak tefekkür eder; o cihetle âlemi mütâlâa edersin veyahud bu asırda Kur'ân'ın manevî bir tefsîri olan Risâle-i Nûr'dan bir parça okuyup düşünürsün. O düşünceyle mezc olursun. Biz, Kur'ân'ı hakkıyla anlayamıyoruz. Bu, mümkün de olamaz. Ancak Kur'ân'ın tefsîrini okuyarak Kur'ân'ı anlayabiliriz. Çok okumak, okunan yeri mass etmek, beyinde nakş etmek, tefekkürdür.

Müellif (ra), âfâk ve tekvînden sonra, enfüs ve teklîfi ders verip der ki; madem her bir ağaç, "Bismillâh" diyor; Ellâh nâmına Ellâh'ın nimetlerini sana ihsan ve ikrâm ediyor. Peki, senin vazifen nedir? Acz ve za'fını, fakr ve ihtiyacını, naks ve kusûrunu, mevt ve fenânı anlayıp ibadet etmektir. Zira *"İbâdetin manası şudur ki: Dergâh-ı İlâhîde abd, kendi kusûrunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i Rubûbiyyetin ve kudret-i Samedâniyenin ve rahmet-i İlâhiyye'nin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yani Rubûbiyyetin saltanatı, nasıl ki ubûdiyyeti ve itâati ister; Rubûbiyyetin kudsîyeti, paklığı dahî ister ki: Abd, kendi kusûrunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pâk ve müberrâ ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtılâsından münezze ve muallâ ve kâinâtın bütün kusûrâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu; tesbîh ile Sübhânellâh ile ilan etsin.*

Hem de Rubûbiyyetin kemâl-i kudreti dahî ister ki: Abd, kendi za'fını ve mahlûkâtın aczini görmekle kudret-i Samedâniyenin azâmet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde Ellâhü Ekber deyip huzû ile rûkûa gidip ona iltica ve tevekkül etsin.

*Hem Rubûbiyyetin nihayetsiz hazîne-i rahmeti de ister ki: Abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkâtın fakr u ihtiyacâtını sual ve dua lisânıyla izhâr ve Rabbinin ihsan ve in'amatını, şükür ve senâ ile ve Elhamdülillâh ile ilan etsin. Demek, namazın ef'âl ve akvâli, bu manaları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı İlâhî'den vaz'edilmişler."*¹

Bir ağacın bir çekirdekten vücûd bulmasını gördüğün zaman, şöyle düşüneceksin: *"Bir ağacı çekirdekten çıkaran gaybî bir Zât'ın vücûdu kat'î olduğu*

---

[1] Sözlür, 9. Sö. 2. Nükte, s. 41.

ŞERH

gibi; beni de bir damla sudan çıkaran, şu aklı başıma yerleştiren birisi var. Ağaç, "Bismillâh" deyip Ellâh'ın nimetlerini getirip bana takdîm ederse, benim de Ellâh'ın nâmiyle, ismiyle, izniyle, emriyle hareket etmem lâzımdır. Zira ben de gayet derecede âciz ve fakîrim. Şu inek, benim değil, şu bostan, benim değil, şu ağaç da benim değil. Hepsi Ellâh'ın adıyla bana hizmetçi olmuşlar. Benim vazîfem ise; şuûr-u îmânî ile o gaybî Zât'ı tanımak ve O'na itâat etmektir." O zaman sen de aczinde kudret-i İlâhiyye'yi, fakrında Ğinâ-yı Samedâniyye'yi göreceksin.

Evet, her hayırlı işe başlamadan evvel "Bismillâh" çekiyorsun. Yani, Ellâh'ın adını zikrediyorsun. Bütün mevcûdâtın da lisân-ı hal ile "Bismillâh" dediklerini düşünüyorsun. Böylece tefekküre geniş bir kapı açmış oluyorsun. Kur'ân-ı Hakîm, ¹لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ve ²لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ gibi âyetlerle devamlı insanı tefekküre sevk eder. Âfâkî ve enfüsî delîlleri zikretmekle insanı bu delîller üzerinde düşünmeye davet eder. Ameliyyât-ı cerrâhiyyeye gerek kalmadan şâkirdini rahat bir yolla Ellâh'a kavuşturur. Aczinde kudret-i İlâhiyye'yi, fakrında Ğina-yı Rabbâniyye'yi, şefkatinde rahmet-i Samedâniyye'yi, tefekküründe de hikmet-i Sübhâniyye'yi görüp hisseder.

Tecrübe parasızdır. Bir mes'ele, seni rahatsız edip a'sâbın bozulduğunda, kafan bulandığında; Risâle-i Nûr'un, tevhîd ve haşîre alakalı bir konusunu oku, tefekkür et! Yani şu aklı, sâhib-i hakîkîsine sat! O anda hem o belâ, def' olur; hem aklın, kemâlini bulur; hem de sen, huzur bulursun. Akıl, hikmet-i Rabbâniyye'nin âyinesidir. Ancak Hakîm ismini bulmakla rahat eder; yoksa hastadır, perişandır. Kalb, Rahîm isminin âyinesidir. Rahîm ismini bulmazsa, hastadır. Mide, Rahmân isminin âyinesidir. Rezzâk'ı ister; yoksa rahat etmez. Midede acz ve fakr, her ikisi dâhildir.

Aczde kudret fiili ve Kadîr ismi; fakrda ğinâ fiili ve Rahmân ismi; tefekkürde hikmet fiili ve Hakîm ismi; şefkatte rahmet fiili ve Rahîm ismi görünür.

---

[1] Haşr, 59:21.

[2] Nahl, 16:90.

ŞERH

gibi; beni de bir damla sudan çıkaran, şu aklı başıma yerleştiren birisi var. Ağaç, "Bismillâh" deyip Ellâh'ın nimetlerini getirip bana takdîm ederse, benim de Ellâh'ın nâmiyle, ismiyle, izniyle, emriyle hareket etmem lâzımdır. Zira ben de gayet derecede âciz ve fakîrim. Şu inek, benim değil, şu bostan, benim değil, şu ağaç da benim değil. Hepsi Ellâh'ın adıyla bana hizmetçi olmuşlar. Benim vazîfem ise; şuûr-u îmânî ile o gaybî Zât'ı tanımak ve O'na itâat etmektir." O zaman sen de aczinde kudret-i İlâhiyye'yi, fakrında Ğinâ-yı Samedâniyye'yi göreceksin.

Evet, her hayırlı işe başlamadan evvel "Bismillâh" çekiyorsun. Yani, Ellâh'ın adını zikrediyorsun. Bütün mevcûdâtın da lisân-ı hal ile "Bismillâh" dediklerini düşünüyorsun. Böylece tefekküre geniş bir kapı açmış oluyorsun. Kur'ân-ı Hakîm, ¹لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ve ²لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ gibi âyetlerle devamlı insanı tefekküre sevk eder. Âfâkî ve enfüsî delîlleri zikretmekle insanı bu delîller üzerinde düşünmeye davet eder. Ameliyyât-ı cerrâhiyyeye gerek kalmadan şâkirdini rahat bir yolla Ellâh'a kavuşturur. Aczinde kudret-i İlâhiyye'yi, fakrında Ğina-yı Rabbâniyye'yi, şefkatinde rahmet-i Samedâniyye'yi, tefekküründe de hikmet-i Sübhâniyye'yi görüp hisseder.

Tecrübe parasızdır. Bir mes'ele, seni rahatsız edip a'sâbın bozulduğunda, kafan bulandığında; Risâle-i Nûr'un, tevhit ve haşirle alakalı bir konusunu oku, tefekkür et! Yani şu aklı, sâhib-i hakîkîsine sat! O anda hem o belâ, def' olur; hem aklın, kemâlini bulur; hem de sen, huzur bulursun. Akıl, hikmet-i Rabbâniyye'nin âyinesidir. Ancak Hakîm ismini bulmakla rahat eder; yoksa hastadır, perişandır. Kalb, Rahîm isminin âyinesidir. Rahîm ismini bulmazsa, hastadır. Mide, Rahmân isminin âyinesidir. Rezzâk'ı ister; yoksa rahat etmez. Midede acz ve fakr, her ikisi dâhildir.

Aczde kudret fiili ve Kadîr ismi; fakrda ğinâ fiili ve Rahmân ismi; tefekkürde hikmet fiili ve Hakîm ismi; şefkatte rahmet fiili ve Rahîm ismi görünür.

---

[1] Haşr, 59:21.

[2] Nahl, 16:90.

ŞERH

“Bismillâh” deyip dönüyor. Küre-i Arz, anâsır, meâdin, nebâtât, hayvanât, “Bismillâh” deyip dönüyor. Bütün zerrat-ı mevcûdât, “Bismillâh” deyip dönüyor. Cennet’in bütün müştamilâtı, bütün hûrîler, “Bismillâh” deyip dönüyor. Umûm mahlûkât, âşıkâne “Bismillâh” söylüyor. Her şey, aşka, şevke, cevalâna gelmiş; küçük daireler, büyük dairelere nağme katâarak tâ Arş’a kadar dalga dalga “Bismillâh” zikri yükseliyor. Müellif (ra)’ın ifâdesiyle; *“Güyyâ kâinât, azîm bir mûsîkâ-i zikriyyedir. En küçük nağme, en gür nağamâta karışmakla, haşmetli bir letâfet veriyor.”*¹

Cenâb-ı Hak, o gece Resûl-i Ekrem (sav)’den imkân perdesini kaldırdı. Kâinâtta tasarrufâtını, bütün âlemi nasıl idare ettiğini, O’na bilfiil gösterdi. Buna tecelliyyât-ı ef’âl denir. Resûl-i Ekrem (sav), o gece ilk olarak Ellâhu Teâlâ’nın ef’âlinin tecelliyyâtını müşâhede etmiştir. Onun için Besmele-i Şerîfe, ilk seyr-i sülûk-u Nebevî’dir.

Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri’ne de maneviyyât âleminde ilk olarak inkişâf eden mes’ele, mevcûdâtın ibadeti, zikri, o zikir içerisinde de husûsan Besmele-i Şerîfe’nin zikridir.

Gelin, ey ihvân-ı hakîkat! Beraberce evvelâ Üstâd’ımıza, sonra ruhâniyet-i Nebeviyye’ye bu âlemde misafir olalım. O nûr-u hakîkatten ders alalım. Besmele’yle “acz, fakr, şefkat, tefekkür” mesleğine girelim.

Sual: Madem bütün mevcûdât, lisân-ı hâliyle **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** deyip zikrediyor. Peki, bu hakîkati keşfetmemizin çâresi ve yolu nedir?

Elcevab: Rahmeten li’l-Âlemîn olan Resûl-i Ekrem (asm)’a salevât getirmektir. Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri, Besmele’nin sırlarının beyân edildiği Lem’alar adlı eserinde netîceyi ona bağlıyor. Şöyle ki:

“Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçâre insan! Rahmet ne kadar kıymetdâr bir vesîle ve ne kadar makbûl bir şefaatçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultan-ı Zülcelâl’e vesîledir ki; yıldızlarla zerrat

[1] Sözlür, 24. Söz. 1. Dal, s. 334.

ŞERH

“Bismillâh” deyip dönüyor. Küre-i Arz, anâsır, meâdin, nebâtât, hayvanât, “Bismillâh” deyip dönüyor. Bütün zerrat-ı mevcûdât, “Bismillâh” deyip dönüyor. Cennet’in bütün müştamilâtı, bütün hûrîler, “Bismillâh” deyip dönüyor. Umûm mahlûkât, âşıkâne “Bismillâh” söylüyor. Her şey, aşka, şevke, cemelâna gelmiş; küçük daireler, büyük dairelere nağme katâarak tâ Arş’a kadar dalga dalga “Bismillâh” zikri yükseliyor. Müellif (ra)’ın ifâdesiyle; *“Güyyâ kâinât, azîm bir mûsîkâ-i zikriyyedir. En küçük nağme, en gür nağamâta karışmakla, haşmetli bir letâfet veriyor.”*¹

Cenâb-ı Hak, o gece Resûl-i Ekrem (sav)’den imkân perdesini kaldırdı. Kâinâtta tasarrufâtını, bütün âlemi nasıl idare ettiğini, O’na bilfiil gösterdi. Buna tecelliyyât-ı ef’âl denir. Resûl-i Ekrem (sav), o gece ilk olarak Ellâhu Teâlâ’nın ef’âlinin tecelliyyâtını müşâhede etmiştir. Onun için Besmele-i Şerîfe, ilk seyr-i sülûk-u Nebevî’dir.

Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri’ne de maneviyyât âleminde ilk olarak inkişâf eden mes’ele, mevcûdâtın ibadeti, zikri, o zikir içerisinde de husûsan Besmele-i Şerîfe’nin zikridir.

Gelin, ey ihvân-ı hakikat! Beraberce evvelâ Üstâd’ımıza, sonra ruhâniyet-i Nebeviyye’ye bu âlemde misafir olalım. O nûr-u hakikatten ders alalım. Besmele’yle “acz, fakr, şefkat, tefekkür” mesleğine girelim.

Sual: Madem bütün mevcûdât, lisân-ı hâliyle الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ deyip zikrediyor. Peki, bu hakikati keşfetmemizin çâresi ve yolu nedir?

Elcevab: Rahmeten li’l-Âlemîn olan Resûl-i Ekrem (asm)’a salevât getirmektir. Üstâd Bediüzzaman (ra) Hazretleri, Besmele’nin sırlarının beyân edildiği Lem’alar adlı eserinde netîceyi ona bağlıyor. Şöyle ki:

“Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçâre insan! Rahmet ne kadar kıymetdâr bir vesîle ve ne kadar makbûl bir şefaatçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultan-ı Zülcelâl’e vesîledir ki; yıldızlarla zerrat

[1] Sözlür, 24. Söz. 1. Dal, s. 334.

ŞERH

İnsanı, Ellâh'a kavuşturan yollar, zîhayatın nefesleri adedinden çoktur. Fakat bu yolların bazısı uzun, bazısı kısadır. Bütün hakikat yolları içinde en kısa ve en kolay olanı, Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin bizzat ifâdesiyle salevât-ı şerîfe ile Besmele-i Şerîfe'dir. Bu yol, insanı hakîkate götüren en câzibeli meslek ve meşrebtir. Salevât-ı şerîfe, tek başıyla bir tarîk-ı hakîkattir. Eskide, hakîkate vâsıl olmak için bir sâlik, bir mürşidin elini tutar; onun ruhâniyetinden istifâde ederek mâsivâdan tecerrüd eder; zikr-i İlâhî ile riyâzâtla müşkilât içinde bazı erkân-ı îmâniyenin keşfine ancak mazhar olurdu. Fakat bütün mürşidlerin başı, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. Salevât-ı şerîfe ile doğrudan doğruya vahyin merkezi olan O Zât'a ulaşmak, elbette hakikat yollarının en kısası ve en selâmetlisidir. Resûl-i Ekrem (asm)'ı bulan ise, bütün enbiâyı ve evliyâyı bulur. Çünkü O, bütün enbiyânın reîsi ve evliyânın imamıdır. Başka bir mürşid, başka bir yol aramaya gerek yoktur. Hem O'nu bulan, bin bir ismiyle Ellâhu Teâlâ'yı bulur. Bu sebeble salevât, tek başına bir tarîk-i hakîkattir ve tarîklerin en kısası, en güzeli, en câzibedârı ve en yükseğidir.

Hacı Hulûsî Bey'in, Barla Lâhikası'nda geçen mektûblarından anlaşıldığı üzere O Zât, bütün esrâr-ı âlemi, Besmele ve salevât ile hall ve keşfetmiştir. Elazığ'a ziyâretine gittiğimiz zaman sık sık; *"Molla! Cezb u câzibe denilen salevât-ı şerîfe ile hakîkate giden bir tarîkımız var."* cümlesini tekrar ediyordu. Kezâ tahdîs-i nimet sûretinde, *"Elhamdülillâh, Cenâb-ı Hak, bize Besmele-i Şerîfe ile salevât-ı şerîfeyi ikrâmen verdi."* diyordu.

Resûl-i Ekrem (asm), hazîne-i rahmetin kapıcısıdır. O'na ulaşmayan, rahmete nâil olamaz. Hazînenin de kapıcı vasıtasıyla aldığımız iki anahtarı vardır.

Biri: Besmele-i Şerîfe'dir.

Diğeri: Salevât-ı Şerîfe'dir.

Öyleyse sen, bu iki anahtarı elde et! Bu sayede hem o kapıcıya, hem de o hazîneye vâsıl ol! Hakikat âlemine geç! Bu iki anahtarı elde edemezsen, hakîkate vâsıl olamazsın.

ŞERH

İnsanı, Ellâh'a kavuşturan yollar, zîhayatın nefesleri adedinden çoktur. Fakat bu yolların bazısı uzun, bazısı kısadır. Bütün hakikat yolları içinde en kısa ve en kolay olanı, Üstâd Bedüzzaman (ra) Hazretleri'nin bizzat ifâdesiyle salevât-ı şerîfe ile Besmele-i Şerîfe'dir. Bu yol, insanı hakîkate götüren en câzibeli meslek ve meşrebtir. Salevât-ı şerîfe, tek başıyla bir tarîk-ı hakîkattir. Eskide, hakîkate vâsıl olmak için bir sâlik, bir mürşidin elini tutar; onun ruhâniyetinden istifâde ederek mâsivâdan tecerrüd eder; zikr-i İlâhî ile riyâzâtla müşkilât içinde bazı erkân-ı îmâniyenin keşfine ancak mazhar olurdu. Fakat bütün mürşidlerin başı, Resûl-i Ekrem (asm)'dır. Salevât-ı şerîfe ile doğrudan doğruya vahyin merkezi olan O Zât'a ulaşmak, elbette hakikat yollarının en kısası ve en selâmetlisidir. Resûl-i Ekrem (asm)'ı bulan ise, bütün enbiâyı ve evliyâyı bulur. Çünkü O, bütün enbiyânın reîsi ve evliyânın imamıdır. Başka bir mürşid, başka bir yol aramaya gerek yoktur. Hem O'nu bulan, bin bir ismiyle Ellâhu Teâlâ'yı bulur. Bu sebeble salevât, tek başına bir tarîk-i hakîkattir ve tarîklerin en kısası, en güzeli, en câzibedârı ve en yükseğidir.

Hacı Hulûsî Bey'in, Barla Lâhikası'nda geçen mektûblarından anlaşıldığı üzere O Zât, bütün esrâr-ı âlemi, Besmele ve salevât ile hall ve keşfetmiştir. Elazığ'a ziyâretine gittiğimiz zaman sık sık; *"Molla! Cezb u câzibe denilen salevât-ı şerîfe ile hakîkate giden bir tarîkımız var."* cümlesini tekrar ediyordu. Kezâ tahdîs-i nimet sûretinde, *"Elhamdülillâh, Cenâb-ı Hak, bize Besmele-i Şerîfe ile salevât-ı şerîfeyi ikrâmen verdi."* diyordu.

Resûl-i Ekrem (asm), hazîne-i rahmetin kapıcısıdır. O'na ulaşmayan, rahmete nâil olamaz. Hazînenin de kapıcı vasıtasıyla aldığımız iki anahtarı vardır.

Biri: Besmele-i Şerîfe'dir.

Diğeri: Salevât-ı Şerîfe'dir.

Öyleyse sen, bu iki anahtarı elde et! Bu sayede hem o kapıcıya, hem de o hazîneye vâsıl ol! Hakikat âlemine geç! Bu iki anahtarı elde edemezsen, hakîkate vâsıl olamazsın.

METİN

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Ellah, ne fiat istiyor?

ŞERH

Şimdi sizler diyeceksiniz; "Sen, neler konuşuyorsun? Sen, kim oluyorsun da bu hakikatlerden dem vuruyorsun? Yâhu benim nefsimi ne yapacaksınız. Ben, diyorum ki; şu dem vurduğum hakikatler, benim değil; Kur'ân'ın tefsîri olan Risâle-i Nûr'un hakikatleridir. Bugün ölsem bile Cenâb-ı Hak, öyle bir tâifeyi yakında getirecek ki; şu âlem, pek çok hâdisât-ı acîbe ile çalkalandığı zaman, elbette şu hakikatler, tertemiz altın gibi tezâhür edecek; âlemin pisliği nev'inden yanlış olan telakkîler ve düşünceler ve tarzlar, hepsi silinip gidecek, devam etmeyecektir.

"Hak tecellî eyleyince, her işi âsân eder,

Halk eder esbâbını bir lâhzada ihsan eder."

İki kişinin istikâmetli olarak şu dersleri yapması, Küre-i Arz'ın medâr-ı iftihârıdır. Beşer, dinler veya dinlemez; o kadar önemli değil. Bununla beraber Rabbu'l-Âlemîn'in va'di vardır; şu dersleri, Küre'de hâkim eyleyecek; erbâbını yaratacak, ehlini gönderecektir. الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَتْحِ *"Sabır, kurtuluşun anahtarıdır."*¹

Deme niçin bu böyle, şu şöyle. Kaderin hükmüne itiraz etme! Ellâh'ın va'd ettiği gün, تَصْرُ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ, *"Ellâh'dan bir nusret, düşmanlarınıza gâlib gelmeniz ve yakın bir fetih"*² sırrı yakındır, tezâhür edecektir. وَيَنْصُرُ الْمُؤْمِنِينَ *"Mü'minlere müjde ver!"*³ buyuran, Ellâh'tır.

(Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sâhibi olan Ellâh, ne fiyat istiyor?) Tablacı hükmünde bulunan insanlar, mal sâhibi değiller. Bu meyvelerin cümlesini, Ellâh bize gönderiyor.

[1] Keşfü'l-Hafâ, 2/19.

[2] Saff, 61:13.

[3] Saff, 61:13.

METİN

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Ellah, ne fiat istiyor?

ŞERH

Şimdi sizler diyeceksiniz; "Sen, neler konuşuyorsun? Sen, kim oluyorsun da bu hakikatlerden dem vuruyorsun? Yâhu benim nefsimi ne yapacaksınız. Ben, diyorum ki; şu dem vurduğum hakikatler, benim değil; Kur'ân'ın tefsîri olan Risâle-i Nûr'un hakikatleridir. Bugün ölsem bile Cenâb-ı Hak, öyle bir tâifeyi yakında getirecek ki; şu âlem, pek çok hâdisât-ı acîbe ile çalkalandığı zaman, elbette şu hakikatler, tertemiz altın gibi tezâhür edecek; âlemin pisliği nev'inden yanlış olan telakkîler ve düşünceler ve tarzlar, hepsi silinip gidecek, devam etmeyecektir.

"Hak tecellî eyleyince, her işi âsân eder,

Halk eder esbâbını bir lâhzada ihsan eder."

İki kişinin istikâmetli olarak şu dersleri yapması, Küre-i Arz'ın medâr-ı iftihârıdır. Beşer, dinler veya dinlemez; o kadar önemli değil. Bununla beraber Rabbu'l-Âlemîn'in va'di vardır; şu dersleri, Küre'de hâkim eyleyecek; erbâbını yaratacak, ehlini gönderecektir. الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَتْحِ *"Sabır, kurtuluşun anahtarıdır."*¹

Deme niçin bu böyle, şu şöyle. Kaderin hükmüne itiraz etme! Ellâh'ın va'd ettiği gün, تَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَقَدْ قَرِيبٌ *"Ellâh'dan bir nusret, düşmanlarınıza gâlib gelmeniz ve yakın bir fetih"*² sırrı yakındır, tezâhür edecektir. وَيَنْبِئُ الْمُؤْمِنِينَ *"Mü'minlere müjde ver!"*³ buyuran, Ellâh'tır.

(Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sâhibi olan Ellâh, ne fiyat istiyor?) Tablacı hükmünde bulunan insanlar, mal sâhibi değiller. Bu meyvelerin cümlesini, Ellâh bize gönderiyor.

[1] Keşfü'l-Hafâ, 2/19.

[2] Saff, 61:13.

[3] Saff, 61:13.

ŞERH

zemîndeki muhtâc misafirlerine getirir. Çünkü o elmanın yüzünde bulunan sikke-i fıtrat ve hâtem-i hikmet ve turra-i samediyet ve mühr-ü rahmet, bütün elmalarda ve sâir meyvelerde ve bütün nebâtât ve hayvanâtta bulunduğundan o tek elmanın hakikî mâlikî ve sâniî, elbette ve herhalde o elmanın emsâli ve hem-cinsi ve kardeşleri olan bütün sekene-i arzın ve onun bahçesi olan koca zemînin ve onun fabrikası olan ağacının ve onun tezgâhı olan mevsiminin ve onun terbiyegâhı olan bahar ve yazın Mâlik-i Zülcelâl'i ve Hâlık-ı Zülcemâl'i olacak, başka olamaz.

Demek her bir meyve, öyle bir mühr-ü vahdettir ki; onun ağacı olan arzın ve onun bahçesi olan kâinât kitabının kâtibini ve sâni'ini bildirir ve vahdetini gösterir ve meyveler adedince vahdâniyyet fermânının mühürlendiğine işâret eder.”¹

Hem meselâ; bir tek narın vücûda gelebilmesi için, kâinât fabrikasının bütün çarklarının çalışması lâzım gelir. Bu da hadd ü hesaba gelmez masârıfı iktizâ eder. Eğer bu meyveler, bu masrafa göre bize satılsaydı, alınabilir miydi? Kimin buna gücü yeterdi? Eğer bu meyveler, esbâba verilseydi, o meyveler vücûda gelmezdi. Faraza vücûda gelseydi, fiyatına baha biçilmezdi. Demek bütün bu meyveler, nihayetsiz rahmet sâhibi bir Zât'ın gayet kıymetdâr hediyeleridir. Müellif (ra), Mesnevî-i Nûriye adlı eserinde şöyle buyuruyor:

“Küre-i Arz mağazasından me'kulât ve meşrûbât ve libâs ve sâir ihtiyaçlarınızı temin ediyorsunuz. Parasız aldığınız bu malları ilâhî hazînedan almayıp birer birer esbâba yaptıracak olursanız, acaba bir nâr tanesini ne kadar zamanlarda elde edip, ne kadar pahalı alacaksınız? Çünkü o nar, bütün eşya ile alakadârdır. Az bir zamanda, az bir kıymetle husule gelmesi imkân hâricidir. Ve aynı zamanda ondaki zînet, intizâm, san'at, râyiha, tat ve koku gibi latîf şeylerden anlaşılıyor ki; o nâr tanesi, öyle bir Sâni'in masnûudur ki; icâdında külfet ve mübâşeret yoktur.”²

Kâinâtın cümlesi, tablacıdır. Padişâh-ı Zülcemâl, Cevvâd-ı Kerîm'dir, çok cömerttir. Bütün atıyeleri verendir. Ağacın başına bir sofra koyuyor. Ağaç,

[1] Şuâ'lar, 7. Şuâ', 2. Bab, 3. Menzil, 4. Hakikat, s. 172-175.

[2] Mesnevî-i Nûriye, Zeylül-Hubâb, s. 111.

ŞERH

zemîndeki muhtâc misafirlerine getirir. Çünkü o elmanın yüzünde bulunan sikke-i fıtrat ve hâtem-i hikmet ve turra-i samediyet ve mühr-ü rahmet, bütün elmalarda ve sâir meyvelerde ve bütün nebâtât ve hayvanâtta bulunduğundan o tek elmanın hakikî mâlikî ve sâniî, elbette ve herhalde o elmanın emsâli ve hem-cinsi ve kardeşleri olan bütün sekene-i arzın ve onun bahçesi olan koca zemînin ve onun fabrikası olan ağacının ve onun tezgâhı olan mevsiminin ve onun terbiyegâhı olan bahar ve yazın Mâlik-i Zülcelâl'i ve Hâlık-ı Zülcemâl'i olacak, başka olamaz.

Demek her bir meyve, öyle bir mühr-ü vahdettir ki; onun ağacı olan arzın ve onun bahçesi olan kâinât kitabının kâtibini ve sâni'ini bildirir ve vahdetini gösterir ve meyveler adedince vahdâniyyet fermânının mühürlendiğine işâret eder.¹

Hem meselâ; bir tek narın vücûda gelebilmesi için, kâinât fabrikasının bütün çarklarının çalışması lâzım gelir. Bu da hadd ü hesaba gelmez masârıfı iktizâ eder. Eğer bu meyveler, bu masrafa göre bize satılsaydı, alınabilir miydi? Kimin buna gücü yeterdi? Eğer bu meyveler, esbâba verilseydi, o meyveler vücûda gelmezdi. Faraza vücûda gelseydi, fiyatına baha biçilmezdi. Demek bütün bu meyveler, nihayetsiz rahmet sâhibi bir Zât'ın gayet kıymetdâr hediyeleridir. Müellif (ra), Mesnevî-i Nûriye adlı eserinde şöyle buyuruyor:

*"Küre-i Arz mağazasından me'kulât ve meşrûbât ve libâs ve sâir ihtiyaçlarınızı temin ediyorsunuz. Parasız aldığınız bu malları ilâhî hazînedan almayıp birer birer esbâba yaptıracak olursanız, acaba bir nâr tanesini ne kadar zamanlarda elde edip, ne kadar pahalı alacaksınız? Çünkü o nar, bütün eşya ile alakadârdır. Az bir zamanda, az bir kıymetle husule gelmesi imkân hâricidir. Ve aynı zamanda ondaki zînet, intizâm, san'at, râyiha, tat ve koku gibi latîf şeylerden anlaşılıyor ki; o nâr tanesi, öyle bir Sâni'in masnûudur ki; icâdında külfet ve mübâşeret yoktur."*²

Kâinâtın cümlesi, tablacıdır. Padişâh-ı Zülcemâl, Cevvâd-ı Kerîm'dir, çok cömerttir. Bütün atiyeleri verendir. Ağacın başına bir sofra koyuyor. Ağaç,

[1] Şuâ'lar, 7. Şuâ', 2. Bab, 3. Menzil, 4. Hakikat, s. 172-175.

[2] Mesnevî-i Nûriye, Zeylül-Hubâb, s. 111.

METİN

Elcevab: Evet o Mün'im-i Hakikî,

ŞERH

1 ¹ لَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ ¹ âyet-i kerîmesi, “Besmelesiz hiçbir şeyi yemeyin; yasaktır. Çünkü bütün mahlûkât ve mevcûdât, vird-i zebânî olarak Besmele'yi çekiyor. Sen de Besmele çek. Öyle ye!” emrediyor.

Bütün mevcûdât, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ derken, nokta-i merkeziyyede insan var. Şu âlemde her şey, insanın etrafında manen pervâne gibi dönüyor; ona hizmet ediyor. Eğer insan Besmele çekmezse, hem hukûkullâha, hem de hukûku'l-ibâda, raiyyetin hukûkuna tecâvüz etmiş olacağından, gadab ve azab-ı İlâhî'ye, semâvî ve arzî belâ ve musîbetlere müstahak olur. Onun için Besmele ile hareket edip emr-i İlâhî dairesinde hareket etmek, kâinâtın bekâsına sebebiyet verecek bir güçtür. O güç giderse, kıyamet kopar.

Canâb-ı Hak, nihayetsiz cûd ve keremiyle her bir mevsimi, bir sofra veya bir vagon hükmüne getirmiş; bununla rızıkımızı mükemmel bir sûrette ihsan ediyor. Her bir ağacı, birer hûrî gibi süsleyip onların elleri hükmünde olan dalları vasıtasıyla çeşit çeşit meyveleri bizlere ikrâm ediyor. Her bir ağacı, rızıkımızı yüklenmiş bir tablacı hükmüne getirip bize takdîm ediyor. Hem Rabb-i Kerîmimiz, garîb bir san'at ve zehirli bir sinek olan bal arısının eliyle en şifâlı balı bizlere yediyor. Hem en güzel ve yumuşak bir libâsı, elsiz bir böceğin eliyle bize giydiriyor. Hülâsa; mevcûdâtın her biri, birer tablacı hükmündedir. Hadsiz hediyeleri onlar vasıtasıyla bize takdîm ediyor; maddî ve manevî hadsiz ikrâmlarda bulunuyor.

Ey insan! Sana bu kadar hadsiz maddî ve manevî ikrâmda bulunan, bu kadar kıymetdâr hediyeleri sana gönderen Zât-ı Gaybî'nin, senden isteği nedir? Bu kadar hadsiz kıymetdâr mallara karşı senden ne fiyat istiyor?

(Elcevab: Evet, o Mün'im-i Hakikî,) Mün'im-i Hakikî, Ellâh'dır. Nimetlerin asıl sâhibi, O'dur. Diğerleri ise, zâhîrî mün'imlerdir; nimetler, onların

---

[1] En'âm, 6:121.

METİN

Elcevab: Evet o Mün'im-i Hakîkî,

ŞERH

1 ¹ *âyet-i kerîmesi, "Besmelesiz hiçbir şeyi yemeyin; yasaktır. Çünkü bütün mahlûkât ve mevcûdât, vird-i zebânî olarak Besmele'yi çekiyor. Sen de Besmele çek. Öyle ye!" emrediyor.*

Bütün mevcûdât, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ derken, nokta-i merkeziyyede insan var. Şu âlemde her şey, insanın etrafında manen pervâne gibi dönüyor; ona hizmet ediyor. Eğer insan Besmele çekmezse, hem hukûkullâha, hem de hukûku'l-ibâda, raiyyetin hukûkuna tecâvüz etmiş olacağından, gadab ve azab-ı İlâhî'ye, semâvî ve arzî belâ ve musîbetlere müstahak olur. Onun için Besmele ile hareket edip emr-i İlâhî dairesinde hareket etmek, kâinâtın bekâsına sebebiyet verecek bir güçtür. O güç giderse, kıyamet kopar.

Canâb-ı Hak, nihayetsiz cûd ve keremiyle her bir mevsimi, bir sofra veya bir vagon hükmüne getirmiş; bununla rızığımızı mükemmel bir sûrette ihsan ediyor. Her bir ağacı, birer hûrî gibi süsleyip onların elleri hükmünde olan dalları vasıtasıyla çeşit çeşit meyveleri bizlere ikrâm ediyor. Her bir ağacı, rızığımızı yüklenmiş bir tablacı hükmüne getirip bize takdîm ediyor. Hem Rabb-i Kerîmimiz, garîb bir san'at ve zehirli bir sinek olan bal arısının eliyle en şifâlı balı bizlere yediyor. Hem en güzel ve yumuşak bir libâsı, elsiz bir böceğin eliyle bize giydiriyor. Hülâsa; mevcûdâtın her biri, birer tablacı hükmündedir. Hadsiz hediyeleri onlar vasıtasıyla bize takdîm ediyor; maddî ve manevî hadsiz ikrâmlarda bulunuyor.

Ey insan! Sana bu kadar hadsiz maddî ve manevî ikrâmda bulunan, bu kadar kıymetdâr hediyeleri sana gönderen Zât-ı Gaybî'nin, senden isteği nedir? Bu kadar hadsiz kıymetdâr mallara karşı senden ne fiyat istiyor?

(Elcevab: Evet, o Mün'im-i Hakîkî,) Mün'im-i Hakîkî, Ellâh'dır. Nimetlerin asıl sâhibi, O'dur. Diğerleri ise, zâhîrî mün'imlerdir; nimetler, onların

[1] En'âm, 6:121.

METİN

bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiat ise; üç şeydir. Biri: Zikir. Biri: Şükür. Biri: Fikir'dir. Başta "Bismillah" zikirdir. Âhirde "Elhamdülillah" şükürdür. Ortada, bu kıymettar hârîka-i san'at olan nimetler Ehad-i Samed'in

ŞERH

değildir. Onlar, sadece birer vasıtaadır. Meselâ; bir adam gidiyor; tarlasından hurmayı veya karpuzu veyahud üzümü koparıp, çarşıya getirip satıyor. Sen de ücret mukâbilinde o meyvelerden satın alıyorsun? Şimdi o meyvelerin asıl sâhibi o adam mıdır? Hayır. Belki o, bir vasıtaadır. Mün'im-i Hakîkî, o adamın eliyle o meyveleri sana ikrâm ediyor. O halde asıl mal sâhibi olan Ellâh'a şükretmelisin. Sonra da o adam, o nimete vasıta olduğu için, ona da teşekkür etmelisin. Alışveriş yaptığımız tablacı hükmünde olan o insana parasını vermekle ve teşekkür etmekle hem maddî, hem de manevî bir ücret verdik. Peki, asıl mal sâhibi olan Ellâh, bizden ne fiyat istiyor?

Elcevab: O Mün'im-i Hakîkî, **(bizden o kıymetdâr nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir.**

Biri: Zikir.

Biri: Şükür.

Biri: Fikir'dir.) Müellif (ra), ne kadar belîğ bir cümle kullanmış!.. Zikir, fikir, şükür. Mün'im-i Hakîkî de bir nimete mazhar olduğumuzda meselâ; bir şey yediğimizde, bir şey içtiğimizde, bir şey giydiğimizde, bir yere oturup istirahat ettiğimizde, havayı teneffüs ettiğimizde, uyuyup dinlendiğimizde, bir evlâda sâhib olduğumuzda, hülâsa her hayırlı işte bizden bu üç fiyatı istiyor.

(Başta "Bismillâh" zikirdir.) Yemeye, içmeye, giymeye, çalışmaya, oturmaya, uyumaya, hülâsa her hayırlı işe başlarken; **يَسْمُ اللّٰه** demeliyiz. **(Âhirde "Elhamdülillâh" şükürdür.)** O hayırlı işin sonunda da **لِلّٰه** deyip şükretmeliyiz. **(Ortada, bu kıymetdâr hârîka-i san'at olan nimetler Ehad-i Samed'in)** Ehad, Zât'ı bir olan demektir. Samed ise, her şey O'na muhtâc; O, hiçbir şeye muhtâc olmayan Zât demektir. "Her şey, O'na muhtâcdır." cümlesi,

METİN

bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiat ise; üç şeydir. Biri: Zikir. Biri: Şükür. Biri: Fikir'dir. Başta "Bismillah" zikirdir. Âhirde "Elhamdülillah" şükürdür. Ortada, bu kıymettar hârîka-i san'at olan nimetler Ehad-i Samed'in

ŞERH

değildir. Onlar, sadece birer vasıtaadır. Meselâ; bir adam gidiyor; tarlasından hurmayı veya karpuzu veyahud üzümü koparıp, çarşıya getirip satıyor. Sen de ücret mukâbilinde o meyvelerden satın alıyorsun? Şimdi o meyvelerin asıl sâhibi o adam mıdır? Hayır. Belki o, bir vasıtaadır. Mün'im-i Hakîkî, o adamın eliyle o meyveleri sana ikrâm ediyor. O halde asıl mal sâhibi olan Ellâh'a şükretmelisin. Sonra da o adam, o nimete vasıta olduğu için, ona da teşekkür etmelisin. Alışveriş yaptığımız tablacı hükmünde olan o insana parasını vermekle ve teşekkür etmekle hem maddî, hem de manevî bir ücret verdik. Peki, asıl mal sâhibi olan Ellâh, bizden ne fiyat istiyor?

Elcevab: O Mün'im-i Hakîkî, **(bizden o kıymetdâr nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir.**

Biri: Zikir.

Biri: Şükür.

Biri: Fikir'dir.) Müellif (ra), ne kadar belîğ bir cümle kullanmış!.. Zikir, fikir, şükür. Mün'im-i Hakîkî de bir nimete mazhar olduğumuzda meselâ; bir şey yediğimizde, bir şey içtiğimizde, bir şey giydiğimizde, bir yere oturup istirahat ettiğimizde, havayı teneffüs ettiğimizde, uyuyup dinlendiğimizde, bir evlâda sâhib olduğumuzda, hülâsa her hayırlı işte bizden bu üç fiyatı istiyor.

(Başta "Bismillâh" zikirdir.) Yemeye, içmeye, giymeye, çalışmaya, oturmaya, uyumaya, hülâsa her hayırlı işe başlarken; **يَسْمُ اللّٰه** demeliyiz. **(Âhirde "Elhamdülillâh" şükürdür.)** O hayırlı işin sonunda da **لِلّٰهِ الْحَمْدُ** deyip şükretmeliyiz. **(Ortada, bu kıymetdâr hârîka-i san'at olan nimetler Ehad-i Samed'in)** Ehad, Zât'ı bir olan demektir. Samed ise, her şey O'na muhtâc; O, hiçbir şeye muhtâc olmayan Zât demektir. "Her şey, O'na muhtâcdır." cümlesi,

ŞERH

vücûd ve vahdetine açılan iki yol mevcûddur. Onu da fikir açıyor. İnsana her nimette Mün'im'i, her san'atta Sâni'i bulduruyor. İşte sana iki büyük cadde. Tefekkürle o caddede yürü!

Hülâsa: Her bir mevcûd, san'at itibariyle Cenâb-ı Hakk'ın mu'cize-i kudretidir; nimetiyet cihetiyle de hediye-i rahmetidir. Her san'atta Sâni'i, her nimette Mün'im'i bulmak, Ellâh'a vâsıl olmanın en kısa ve en kestirme yoludur. Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Ey nâdan nefsim! Bil ki: Çendân dünya ve mevcûdât fânidir. Fakat her fânî şeyde, bâkiye îsal eden iki yol bulabilirsin ve can-ı cânân olan Mahbûb-u Lâyezal'in tecelli-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki: Sûret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen..."

Evet, nimet içinde in'am görünür; Rahmân'ın iltifâtı hissedilir. Nimetten in'ama geçsen, Mün'im'i bulursun. Hem her eser-i Samedanî, bir mektûb gibi, bir Sâni'-i Zülcelâl'in esmasını bildirir. Nakıştan manaya geçsen, esma yoluyla Müsemmâyı bulursun. Madem şu masnûât-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et. Manasız kabuğunu kışırını, acımadan fenâ seyhline atabilirsin.

*Evet, masnûâtta hiçbir eser yok ki, çok manalı bir lafz-ı mücessem olmasın, Sâni'-i Zülcelâl'in çok esmasını okutturmasın. Madem şu masnûât, elfâzdır, kelimât-ı kudrettir; manalarını oku, kalbine koy. Manasız kalan elfâzı, bilâperva zevâlin havasına at. Arkalarından alakadârâne bakıp meşgul olma."*¹

Hacı Bey Merhûm (Ellâh O'ndan râzı olsun) şöyle diyordu: "Başta'Bismillâh' kolay, sonunda 'Elhamdülillâh' o da kolay. Ama şu ortadaki fikir, en zoru o. İnsan, onu unutuyor."

Hele bir düşünelim! Güneş'in bir günlük vazifesi için, ne kadar masraf yapılıyor. Onun hem ışığı, hem harâreti, hem lamba, hem de soba görevi için yapılan masârif hesab et. Müellif (ra)'ın ifâdesiyle; *"Okuduğunuz*

[1] Sözlere, 17. Söz, 2. Makâm, Kalbe Farisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât, s. 216-217.

ŞERH

vücûd ve vahdetine açılan iki yol mevcûddur. Onu da fikir açıyor. İnsana her nimette Mün'im'i, her san'atta Sâni'i bulduruyor. İşte sana iki büyük cadde. Tefekkürle o caddede yürü!

Hülâsa: Her bir mevcûd, san'at itibariyle Cenâb-ı Hakk'ın mu'cize-i kudretidir; nimetiyet cihetiyle de hediye-i rahmetidir. Her san'atta Sâni'i, her nimette Mün'im'i bulmak, Ellâh'a vâsıl olmanın en kısa ve en kestirme yoludur. Müellif (ra), Sözlere adlı eserinde şöyle buyuruyor:

"Ey nâdan nefsim! Bil ki: Çendân dünya ve mevcûdât fânidir. Fakat her fânî şeyde, bâkiye îsal eden iki yol bulabilirsin ve can-ı cânân olan Mahbûb-u Lâyezal'in tecelli-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki: Sûret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen..."

Evet, nimet içinde in'am görünür; Rahmân'ın iltifâtı hissedilir. Nimetten in'ama geçsen, Mün'im'i bulursun. Hem her eser-i Samedanî, bir mektûb gibi, bir Sâni'-i Zülcelâl'in esmasını bildirir. Nakıştan manaya geçsen, esma yoluyla Müsemmâyı bulursun. Madem şu masnûât-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et. Manasız kabuğunu kırını, acımadan fenâ seyhline atabilirsin.

*Evet, masnûâtta hiçbir eser yok ki, çok manalı bir lafz-ı mücessem olmasın, Sâni'-i Zülcelâl'in çok esmasını okutturmasın. Madem şu masnûât, elfâzdır, kelimât-ı kudrettir; manalarını oku, kalbine koy. Manasız kalan elfâzı, bilâperva zevâlin havasına at. Arkalarından alakadârâne bakıp meşgul olma."*¹

Hacı Bey Merhûm (Ellâh O'ndan râzı olsun) şöyle diyordu: "Başta'Bismillâh' kolay, sonunda 'Elhamdülillâh' o da kolay. Ama şu ortadaki fikir, en zoru o. İnsan, onu unutuyor."

Hele bir düşünelim! Güneş'in bir günlük vazifesi için, ne kadar masraf yapılıyor. Onun hem ışığı, hem harâreti, hem lamba, hem de soba görevi için yapılan masârif hesab et. Müellif (ra)'ın ifâdesiyle; *"Okuduğunuz*

[1] Sözlere, 17. Söz, 2. Makâm, Kalbe Farisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât, s. 216-217.

ŞERH

rahmettir. Yani Rahmân ve Rahîm isimleriyle müsemmâ bir Zât var. Seni sevmiş. Sevdîği için, seninle kendi arasında bir hediyeleşmeyi irâde etmiş. تَهَادَوْا تَحَابُّوا *"Hediyeleşiniz. Tâ ki aranızda sevgi ve muhabbet bağları meydana gelsin."*¹ hadîs-i şerîfin ifâde ettiğî manaya göre; Hâlık-ı âlem, sana bir hediye gönderiyor; bu hediyeye karşılık, senin de O'na bir hediye vermen lâzımdır. Senin hediyen ise, şükür ve ibadettir.

Hem kudretin mu'cizesi olan bu hurmaya bak. Bütün dünya toplansa, bu hurmayı meydana getiremez. Çünkü bir hurmayı meydana getirmek için, gece ve gündüzün, mevsimlerin vücûd bulması; bunun için de Güneş'in, Ay'ın, Küre-i Arz'ın dönmesi lâzımdır ki; sonra o hurma, rızık olarak senin önüne gelebilsin. Öyle ise bu hurma, bütün dünya insanlarını âciz bırakan kudret-i İlâhiyye'nin bir mu'cizesidir. Bunu gör, îmân et! O hurma, bir nimettir, bir hediyedir. Rahmân-ı Zülcemâl, onu hediye olarak sana gönderiyor. Rahmetin hediyesi olduğuna göre, o zaman şükür ve ibadet et.

Demek o hurma, eser-i san'at olması itibariyle bir mu'cize-i kudrettir. Sâni'-i Zülkemâl, o eseriyle sana kendisini tanıttırıyor. Senin de îmân ile O'nu tanımanı istiyor. Hem o hurma, eser-i nimet olması itibariyle de bir hediye-i rahmettir. Mün'im-i Hakîkî, o hediye ile seni sevdiğini bildiriyor. Senin de şükür ve ibadet ile O'nu sevmeni istiyor. Öyle ise, her bir hurma, senden iki vazifeyi talep ediyor ve şöyle diyor:

"Ey insan-ı gâfil! Bana bak! Beni, sana bir mu'cize-i kudret olarak gönderen Zât'ı îmân ile tanı! Kezâ beni, sana bir hediye-i rahmet olarak gönderen Zât'ı şükür ve ibadet ile sev!"

Bu da ikinci fiyat olan tefekkürdür ki; Risâle-i Nûr şâkirdlerinin ana mesleğî budur.

Elmayı yiyip lezzet aldıktan sonra üçüncü fiyat olarak *"Elhamdülillâh"* demek ise şükürdür.

---

[1] Buhârî, Edebü'l-Müfred, 594.

ŞERH

rahmettir. Yani Rahmân ve Rahîm isimleriyle müsemmâ bir Zât var. Seni sevmiş. Sevdığı için, seninle kendi arasında bir hediyeleşmeyi irâde etmiş. تَهَادُّوا تَحَابُّوا *"Hediyeleşiniz. Tâ ki aranızda sevgi ve muhabbet bağları meydana gelsin."*¹ hadîs-i şerîfin ifâde ettiği manaya göre; Hâlık-ı âlem, sana bir hediye gönderiyor; bu hediyeye karşılık, senin de O'na bir hediye vermen lâzımdır. Senin hediyen ise, şükür ve ibadettir.

Hem kudretin mu'cizesi olan bu hurmaya bak. Bütün dünya toplansa, bu hurmayı meydana getiremez. Çünkü bir hurmayı meydana getirmek için, gece ve gündüzün, mevsimlerin vücûd bulması; bunun için de Güneş'in, Ay'ın, Küre-i Arz'ın dönmesi lâzımdır ki; sonra o hurma, rızık olarak senin önüne gelebilsin. Öyle ise bu hurma, bütün dünya insanlarını âciz bırakan kudret-i İlâhiyye'nin bir mu'cizesidir. Bunu gör, îmân et! O hurma, bir nimettir, bir hediyedir. Rahmân-ı Zülcemâl, onu hediye olarak sana gönderiyor. Rahmetin hediyesi olduğuna göre, o zaman şükür ve ibadet et.

Demek o hurma, eser-i san'at olması itibariyle bir mu'cize-i kudrettir. Sâni'-i Zülkemâl, o eseriyle sana kendisini tanıttırıyor. Senin de îmân ile O'nu tanımanı istiyor. Hem o hurma, eser-i nimet olması itibariyle de bir hediye-i rahmettir. Mün'im-i Hakîkî, o hediye ile seni sevdiğini bildiriyor. Senin de şükür ve ibadet ile O'nu sevmeni istiyor. Öyle ise, her bir hurma, senden iki vazifeyi talep ediyor ve şöyle diyor:

"Ey insan-ı gâfil! Bana bak! Beni, sana bir mu'cize-i kudret olarak gönderen Zât'ı îmân ile tanı! Kezâ beni, sana bir hediye-i rahmet olarak gönderen Zât'ı şükür ve ibadet ile sev!"

Bu da ikinci fiyat olan tefekkürdür ki; Risâle-i Nûr şâkirdlerinin ana mesleği budur.

Elmayı yiyip lezzet aldıktan sonra üçüncü fiyat olarak *"Elhamdülillâh"* demek ise şükürdür.

---

[1] Buhârî, Edebü'l-Müfred, 594.

ŞERH

Elhâsıl: Ellâhu Teâlâ, dünyada bu kadar hadsiz nimetleri bizlere ihsan ve ikrâm buyurmuş. Bu nimetlerin mukâbilinde bizden fiyat olarak üç vazifeyi ister: Zikir, şükür, fikir. Başta Besmele, zikirdir. Âhirde "*Elhamdülillâh*" dedin; o da şükürdür. Ortada kâinâtta bütün eserler; Sâni'-i Zülkemâl'in birer mu'cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünüp îmân ve şükür vazifesini edâ etmek, küllîleşmek de fikirdir.

Tefekkürünle her şey, sana bir tarifnâme olup, her şeyde Ellâh'a gidecek iki yol buldun. O iki yol, her san'atta Sâni'i, her nimette Mün'im'i bulmaktır. O zaman Kur'ân'ın ve Risâle-i Nûr'un şâkirdliğine layık bir talebe olursun. Yalnız Besmele-i Şerîfe'yi, hakîkî manada çekeceksin; kâinâtın esîri olmaktan kurtulacaksın.

O halde bir zâbit gibi bütün kâinâtın evrâd ve ezkârını, bâhusûs Besmele virdini ve zikrini, kendi Besmele'n içine âl; *يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ* de, yüksel. Resûl-i Ekrem (asm)'ın sırr-ı verâsetinin gölgesi altına gir. Bütün âlemin Besmele'sini, Ellâh'a takdîm et ve bütün insanların medâr-ı iftihârı ol! Ellâh'ın izniyle, hakîkî manada böyle bir Besmele çektinse; bütün mahlûkât, bütün mevcûdât, senin lehinde olduğu için, bütün ehl-i küfrü mağlûb edersin.

Besmele-i Şerîfe'ye hakkiyle yapışan, Ellâh, Rahmân ve Rahîm isimlerini bulur. Ellâh, Rahmân ve Rahîm isimlerini bulan, bütün âlemi kendine hizmetçi olarak bulur. Bütün âlemi kendine hizmetçi olarak bulan, bütün âlemin manen fevkine çıkar ve kâinâtın sultanı olur. İşte insanın hakîkî manada terakkî ve tekemmülü böyle olur.

Ey dersimi dinleyen arkadaşlarım! Ben, çok bağıryorum. Çünkü hem ben gâfilim, hem de bu asrın insanları gâfil... Acaba Sâni'-i Zülkemâl, bu kadar hadsiz mu'cize-i kudreti insana gösterdikten sonra, insan îmâna gelmezse, hidâyete ermezse; hem bu kadar nihayetsiz hediye-i rahmeti insana takdîm ettikten sonra insan şükür ve ibadet vazifesini edâ etmezse, Hutâme'ye (Cehennem'e) hatab olmaz mı? Maalesef bu asrın insanı ne uyanıyor,

ŞERH

Elhâsıl: Ellâhu Teâlâ, dünyada bu kadar hadsiz nimetleri bizlere ihsan ve ikrâm buyurmuş. Bu nimetlerin mukâbilinde bizden fiyat olarak üç vazifeyi ister: Zikir, şükür, fikir. Başta Besmele, zikirdir. Âhirde "*Elhamdülillâh*" dedin; o da şükürdür. Ortada kâinâtta bütün eserler; Sâni'-i Zülkemâl'in birer mu'cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünüp îmân ve şükür vazifesini edâ etmek, küllîleşmek de fikirdir.

Tefekkürünle her şey, sana bir tarifnâme olup, her şeyde Ellâh'a gidecek iki yol buldun. O iki yol, her san'atta Sâni'i, her nimette Mün'im'i bulmaktır. O zaman Kur'ân'ın ve Risâle-i Nûr'un şâkirdliğine layık bir talebe olursun. Yalnız Besmele-i Şerîfe'yi, hakîkî manada çekeceksin; kâinâtın esîri olmaktan kurtulacaksın.

O halde bir zâbit gibi bütün kâinâtın evrâd ve ezkârını, bâhusûs Besmele virdini ve zikrini, kendi Besmele'n içine âl; **يَسْمُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ** de, yüksel. Resûl-i Ekrem (asm)'ın sırr-ı verâsetinin gölgesi altına gir. Bütün âlemin Besmele'sini, Ellâh'a takdîm et ve bütün insanların medâr-ı iftîhârı ol! Ellâh'ın izniyle, hakîkî manada böyle bir Besmele çektinse; bütün mahlûkât, bütün mevcûdât, senin lehinde olduğu için, bütün ehl-i küfrü mağlûb edersin.

Besmele-i Şerîfe'ye hakkiyle yapışan, Ellâh, Rahmân ve Rahîm isimlerini bulur. Ellâh, Rahmân ve Rahîm isimlerini bulan, bütün âlemi kendine hizmetçi olarak bulur. Bütün âlemi kendine hizmetçi olarak bulan, bütün âlemin manen fevkine çıkar ve kâinâtın sultanı olur. İşte insanın hakîkî manada terakkî ve tekemmülü böyle olur.

Ey dersimi dinleyen arkadaşlarım! Ben, çok bağıryorum. Çünkü hem ben gâfilim, hem de bu asrın insanları gâfil... Acaba Sâni'-i Zülkemâl, bu kadar hadsiz mu'cize-i kudreti insana gösterdikten sonra, insan îmâna gelmezse, hidâyete ermezse; hem bu kadar nihayetsiz hediye-i rahmeti insana takdîm ettikten sonra insan şükür ve ibadet vazifesini edâ etmezse, Hutâme'ye (Cehennem'e) hatab olmaz mı? Maalesef bu asrın insanı ne uyanıyor,

METİN

Ey nefis! böyle ebleh olmamak istersen; Ellah namına ver, Ellah namına al, Ellah namına başla, Ellah namına işle. Vesselâm.

ŞERH

minnetdâr olup, hediye sâhibi olan padişaha teşekkür etmemesi, ne kadar ahmaklıktır. Öyle de şu âlemdeki umûm mevcûdât, Padişâh-ı Zülcelâl'in mülküdür. O Padişâh-ı Zülcemâl, her bir insana kendisini tanıttırmak için, her bir masnûunu bir mu'cize-i kudret yapmış; kezâ kendisini sevdirmek için, her bir nimetini bir hediye-i rahmet yapmıştır. Eğer insan, san'attan Sâni'i, nimetten Mün'im'i bulmayıp esbâba perestiş ederse; ne kadar hatâ etmiş, ne kadar belâhette bulunmuş olur, kıyâs edilsin.

Mevcûdât ve bizler, sadece ve sadece Kerîm bir Zât'ın ikrâm ve ihsanlarının tablacısıyız. Kerîm, yalnız Ellâh'tır. Bütün bu ikrâmlar ve ihsanlar, Cennet'teki asıllarının nümûneleridir. Vazifemiz ise, bunları şerîat dairesinde tadıp îmân ve ibadetle asıllarına tâlib olmaktır. Tatmaya izin var; hayvan gibi yutmaya izin yoktur. O halde Besmele ile o taamlara başlamak; ortada o Kerîm Zât'ı hatırlamak; sonunda ise şükretmek sûretiyle ibadet dairesine girmek, her mü'min için aslî bir vazifedir.

(Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Ellâh nâmına ver, Ellâh nâmına al, Ellâh nâmına başla, Ellâh nâmına işle. Vesselâm.) Dünya ve âhirette selâmeti bul! Ellâh nâmına vermeyen insanlardan da alma.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ **“Üzerinde Ellâh'ın isminin zikredilmediği, Besmele çekilmediği bir şeyi yemeyin.”**¹ âyet-i kerîmesinin ifâdesiyle, Ellâh'ın adı üstünde zikredilmeyen şeyleri yemek yasaktır. Adam, Bismillâh'ı çekmiyorsa, sen çek. Olur ki adam, Ellâh'tan gâfildir. Sen, Besmelesiz alma! Unuttunsa, hatırladığın anda söyle! Müellif (ra), konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

“Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbâb hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyar sâhibi değilse - meselâ hayvan ve ağaç gibi- doğrudan

[1] En'âm, 6:121.

METİN

Ey nefis! böyle ebleh olmamak istersen; Ellah namına ver, Ellah namına al, Ellah namına başla, Ellah namına işle. Vesselâm.

ŞERH

minnetdâr olup, hediye sâhibi olan padişaha teşekkür etmemesi, ne kadar ahmaklıktır. Öyle de şu âlemdeki umûm mevcûdât, Padişâh-ı Zülcelâl'in mülküdür. O Padişâh-ı Zülcemâl, her bir insana kendisini tanıttırmak için, her bir masnûunu bir mu'cize-i kudret yapmış; kezâ kendisini sevdirmek için, her bir nimetini bir hediye-i rahmet yapmıştır. Eğer insan, san'attan Sâni'i, nimetten Mün'im'i bulmayıp esbâba perestiş ederse; ne kadar hatâ etmiş, ne kadar belâhette bulunmuş olur, kıyâs edilsin.

Mevcûdât ve bizler, sadece ve sadece Kerîm bir Zât'ın ikrâm ve ihsanlarının tablacısıyız. Kerîm, yalnız Ellâh'tır. Bütün bu ikrâmlar ve ihsanlar, Cennet'teki asıllarının nümûneleridir. Vazifemiz ise, bunları şerîat dairesinde tadıp îmân ve ibadetle asıllarına tâlib olmaktır. Tatmaya izin var; hayvan gibi yutmaya izin yoktur. O halde Besmele ile o taamlara başlamak; ortada o Kerîm Zât'ı hatırlamak; sonunda ise şükretmek sûretiyle ibadet dairesine girmek, her mü'min için aslî bir vazifedir.

(Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Ellâh nâmına ver, Ellâh nâmına al, Ellâh nâmına başla, Ellâh nâmına işle. Vesselâm.) Dünya ve âhirette selâmeti bul! Ellâh nâmına vermeyen insanlardan da alma.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ **“Üzerinde Ellâh'ın isminin zikredilmediği, Besmele çekilmediği bir şeyi yemeyin.”**¹ âyet-i kerîmesinin ifâdesiyle, Ellâh'ın adı üstünde zikredilmeyen şeyleri yemek yasaktır. Adam, Bismillâh'ı çekmiyorsa, sen çek. Olur ki adam, Ellâh'tan gâfildir. Sen, Besmelesiz alma! Unuttunsa, hatırladığın anda söyle! Müellif (ra), konuyla alakalı olarak şöyle buyuruyor:

“Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbâb hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyar sâhibi değilse - meselâ hayvan ve ağaç gibi- doğrudan

---

[1] En'âm, 6:121.

ŞERH

def'etmeye gücümüz yok. Düşmanlarımızı, sana havâle ediyoruz. Hadsiz ihtiyaçlarımız var. İhtiyaclarımızın giderilmesini de Senden istiyoruz.

Yâ Rab! Besmele hürmetine, şerhlerin, bize hücum edenlerin ittifâkını boz. Biz, bu şerh ve izâhlarımızla Kur'ân ve Hadîs'in etrafında muhkem bir sûr olan Risâle-i Nûr'u, tebdîl, tağyîr ve tahrîften kurtarmaya çalışıyoruz. Bu sûru kırmak, parçalamak isteyenlerin ittifâklarını kır; onları, parça parça et. Yâ Rabbi! Sûr yıkılınca, Kur'ân ve Hadîs'i muhâfaza etmeye gücümüz kalmaz. Yâ Rabbi! Sen, Ahkemü'l-Hâkimîn'sin. Âcizâne, fakîrâne, zelîlâne sana yalvarıyoruz. Duamızı kabul buyur.

Yâ Rab! Kalbimiz üzerindeki günah perdelerini yırt; şu hakikatlerin seyrini bize nasîb eyle. Yâ Rabbi! Akıl ve kalbimizi, şu hakîkatlere musahhar eyle. Bu hakîkatleri, kalblerimizin üzerine yerleştire. Yâ Rabbi! Bizi, şâkirler zümresine ilhâk eyle. Hâdî isminin tecellîsinden her zaman nasîbdâr eyle! Âmîn.

ŞERH

def'etmeye gücümüz yok. Düşmanlarımızı, sana havâle ediyoruz. Hadsiz ihtiyaçlarımız var. İhtiyaclarımızın giderilmesini de Senden istiyoruz.

Yâ Rab! Besmele hürmetine, şerhlerin, bize hücum edenlerin ittifâkını boz. Biz, bu şerh ve îzâhlarımızla Kur'ân ve Hadîs'in etrafında muhkem bir sûr olan Risâle-i Nûr'u, tebdîl, tağyîr ve tahrîften kurtarmaya çalışıyoruz. Bu sûru kırmak, parçalamak isteyenlerin ittifâklarını kır; onları, parça parça et. Yâ Rabbi! Sûr yıkılınca, Kur'ân ve Hadîs'i muhâfaza etmeye gücümüz kalmaz. Yâ Rabbi! Sen, Ahkemü'l-Hâkimîn'sin. Âcizâne, fakîrâne, zelîlâne sana yalvarıyoruz. Duamızı kabul buyur.

Yâ Rab! Kalbimiz üzerindeki günah perdelerini yırt; şu hakikatlerin seyrini bize nasîb eyle. Yâ Rabbi! Akıl ve kalbimizi, şu hakîkatlere musahhar eyle. Bu hakîkatleri, kalblerimizin üzerine yerleştire. Yâ Rabbi! Bizi, şâkirler zümresine ilhâk eyle. Hâdî isminin tecellîsinden her zaman nasîbdâr eyle! Âmîn.

Seite 203

Inhalt für Seite 203 nicht verfügbar.

Seite 204

Inhalt für Seite 204 nicht verfügbar.